

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Contractu Et Sacramento Matrimonii

Bosco, Jean a

Lovanii, 1678

Sectio VIII. De Matrimonio Conditionato.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73432)

propter Matrimonium coactum solemniter maledixisse.

Rogat hic aliquis, & erit quæstio finalis hujus Sectionis, cur Trident. potius excommunicet Dominos temporales & Magistratus quam personas privatas, quæ etiam indubie peccant, cogendo aliquem injuste ad Matrimonium?

Respondeo breviter; fortè quia rarius à persona privata fit talis coactio, & quia coactio personæ privatæ, non habet tantam vim, quantam coactio Dominorum temporalium & Magistratum: siquidem in coa-

ctione privata, sive à persona privata, habetur recursus ad Magistratus aliosque Superiores, qui cogentes possunt & debent punire & impedire. Si autem Magistratus ipse cogat, non habetur ad aliquem recursus, nisi fortassis ad supremum Principem, qui non solet se illis rebus inferioribus facile immiscere.

Et hæcenus quidem de consensu Matrimoniali absoluto, sive de Matrimonio absolute contracto, absque aliqua propriè dicta conditione. Sequitur agendum de Matrimonio conditionato, pro quo instituitur

SECTIO VIII.

DE MATRIMONIO CONDITIONATO.

Suppono cum Sanchio de Matr. lib. 5. disp. 1. n. 2. Matrimonio posse aliquid adjici quintupliciter. Primò; tanquam tempus & diem, quia Matrimonium contrahi debet; ut: *Contraho tecum Matrimonium pro die crastina*. Secundò; ut modum, qui est quasi adjectio oneris, ad quod volumus obligare contrahentem, & communiter explicatur per conjunctionem: Ut; v. g. *Duco te, ut divitias aut honorem consequar*. Tertiò; per modum causæ, quod evenit, quando denotatur causa, ob quam contrahatur, & communiter explicatur per dictionem: *Quia*; ut: *Contraho tecum, quia dives es*. Quartò; per modum demonstrationis, quod contingit, quoties significatur aliqua qualitas in contrahentibus, & explicatur per relativum, aut dictionem importantem aliquam qualitatem: ut: *Duco te, quæ libera es aut virgo*.

Quinò; per modum conditionis; cum scilicet aliquid adjicitur suspendens contractum, sub cujus existentia, & non aliàs volumus contractum celebrari. Nam de natura conditionis est, suspendere & facere, ut actus possit se habere ad esse & non esse; arg. l. 120. ff. de Verb. oblig. *Si ita stipularis fuero*: Hanc summam 100. aureorum dari spondes? *Et si maxime ita exaudiat illo sermo*: Si modo 100. aureorum est, non facit conditionem hæc adjectio: *quoniam si 100. non sint, stipulatio nulla est, nec placuit instar habere conditionis sermonem, qui non ad futurum, sed ad præsens tempus refertur, et si contrahentes veritatem rei ignorant*.

Atque hæc est conditio præse sumpta, quæ communiter definitur: Dispositionis suspensio ex incerto eventu futuro apposito: v. g. *Do tibi centum, si naves ex India venerint*; talis quippe conditio suspendit dispositionem, ita ut vim non habeat, nisi ex futuro eventu.

Unde ex illa tantum oritur obligatio in spe, dum conditio non ponitur; arg. Inst. de Verb. oblig. § 5. sequentis tenoris: *Sub conditione stipulatio fit, cum in aliquem casum differret obligatio, ut, si aliquid factum fuerit, vel non fuerit, committatur stipulatio: veluti, si Titius consul fuerit factus, quinque aureos dare spondes? Si quis ita stipuletur: Si in Capitolium non ascendero, dare spondes? Perinde erit, ac si stipulatus esset, cum moreretur sibi dari*. Ex conditionali stipulatione tantum spes est debitorum iri: *eamque ipsam spem in heredem transmittimus, si prius quam conditio existet, mors nobis contigerit*.

Et ideo ante eventum conditionis (inquit Pontius de Matr. lib. 3. c. 1. n. 3.) legatum non debetur, & ob id valde differt à dispositione in diem; debetur enim ab initio, licet ante diem peti non possit.

Rogat aliquis: quæ sit conditio latè sumpta? Respondent DD. communiter: est adjectio dispositioni dependentiæ, ut sit, obligareve incipiat ex aliquo præsentis, præterito, vel futuro, v. g. *Dono tibi centum, si amicus meus vivit, aut, si naves ex India anno præterito venerunt*.

Ex quo patet, conditionem latè sumptam, rectè dividi in conditionem de præsentis, de præterito, & de futuro. Dividitur etiam in possibilem & impossibilem: & possibilis de futuro in necessariam & contingentem: rursus contingens in potestativam, quæ pendet in sui adimplentione à sola voluntate ejus, cui imponitur, & casualem, quæ sic non pendet, ac mixtam, quæ partim pendet à voluntate ejus, cui imponitur, partim non. De quibus, & aliis divisionibus, in sequentibus latius. Igitur quod ad nostrum institutum attinet, Dico primo:

CONCLUSIO I.

Consensus Matrimonialis recipit diem & conditionem.

4.
Conditiones
generales non
faciunt Ma-
trimonia
conditiona-
lia,
L. 99. ff. de
Condit. &
demostr.

Conditiones quædam sunt generales, sic dictæ, quia tacite cuilibet contractui insunt, quàmvis non exprimantur, ut: *Si vixerimus*; & illæ non faciunt Matrimonia conditionalia; arg. l. 99. ff. de Condit. & demonstr. *Conditiones extrinsecus non ex testamento venientes, id est, quæ tacite inesse videntur, non faciunt legata conditionalia.* Aliæ sunt speciales; & rursus quædam harum sunt intrinsecæ, quæ scilicet Matrimonio ex necessitate insunt, quia sine eis Matrimonium constare nequit, uti; *Si non es consanguinea, si non es monialis contrabo tecum.* Aliæ autem sunt extrinsecæ, ut: *Si pater consenserit contrabo tecum.* De his principaliter hic tractatur; pauca tamen etiam de aliis placet adnotare.

5.
nisi aliter
apponatur,
quàm in-
sunt.

Atque in primis fieri potest, ut conditio generalis, quæ tacite inest, alio modo exterius apponatur, quàm insit; & tunc facit contractum conditionalem, suspendendo ejus effectum; arg. l. 65. ff. de Legat. 1. ibi: *Illi, si volet, Stichum do, conditionale est legatum. Et non aliter ad heredem transit, quam si legatarius voluerit: quàmvis alias, quod sine adjectione, si volet, legatum sit, ad heredem legatarii transmittitur; aliud est enim juris, si quid tacite continetur: aliud si verbis exprimat.* Quippe illud: *Si volet*, exterius appositum, non significat voluntatem solum internam, quæ est conditio generalis, sed approbationem etiam & declarationem illius voluntatis internæ, quæ non inest omni contractui.

6.
An hac con-
ditio: *Si*
non es con-
sanguinea,
exterius ap-
posita faciat
Matrimonia
conditiona-
lia.
Dicastillo.
Sanchez.
Pontius.

Sed nunquid etiam hæc conditio: *Si non es consanguinea*, exterius apposita, efficit Matrimonium conditionalium? Affirmat Dicastillo hic disp. 5. n. 5. quàmvis negent Sanchez lib. 5. disp. 1. n. 13 & Bal. Pontius lib. 3. c. 2. n. 10. Sed, inquit Dicastillo, est quæstio de nomine, quia reipsa concedunt, quod intendimus significare, & mox subji- cio. Dico ergo esse conditionalium, ita ut per talem appositionem conditionis possint contrahentes aliquid intendere novum; nempe ut non contrahatur Matrimonium illicitè contra pietatem, consanguineis debitam, & ut non incurratur poena diffidentiae dispensationis impetrandæ, imposita in Trident. sess. 24. c. 4. de reform. Matr. contra eos, qui scienter contrahunt in gradibus prohibitis, aut quando omiffæ sunt illicitè denuntiationes, etiam si ignoranter in eisdem gradibus contraxerint.

Hoc autem ipsum non negant Sanchez & Basilius, imò concedunt, loquentes de poena excommunicationis, quæ lata est in Clem. un. de Confang. ubi non punitur ef-

fectus Matrimonii, cum is non possit sequi sed affectus contrahentium, seu attentionem contrahere, quem affectum non ostendunt, qui sub ea conditione, *Si non sint consanguinei*, ineunt tale Matrimonium, etiam si utroque illa agunt, fortè sciant, se esse consanguineos. Hoc autem est quod nos etiam præcipue intendimus, & appellamus conditionale Matrimonium; non quia verè resolutè efficitur & contractus, sed quia consensus, si le- gitime per ista verba, est consensus qui fertur in objectum tantum sub illa conditione, quæ si subsisteret, fieret contractus. De quo quæstio est de nomine. Hæcille.

Sed, meo iudicio, non est quæstio de nomine, sed de re, & satis magna; nam hoc Matrimonium verè est conditionalium, suspenditur effectus ejus, nec transit in consummatum, donec partes sciant, an sub illa conditione, ut expressis verbis docet Coninck de Sacram. disp. 29. dub. 2. ubi inquit: *Aliquæ (conditiones) ita necessariè insunt, ut his deficientibus, partes ne quædam perferantur contractum perficere; ut utrumque appareat contrahentes, si serio agerent, vix potuissent intendere aliquid aliud per illarum adjectionem operari.* Tunc hinc: *Ducam te cras, si vixerimus*; *Si non videris, si alteruter non fiat, non contrahitur.* Cum enim in his nulla sit iusta causa, contrahentes velint suum consensum, nisi de contrario constet; cessare non voluisse.

Aliæ verò sunt, quibus deficientibus, et si invalide, possunt tamen contractum perficere; quia nimirum ignorant eas deficere, aut ut extrinsecus videantur contraxisse. Talis est: *Si non sis inter nos impudicus, si non sis inter nos impudicus, si non sis inter nos impudicus, si non sis inter nos impudicus.* Et bonæ fide agentes, hanc conditionem adjuvant, ne sit impedimentum, aut consensum debeat deinde consentisse in Matrimonium, atque ita exterius ponitur, in eo casu, nisi aliunde constet de consensu esse conditionalium, nec absolutum, donec sciant, an sub illa conditione, Ita Regius, quem prosequitur Dicastillo.

Ergo hic non est quæstio soluta, sed de magna re: quippe in sensu, si illi, qui sic contraxerunt, non sciant, non subesse impedimentum, vel à priori consensu, vel simpliciter, contrahendo absolute cum alia persona, dum Matrimonium valeret, secundum sententiam Sanchez & Pontii, ut patet.

Et verò juxta Coninck supra n. 53. dicendum est in hoc casu, & quando contrahitur sub his conditionibus: *Si Dicitur*

fuerit; Si Deo vel Ecclesie placuerit; quia idem significant, atque hæc: Si nullum sub sit impedimentum, five, Si licitè possimus contrahere. In his enim casibus suspenditur contractus, donec probabiliter sciant, nullum subesse impedimentum. Hæc ille.

Sanchez autem, quamvis admittat n. 11. hanc conditionem: Si Deo placuerit, in aliquo sensu reddere contractum conditionalem, & suspendere effectum; putat, si intelligatur de voluntate divina approbante, ut sensus sit: si Deo non displiceat; sic enim non est conditio generalis, cum multa fiant contra Dei beneplacitum. Idemque sentiat n. 12. de hac conditione: Si Ecclesie placuerit, quia, inquit, semper intelligitur de voluntate approbativa; eadem n. 13. absolutè negat, conditionem; de qua hic disputamus, scilicet: Si non es consanguinea; suspendere effectum; idque quia tacitè includitur in ipso contractu, & in ipsa essentia imbibita est, cum eà seclusa contractus corrumpat: & ita, inquit, docent Omnes. Ergo inter Coninck & Sanchez non est tantum quæstio de nomine, sed de re; scilicet, an suspendatur effectus Matrimonii per hanc conditionem: Si non es consanguinea; donec post diligens examen constet, illud impedimentum non subesse.

Et quidem, ut dicam, quod ego sentio, si nulla sub sit causa dubitandi de consanguinitate, non putarem per istam conditionem suspendi effectum; sin autem sub sit aliqua ratio cogitandi, fortè subesse tale impedimentum, tunc videtur contrahens velle suspendere effectum; donec post diligens examen appareat, illud impedimentum non subesse; & tunc melius contraheret dicens: Si non fueris inventa consanguinea; tunc enim clarum est, conditionem illam non apponi eò modo, quo tacitè inest intrinsicè in ipso contractu, sed alio modo & sensu; nempe involvit obligationem indagandi, an sit, vel non sit tale impedimentum; ad eòque vult contrahens suspendi contractum, & illius obligationem, usque ad debitam investigationem impedimentum. Perinde atque si in collatione beneficii conferens dicat: Confero tibi beneficium, si idoneus inventus fueris, non habet effectum collatio, nisi postquam constat de idoneitate, & indago præcedat; id eòque reddit actum conditionatum.

Itaque, sicut prius dixi, hæc quæstio non est tantum de nomine, sed de re satis gravi; quippe, ut bene advertit ipse Dicast. sup. n. 8. multum interest nosse, an contractus sit conditionalis conditione pendenti in futurum: nam si talis sit, nondum subsistit ante implem conditionem; atque ad eò non causat effectus, quos causaret, si subsisteret. Primum ergo limitanda est communis

doctrina, ut non procedat, quando generalis & intrinseca conditio alio modo exteriùs apponitur, quàm tacitè inest. Secundò, dum conditio generalis exprimi prohibetur per legem: quàmvis enim (inquit Pontius supra c. 2. n. 6.) eadem fortè sit expressa atque tacita: at quia contra legis prohibitionem fit, expressa nocet. Atque hinc est, quia lex exheredationem filii sub conditione fieri vetat, si quis ita dicat: Cum Titius hæres fuerit, filius ex hæres esto, nulla exheredatio est. Quia licet tacitè semper ea conditio inest, non aliter exheredatum filium, quàm si alius ex testamento hæres existat; tamen quia contra legem, prohibentem exheredari filium sub conditione, actum est, ea conditio expressa in exheredatione nocet, ut existimavit Donellus. Ita Pontius. Qui tamen putat, hanc rationem Donelli non esse solidam. Unde aliam ibidem assignat ex Duarenò & Osualdo, quam vide apud ipsum.

Melius exemplum videtur esse: si apponatur conditio vel dies illis contractibus, qui non recipiunt diem, neque conditionem; tacita enim conditio expressa nocet, ex quo jam per legem designata est forma, cui addi vel detrahi nihil potest. Verum ergo est (inquit Basiliius supra) conditionem tacitam, si exprimat, nihil ampliùs operari, quàm si non exprimat, vel nocere, nisi in casu, quo vel alium sensum efficit, vel lege exprimi prohibetur.

Si autem à me quæritur, qui sint illi contractus, qui nec diem, nec conditionem recipiunt? Respondeo per Reg. 50. de Reg. juris in 6. Actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem. Et Reg. 77. ff. eod. Actus legitimi, qui non recipiunt diem, vel conditionem: veluti mancipatio, acceptilatio, hæreditatis aditio, servi oprio, datio tutoris, in totum vitiantur per temporis vel conditionis adjectionem; nonnunquam tamen actus supra scripti tacitè recipiunt, quæ apertè comprehensa, vitium adferunt. Nam si acceptum feratur ei, qui sub conditione promisit, ita demùm egisse aliquid acceptilatio intelligitur, si obligationis conditio existierit, quæ si verbis nominatim acceptilationis comprehendatur, nullius momenti faciet actum.

Ex qua Regula juris civilis, liquet profectò, Reg. juris Canonici non esse generaliter intelligendam de omnibus actibus legitimis; alioquin improbaret nostram Conclusionem, cum Matrimonium & consensus Matrimonialis sint actus legitimi; sed non ex illis, qui exprimuntur in Reg. juris civilis.

Porro non inconvenienter ad hanc Reg. restringimus jus Canonicum, cum scriptum sit cap. 1. de Novi oper. nuntiat. Quia verò nuntiat

Limitationes quadam communis doctrinae.

Pontius.

Donellus. Duarenus. Osualdo.

13. Qui sint contractus, qui nec diem, nec conditionem recipiunt, ex Reg. 50. in 6. & l. 77. ff. eod.

14. C. 1. de Novi op. nuntiat. sicut

sicuti leges non dedignantur sacros Canones imitari, ita & sacrorum statuta Canonum, Principum constitutionibus adjuvantur.

Et aliunde constat ex aliis titulis juris; puta ff. de Condit. Inst. de Condit. & demonst. ext. de Condit. appof. & §. Omnis stipulatio, Inst. de Verb. oblig. plurimos actus legitimos recipere conditionem, & diem. Quod autem aliqui contractus non recipiant, ratio est; quia legibus ita instituti sunt, ut statim debeant fortiri effectum; ac proinde conditio suspendens aduersatur eorum substantiæ.

Muti actus legitimi recipiunt diem & conditionem.

15. *Matrimonio licite apponitur conditio proprie dicta.* Cum ergo Matrimonium, seu verius, consensus Matrimonialis, non sit ita legibus institutus, ut statim debeat fortiri effectum; sed leges oppositum pluribus locis satis significent, ut ex progressu patebit; sequitur manifestè, quod non solum validè, sed etiam licitè apponatur subinde conditio extrinseca seu proprie dicta (& eadem est ratio diei) apponatur, inquam, Matrimonio seu potius, consensus Matrimoniali.

Matrimonio licite apponitur conditio proprie dicta.

Dico: Seu potius &c. quia ly Matrimonium, videtur significare contractum perfectum & indissolubilem, qualis non oritur ex consensu Matrimoniali conditionato, nisi iam impleta conditio. Et ideò in Conclus. expressi consensus Matrimoniale.

16. *Probatur ex c. 3. de Condit. appof.* Probatur autem Conclusio ex jure Canonico, tit. de Condit. appof. cap. 3. De illis autem: Et infra. Si verò aliquis sub hujusmodi verbis juramentum alicui mulieri præstiterit: Ego te in uxorem accipiam, si tantum mihi donaveris: reus perjurii non habebitur, si eam nolentem sibi solvere, quod sibi dare petiit, non acceperit in uxorem: nisi consensus de præsentis (scilicet absolutus) aut carnalis sit inter eos commixtio subsecuta. Ita Alex. 3. Panormitano Archiepiscopo. Ubi Gloss. in propositione casus: Nota, inquit, quod conditio honesta potest intervenire in Matrimonio.

Item cap. 5. eod. Item cap. 5. sequentis tenoris: Super eo verò, quod postulasti, utrum ille, qui in quamdam mulierem consensit, si pater ejus suum præstaret assensum, sit ad consummandum Matrimonium compellendus: Respondemus, quod cum consensus liber dici non possit, qui in alieno arbitrio reservatur, ac conditionem ipsam Canonica non improbet instituta, nisi voluntas patris postmodum intercedat, nequaquam cogendus est ad Matrimonium contrahendum. Ita Urb. III. Ubi Gloss. in propositione casus: Nota, inquit, quod Matrimonium sub conditione contrahi potest, non tamen tenet, nisi conditio extiterit, vel recessum sit à conditione per contrarium factum.

17. *Et cap. fin. eod.* Denique cap. fin. eod. ita legitimus: Si conditiones contra substantiam conjugii inserantur.... Matrimonialis contractus quantumcumque sit favorabilis, caret effectu, licet alie conditiones appositæ in Matrimonio, si turpes aut

impossibiles fuerint, debeant propter eju favor rem pro non adjectis haberi. Ita Greg. 9.

Ubi Gloss. verb. Contra substantiam conjugii, sic ait: Nota ergo, quod quaedam conditiones apponi possunt in Matrimonio licite, que à jure admittuntur, puta: Si centum milia dederis, si patri meo placuerit, ut sup. De illis. sup. eod. Per tuas. Hujusmodi conditiones honestæ sunt, nec sunt contra substantiam Matrimonii quia potest esse consensus & sine illis.... Est & alia conditio honesta que est de substantia Matrimonii, ut cum Christianus dicit: Fidei & vel heretica: Contra dicitur, si vis fieri Christiana.

Quid vobis videtur? Num adhuc crederetur locus dubitandi de veritate nostre Conclusionis? Præsertim cum & alii contractus civiles, ut emptionis, donationis, & similes sub conditione celebrantur, & legitime conditione relinquuntur.

Sed quid dicam? Nihil hodie tam apertum & dilucidum, quin aliquibus reprobis appereat. Itaque Basil. Pontifex, ubi concedat, hanc nostram doctrinam esse communem; equidem verius existimat, Matrimonio non posse apponi ullam conditionem, quæ suspendat: sed, inquit, si ponatur in vim conditionis, tantum esse contractum sponsalium, & non Matrimonium.

Hanc sententiam (prosequitur) tenent, quicumque docent, Matrimonium sità conditione egere novo consensu.

Sentit etiam expressè, esse sponsalium tantum, Greg. de Valentia q. 2. par. 2. de bel. l. 2. de Matr. q. 10. fecit. 3. probabiliorem putat Petrus Ledesma q. 4. de Matr. a. 5. dub. 1. de condit. honestis, ubi conclus. Idem docet Cuiatius c. 1. de Condit. appof. ubi dicit nullam conditionem, que pendat apponi posse Matrimonio. Hanc sup. c. 13. n. 3.

Atque pro unico fundamento hujus sententiæ ibidem n. 5. ponit hoc argumentum: Ad Matrimonium requiritur consensus de præsentis: sed ille consensus quantumcumque verba sonent de præsentis, non est de futuro; sed de futuro; ergo non est sufficiens ad Matrimonium, sed ad sponsalia.

Minorem (quæ est punctum essentialis) probat ex cap. Super eo, de Condit. appof. Superius à nobis pro nostra & communis sententiæ allegato; ubi, inquit, cum quædam dicitur ab Urbano III. an qui in quamdam personam consensit, si pater ejus præstaret assensum, sit ad Matrimonium contrahendum compellendus? Respondet Pontifex, debente conditione non esse compellendus ad contrahendum; & addit, illum non esse consensus de præsentis, licet per verba de præsentis

Bibliotheca Sacra

fenti evidenter exprimat. In quo jam confit, agere Pontificem de eo, qui per verba de præfenti contraxit sub hac forma: *Contraho tecum, si pater meus præfiter assensum, vel patri meo placuerit.*

Duplici autem ratione favet Pontifex. Primò; quia dicit, antequam patris voluntas intercedat, non esse cogendum ad Matrimonium contrahendum. Ergo intercedente patris voluntate cogendus erat. Ergo adhuc pendente conditione non erat consensus de præfenti, aliàs non cogetur ad contrahendum, præfinito paterno consensu. Deinde nobis favet; quia dicit, illum fuisse consensum de futuro. At Matrimonium perficitur consensu de præfenti. Ergo ille consensus conditionatus non fuit de præfenti, & ex consequenti neque Matrimonii, sed sponsalium. Uique adhuc Pontius.

Sed contra: ut patet ex genuinis verbis, supra relatis, non fuit quæsitum ab Urbano III. an qui in quandam foeminam confensit, *Si pater ejus præfiter assensum*, sit ad Matrimonium contrahendum compellendus, i. e. *Ad consummandum Matrimonium compellendus*. Quando ergo Pontifex responderet, deficiente conditione nequaquam cogendum esse ad Matrimonium contrahendum, id est, *Contrahendum*, intelligendum videtur de contractûs perfectione, id est, Matrimonii consummatione, quia responsio interroganti congruere debet; arg. cap. *Qualiter* & quando, de Accus. circa finem, ibi:

Cap. 24. de Accus. Illo semper adhibito moderamine, ut juxta formam iudicii, sententia quoque forma dicitur. Ergo supponit Pontifex, adveniente conditione jam esse contractum Matrimonium.

Respondet Pontius supra n. 10. Quàmvis possit dici, eâ responsione Pontificem docere voluisse interrogantem, etiam aliquid amplius faciendum superesse post consensum paternum ante consummationem, scilicet contrahere Matrimonium; vel interrogantem verbo illo, *Consummandi*, utrumque intellexisse; ostenditur tamen, Pontificem propriè usum verbo contrahendi; quia dixit in secunda parte capituli, consensum illum esse tantum de futuro, & judicari non posse pro consensu de præfenti: ergo non potuit verbo, *Contrahendi*, intelligere consummationem Matrimonii jam contracti, sed celebrationem contractûs; cum non possit esse Matrimonium cum consensu tantum de futuro, sed de præfenti. Hæc ille.

Subscribo verba secundæ partis dicti cap. Super eo: *Nam licet Alexander Papa responderit, quod sponsalia, interpositâ conditione contractâ, ipsâ non impleat, si consensus de præfenti intercedat, vel carnalis copula subsequatur, dissolvi non debent, sed firmiter observari: nequaquam est nostræ diffinitioni adver-*

sium, cum hujusmodi consensus non sit de præfenti habendus licet per verba de præfenti evidenter exprimat, qui in alieno arbitrio non habito, sed habendo consistit.

Planè hujusmodi consensus non est de præfenti habendus, veluti consensus, de quo loquitur Alexander Papa, qui, etiam non impletâ conditione, firmiter obligabat; id est, hujusmodi consensus non debet haberi pro præfenti absoluto, & perfectò, qui, antequam pater consentiat, obliget ad Matrimonium consummandum, sicuti obligabat consensus de præfenti in casu Alexandri, ut patet ex Glossâ ibi verb. *Consensus de præfenti*, quæ sic ait: *Tunc enim recedit de conditione apposta, & simpliciter intelligitur consentire.* Et verb. *Carnalis*, inquit: *Et per hoc videtur recessisse à conditione, infra eod. Per tuas: & sic est Matrimonium præsumptum, contra quod non admittitur probatio.*

Quis jam non videt, si tamen habeat oculos apertos ad videndum, consensum, de quo Urbanus III. non ita esse de præfenti, sicuti consensus, de quo loquitur Alexander III? Quem ergo consensum intelligit Urbanus III.? Consensum de præfenti, sed conditionalem tantum, non perfectum & absolutum.

Respondet Pontius supra: Planè & apertè dixit Pontifex, non solum non esse de præfenti perfectò; sed acutè contemplatus vim ejus consensûs, dixit, non esse de præfenti, quàmvis id sonent verba, sed de futuro; & reddit rationem, quia consistit in consensu non habito, sed habendo. Ergo consensus ille reverà est habendus & futurus.

Deinde urgeo; Quod Pontifex dixit, consensum illum non esse habitum de præfenti, licet per verba de præfenti evidentiùs exprimat. Ergo consensui negat, esse de præfenti eo modo, quo concedit verbis expressionem illius de præfenti: sed verba exprimunt illum consensum de præfenti imperfecto & conditionato, non absoluto: ergo negat consensui esse de præfenti, sed tantum reverà esse de futuro. Hæc ille.

Sed scire debuit, Pontificem sic locutum fuisse; quia pars apprehendebat in illis verbis consensum de præfenti absolutum & perfectum, id est, talem consensum, qui firmiter observari deberet, etiam non impletâ conditione. Alioquin, si solum apprehendissent consensum sponsalium, quomodo jure poterant ipsum cogere, sicut cogere volebant ad Matrimonium consummandum?

Quid ergo, inquis, vult significare, quando dicit: *Licet per verba de præfenti evidentiùs exprimat?* Respondeo: magis hîc exprimi consensum de præfenti, quam in sponsali-

22.
An conditionatus consensus sit de præfenti.

23.
Existimare Pontius tantum esse de futuro.

24.
Contra ar. 2. quæritur.

20.
Contra ar. 2. quæritur.

Cap. 24. de Accus.

21.
Pontius.

salibus conditionatis. Aliud liquidem est dicere: *Contraham tecum, si pater consenserit*, aliud autem: *Contraho tecum, si pater consenserit*. Sicut longè diversa sunt: *Vendam tibi illam rem, si pater consenserit*, &: *Vendo tibi illam rem, si pater consenserit*; nam ex primo contractu, etiam positâ conditione, nondum oritur jus ad illam rem, quale oritur ex contractu posteriori, secundum communioem & verioem sententiam.

25. *Explicatio posterioris patris d.e.*
Quamvis ergo hæc posteriora verba: *Contraho tecum, si pater consenserit*, evidentius expriment consentum de præsentî, quam priora; quia tamen in alieno arbitrio non habito, sed habendo positus est, idè non debet dici consensus de præsentî, scilicet perfectus & absolutus, id est, consensus de præsentî, ex quo ante impletam conditionem oritur jus in corpus ejus, qui sic consensit.

Alii aliter explicant hunc textum, dicentes, eum intelligendum esse de eo, qui consensum suum rejecit in patrem, sic ut illi contulerit potestatem contrahendi ad instar Procuratoris, & ita non mirum, si Pontifex vocet istum consensum de futuro, & non de præsentî.

26. *Oppugnatur à Pontio.*
Sed contra, inquit Pontius luprâ num. 6. hæc interpretatio ex ipso textu refellitur, quia dicitur: *Nisi voluntas patris postmodum intercedat, nequaquam cogendus est ad Matrimonium contrahendum*. Ergo non est voluntas filii ita collata in voluntatem patris, quasi in Procuratorem, ut ejus nomine contrahat; quia si eo modo collata esset, non esset necessarium ut, accedente consensu patris, ille alter contraheret, sicuti Procuratore legitime contrahente, non est necessarium, ut de nudo contrahat, qui mandatum dedit.

32. *Rejicitur oppugnatio.*
Respondeo & quæro; ubi Pontifex dicit, intercedente voluntate patris, eum cogendum esse ad Matrimonium contrahendum? Quamvis etenim non debeat cogi ante consensum patris, cum verè non obligetur; non sequitur tamen à contrario sensu, ergo debet cogi, quando intercedit consensus patris; nam Pontifex responder ad sola interrogata; non quærebatur autem, an deberet cogi post consensum patris, quia tunc non erat necessaria coactio, quod omnibus notum erat; sed, an posset cogi ante consensum patris.

27. *Non bene argumentatur hic à contrario sensu.*
Itaque non semper benè argumentatur in positivis à contrario sensu, ut patet in multis aliis casibus, & specialiter ostenditur in hoc casu, in quo per eventum conditionis mutatur status personæ; nam juvenis ille per consensum patris ex cælibe transit in conjugem, ac proindè novus consensus redditur quodammodò impossibilis; quia tamen de novo consentiret, non foret consensus matrimonialis; namque, ut patet ex dictis Sect. 4. Conclus. 6. solus

primus contractus eorundem contractuum est verus contractus Matrimonii.

Porro quamdiu non ponitur consensus patris, tamdiu sine novo consensu non subsistit Matrimonium; & idè fecit dixit Pontifex, nequam eum cogendum ad Matrimonium contrahendum; quia verè ante consensum patris deberet de nudo contrahere Matrimonium, ut valeret; dum autem consensus patris positus est, per Matrimonium contractum est, ad id frustra cogetur ad iterum contrahendum. Atque hæc pro secunda explanatione prædicti textus: *Super eo*.

Sequitur tertia, quæ ait: *peccatorum consensui meo, quod non sit præsentis, sed live in Matrimonio, sive in alio quocumque contractu, rejicitur in voluntatem patris, vel alterius extranei, tamen meus consensus & alterius unum mutuo consentur, & sic non mirum, si consensus non dicatur præsentis, donec alter consensus existat.*

Undè, inquit Pontius sup. n. 7. *Contractus requirit consensum de præsentî, non celebratur; quia non est consensus. Quare cum illi contractus fuerit consensus in patris consensum, manifestum videtur, eorum consensus esse de præsentî, quia non erat præsentis consensus, qui moraliter eorum ratificabatur; sed tantum fuit consensus etandi patris voluntatem, atque acciens ad Matrimonii contractum. videtur Pontifex indicare in eorum enim dixisset, consensum illum esse verba de præsentî evidentè expressisse esse habendum de præsentî, inquit: *Quia in alieno arbitrio non habito consistit; & etiam dixerat, cogendum non esse, qui in alieno arbitrio locatur. Hucusque Pontius.**

Qui n. 8. restatur, sibi aliquando illam interpretationem, eaque commutata, hanc sententiam, de qua agimus, commutavit. Sed nunc, inquit, omnino displicet.

Nun quid rectè, interrogat quædam nè post paucas lineas asseris: Jam licet debemus, quoties consensus contrahentium pendet à conditione, quæ est in arbitrio extranei, vel contrahentis potestatis, non bene Matrimonium, sed sponsalia, & contractus de futuro. Et verò quid aliud desiderandum ex illo textu? Hoc unicum est, quod tendis probare. Ergo non rectè displicet ista interpretatio, prout à te proponitur.

Sed displicet mihi ista propositio. Nam primis Pontifex non ait: *Quia in alieno arbitrio, sed: Qui in alieno arbitrio, quæ sunt duæ pido distincta; nam, Quis est particula*

salis, fecus, Qui. Deinde; nequaquam admittendum est, consensum filii tantum fuisse consensum expectandi patris voluntatem; sed insuper fuit consensus tradendi corpus suum ad usum matrimoniale, hoc ipso quod intercederet voluntas patris.

Sicut dum venditur aliqua res sub conditione futura, vendens non tantum habet voluntatem expectandi eventum conditionis; sed etiam voluntatem rem suam alienandi, hoc ipso quod intercedat conditio. Veluti etiam in sponsalibus conditionatis, non solum intervenit voluntas expectandi eventum conditionis, sed etiam se obligandi ad Matrimonium contrahendum, hoc ipso quod conditio intercedat; alioquin novo esset opus consensu, etiam ut sola sponsalia intelligerentur contracta, quod non puto Pontificum concessurum.

31. Quidquid sit de hac tertia expositione; si forte adhuc alicui non esset satisfactum, subdo quartam ex Card. de Lugo de Just. & jure disp. 22. sect. 24. num. 393. Negari (inquit ille) non potest, quod hæc interpretatio (quæ pro eodem accipit; *Ad contrahendum*, ac si dixisset Pontifex; *Ad consummandum*) durioscula sit, cum adeo differant, *Contrahere*, & *Consummare Matrimonium*; nec possit facile exculari Pontifex, unum pro alio usurpans, præsertim cum per verbum proprium, *Consummandi*, proximè interrogatus fuisset: quare ego existimo verbum, *Contrahendi*, à Pontifice in sua propria significatione usurpatum fuisse: voluit enim respondere non solum ad id, de quo interrogatus fuerat; sed etiam ad id, de quo interrogari debuisset, & interrogantis ignorantiam omiffum fuerat.

32. Casus enim erat de eo, quem ante consensum patris, sub cujus conditione uxorem duxerat, volebant cogere ad consummandum Matrimonium, de quo Pontifex respondet, non esse compellendum: quia nimirum consensus ille non fuerat absolutus de præfenti, sed conditionalis in tempus pendente conditionis.

Quia tamen queri rursus poterat; quid agendum, si ipse ante patris consensum resisteret, an tunc esset cogendus: respondet, ante consensum patris non debere compelli ad contrahendum; quia conditio illa improbat non est, & debet omnino expectari ad obligationem: quibus verbis per argumentum à contrario indicavit, positâ conditione compellendum esse ad contrahendum.

33. Sapienter autem usus fuit verbo, *Contrahendi*, & non, *Consummandi*: quia in casuposito, adveniente postea conditione, nondum fieret ipso facto Matrimonium, sed requirebatur novus consensus, eod quod ex dispositione & animo promittentis, colligi vi-

debat, mutato consilio, ipsum jam nolle amplius in Matrimonio promisso, & sub conditione contracto persistere: quare cum prior consensus virtualiter non permaneret, adveniente etiam conditione, non subsisteret Matrimonium, sed ad summum obligari posset ad consentiendum de novo, & ad sustinendum priorem consensum; ideo Pontifex, ut his omnibus unico verbo responderet, & occurreret, dixit, illum ante patris consensum ad nihil obligari posse, scilicet nec ad consummandum, nec etiam ad contrahendum, significans quod, positò consensu patris, obligari poterat, saltem ad contrahendum, licet propter animi mutationem, quæ supponi videbatur, novus consensus, & novus contractus necessarius esset ad valorem Matrimonii.

Noluit ergo Pontifex dicere, quod semper, positâ conditione, requiratur novus consensus ad contractum; sed quia aliquando propter animi mutationem id requiritur, quæ mutatio animi in casu illo esse videbatur, ut breviter & radicis doctrinam generalem traderet, dixit, neque ad hunc etiam consensum, & ad contrahendum obligari posse, nisi positâ conditione consensus paterni, quâ positâ, ad hoc saltem compelli posset, etiam si animum mutasset; si enim nulla esset animi mutatio, non ageretur de eo compellendo, atque ideo non esset compellendus ad contrahendum, cum nemo nisi invitatus ad aliquid compelli possit; & hanc puto esse legitimam illius capitis interpretationem. Hæc tenus Eminent.

Sed contra hanc interpretationem facit; quod ex textu non constet, promittentem illum noluisse contrahere, vel potius noluisse Matrimonium consummare, obtento consensu patris; sed solummodò antequam intercessisset consensus patris; nam quærebatur à Pontifice, an posset compelli ante obtentum consensum patris; quippe de compulsionem, post habitum consensum patris, non poterat esse dubitatio. Itaque non a sum firmiter asseverare, hanc esse legitimam interpretationem illius capitis; sed neque puto, eam esse necessariam ad veritatem nostræ Conclusionis, ut patet ex aliis interpretationibus.

Quibus adde, quod (ut notat Dicastillo hic disp. 5. num. 71.) cum sint diversæ opiniones probabiles in materia tam gravi, qualis est contractus Matrimonii, non immeritò posset præcepto Superioris cogi contrahens sub conditione, ad contrahendum absolute post impletam conditionem per novum consensum, ut certiori modo & tutiori celebretur contractus; sicut in multis Sacramentis (præsertim maximè necessariis) tutior sententia debet præferri, etiam si probabilis & forte vera sit opposita. Hæc ille.

34. Arguitur contra hanc expositionem.

35. Iudicium Dicast. de hac controversia.

36. Probat præterea Pontius suam sententiam ex c. 6. de Condit. appof.

Cæterum Pontius non contentus illo jure, aliud pro sua sententia adducit sup. n. 12. dicens: Secundò probatur eadem Minor (scilicet hujusmodi consensum conditionatum, non esse de præfenti, five matrimonialem) ex cap. *Per tuas*, de Cond. appof. ubi expressè agitur de contractu, per verba de præfenti celebrato, sub conditione, *Si pater & patruus consentirent*; restiterunt illi, sed antequam resisterent, coprahentes copulati sunt.

Respondet Pontifex in hæc verba: *Quòd cum liquido constat, quòd post contracta sponsalia, carnalis est copula subsequuta, pro Matrimonio est præsumendum; quia videtur à conditione appofita recessisse. Nam est probatum sit, quòd postquam pater & patruus viri contraxerunt sponsalibus, idem vir mulierem illam carnali conjunctione cognoverit, non est tamen aliquo modo probatum, quòd antequam ipse cognovisset eandem, pater ejus & patruus contradicere curavissent.* Hæc Innoc. III.

37. Ejus verba expendit.

Quæ verba (inquit Basil.) sic expendo. In primis, Pontifex contractum illum, per verba de præfenti celebratum, non appellat Matrimonium, sed sponsalia. Et quàmvis etiam aliquando sponsalium nomine, solet Matrimonium significari; attamen in præfenti locum habere non potest. Loqui enim de sponsalibus, ut à Matrimonio distinguuntur, ostendit illud, quòd utriusque mentionem facit, & dicit pro Matrimonio præsumendum esse post copulam; quia videlicet ante copulam tantum erant sponsalia.

Deinde; quia ad controversiam propofitam decidendam recurrit Pontifex ad præfumptionem juris, & de jure, quæ consistit in copula, habità post sponsalia, quæ sponsalia tranfeunt in Matrimonium; cap. *Is qui fidem*, de Sponsal. Ergo sentit, illa sub ea conditione contracta, non esse Matrimonium, sed tantum sponsalia. Hæc ille.

38. Rejicitur probatio.

Sed facilis est responfio; Pontificem per Matrimonium ibi intellexisse, Matrimonium absolutum & perfectum; per sponsalia autem de præfenti Matrimonium imperfectum seu conditionale, pendente adhuc conditione. Et sic profectò liquet, optimè distinxisse Pontificem inter sponsalia & Matrimonium; & benè recurrisse ad præfumptionem juris & de jure, quæ consistit in copula, habità post sponsalia, quæ sponsalia, five de futuro, five de præfenti, tranfeunt in absolutum & perfectum Matrimonium.

39. Tertia probatio Pontii.

Sequitur tertia probatio Pontii; quia (inquit supra n. 13.) in his, qui contrahunt de præfenti, impediti aliquo impedimento, sub conditione tamen, *Si Papa dispenseret*, non potest ille esse consensus Matrimonii, sed sponsaliorum tantum: ergo idem in aliis conditionibus dicendum est.

Sed Antecedens hujus probationis fallit esse, ostendam inferius, ubi particulem hæc controverfia in ficutum Conclusionem.

Venio ad quartam probationem, de futuro ram ex ratione, quæ talis est: Quia eo tempore (inquit Pontius supra n. 14.) pendente conditione, si contrahat pure cum aliquo, valet hoc Matrimonium, sicut sponsalia per Matrimonium dissolvantur. Item: si copula cum aliqua contrahat de præfenti, sub conditione, & post sub conditione cum alio, hujus primò adimpletur conditio, istud secundum Matrimonium valet ex eorum conditione, non primum. Item: ante eventum conditionis licet resillire mutuo consensu. Quæ omnia indicant, reipsa tantum consensus sponsalium.

Et ratio quasi à priori est: quia licet notissima in jure differentia inter obligationem in diem, & obligationem sub conditione, quòd obligatio in diem statim contrahitur, quàmvis ante diem peti non possit, nec ante diem debetur, & de præfenti obligatio est; & inde est, ut cedat dies legatus, nec ante diem decedat legatarius, nec ante diem redeat, neque intercidat autem legatum. At quando est obligatio conditionalis, debetur ante impletam conditionem, nec cedit legato dies, et si eo tempore autem conditionis moriatur legatus, tranfit ad hæredes jus legati, sed non obligatum.

Ex qua recepta & verissima doctrina manifestum est, obligationem, quæ contractu conditionali, non obligat nec præfentem ejus contractum esse quasi promissionem contractum, nec debeat, & compelluntur facere contractus. Hæc ille.

Respondeo ad hæc omnia: quia Matrimonium consensu conditionali, non obligat tamen, & nondum parat obligationem, quæ sit vinculum Matrimonii in factum, donec eveniat conditio, vel adveniat dies, five, quod in idem redit, parat obligationem, non quidem perfectam; sed inchoatam, perficiendam seu completam per positionem conditionis.

Nonne, quamdiu aliquis præfentem formæ Sacramentalis, manet suscipiens, & proinde effectus Sacramentalis, nec completa fit prolatio & significatio. Ita ergo, antequam eveniat conditio, non parat effectum, id est, obligationem vinculi in factum esse indissolubilem: post autem eventum conditionis, tunc, quædam de præfenti, ponitur perfecta & indissolubilis obligatio matrimonialis.

B
Sacramentum
Matrimonii

Quod amplius declaratur. Ponamus consensum necessario duraturum per aliquod tempus, ut obtineat suum effectum, v. g. in exemplo posito, intentio administrandi Sacramentum, quamdiu durat applicatio materiz, & prolatio formz; donec impleatur illud tempus, ille consensus seu illa intentio non dicitur obtinere suum effectum; nisi quando accesserit ultimum instans illius temporis. Sic ergo impræsentiarum considerandum est tempus, usque ad conditionis eventum; donec enim hæc eveniat, nondum est perfectus consensus; quia nondum advenit quasi instans sui complementi, ac proinde nondum peperit obligationem absolutam Matrimonii; & idem habet locum revocatio, & contractus purus seu absolutus cum alia.

Sed quid ad hæc Pontius? Quamvis (inquit sup. n. 16.) acuta hæc explicatio sit, & quæ non difficilè sustineri possit; adhuc tamen contra illam est, quod Pontifex in ea conditione, Si pater consenserit, planè dicat esse consensum de futuro. Et præterea; quantumvis acutè explicetur, & verbis adumbratur, si tamen exactius consideretur, totum hoc non transcendit limites sponsalium, ut videmus in effectibus, qui ex ejusmodi consensu conditionali sequuntur, & est evidens signum constantis obligationis & naturæ illius. Hæc ille.

Ego autem dico; totum hoc transcendere limites sponsalium in eo, quod sponsalia adhuc requirant novum absolutum consensum de præsentibus; sed consensus ille conditionalis de præsentibus; ita ut post eventum conditionis, non sit necessarium adhibere novum consensum absolutum de præsentibus; sed per positionem conditionis, prior consensus conditionalis transeat in absolutum, & inducat stabilem obligationem Matrimonii, ut edissero Concluf. sequenti.

Tantum præmitto, quod ibidem n. 22. ait Pontius: Ex contractu conditionali transire obligationem ad hæredes; quia, inquit, est obligatio justitiæ, & idem §. Ex conditionalis, Inst. de Verb. oblig. dicitur: Ex conditionalis stipulatione, spes est debitum iri, eamque ipsam spem in hæredes transmittimus; si prius, quam conditio extet, mors nobis contigerit. Estque communis doctrina, ut docet Molina to. 2. de Justitia disp. 285. post. 3. conclus. Quod de conditione casuali & mixta receptum est, & de potestativa, quæ necessariò personæ adhæret, ita ut sit de aliquo, quod necessariò adimplendum est per personam, cui sit promissio; tamen de potestativa conditione, quæ non ita adhæret personæ, non est sine controversia: Bartolus enim, & communis Jurisperitorum sententia negat. Existimo tamen verioram sententiam oppositam, transire scilicet ad hæredes, ut docet

Molina disp. citatâ. Uique adhuc Bassilius. Infero ego; ergo malè ibidem n. 14. distinguit inter obligationem in diem, & obligationem sub conditione, quod obligatio in diem statim oritur, secus obligatio sub conditione; & idem obligatio in diem transeat ad hæredes, secus obligatio conditionalis, nisi intelligat suam doctrinam, sicut videtur intelligere, de solo legato conditionali, & tunc perperam ex illa differentia infert generaliter, ut supra vidimus, obligationem, quæ nascitur ex contractu conditionali, non esse obligationem præsentem ejus contractus, cum solum id locum habeat in legato, propter specialem juris constitutionem, quæ non est extendenda ad Matrimonium; & idem dicimus, eandem esse rationem Matrimonii in diem, & Matrimonii sub conditione, videlicet, ex ipsis non oriri perfectam & indissolubilem obligationem, antequam conditio eveniret, aut dies præfixa adveniret. Porro, & erit

CONCLUSIO II.

Adveniente die, & adimpletâ conditione, perficitur Matrimonium in ratione contractus & Sacramenti sine novo consensu, nisi prior fuerit revocatus.

Suppositâ veritate præced. Concluf. parvam habet difficultatem hæc Conclusio; unde qui nobiscum docent, consensum Matrimoniale recipere diem & conditionem; consequenter nobiscum dicunt, adveniente die, & adimpletâ conditione, purificari ejusmodi consensum; ac proinde Matrimonium perfici absque novo consensu. Igitur Concluf. nostram docet Sanchez lib. 5. disp. 8. n. 5. cum Aliis multis tam Jurisperitis, quam Theologis, quos ibidem in fine citat. Probatur primò, ex cap. Super eo. de Condit. appofitis, præcedenti Conclusionem adducto, & expenso. Videantur ibi dicta.

Probatur secundò; quia sponsalia conditionata purificantur impletâ conditione sine novo consensu; ergo etiam Matrimonium conditionatum. Consequentia patet: quia sicut ad Matrimonium requiritur purus consensus de præsentibus, ita ad sponsalia purus consensus de futuro; quippe ex sponsalibus conditionatis non oritur publica honestas, nisi impletâ conditione; arg. cap. un. de Sponsal. in 6. ibi: Cum ex sponsalibus conditionalibus ante conditionem extantem, securi consensus (scilicet purum de futuro) non habentibus, & incertis, nulla publica honestatis justitia oriatur.

45. Illatio Au- thoris.

46. Concluf. probatur x. ex cap. 5. de Condit. appof.

Sanchez.

Secunda probatio exem- plo sponsalium.

Cap. un. de Sponsal. in 6.

47. *Probat 3. exemplo ceterorum contractuum.*

Probat 3. exemplo ceterorum contractuum conditionalium, qui hoc modo purificantur, ut disertis verbis dicitur in leg. *Potior*, ff. *Qui potio*. in pig. hab. ibi: *Cum enim semel conditio exitit perinde habetur, ac si illo tempore, quo stipulatio inchoata est, sine condicione facta esset.* Et l. 7. ff. de *Contrah. empt.* ita scriptum habemus: *Conditionales venditiones tunc perficiuntur, cum impleta fuerit conditio.* Subsumo: sed si à principio non fuisset adjecta conditio consensui Matrimoniali, Matrimonium foret perfectum & validum absque alio consensu; ergo etiam cum impleta fuerit conditio.

An alii contractus conditionales purificantur impleta condicione ex natura rei.

Respondent Aliqui: neque sponsalia, neque ceteros contractus conditionales sic purificari ex natura rei; sed tantummodo ex dispositione juris positivi, quod statuit, ut si quis contrahat, velit nolit stet contractui. Quæ sententia (inquit Pontius sup. cap. 14. n. 13.) probari potest à simili de contractu Matrimonii, & iisdem rationibus, quibus de Matrimonio, probatur. Eamque ipse secutus fuit cap. 13. n. 14. in fine, dicens: Manifestum est, obligationem, quæ nascitur ex contractu conditionali, non esse obligationem presentem ejus contractus, sed tantum esse quasi promissionem contractus, qui posita condicione fieri debet, & compelluntur facere contrahentes.

48. *Afirmant Aliqui.*

Pet. Ledesma Pontius.

Hic autem, scilicet cap. 14. n. 14. sic ait præfatus Auctor: Alii tamen existimant, quod hujusmodi contractus purificantur solo eventu conditionis, sine novo consensu, oriri non ex speciali juris positivi dispositione, sed ex ipsa rei natura. Sic docet Pet. Ledesma de Matr. q. 47. art. 5. in dub. 1. de condit. honestis conclus. 2. impugnans Victoriam in hac parte, & ego ita sensi in prima editione lib. de Imped. Matr. cap. 17. §. ult.

Et probant ex communi modo contrahendi.

L. 213. ff. de Verb. sign. L. 7. ff. de Contrah. empt. L. 2. ff. de In diem adject.

Et pro hac sententia potest confici primum argumentum, desumptum ex communi modo contrahendi; communiter enim fiunt hujusmodi contractus, neque renovatur consensus, & ex natura rei possum ego pro mea voluntate transferre dominium rei propriae vel purè, vel conditionaliter. Et hoc docent Jurisconsulti, in l. *Cedere diem*, de Verb. signif. & in l. *Hæc venditio*, ff. de *Contrah. empt.* Ubi asserunt, quod contractus conditionales adveniente condicione perficiuntur. Idem habetur in l. 2. ff. de *In diem adject.*

49. *Reprobatur opposita sententia Victoriam.*

Sine fundamento autem dixit Victoria, id esse dispositum jure positivo, quasi eo concluso, non ita esset ex natura rei. Nam citata verba non significant novi juris dispositionem, sed juris naturalis explicationem. Nullum enim est verbum, ex quo possit probabiliter colligi, legem in eo casu voluisse

supplere consensum, si aliis non erat celebratus contractus. Id quod maxime adnotandum est in dispositionibus juris positivi, quando de contractibus est sermo. Sine fundamento enim, & clara dispositione, dicendum non est, legem in aliquo casu transferre dominium, & disponere, contractum censendum esse purum, sine consensu contrahentium. Deinde, verba illa citata non sunt Imperatoris, sed Ulpiani, explicantes potius naturam illorum contractuum, quam statuentis aliquid jus circa illos.

Rursus aliud est, forum externum, in quo dum præsumere celebratum contractum propter externa signa, quæ prudenter videntur internum consensum; aliud verò contractum esse validum, etiam quando non sunt signa, ex quibus possit prudenter colligi consensus. Et licet illud prout quenter judicetur in foro exteriori, præterius nunquam fit, sine aperta dispositione legis.

Ex qua doctrina facile etiam potest videri, quod dicebat Soto. Nam si per contractum celebratum per verba de præsentia conditione de futuro, impleta condicione non purificatur ex natura rei, ergo per hæc signa non potest legillator præsumere purificationem contractus. Legator autem non ducitur præsumptione ubi externa signa prudenter videntur internum consensum. Hactenus Pontius pro illa sententia.

Hoc tamen diffidium (proleptice lius n. 15.) inter has sententias, ego non posse ista ratione componi, quod in institutionem juris civilis, non potest fuit ab initio in institutionem contractuum (sunt enim isti de puritate aut civili, & non de jure naturali) legem aliquam juris dispositionem, quæ post contractam emptionem conditionalem, v. g. non iterum renovari debet. Si de prima intelligatur, non potest judicare veram primam sententiam Victoriam & Aliorum; quia existimo esse potestatem, quam habent jura in bona hereditarium, potuisse disponere, & sic contractus illos civiles, ut per contractum conditionatum, secuto eventu conditionis transferretur dominium. Quis hoc magis potest?

Non potuit autem sic disponere in contractu Matrimonii, ut consensus conditionis nato transferretur dominium; quia consensus iste non est Matrimonii, sed sponsalium, & ob specialem & magis excellentem naturam hujus contractus, quæ ab institutione juris naturalis, & ex consensu requirit jure naturali, & ex consensu ejus institutio. Unde supposita hujusmodi institutione horum contractuum, jure Consulti dicunt, juxta illam conditionem istos perfici, secuta condicione.

id non negant, sic esse institutum jure civili vel gentium primavà illà institutione, quã isti contractus inducunt. Hæc ille.

Sed supponit in primis, quod probandum est, & cujus contrarium probavimus Conclusionem præcedenti, scilicet, consensum istum non esse Matrimonii, sed sponsalium.

52. Addit: speciale esse, & magis excellentem naturam hujus contractus, propter quam ibid. n. 5. existimat; etiam suppositã veritate prioris nostræ Conclusionis, adhuc necessarium esse novum consensum. Hic enim (inquit) contractus, ob perpetuitatem suam, diversam exigat rationem consensûs; & nunquam consensus conditionatus sufficit in eo ad transferendum dominium, licet in aliis sufficeret. Alii enim contractus rescindi possunt, & transferri dominium ad tempus potest; Matrimonium verò, si semel habeat valorem, nunquam potest rescindi, & idè ex natura ipsa rei non potest fieri sub conditione, sed si fit, absolute debet fieri, & debet tradi dominium perpetuum. Ita Basilus.

53. Respondeo cum Sanchez supra n. 8. quãvis ante adventum conditionis ille consensus sit insufficientis, eã tamen adveniente, manet purus & perfectus. Sufficit ergo quod Matrimonii sit firmum & perpetuum, postquam conditio completa est; tunc enim primò est perfectum & completum, quod fieri potest per consensum solum habitualiter vel virtualiter existentem, prout existit, quando ante sub conditione præstitus est, & medio tempore non est revocatus.

Ex quo patet; quare in Conclusionem addatur: *Nisi prior fuerit revocatus*; quia cum tunc nequidem habitualiter maneat prior consensus, non potest impleri conditio perfici, prout perficitur, quando medio tempore non fuit revocatus. Quæ utique perfectio sufficit, ut prior consensus, qui ante impletam conditionem erat insufficientis, post impletionem Matrimonium perficiat; non ergo requiritur novus consensus, sed perfectio tantum prioris, quæ haberi non potest, postquam prior consensus fuit revocatus. Cumque Matrimonium requirat consensum partium, neque hic suppleri possit per solam potestatem humanam, ut diffusius ostendimus Sect. 3. Conclus. 7. sequitur manifestè, tali casu non fieri Matrimonium, nisi accedat novus consensus.

Hinc oppositum contingit in aliis quibusdam contractibus, in quibus Republica potest supplere consensum, & censetur supplere in casu, quo quis injustè revocat suum consensum. Hoc autem non habet locum in Matrimonio, ut patet ex dictis Sect. 6. de Matrimonio, quod contrahitur per Procuratorem. Sicut ergo ibi consensus ejus,

qui per Procuratorem contrahitur, est sufficiens, nisi revocetur, ita etiam hic; non ut statim fiat perfectum Matrimonium, sed quando adimplebitur conditio. Et sicut Matrimonium, contractum cum alia post procuratorem datam, est validum, illud autem, quod fit per Procuratorem invalidum; ita etiam in præsentem Matrimonium, quod absolute contrahitur cum alia ante impletam conditionem, est validum, prius autem etiam post impletam conditionem, invalidum, ut latius dicemus Conclus. sequenti.

Cæterum, quod jam dictum est de Matrimonio, quod contrahitur per Procuratorem, idem etiam cernitur in casu, quo alter conjux diceret: *Consensio in te, si tu in me consenseris*; pendet siquidem hoc Matrimonium ex futuro eventu consensûs alterius, ita ut si ante alterius consensum, prior consensus revocetur, aut cum alia absolute Matrimonium contrahatur, prius Matrimonium non valeat, etiam accedente alterius consensu; sin autem prior consensus non revocetur, perficitur Matrimonium accedente consensu alterius, sine novo consensu ejus, qui prior consenserat.

56. Nec obstat: quod hæc conditio sit intrinseca, cum non possit esse Matrimonium sine consensu mutuo, ut proinde non faciat Matrimonium conditionale; quia non sic est intrinseca, ut statim debeat poni, adedque pro tempore intermedio suspenditur prior consensus à suo effectu; & potest eodem modo invalidari, sicut consensus præstitus sub conditione extrinseca: ergo etiam uterque consensus ita poterit suspendi ab aliqua conditione extrinseca; non enim apparet sufficiens ratio disparitatis.

Et consequenter dico; quod sicuti suspensio unius consensûs, non est contrarietas Sacramenti; ita neque suspensio utriusque consensûs. Scio, Aliquos esse, qui in hoc constituunt differentiam inter alios contractus, & contractum Matrimonii, quod hic sit propriè dictum Sacramentum: porro nulla alia Sacramenta possunt conferri sub conditione de futuro contingenti, ergo nec Matrimonium.

57. Sed respondeo: in primis, neque Matrimonium, ut est Sacramentum, posse conferri sub conditione de futuro contingenti; quippe contractus ille conditionalis, de quo hic tractamus, non est Sacramentum, nisi dum conditio impletur; ergo tali casu Sacramentum Matrimonii non confertur sub conditione de futuro contingenti, ut sole meridiano clarior est; sed tantum elicitur consensus Matrimonialis, ut sic loquar, id est, consensus, aptus constituere Matrimonium Sacramentum, pro tempore quo conditio fuerit impleta; unde ante illud tempus non-

55. Consensus Matrimonialis unius potest pendere à futuro eventu alterius.

56. Occurritur objectioni.

Suspensio utriusque consensûs à conditione extrinseca non est contrarietas Sacramenti.

57. Sacramentum Matr. non confertur sub conditione de futuro contingenti.

nondum est posita pars essentialis seu essentia Matrimonii, quid ergo mirum, si nondum positum sit Sacramentum Matrimonii?

Itaque tali casu Sacramentum Matrimonii non pendet immediatè à conditione futura, sed à parte sui essentiali, quæ ante conditionem non ponitur in esse. Sic pendet Sacramentum confessionis ab Absolutione, quæ potest dari diu post confessionem, etiam completè factam. Hoc autem non habet locum in aliis Sacramentis v. g. Baptismo, & similibus, in quibus positio materiæ vel formæ non potest pendere à conditione futura. Impossibile enim est, ut infusio aquæ, vel pronuntiatio formæ, ita pendeat à re futura, ut hæc posita, aut non posita, illæ etiam fuerint posita, aut non posita. Sacramenta autè statim atque eorum materia & forma integrè posita sunt, necessariò ponuntur, vel nunquam. In Matrimonio verò consensus internus est pars essentialis, qui factus sub conditione, ita ab ea pendet, ut eâ posita, verè à parte rei completè ponatur, aliàs non. Ita hanc rem explicat Coninck de Sacram. disp. 29. n. 13. Vide plura Disp. 1. hujus Operis Sect. 7. Conclus. 9. & Disp. 7. Sect. 3. Conclus. 6.

Coninck.

58.

Sacramentum Matrimonii multa habet particularia.

Breviter dico; quia Christus per elevationem Matrimonii ad dignitatem Sacramenti, non immutavit naturam contractus; hinc multa alia habet hoc Sacramentum, quæ cætera Sacramenta minimè patiuntur; ut non habere ministrum distinctum ab ipsis contrahentibus; posse fieri per Procuratorem; non requiri, ut uterque conjux simul tempore consentiat, & similia. Si ergo ut contractus, perfici possit per eventum conditionis, sine novo consensu; etiam similiter perfici poterit, ut est Sacramentum.

59.

Prima differentia quam Adversarii assignant inter hunc contractum, & alios, rejicitur ex Sanchez.

Quapropter Adversarii, non contenti, & meritò, hæc differentiâ, alias præterea ad junxerunt; Prima sit, quòd in aliis contractibus jure præsumitur semper in virtute durare priorem consensum, donec impleatur conditio, secus in Matrimonio. Sed, ut bene notat Sanchez supra n. 5. hoc est gratis dictum; quia in Matrimonio etiam præsumitur idem: ut quando contrahitur Matrimonium per Procuratorem, præsumitur consensus instituentis Procuratorem durare, juxta cap. fin. de Procur. in 6. Igitur eadem facilitate negatur prima differentia, quâ asseritur.

60.

Secunda.

Secunda est: quòd Matrimonium pertinet ad eos contractus, qui traditione perficiuntur, ita ut essentia illius constet traditione, & translatione domini corporum, quàmvis ea traditio non fiat alio actu diverso à consensu, sensibiliter expresso, ut contingit in aliis contractibus, quorum essentia etiam si traditione constet, est tamen alius actus traditionis, præter consensum sensibi-

liter expressum. Illi autem contractus, qui traditione perficiuntur, non continentur per solo eventum conditionis, nisi adit traditio.

Quantùmvis enim per verba de presenti sub conditione de futuro, & adimpletione conditione, intelligamus aliquem obligatum mutandum, tamen re ipsa non traditio intelligitur mutuum, cujus obligatio conditione rei oritur, ut habetur Instit. Quibus modis re contr. oblig. in principio. Contrahitur obligatio, veluti mutui dante. Itaque loquendi modo Justiniani planè obligatio non esse obligationem mutui, ut non res, ex cujus datione oritur obligatio mutui re ipsa contrahitur.

Verùm nec hæc differentia est etiam juxta Pontium supra n. 4. traditio ipse, quia contractus Matrimonii non convenire videtur cum his contractibus, qui traditione perficiuntur, quoniam obligatio consistit in translatione domini corporum, partim ab illis differt. Matrimonium esse debet, semel expresso sensibiliter consensu, non esse licitum contrahere contra jus prioris conjugis, non differt ab his contractibus, qui traditione perficiuntur, ut v. g. ab emptione traditione, in qua ante traditionem non acquirit perfectum dominium venditor potest validè, licet illud contractum venditionis cum licetore.

Et denique, quàmvis certum non sit ad eos contractus, qui traditione perficiuntur; tamen adhuc effectus conditionis, quàm, licet alii contractus, qui solo eventum conditionis, Matrimonium purificetur. Quia alii potest sensibiliter expressum, respicit actum traditionis, quod in Matrimonio contingit, cum in consensu ipso, sensibiliter expresso, sit acceptatio & traditio parte utriusque conjugis. Matrimonium manuum porrectio possit esse figurative traditionis & possessionis, imò & aspectu nunquam enim solo aspectu utriusque dominium & possessio, §. 16. Inst. de div. ibi: *Eonque intelligitur esse traditio in conspectu suo sit.* Ita Pontius.

Quinimo existimat Lugo de Jur. Disp. 22. n. 394. etiam alios contractus, qui traditionem ad sui completionem posse aliquando per adventum conditionis perfici absque novo consensu, quoniam consensus non revocatus virtualiter perseverat. Nam, inquit, si tradas locum Petro, ut interim habeat in depositum, tu post octo dies aliquid in tuum locum quium exequatur, ex tunc habeat locum suos, nam ex nunc eos ipsi donas, & visus eos suo nomine possideat, postea tali con-

ratione, vel quod mutuo illos accipiat, de iis que
 ut suis disponere possit, posita tali conditio-
 ne; tunc certe pecunia non transit nunc in
 dominium Petri: posita tamen conditione, si
 priorem consensum non revocaveris, poterit
 procul dubio Petrus eos sibi accipere, & de
 illis ut suis liberè disponere; quia ex vi prio-
 ris consensu, virtualiter perseverantis, cen-
 seris tunc eos tradere, quã traditione perficitur
 contractus donationis vel mutui: ergo, si
 ipse etiam animum habet, vel habuit, eos tuo
 nomine possidendi posita conditione, absque
 alio novo consensu tuo, incipit eos suo no-
 mine possidere, & ponit totum, quod exi-
 gebatur ad perficiendum talem contractum.

Unde idem dicendum videtur, quoties
 non requiritur traditio realis, sed sufficit
 virtualis vel interpretativa, quæ in tali mo-
 do contrahendi, talibus verbis expresso, con-
 tinetur, ut cum donans domum Petro, con-
 stituit se eius nomine possessorem & inquilinum,
 & idem censetur ei domum tradere. Nam si
 donaret, etiam sub conditione futura, & diceret: *Ex nunc pro illo tempore & ho-
 ra, quã cras talis conditio posita fuerit, constituo
 me possessorem & inquilinum tuo nomine;* id
 sufficeret, ut postera die, priori consensu non
 revocato, adveniente conditione, censetur
 traditio fieri absolute virtute prioris
 consensu, virtualiter manentis.

Quod enim operatur consensus moraliter
 præfens, operari poterit idem consensus non
 revocatus virtualiter præfens: quare si con-
 sensus præfens, tali modo expressus, sufficit
 ad inducendam traditionem virtualem; sic
 etiam idem consensus, virtualiter præfens,
 poterit postea eandem traditionem virtua-
 lem inducere; sicut enim in Matrimonio
 verba & consensus præfens inducit tradi-
 tionem actualem corporum, & idem con-
 sensus virtualiter manens, inducit postea
 posita conditione eandem traditionem; sic
 in aliis contractibus idem consensus, virtua-
 liter perseverans, poterit adveniente condi-
 tione inducere traditionem virtualem, quæ
 solo consensu & verbis induci potuisset.
 Quando tamen requiritur traditio realis, suf-
 ficiet, si res illa jam penes donatarium inve-
 niatur, ad hoc ut vi prioris consensu virtualiter
 manentis, incipiat ab ipso ut sua possi-
 deri. Hucusque Cardinalis.

Ergo nec secunda differentia probat op-
 positum nostræ Conclusionis; sed adhuc verè
 dicitur: tamen Matrimonium fit contra-
 ctus, qui nequeat perfici solo consensu, sed
 necessariò constet traditione rei; equidem
 sub conditione celebratum, eventum conditio-
 nis purificatur, sive perficitur sine novo con-
 sensu, nisi prior consensus fuerit revocatus.
 Ex quo sequitur hoc corollarium.

CONCLUSIO III.

Si pendente conditione, alia abso-
 lute ducatur, primum Matrimo-
 nium est invalidum, etsi postea
 conditio impleatur; secundum
 est validum, quamvis illicitum.

Incipio ab eo, quod certum est apud Om-
 nes, scilicet secundum Matrimonium esse
 illicitum; quippe nemo dubitat, quin ex tali
 Matrimonio oriatur obligatio pura expe-
 ctandi eventum conditionis, & obligatio
 conditionalis ad minus sponsalium; his au-
 tem obligationibus præjudicat secundum
 Matrimonium, supposito quod sit validum,
 ut per se manifestum est; ergo peccat gravi-
 ter, quia contra iustitiam in materia gravi,
 qui id facit absque causa, invitã alterã parte;
 & magis, inquit, Aversa hic q. 4. sect. 1. §
Tertio, in fine, quam qui à solis sponsalibus
 recedit. Videntur autem, addit idem Au-
 ctor, eadẽ causã sufficere posse ad lici-
 tẽ recedendum ab eo contractu, atque à
 sponsalibus.

Sed contra, diceret aliquis: si majus pecca-
 tum est, recedere à contractu illo conditiona-
 li; ergo etiam videntur requiri majores cau-
 sæ ad licitè ab eo recedendum; nam quod ob-
 ligatio aliqua gravior est, eò requiruntur ma-
 jores causæ, ut illa obligatio cesset sive per
 dispensationem, sive aliud medium. Sic v.g.
 quia major obligatio est celebrandi Missam
 cum manipulo, stola & casula, quam cum
 cingulo; idem major requiritur causa ad ce-
 lebrandum sine manipulo, stola, & casula,
 quam dumtaxat sine cingulo.

Similiter; quia major est obligatio voti
 absoluti castitatis perpetuæ, quam voti dum-
 taxat conditionati; idem major requiritur
 causa ad dispensandum in voto absoluto,
 quam conditionato. Immo votum absolu-
 tum Pontifici reservatum est, secus condi-
 tionatum. Ergo itidem; si magis peccet, qui
 recedit à Matrimonio conditionato, & per
 consequens, si Matrimonium conditionatum
 magis obliget (nam ille excessus peccati,
 non potest aliunde provenire, quam ex ex-
 cessu obligationis) videntur etiam requiri
 majores causæ, ut licitè recedatur à Matri-
 monio conditionato, quam à sponsalibus.

Ut sit de hoc excessu, ad veritatem Con-
 clus. sufficit, quod absolute illud Matrimo-
 nium sit illicitum, estò etiam non foret va-
 lidum; quia saltem per illud revocatur prior
 consensus, ad quem tamen altera pars per
 contractum onerosum jam acquisiverat jus.
 Unde cogendus talis foret ad renovationem

X x x prio-

65.
 Probatur se-
 cundum Ma-
 tr. esse illicitum, si con-
 trahatur si-
 ne iusta
 causa.

Aversa:

66.
 An requira-
 tur major
 causa, quam
 ut recedatur
 à sponsali-
 bus.

67.
 Per secun-
 dum Matr.
 revocatur
 prior consen-
 sus.

63.

64.

prioris consensus (sicut debet quis cogi ad implendam promissionem, quam præstitit in sponsalibus) casu quo succedat conditio, appositæ in illo contractu; nam absque novo consensu, ut dictum est præcedenti Conclus. non potest perfici Matrimonium, ad quod tamen se obligavit sub conditione, quæ, ut supponitur, jam impleta est.

68. Alioquin si non adimpleatur pro eo tempore, quo deberet, utpote si quis dixerat: *Contraho tecum, si per totum hodiernum diem pater consentiat*, & pater nolit toto eo die consentire; jam lapsa die, remanet eo ipso nullus & irritus ille contractus. Intellige, si dies illa constituta fuerit ad terminandam obligationem, juxta dicta Sect. 2. Conclus. 2.

Paret manifestè; quia Matrimonium sumit valorem ex consensu contrahentium; sed in tali casu contrahentes non consentiunt, nisi præcisè sub tali conditione, ut supponimus; ergo eà sublatà idem est, ac si nullatenus consensissent: ergo non concurrente illà conditione, verè non contrahunt Matrimonium, seu perficiunt conjugalem contractum; sed ad verè contrahendum opus erit alio novo consensu, independentè ab illa conditione.

69. Itaque certum est, non licere, in vitâ parte, nisi adsit justa causa, aliud Matrimonium contrahere, pendente conditione, aut etiam nudè priorem consensum revocare. Dubius autem Aliquibus apparet, spectatà solâ ratione, valor secundi Matrimonii. Sic enim interrogat De Scildere in sua Synopsi de Sacram. §. 110, Sed quid, si quis post Matrimonium conditionatè initum, ad eodè utrimque acceptatum, pendente conditione consensum revocet, vel alteram ducat absolute? Et respondet: Auctoritas communis primum invalidum, & secundum, licet illicitum, validum censet. Hæret hic Abbas Panormitanus ad cap. *Super eo*, de Condit. appof. non capiens, ex quo capite contractus conditionatus potius, quàm alii, per retractationem unius partis validè revocetur: quod etiam non intelligentes Theologi plures, contractum illum Matrimonii conditionatum dicunt non esse, nisi sponsalium.

Sed cum absque fundamento speciali id asseratur, sequendo rationem, videtur Matrimonium primum, licet retractatum, perfici nihilominus, conditione impletâ, ad eodè secundum fuisse invalidum. Et quidni, cum in votis & cæteris contractibus ita fieri Omnes admittant? Invalidè enim hæc revocantur ante conditionem impletam, eâque impletâ, etiam in invito perficiuntur: præfertur etiam contractus conditionatus prior, posteriori absoluto; nam juxta leg. *Potior*, l. 1. ff. *Qui potiores in pignore*; qui sub conditione hypothecam accepit, si po-

stea impleatur conditio, præfertur posteriori, cui pendente conditione absolute datur etiam.

Ratio à priori est; quod, cum pro præfatis per contractum Matrimonii irrevocabiter sibi invicem se obligare homines possint, possint id etiam, si voluerint, pro futuro.

Neque obstat; quòd contractus conditionalis dicatur traditione perfici: traditio enim domini translativa, est sola conditio significatio, & acceptatio: & ut aliquid ret, ex nullo capite ostenditur, quòd traditio quæ traditio prior, posteriori præferenda sit, quàm consensus.

Neque rursùm refert; quòd ex illo tractu ante conditionem impletam, nondum Matrimonium formaliter completum sit: nam sufficit indè excludere Matrimonium in radice, inquantum datæ conditionis ex se irrevocabiter conditione impletâ purificabitur: non sufficit consentit, quamvis liber sit à Matrimonio præfenti, non tamen à futuro, pro præfenti impedit traditionem alteri faciendam: sicut jus hereditatis à viro relicto, & post 50. annos nepoti obventurum, impeditur propter visum, ne pro præfenti validè retractatus succedat, idque ob radicem ipsam scilicet voluntatem testatoris propositam.

Hucusque præfatus Auctor, præcipuam difficultatem, quæ let contra præcedentem Conclusionem nobiscum docet) desumptam ex contractus conditionalis sit absolute Matrimonium absolutum, ex quo sponsalia; ex quo in altero Matrimonii, Matrimonium conditionatum habere vim veri Matrimonii, licet sponsalium, & idè omnino necesse esse novum consensum impletam conditionem. Hæc, inquam, difficultas penitus evanescit, si vera est doctrina De Scildere.

Si autem à me queritur, an Matrimonium Respondet citius; fallam esse, si posita communi DD. tam Jurisprudentum quàm Theologorum sententiæ absque fundamento, ut jamjam ostendo. Nonne illud foret? Non aliud plane, quæritur: *Cum*, inquit, in votis & contractibus ita fieri, Omnes admittant.

Sed, pace vestra, non Omnes admittunt ita fieri in quibuscumque votis, quæ in Professione religiosa, de qua ita dicitur in rursus tom. 3. de Relig. l. 6. c. 12. n. 10. Certum est, si consensus fuerit revocatus ante impletam conditionem, non satis esse pro impletam conditionem, ut Professio valida sit, quia dissensus subiectus, illius valorem impedit, ut supra dixi, estque in simili communis sententiæ in cap. *Super eo*, de Condit.

B
Sacramentum
Matrimonii

apof. Hæc ille. Itaque Professio religiofa quoad hoc punctum assimilatur Matrimonio juxta Suarium.

Quantum ad vota simplicia aliosque contractus, ut emptionis & similes, qui solo consensu perficiuntur, fateor, Omnes admittunt in iis ita fieri, id est, validos esse & obligare impletâ conditione, tamen si altera pars ante impletam conditionem suum consensum revocasset. Sed cur hoc?

Respondent Aliqui; in aliis contractibus jus supplere consensum actualem, qui tunc deficit, secus in Matrimonio; non quia Sacramentum est, sed propter naturam & excellentiam talis contractus, in quo Respublica non potest supplere consensum contractuum. Ita videtur docere Victoria in Rescl. de Matr. in 2. puncto, 1. part. quem sequitur Sanchez dictâ disputatione 8. numero 8.

Hæc tamen doctrina (inquit Lugo de Pœnit. disp. 13. n. 123.) difficillima semper visa mihi est; neque enim unquam invenimus, humanum jus quoad hoc specialiter derogasse juri naturali, aut voluisse supplere consensum in aliis contractibus; sed potius si validi sunt, valent utique ex natura sua; quod aperte constat in voto, sub conditione de futuro emisso. Si quis enim voveat castitatem sub conditione, Si Petrus salvus redeat, redeunte Petro, reus erit voti, quantumcumque consensum retractaverit ante impletam conditionem. Nec ullus cogitavit, valorem illius voti provenire ex dispositione juris Canonici, supplete consensum; sed Omnes fateantur, id provenire ex natura ipsius voti conditionalis, cujus obligatio, conditione positâ, transit in absolutam. Ergo idem dicendum est de aliis contractibus humanis; nam quoad hoc eadem est ratio de illis ac de voto, nec minor consensus requiritur ad valorem voti, quam ad valorem aliorum contractuum. Hæc ille.

Et prosequitur dicens: Unde impugnatur facile doctrina, quam ibi supponit Victoria, scilicet quod in contractu conditionali detur solum promissio quædam contrahendi postea, positâ conditione; quia tota illa forma contrahendi est potius promissiva, quam effectiva contractus absoluti, vel translativa domini. Hoc, inquam, impugnatur ex illo exemplo voti conditionalis: nam si votum castitatis conditionale, esset solum quasi promissio quædam vovendi absolute, positâ conditione, sequeretur, quod si aliquis revocaret hanc voluntatem ante adventum conditionis, vel eâ positâ nollet se obligare, peccaret quidem contra priorem promissionem, non tamen peccaret contra votum castitatis, si tunc haberet copulam illicitam, etiam post conditionem impletam, quia reverâ nondum

fecit votum castitatis, sed promisit illud facere; quare haberet se, sicut qui vovet ingredi Religionem, & profiteri in illa; nam licet peccet contra hoc votum, non ingrediendo Religionem, ejus tamen peccata contra castitatem, non habent specialem malitiam contra votum castitatis, interim dum non facit Professionem. Hoc autem dici non potest in casu posito de voto conditionali castitatis: Omnes enim, supponunt, impletâ conditione, peccata contra castitatem habere specialem malitiam contra votum, licet prius revocaverit consensum; ergo votum illud non fuit solum promissio vovendi, sed verum votum castitatis ipsius, quod positâ conditione transit in absolutum. Hactenus Eminent.

A quo si quæras, quæ ergo differentia inter Matrimonium & alios contractus? Respondet continuò ex Suario supra n. 18. & seqq. Contractus non omnes habent eandem naturam. Alii enim sunt, qui solum ponunt de præsentem, quando fiunt, obligationem, non autem traditionem aut executionem obligationis; & in his potest poni obligatio præsens, respiciendo tempus futurum, aut executionem ponendam post adventum aliqujus conditionis, & ejusmodi contractus, facti sub conditione, validi sunt, licet ante adventum conditionis revocetur consensus; manet enim obligatio semel contracta ad faciendum aliquid, quando ponetur talis conditio: sicut, si ego hodie promittam tibi dare cras librum, obligatio est jam præsens hodie ad actionem craftinam, atque adeò non possum hodie revocare meam promissionem; nec ea revocatio reddit invalidum contractum, & quidem in hoc genere sunt vota conditionalia, & alii contractus regulariter loquendo.

Alii autem sunt, qui, dum fiunt, non solum ponunt obligationem ad aliquid futurum; sed afferunt secum essentialiter ejus executionem, & traditionem rei; quare non possunt fieri in solum tempus futurum, aut sub conditione futura. Talis videtur esse traditio possessionis, quæ, cum sit essentialiter præsens, non potest nunc dari pro tempore solum futuro, aut sub conditione futura; quia esset præsens executio, & non esset præsens. Tale autem videtur esse Matrimonium, quod non est promissio utcumque in futurum (ut sic enim essent spon(salia) sed est contractus essentialiter afferens ex se executionem præsentem, & traditionem actualem utriusque conjugis; quæ omnia, si actualiter non afferat, non erit contractus Matrimonii, sed alius diversus, quem homines non intelligunt nomine Matrimonii, & qui non habet eosdem effectus; neque enim conjungit inseparabiliter, cum adhuc non sint conjuges, & per consequens nec conjun-

76. Differentia inter Matr. & alios contractus, ex Suario.

77. Aliqui contractus afferunt secum traditionem rei.

Et actualiter ante adventum conditionis; talis est etiam in sententia Suarii Professio religiosa, quæ est quasi quoddam Matrimonium spirituale, conjungens actualiter professum cum Religione conjunctione præsentis, atque aded si fieret sub conditione de futuro, non esset valida, si ante adventum conditionis revocaretur consensus. Usque adhuc Lugo sup. n. 125.

78.
Docet Lugo
Matr. condi-
tionale per-
fici sine novo
consensu.

Qui tamen nobiscum docet, contra Suarium supra, positâ conditione non esse necessarium novum consensum, ut perficiatur Matrimonium; sed sufficere consensum præteritum, moraliter seu virtualiter in sua conditione perseverantem, quamdiu non revocatur; quia (inquit n. 128.) licet antea non fuerit Matrimonium, & licet ad essentiam Matrimonii requiratur consensus in conjunctionem præsentem; positâ tamen conditione, incipit esse talis consensus in conjunctionem præsentem, non quidem physicè, sed moraliter & virtualiter; nam consensus præteritus, sub conditione præstitus, & verba, quibus expressus fuit, postea dum non revocantur, censentur moraliter & virtualiter permanere, & transire in consensum, & in verba absoluta, ex vi quorum, ut nunc existentium & præsentium, fit nunc contractus Matrimonii, ad cuius essentiam diximus supra sufficere verba virtualia seu æquivalentia, qualia dantur in hoc casu impletâ conditione; quia ex non revocatis verbis prioribus, consurgunt moraliter verba similia, de præsentibus absolutè prolata, quibus nunc fit illud Matrimonium.

79.
In quo differat
ab aliis
contractibus,
ex eod.

Et in hoc differt ab aliis contractibus, quod alii communiter obligant, etiam revocato consensu ante positam conditionem; quia scilicet non obligant ex vi voluntatis præsentis, moraliter permanentis (hæc enim moralis permanentia tollitur per revocationem) sed ex vi prioris voluntatis, quæ jam tunc obligabat ab initio in ordine ad tempus futurum: at verò in Matrimonio, de cuius ratione est, obligare in ordine ad tempus præsens, quo fit, non potuit talis obligatio oriri ex solis verbis præteritis; illa enim ut præterita non possunt facere Matrimonium; sed debet oriri ex iisdem, ut nunc sunt præsentia moraliter per negationem revocationis, quatenus qui manifestavit suum consensum ad diem crastinum, & postea non revocat, censetur cras perseverare in eadem manifestatione & consensu, & tunc perficere Matrimonium per illum consensum, & per illa verba, ut tunc moraliter perseverant. Ita discurret Lugo de hac controversia.

80.
Ex quo oriatur
solubilitas
Matr.
conditionalis.

Itaque solubilitas Matrimonii conditionalis, præ aliis contractibus, & votis, oritur ex speciali ejus natura; uti etiam ex eadem natura oritur, quod Matrimonium requiratur

majorem libertatem, utpote contractus dissolubilis & maximè onerosus, de quo ubi egimus. Et ecce everlum habet fundamentum de Scildere, solutum, inquit, augmentum, desumptum ex voto, & contractibus.

Quàmvis ergo aliquis contractus conditionatus prior, v. g. hypotheca conditionalis, præferatur contractui posteriori absolute, v. g. hypothecæ absolute, non tamen infertur: ergo etiam Matrimonium conditionale prius, debet præferri Matrimonio posteriori absolute. Ratio disparitatis in hypotheca non est contractus, qui per traditionem, veluti est Matrimonium, sed sequenter hypotheca conditionalis, & præfenti solum ponit obligationem, quæ potest tollere hypotheca absolute, veluti emptio posterior absolute, non præjudicare emptioni priori conditionate, quod primus emptor jus habet in rem, conditionate sibi traditam pro nunc, antequam conditio adimpleretur; sic tamen ut si res secundo tradita fuerit, maneat ipsius traditio conditio adimpleatur.

Quid miramur? Quippe si venditio fuisset à principio absolute, & secundum emptor dominus, cum dominium non acquiritur per emptionem; sed ita, si traditio iuxta l. 20. Cod. de Pactis, Traditio usucapionibus dominia rerum, non transferuntur. Nec ergo mirandum habet Conclus. & communis sententia secundum Matrimonium factum prius, autem invalidum; & Matrimonium conditionale, antequam conditionem, non fuit factum irritum; sed per secundum Matrimonium solutum.

Enimverò traditio hic dominii, non est cujuslibet consensus legiti & acceptatio, ut videtur De Scildere supponere; sed solius absolute conditionis, utriusque significatio non habet eandem conditionem, ut patet; quia absolute conditionem non est absolute consensus, & idè in præsentibus casu non potest traditio posterior priori, quia negationem consensum fuisse traditorem infertur traditio consensui conditionati in simili allegato præferatur traditio absolute, nudo consensu seu pacto verbali.

Et veluti, qui rem suam vendit, non potest per solum consensum suum facere, non valeat traditio, postea faciendâ deest emptori; ita quoque contrahens Matrimonium conditionatum, per solum illius consensum non potest facere, quin valeat Matrimonium secundum absolute contractum.

Unde corrui ratio à priori de Scildere supra: negamus quippe, quòd sicuti pro presenti, per contractum Matrimonii irrevocabilem, sibi invicem se obligare homines possunt; ita etiam, si voluerint, possint se irrevocabiler obligare pro futuro, sive per sponsalia, sive per consensum de presenti conditionatum. Id ergo probandum restat præfato Auctori, & cum non probet, non apparet ejus sententia vera, sed meritò falsa reputatur.

Multùm ergo refert, quòd ex illo contractu conditionato, ante conditionem impletam, nondum Matrimonium formaliter completum sit; quia sine tali complemento non est simpliciter Matrimonium, sed solum cum illo addito: *Conditionatum*, particulà utique alienante à vera ratione Matrimonii, quæ importat traditionem corporis irrevocabilem, sive consensum datum & acceptatum ex se irrevocabiler.

Itaque consensus ille conditionatus dicitur Matrimonialis, non quia de facto traditio irrevocabilis per eum facta est, sed quia per eum, impleta conditione, nata est fieri talis traditio, supposito scilicet, quòd maneat. Non manet autem, quando vel revocatur expressè vel implicite per contractum absolutum cum alia; quia duo consensus absoluti simul stare non possunt; & prior consensus absolutus, necessariò præfertur posteriori, sive destruit posteriorem; quia reddit objectum ejus impossibile, quoniam impossibilis est traditio corporis, quòd amplius non est ipsius, sed conjugis. Jam autem in casu supponitur, quòd secundum Matrimonium absolute fuerit contractum ante impletionem conditionis; adeòque consensus, qui purificatur per impletionem conditionis, posterior est, inquantum purificatus, & ideo necessariò corrui.

Dices: sufficit, quòd fuerit prior, inquantum non purificatus; sic enim constituit Matrimonium in radice, ut loquitur de Scildere supra, inquantum datus est & acceptatus ex se irrevocabiler consensus, qui conditione impleta purificabitur.

Respondeo: probatum oportuit, non suppositum, quòd dari possit & acceptari iste consensus ex se irrevocabiler. Ego autem probo oppositum à simili, in aliis contractibus; quippe omnes admittere debent, saltem de voluntate utriusque partis eos posse revocari; cur ergo similiter non poterit revocari tale Matrimonium? An quia consensus Matrimonialis est irrevocabilis? Constat sane cum revocari posse, quando contrahitur per Procuratorem, ut constat ex Sect. 6. Concluf. 2. ita ut posità revocatione consensus, antequam Procurator contrahat, etiam merè internà, Matrimonium per Pro-

curatorem contractum omninò invalidum sit, estò alii contractus forent validi. Ergo confimiliter potero dicere, Matrimonium conditionatum esse revocabile, tametsi alii contractus non forent revocabiles.

Ex quo patet responsio ad simile, quod pro sua sententia assert de Scildere dicens: *Sicut jus hæreditatis, ab avo relictum &c.* Estò enim illud jus foret irrevocabile, non tamen ideò Matrimonium conditionatum, propter specialem naturam Matrimonii, multùm diversa à natura testamenti, sive ab illo jure hæreditatis. Siquidem donationes ultimæ voluntatis revocabiles sunt ante mortem testatoris, secluso juramento; mortuo autem testatore irrevocabiles sunt, quia non est qui possit revocare, sive quia amplius non existit ille, qui testatus fuit, qui ante mortem poterat revocare non solum validè, sed etiam licitè; ipse, inquam, qui testatus fuit, & non alius, vel saltem validè; at verò Matrimonium absolutum, ex se indissolubile est, etiam per consensum utriusque partis, & quamdiu solum est conditionatum, certum est, quòd possit dissolvi, & de facto dissolvatur, si conditio tempore præfixo non adimpleatur; quidni ergo etiam possit dissolvi per voluntatem unius, aut certè utriusque partis, adhuc potentis priorem suam voluntatem revocare?

Porro in simili posito supponitur, aut saltem debet supponi, avus, qui reliquit jus hæreditatis, nepoti obventurum post 50. annos, mortuus. Quid ergo mirum, si illud jus impediatur alium quemvis, ne pro presenti validè in hæreditatem succedat, idque ob radicem juris futuri, scilicet voluntatem testatoris, pro presenti positam, & irrevocabilem propter mortem testatoris, qui solus poterat eam revocare?

Hinc simile illud retorqueri posset in suum Auctorem hoc modo: Testator potest revocare consensum suum, quamdiu vivit, & alteri relinquere hæreditatem, quia testamentum solum confirmatur seu completur per mortem testatoris; ergo similiter, quia Matrimonium conditionale non completur formaliter, nisi per positionem conditionis, ante ejus eventum potest utraque pars se ipsam validè alteri tradere per consensum absolutum.

Disparitas tamen aliqua est; quòd testator possit etiam licitè voluntatem suam ultimam, sive absolutam, sive conditionalem, revocare; non sic autem, ut supra dictum est, qui contraxit Matrimonium sub conditione, nisi existente justà causà; quia quamvis compar non habuerit absolutum jus, habuit tamen jus inchoatum majus, quam per sponsalia, aut certè æquale; sicuti ergo illicitè privatur jure, quòd habet

85. Resp. ad simile Scilderii.

86. Retorquetur in suum Auctorem.

Disparitas inter testamentum & Matr. conditionale.

ex sponsalibus, per subsequens Matrimonium cum alia; pari ratione etiam illicitè privatur jure, quod habet ex Matrimonio conditionato. Et ratio disparitatis inter testamentum & hunc contractum est, quòd testamentum sit donatio omninò libera; hic autem contractus sit onerosus, scilicet, do ut des.

87.
Testamen-
tum licitè
potest revo-
cari.

Quare illud jus hæreditatis, liberè relatum ab avo nepoti, ut suppono, semper validè & licitè poterat revocari ab illo, qui reliquerat, id est, ab avo, quamdiu per mortem avi testamentum non erat confirmatum; interim revocatione non subsecutà ante mortem, post mortem impedit alium quemvis, ne pro præsentì validè in hæreditatem succedat; quia contra voluntatem testatoris nemo potest succedere in hæreditatem.

Atque simili modo in casu proposito non potest quis accipere jus in corpus alterius, mihi sub conditione traditum, ut sic loquar, sine revocatione vel consensu ejus, qui sub conditione tradidit, secus si ipse consentiat; quia illa traditio non fuit formaliter completa, sed tantum inchoata, complenda per eventum conditionis.

88.
In quo con-
veniat Ma-
trim. condi-
tionale cum
sponsalibus,
& in quo
differat.

Igitur in eo convenit hic contractus conditionatus cum sponsalibus, quòd sit dissolubilis ante eventum conditionis, non solum validè, sed etiam licitè justa ex causa; in hoc autem differt, quòd sit inchoata traditio, perficienda per eventum conditionis, absque novo consensu contrahentium, nisi prior consensus fuerit revocatus, ut dictum est Concluf. præced. quod non competit sponsalibus propriè seu strictè dictis, quæ ulterius requirunt novum consensum de præsentì, ut fiat Matrimonium.

Simili modo, quo simplex votum ingrediendi & profitendi aliquam Religionem, ulterius requirit novum consensum de præsentì, ut fiat Professio religiosa; at verò Professio conditionalis, absque novo consensu perficitur, ut supra diximus, per eventum conditionis; in quo proinde differt hæc Professio à voto simplici; convenit autem in eo, quòd sicut votum simplex non irritat Matrimonium subsequens, ita nec Professio illa conditionalis; quamvis alioquin, secundum Multos, absoluta Professio jure naturæ illud irritet.

Ergo consimiliter, quamvis Matrimonium formaliter completum, jure naturæ irritet Matrimonium subsequens, secus tamen Matrimonium conditionatum; sed potius Matrimonium absolutum subsequens, dissolvit prius Matrimonium conditionatum, & ipsum firmum & irrevocabile permanet. Contrarium dicendum in sententia de Scildere, ut supra vidimus, scilicet, se-

cundum Matrimonium esse nullum & invalidum; primum autem perficitur, etiam in invito, adveniente conditione.

Et si quæras ab ipso; an perficiatur in invito tam in ratione Sacramenti, quam contractus. Respondet supra: Contractus hic conditionatus impletà conditione perficitur in ratione Sacramenti sortitur: sed non in invito, eò quòd intentio Sacramenti validè revocata sit, utpote quà talis, ab altero non acceptata. Hæc ille.

Sed unde id constat? Sanè alter consentire velle contrahere, & voluisse contrahere, sicuti debebat velle, putà consentiendo sibi acceptando tam intentionem Sacramenti, quam contractus; de factò qui ppe interdeles nequit separari contractus à Sacramento Matrimonii, saltem licitè, fortè validè, de quo alibi disputavimus. Igitur, quando conditionatè contractus acceptatur, quando conditionatè contractus acceptatur acceptasse tam intentionem Sacramenti, quam contractus; cum nulla sit ratio, quare potius unam, quam alteram acceptasset.

Dices: intentio Sacramenti validè fuit revocata. Sed contra; unde constat validè posse revocari intentionem Sacramenti potius, quam contractus? Nonne tam essentialiter requiritur ad valorem contractus intentio contrahendi, quam ad valorem Sacramenti intentio Sacramenti? Si ergo Matrimonium conditionale perficitur in ratione contractus, cur non citius in ratione Sacramenti? Ex quo probatur non validè revocetur intentio Sacramenti, si probatur quòd validè revocatur intentio Sacramenti potius, quam contractus; præsertim si ratio contrahendi interdeles non possit validè separari à ratione Sacramenti? Expectabo responsionem à superioribus. Dico ego, salvo meliori, utriusque quam perfici Matrimonium conditionatum in ratione Sacramenti sine novo consensu vel perfici sine novo consensu in ratione Sacramenti, etiam in hoc casu.

Porro quòd nunquam perficitur in ratione Sacramenti, quamvis bene in ratione contractus, docet Hiquerus in suo Comment. 4. dist. 30. q. 1. n. 58. Et probatur quia ex regula generali de Sacramentis requiritur, ut materia & forma sint in actu & non in habitu ad causandum effectum Sacramentalem, & per ministros applicatum. Ministri autem Sacramenti Matrimonii sunt ipsi contrahentes, & per consensum conditionatum non ponitur materia & forma Sacramenti in effectu; quia requiritur consensus absolutus de præsentì, verbis expressus, ut fiat Sacramentum, cujus effectus neque per arbitrium ministrum, neque aliter, cujus est conditionem adimplere, impleri potest. Hæc ille.

Et continuò sibi objicit: Dices; materiam & formam Sacramenti consistere in consensu seu contractu, nihil immutato; sed hic contractus est legitimus & inducit vinculum indissolubile; ergo & Sacramentum.

Contra (inquit ille) ex Florent. requiruntur res & verba, vel his æquivalentia; requiruntur ergo hæc, ut actu applicentur, & sint ad effectum Sacramenti: sed consensus conditionatus non est completus, & inducens vinculum consummatum Matrimonii quando est; quando verò impletur conditio, quæ etiam dormientibus contrahentibus impleri potest, tunc non est; ergo nequit esse materia Sacramenti aut forma; aut tunc applicari per intentionem ministri: ergo neque esse Sacramentum, quod requirit contractum completum & consummatum, ut inducatur vinculum, cujus intuitu datur gratia. Potest ergo vinculum Matrimonii induci, absque eo quòd Sacramentum, quod concomitanter se habet, conferatur; quia præter rationem legitimam contractus, requiritur, ut sit completus & absolutus de præsentibus, ex vi consensus, verbis expressis, ut sit Sacramentum. Hæc ille.

Quòd si replices; indè sequeretur, etiam Matrimonium, factum per Procuratores aut literas, non esse Sacramentum; quia consensus præteritus abientis tunc non est.

Respondet præteritus Auctor n. 60. plures id admittere: sed negatur, inquit, Consequentia, & paritas; quia non est præteritus, qui virtute manet in suo effectu; manet autem consensus domini expressus in mandato, & in literis, quæ equivalent verbis de præsentibus, non ita consensus conditionatus, qui neque completus est, sicut prior, neque manet in ullo suo effectu sensibili, qui ei æquivaleret, quando conditio purificatur; ergo magna est disparitas. Hæc ille.

Urges: Consensus conditionatus alligatur conditioni, & tunc est, quando conditio impletur; sicut voluntas domini sic alligatur mandato, ut fiat Sacramentum virtute ejus. Constituant enim contrahentes consensum suum in arbitrio parentum v.g. quando contrahunt cum ea conditione, *Si parentibus non displiceat*, aut, *placeat*.

Contra, inquit Hiquæus: in ejus virtute perficitur Sacramentum, in cujus virtute perficitur contractus; sed contractus perficitur ex vi consensus conditionalis præsentis, per contrahentes habitus, qui licet pendeat à conditione, tamen conditio ipsa, tantum est conditio, & non causa contractus, aut inducens obligationem & vinculum, licet consensus conditionatus non inducat vinculum completum, donec ponatur conditio. Item; ipsi contrahentes ministri sunt Sacramenti, non verò causa, quæ ponit conditionem: non

ita est alligatus consensus domini mandato & consensui præsentibus Procuratori, qui nomine illius exhibetur; sed alligatur tanquam causa suo effectu, & signo sensibili, per quod exprimitur: quàmvis ergo conditio sit in arbitrio alterius; non tamen consensus de præsentibus conditionatus est in arbitrio ejus; sed tantum est in potestate ejus impedire, subtractà conditione, ne ille consensus transeat in absolutum, neque induit personam contrahentis, sicut Procurator personam mandantis: unde potest quis vel per se, vel per alium suo nomine contrahere vinculum & ministrare Sacramentum. Hucusque ille Auctor pro sua sententia.

Sed quia nos oppositam docuimus Conclusionem. 2. scilicet Matrimonium conditionatum per eventum conditionis perfici, tam in ratione contractus, quàm Sacramenti, sine novo consensu; hinc Respondeo; quàmvis voluntas contrahentium conditionate, non sit causa, quare conditio ponatur, est tamen causa, quòd illa conditio, dum ponitur, faciat transire consensum conditionatum in absolutum; & ita rectè dicitur, consensum illum moraliter & virtualiter consistere seu permanere in illa conditione, nisi prius fuerit revocatus.

Quando ergo conditio illa ponitur, jam tunc ponitur materia & forma Sacramenti Matrimonii, quæ sunt corpora contrahentium & eorum consensus absolutus de præsentibus; qui consensus licet pro tunc physice non existat, equidem moraliter & virtualiter, quæ existentia sicuti sufficit, ut ex tunc exurgat obligatio indissolubilis Matrimonii, quæ ante illud tempus nondum fuerat exorta; ita etiam sufficit, ut conferatur gratia Sacramentalis, ordinata à Deo ad supportanda onera illius gravissimæ obligationis.

Fatemur ergo (inquit Lugo de Just. disp. 22. n. 389.) Matrimonii Sacramentum tunc operari gratiam, quando est, si non adit obexdicimus tamen, in calu nostro nondum positum esse Sacramentum, donec ponatur conditio, sub qua consensus datus fuit: quia antea nec datur completè consensus absolutus, nec etiam verba requisita ad illum exprimenda: sed per adventum conditionis, consensus conditionatus, non revocatus, transit in absolutum, & verba priora, quibus expressus fuerat consensus sub conditione, cum revocata non sint, fiunt virtualiter, posità conditione, verba præsentia absoluta, quibus significatur consensus præsens absolutus, quæ verba virtualia complent formam hujus Sacramenti: quare ante positionem conditionis nondum intelligitur completa forma, nec etiam traditio; atque idè nec datur Sacramentum ante adventum conditionis, sed posita conditione dantur verba virtua-

95.
Resp. ad arg.
Hiquæi.

96.
Ante adventum conditionis non est Sacramentum Matr. Lugo.

virtualia, datur consensus virtualis præfens & absolutus, datur traditio virtualis præfens & absoluta, quæ suffiunt ad verum contractum humanum, & idè tunc incipit esse Sacramentum perfectum, & operatur suum effectum.

97. *Quod sufficit ad verum contractum, etiam ad rationem Sacramenti.*
 Quippe, ut non semel diximus, Christus elevando Matrimonium ad dignitatem Sacramenti, reliquit contractum, qualis antea erat; quod ergo sufficit ad verum contractum, etiam satis est ad veram rationem Sacramenti; si ergo per adventum conditionis, sine novo consensu, perficiatur Matrimonium conditionatum in ratione contractus, ita ut fiat absolutus contractus de præfenti, etiam consequenter perficitur in ratione Sacramenti.

Non quòd nequeat ratio contractus separari à ratione Sacramenti; oppositum enim apparet in infidelibus; sed quòd vera ratio contractus sit sufficiens fundamentum seu subiectum significationis Sacramentalis; quæ proinde temper ei connectitur, nisi aliquid aliud obstat.

98. *Objectio.*
 Dices; obstat hic, quòd nisi adsit nova expressio consensus, non appareat aliquid signum sensibile novum; nam signum sensibile præteritum, nempe verba priora, cum solum essent conditionalia, non significarunt sensibilibiter sufficienter consensum absolutum.

Solvitur.
 Respondeo: non minor sensibilitas requiritur ad rationem contractus humani, quam ad rationem Sacramenti; ergo si verba priora, posita conditione, significant sensibilibiter sufficienter consensum absolutum, ad inducendam veram rationem contractus humani, etiam sufficienter sensibilibiter significant eundem consensum absolutum, ad inducendam veram rationem Sacramenti. Nam sicuti Sacramentum definitur: Signum sensibile efficax gratiæ ex opere operato; ita etiam contractus definitur: signum externum practicum ultrò citròque obligacionem, ex consensu contrahentium pariens. Igitur signum externum seu sensibile, quòd sufficit ad verum contractum, etiam satis erit ad verum Sacramentum.

99. *Quomodo verba conditionalia implet a conditione significant sensibilibiter consensum absolutum.*
 Et quidem quando conditio, quæ postea impletur ipsa sensibilibiter est, satis apparet, quomodo per eam, re ipsa postea positam, compleantur sensibilibiter verba conditionalia, antea prolata, ad significandum consensum absolutum, quem antea sensibilibiter non significabant; si enim contrahens consensit, si navis cras veniret, eo ipso quòd non revocet hunc consensum, & navis veniat, significatur sensibilibiter consensus, virtualiter perseverans & absolutus, quem antea solum significabant sub conditione verba prolata, per quam significationem sensibilem novam, completur Matrimonium de novo in ratione signi sensibilibiter & Sacramenti.

Sed quid si conditio sit insensibilis? Respondet Lugo supra n. 390. Sacramentum quidem ita debere esse signum sensibile, ut id, quòd est signum, sit sensibile, obiectum autem signi non debeat esse aliquid sensibile. Objectum autem est duplex; alterum enim est gratia Sacramentalis, quæ significatur danda, & quæ certè non est sensibile; alterum esse potest conditio, sub qua significatur effectus, quæ conditio non est in genere signum, sed potius tenet se ad effectum objecti Sacramenti; significatur enim per se sub conditione, atque idè ad sensibilitatem signi non requiritur, quòd sit sensibilis conditio, sub qua conditione significatur.

Quod quidem in ipso etiam contractu humano animadverti potest, neque enim minus requiritur ad contractum humanum sensibilitas, quam ad rationem Sacramenti cum contractus etiam humanus, in ipso quòd humanus est, debeat humano modo, per signa sensibilibiter celebrari. Et tamen si promittas Petro decem, si cras per horam debeat, & cogitet ac speculetur debeat aliter Scholasticum; nemo dicit, ad Petrus accepit, & conditionem implevit, et non tenet ex promissione, licet conditio non fuerit sensibilibiter, sed mentaliter. Sed quippe, promissionem fuisse sensibilibiter externam, per quam ostendit voluntatem obligandi te, posita tali conditione, posita conditione voluntas illa est absolutam.

Quod idem de contractu Matrimonii considerati in ratione contractus humani videtur, quòd licet fiat sub conditione præterita vel præfenti insensibiliter, videtur erit subsistente conditione; ut dicitur: *Accipio te in conjugem, si amas me* etc. valebit quidem Matrimonium si conditio subsistit, quamvis insensibiliter; autem contractus validus est, validum erit Sacramentum, cum non possit Matrimonium dari contractus validus Matrimonii qui non sit simul Sacramentum, et si non, nec major sensibilitas requiritur ad Sacramentum, quam ad contractum humanum.

Hinc autem rursus fit, validum Matrimonium licet fiat sub conditione insensibiliter, si conditio ponatur ante revocationem, potest enim magis sensibilibiter conditio præterita vel præfens, quam futura; quæ si insensibilis in primo casu non obstat, neque obstat in secundo. Hactenus Eminent.

A quo, si petas, quid sensibile novum veniat, posita conditione, per quòd Sacramentum compleatur & perficitur? Respondet citius; nihil formaliter sensibile de

venire, si conditio sensibilis non fit; sed poni consensum absolutum, qui antea erat solum conditionalis; quia ponitur conditio, sub qua consensus antea præstitus fuerat, & significatus sensibiliter pro tempore, quo poneretur talis conditio. Non ergo deeat antea Sacramentum, ex defectu signi sensibilis; sed ex defectu consensûs absoluti, qui non minus essentialiter requiritur ad substantiam Sacramenti, quam significatio sensibilis: hic autem consensus adveniente conditione ponitur, & cum jam pro tali statu significatus esset sensibiliter per verba præterita, perficitur Sacramentum, ad quod sufficit signum sensibile, significans consensum pro tali statu, licet status ipse non sit sensibilis.

Dixi autem; *Nihil sensibile formaliter novum addi, adveniente conditione intervã*, advenit enim aliquid sensibile novum saltem virtuale; quia per negationem revocationis, & adventum conditionis (etiam si hæc sit insensibilis) ponuntur virtualiter verba præterita absolute, & sine conditione exprimentia consensum præsentem, quæ verba virtualiter nunc existentia conficiunt sufficienter contractum, & per consequens Sacramentum Matrimonii. Hucusque Lugo.

Qui consequenter diceret cum Sanchez lib. 5. disp. 8. n. 5. non esse opus, ut contrahentes sciant conditionem jam extitisse, ut Matrimonium, impletã conditione, purificetur; sed eo ipso quod conditio event, purum manere; sicut qui contrahit per Procuratorem, eo ipso, quod procurator consentit, firmum manet Matrimonium, quamvis contrahens id ignoret. Hanc, inquam, sententiam puto quod amplecteretur Eminentissimus: nam si sufficiat impletio conditionis sensibilis, cur non etiam impletio conditionis sensibilis, contrahentibus ignora? Unde sic ait hic Auctor sup. n. 390. Non est necessarium ad valorem Sacramenti, quod conditio, sub qua fit, & ejus veritas, sensibiliter percipiatur; atque adeo si Matrimonium fieri potest sub conditione de futuro, eodem modo fatendum erit, esse validum, licet conditio, quæ postea verè impletur, non sit sensibilis.

Sed hæc sententia (inquit Coninck hęc disp. 29. n. 6.) mihi videtur difficilis. Nam, ut ostendi disp. 21. n. 22. & 26. & pulchrè docet P. Sanchez lib. 1. disp. 18. n. 2. ad valorem tam sponsalium, quam Matrimonii, essentialiter requiruntur aliqua signa externa, per quæ contrahentes sibi mutuo præsentem consensum sive in Matrimonium, sive in sponsalia determinatè significant. Unde per signa, quæ, omnibus circumstantiis spectatis, parti equaliter possunt significare dissensum ac consensum, vel tam consensum de futuro, quam de præterito, non potest contrahi Matrimonium, ut docet Sanchez

sup. n. 25. atqui qui dicit: *Contraho tecum, si pater tuus tale officium in aula obtinuit*, si utriusque omninò ignotum sit, an pater hoc obtinuerit, nec ne, non magis significat parti, se in eam consentire, quam dissentire; sed solum sub disjunctione se consentire, si conditio sit posita, ac dissentire, si non sit posita. Unde tam pars, quam omnes alii præsentem, quamdiu veritas conditionis ignota est, ex illis verbis non magis colligunt eum consentire, quam dissentire; ergo hæc verba sunt tamdiu inefficacia, ad constituendum Matrimonium.

Confirmatur. 1. quia si quis ita contraheret: *Ego te accipio, vel non accipio in uxorem*; certum est nihil acturum: atqui verba conditionata iis, quibus veritas conditionis omninò ignota est, eodem modo significant; ergo etiam sunt inefficacia ad constituendum contractum, quamdiu illa veritas manet ignota.

Confirmatur. 2. quia aliàs, si quis contraheret his verbis: *Accipio te in meam, si Deus jam videt fratrem tuum ante te sine hæcæc moriturum*; sequeretur, postã veritate conditionis, Matrimonium statim fore ratum, si contrahentes id intenderent: atque ita, si alteruter antequam veritatem cognosceret, cum alia contraheret, invalidè hoc facturum, quæ videntur absurda. Quare credo verius esse, tales contractus non esse perfectos, antequam partibus constet veritas conditionis requisitæ. Quia verba tunc primum habent vim, ut determinatè significanti absolutum consensum. Hæc ille.

Ad argumentum in oppositum supra ex Sanchio: Respondeo, inquit, esse aliam rationem in contrahentibus per Procuratores. Nam hi absolute in Matrimonium contentiunt, idque exterius absolute ac determinatè sibi mutuo exprimunt. Et sicut ipsi per alios suum consensum exprimunt, ita per alios, mutuos consensum accipiunt, quare etiam sufficit, ut per alios illam expressio nem intelligant. Secus est in nostro casu, quia sicut per se immediatè contrahunt, ita debent sibi immediatè mutuos consensum determinatè significare: quod non fit, antequam sciant conditionem esse impletam. Ita Coninck.

Nihilominus magis placet nobis sententia Sanchez & Aliorum, quos citat, & sequitur Aversa hic q. 5. sect. 1. §. *Faten dum tamen*, dicens, eam haberi ex jure generaliter loquendo de contractibus: deciditur enim (inquit) statim valere contractus initos sub conditione de præsentem, vel præterito, quando talis conditio reverà adest, etiam si nota non sit. Ita habetur in Inst. tit. de Verb. oblig. §. 7. *Conditiones quæ ad præsens vel præteritum tempus referuntur, aut statim infirmant obligationem, aut omninò non*

Y y

dis.

105. Confirmatur

Secundò.

106. Resp. ad arg. in oppositum.

107. Pars negativã probatur ab Aversa ex §. 7. Inst. de Verb. obl.

differunt: veluti: Si Titius Contul fuit, vel: Si Mævius vivit, dare spondes? Nam si ea ita non sunt, nihil valet stipulatio: sin autem ita se habent, statim valet. Quæ enim per rerum naturam sunt certa; non morantur obligationem, licet apud nos incerta sint.

§ l. 37. de Rebus cred.

Idem statuitur l. 37. ff. de Rebus creditis. Cum ad præsens tempus conditio confertur, stipulatio non suspenditur: et si conditio vera sit stipulatio tenet, quamvis tenere contrahentes conditionem ignorent, veluti: Si Rex Parthorum vivit, centum millia dare spondes? Eadem sunt, Et cum in præteritum conditio confertur in qua generalis regula contractuum includitur etiam contractus conjugalis; quia in hoc eadem est ratio, & ubi jus non distinguit, nec nos distinguere debemus.

108. Confirmatur.

Et quidem, si in aliquo casu debet valere consensus, prælitus sub conditione, in hoc casu maxime debet. Nam alioqui, si tunc nota sit conditio contrahentibus, revera consensus in mente erit absolutus, & solum in verbis apponeretur conditio: utpote si contrahens dicat: Accipio te in meam, si pater tuus vivat, & tunc videat illum præsentem & viventem: ergo non aliter potest intelligi consensus verè conditionatus, nisi dum ignota est veritas conditionis. Hæc ille.

Prorsus non potest intelligi: sed quid inde? Quippe non quæritur hic, an possit intelligi conditionatus, dum ignota est veritas conditionis, neque hoc negat Coninck; sed utrum ex conditionato possit fieri absolutus, priusquam contrahentes noverint, conditionem esse positam.

109. Resp. Coninck ad illa jura.

Et verò ad jura jam allegata, Respondit Coninck sup. n. 7. illa non dicere, antequam conditio sciatur posita, contractum esse omnino perfectum secundum se; hoc enim (inquit ille) ut ostendi, non est verum; sed eum jam esse perfectè positum in causis; quia ex causæ jam positæ sunt, ex quibus necessariò sequatur. Unde etiam inter contrahentes necessaria obligatio contracta est, cum nullo modo possint consensus revocare. Secus est in Matrimonio, in quo ante conditionem positam, ac cognitam, uterque validè consensus revocat. Hæc ille.

Rejicitur.

Sed contra; hoc est quod quæritur, an ante conditionem cognitam, uterque validè consensus revocet, & nos contendimus, utrumque invalidè revocare, dummodò ante revocationem, à parte rei conditio fuerit posita.

110. Alia probatio partis negativæ ex Aversa.

Quod ulterius probat Aversa supra, ex natura ipsius conjugii: Quia, inquit, ad ejus valorem sufficit ex hac parte verus & firmus consensus, sive vera & firma intentio, cum externa expressione; sed in tali casu contrahens habet veram & firmam intentionem contrahendi, ut supponimus, alligatam tamen sub certa conditione, si adit, & verè

intendit tunc contrahere; & hanc intentionem exprimit: ergo stante tali conditione verè tunc perficit contractum, quamvis illud huc ignotum illi erit, num tale contractum valeat, aut non valeat, donec veritatem conditionis educat. Sed interim non potest validè illum consensum retractare, aut contractum rescindere, aut novum inire conjugium. Idem etiam patet ex ratione Sacramenti; nam qui intendit conficere quodlibet aliud Sacramentum sub certa conditione præteriti, vel præterito, quamvis illi nota, verè conficit Sacramentum, si verificetur illa conditio; ergo idem procedit in hoc Matrimonii Sacramento. Ita præstat Auctor.

Et per hæc (prosequitur) statuitur consensus partium oppositæ; quod solum procedit, quando conditio illa exteriori exprimitur, & solum in mente contrahentis determinatè exprimitur. Ita determinatè exprimitur, si illa tamen conditio est nota, sub illa tamen conditioe. Et tunc non habet indifferenter ad consensus deesse consensus; sed determinatè ad consensus deesse consensus, si non adit hoc tunc determinatè percipiunt auctora. Sed tunc quidem, qui diceret: Vel se accipio, neutram partem determinatè determinat: & in omni re longè alius loquitur positionis disjunctivæ, atque conditioe. Ille autem, qui diceret: Accipio te, si prævidit fratrem sibi præsentem, ponat conditionem de præterito, ut tunc quoad divinam præscientiam præteriti conditio habet tam intrinsicè necessarium cum eventu futuro, & in eo non ab humano commercio, ut Matrimonium sub illa initum, non aliter valere potest quam dependenter ab ipso evento. Hactenus Aversa pro sua & nostra opinione. An efficaciter, & per omnia bona contentum, relinquo judicio Lectorem.

Possit aliquis dicere, ego lenio, Matrimonium sub illa conditione, si prævidit &c. valere, ante eventum mortis, reverà prævidit mortem eventum, & obstat particularis intentio contrahentis, id est, nisi ipsi contrahentes volunt suspendere suum consensus, ad eventum mortis, alioquin ipsa verba per se talis suspensionem non significant; quia tamen suspensionem non potest constare de illa provisione Dei, & per consequens, tale Matrimonium coram hominibus prorsus est invalidum, hinc dici posset, taliter contrahentes, suspendere suum consensus ad eventum mortis.

Interim seclusâ illâ intentione, tale Matrimonium statim videtur esse validum.

B
Sacramentum

CONCLUSIO IV.

Si quis contrahat conditionate cum duabus simul, valet illud Matrimonium, cujus conditio primò impletur: quòd si conditiones simul ponantur, neutrum erit validum.

Prima pars hujus Concluf. manifestè infertur ex veritate præcedentis Conclusionis; siquidem illud Matrimonium, cujus conditio primò impletur, jam sic est, ac si absolute & purè fuisset in initium; jam autem ut habet præcedens Concluf. secundum Matrimonium purè & absolute in initium valet, non obstante priori Matrimonio conditionato.

Atque hæc est communis sententia eorum, qui nobiscum sentiunt, Matrimonium conditionatum non tantum habere vim sponsalium, sed obligare in ratione Matrimonii, quamvis imperfecti, & adhuc pendens ab eventu conditionis, & revocationis unius aut utriusque partis. At verò in sententia De Scildere, qui existimat, primum Matrimonium conditionatum esse irrevocabile, liquet profectò, expectandam esse impletionem conditionis prioris Matrimonii, quâ positâ, istud validum erit, tamen conditio posterioris Matrimonii prius fuisset impleta; quia secundum Matrimonium prorsus fuit invalidum, pro illo tempore, quo adhuc pendeat conditio primi, intantum, ut tamen cum secunda absolute contraxisset, minimè id Matrimonium valuisset.

Sed quid dicendum in sententia Pontii & Aliorum, qui docent, Matrimonium conditionatum tantum habere vim sponsalium? Respondet Petrus Ledesma de Matrim. q. 47. art. 5. dub. 1. quod movet post 7. principale, Concluf. 1. & 2. sive simul, sive prius impletur conditio secundi contractus, primum contractum manere validum, & obligare in ratione sponsalium. Et probat: quia sponsalia priora non dissolvuntur per posteriora; sed, non obstantibus posterioribus, firma manent.

Hæc sententia displicet Sanchio lib. 5. disp. 8. n. 18. ubi sic ait: Sed dicendum est, in neutro casu manere validum primum contractum sponsalium; quare ex illo minimè oriatur publicæ honestatis justitia. Ratio est; quia primus contractus sponsalium cum fuerit conditionalis, fuit imperfectus, donec impleretur conditio, per cujus impletionem perficiendus erat, si contrahens non mutasset voluntatem; at mutavit in utroque eventu. Nam si simul impletur conditio, voluntas est

Yyy 2 est

116. Probatur 1. pars Concluf.

117. Sententia Ledes. primum Matr. semper manere validum.

118. Displicet Sanchio, & quare.

posito quòd Deus illam mortem præviderit. Sicuti statim valet Baptismus sub simili conditione collatus, v. g. *Baptizo te, si es prædestinatus* &c. vel, *Si Deus sciat te hoc anno victurum*. Et idem est de Absolutione Sacramentali sub hac conditione: *Si Deus sciat, quòd cras resurges*. Ergo idem videtur dicendum de Matrimonio.

113. Respondet Coninck sup. negando Consequentiã: quia, inquit, ut quis validè absolvat (& baptizet) soli Deo debet determinatè significare suam intentionem, quod in eo casu sufficienter fit. Sic ille.

Replicat alter: etiam in Matrimonio conjuges sibi mutuo satis determinatè significant suam intentionem, non solum, quando apponitur conditio de præsentì aut præterito, sed etiam pari ratione, quando apponitur conditio de futuro, ut patet ex jam dictis.

114. Neque tale Matrimonium omninò erit inutile; cum enim coram Deo re ipsa fit validum, si conditio subsistat, & per consequens verum Sacramentum, causabit in subjecto ritè disposito gratiam sanctificantem ex opere operato; licet semper dubium & inutile maneat apud homines: prout in simili dixit Jure-consultus in leg. *Duo sunt Titii*, ff. de Testam. tutela, quando datus est Titius tutor, & non potest sciri, uter ex duobus Titius datus sit, actum quidem validum fuisse, sed inutilem; non quia deficiat jus, sed probatio juris. Quod etiam observavit Gloss. in Leg. *Si quis servum*, 8. §. *Si in duos*, ff. de Legatis, 2. Ille ergo, de quo loquebatur testator, verè erat tutor, licet id sciri vel probari nõ possit.

Similiter ergo, conditione illa positâ, Matrimonium reverà validum erit; sed inutile ad actum conjugalem, & similes effectus, propter impossibilitatem sciendi conditionem. Quare sicuti collato Baptismo sub hac conditione: *Si sidera sint paria*, Baptismus apud homines maneret dubius, & idèd, sub conditione, saltem reperendus esset, ita Matrimonio contracto sub simili conditione futura, Matrimonii valor maneret dubius; & ita consulendum esset, ut absolute contraherent, nisi fortè ita vellent manere ligati, & inhabiles ad aliud Matrimonium contrahendum, propter dubium de valore prioris Matrimonii.

Itaque, ut ad alias difficultates progrediamur, persisto in Conclusionè principali, & iterum dico: si pendente conditione, sive sensibili, sive insensibili, alia absolute ducatur, primum Matrimonium est invalidum, etsi postea conditio impletur, secundum autem validum; non solum propter communem DD. auctoritatem, sed etiam sequendo rationem, quidquid De Scildere in contrarium supra doceat, cujus rationi, ut puto, satisfecimus. Porro ex hac veritate sequitur aliud collarium, quod sic sonat:

113. 114. 115. 116. 117. 118.

est incerta, cum æquè sit cum duabus, & sic ratione incertitudinis vitatur: si autem prius impletur conditio secundi contractus, perinde est, ac si secundus purè fuisset initus, & sic manifesta esset revocatio prioris voluntatis. Fateor tamen, in eventu, quo prius impletur conditio secundi, teneri ad expectandum eventum conditionis primi contractus, & eà veniente teneri ad illum; & similiter, quando simul utraque conditio evenerit, teneri ad priorem contractum, non in ratione sponsalium, quia quando erant perficienda, erat mutata voluntas; sed ratione promissionis, cui non potuit derogare per secundam promissionem. Ita Sanchez.

119. Hæc tamen doctrina, inquit Dicastillo hic disp. 5. n. 115. difficultate non caret; nam si sponsalia nihil aliud sunt, quàm nuptiarum futurarum promissio; inquit, illa promissio, ratione cuius docet Sanchez, manere obligatum; cuius rei est promissio? Neque enim apparet res alia, cuius promissio sit: nisi futurarum nuptiarum; ergo manet obligatus ratione promissionis nuptiarum.

Responsio. Quòd si dicas; manere obligatum ex parte sua, sceminam verò, cui primò promissit, non manere obligatam; quia nimirum sufficientem habet causam resiliendi eo ipso, quòd viderit sponsum alteri promississe, & impletam esse conditionem promissionis alterius; hæc responsio non satisfacit.

120. Primò, quia si manet obligatio sponsalitia secundi contractus, cuius conditio prius impleta est, atque adeò ille contractus fuit factus absolutus purus & perfectus, non potest subsistere obligatio primi, etiam in ratione promissionis; neque enim subsistere potest obligatio tradendi rem uni cum obligatione tradendi eandem alteri, quando res nequit utrique tradi.

Secundò, quia si adhuc manet obligatio ex parte viri promittentis, vel scemina resilit, vel non; si resilit, cessat obligatio, etiam ex parte viri; si non resilit, eo ipso, quòd ostendit suam non resiliendam, ostendit voluntatem, quam habet, sive expectandi conditionis eventum, sive (si jam evenit conditio sui contractus) perseverandi in voluntate & fide à se data ineundi Matrimonium cum prædicto. Ex quo fit, ut obligatio ex parte illius etiam refulet aut confirmetur.

Unde difficile est, quomodo in ratione promissionis maneat obligatio ex parte viri, purificato jam & perfecto secundo contractu; propter prius impletam conditionem, vel utroque annullato ratione incertitudinis, propter utriusque conditionem simul impletam. Hactenus Dicastillo.

Et verò propter hanc difficultatem Balth. Pontius lib. 3. cap. 13. n. 21. tenet sententiam Ledesinæ; scilicet in hoc casu futurum esse, secundum jus naturale, prius promissioni. Ratio, inquit, quæ res movet hæc est. Quia una obligatio pura, non rescindit aliam puram; quando utraque oritur ex sola promissione. At contra prior conditionalis habet puram obligationem expectandi eventum conditionis, nempe cum quo prior contractus celebratus est, jus acquisivit contra alterum, ut exiret exitum conditionis, quod etiam tenet Thomas Sanchez numero citato. Quod si verum est, non potuit esse nec non valere primum contractum.

Neque sufficiens evasio est, quòd non valere in ratione sponsalium; et tunc in ratione promissionis, eo casu cessavit à contractu sponsalicio. Solutum esset, si sponsalia, unius tantum solvi dissolverentur, quod tamen factum non est; ergo validus prior contractus conditionalis in ratione sponsalium, existit à principio. Hæc ille.

Et plures Alii hanc doctrinam amplectuntur, quos vide apud Dicastillum ubi & ipse eam sequitur, & præter prior contractus prævalet, & obligatio promissionis tantum ex hoc casu enim fortè intelligit Sanchez per hoc est obligare tantum in ratione prior etiam prævalet in ratione sponsalicii ex iustitia; quia per ipsam contractum sponsalium contractus iustitiæ sub conditione, qui contractum nequit auferre ille, quia, quàmvis per posteriorem conditionem completà conditione, revocet voluntatem, impossibilitatem huius jam ab eadem cum priori nondum absoluto à conditione sicut nec jus iustitiæ collatum contractum sponsalicio absoluto, & ab altero contractum, potest alio contractu simili contractum sponsalicio, unius tantum voluntate non dissolvitur. Quare ex prior contractum sponsalicio conditionalis, implementationem conditionis, oritur instrumentum publicæ honestatis. Hæc.

Sed contra, dicit aliquis: hoc casu quæritur; quare contractus sponsalicio conditionalis, adòque adhuc impletus ante eventum conditionis non dissolvitur unius tantum voluntate, quemadmodum dissolvitur contractus matrimonialis conditionalis propter suam imperfectam. Quæ enim ratio disparitatis? Nam licet post revocationem non perseveret in consentus matrimonialis, & adeò per eventum conditionis non potest perfectum sicutidem post revocationem non perseveret.

rat moraliter consensus sponſalitiuſ, ac proinde per aduentum conditionis nequit purificari.

Respondent Aliqui: contractus conditionalis sponſalitiuſ cauſat duplicem obligationem; unam abſolutam & independentem ab omni conditione; ſcilicet, expectandi conditionis eventum; nam eo ipſo, quod quis promittit, tenetur non ſe (ut ſic dicam) impoſſibilitate ſeu impotentem reddere ad promiſſionem implendam, pro eo tempore, aut ocaſione, pro qua promiſit; ergo tenetur non ſe implicare eo ſtatu, quo repugnet promiſſionem impleri; ergo qui conditionaliter promiſit Matrimoniuſ, tenetur non inire aliud, quo inito impotens fiat ad implendam promiſſionem eveniente conditione.

125. Altera obligatio eſt, qua quis tenetur impleta conditione poſtea implere, quod fuit ſub conditione promiſſum; atque hæc obligatio, quamvis ante impletam conditionem non exiſtat in ſe, exiſtit tamen aliqua ratione in cauſa jam ſui poſita; nam ille conſenſu priuſ ſub conditione præſtituſ, & ſtatim cauſans obligationem expectandi eventum conditionis, ſemel in re exhibituſ ritè & raliè, quantumvis poſtea retractetur, tantè virtutiſ eſt, ut, ſi non fuerit legitime ex juſta cauſa retractatuſ, impleta conditione inducat obligationem abſolutam, propter juſtitiã, quod jam ab initio cœpit cauſare in altero ſponſo; quo jure non poteſt ſpoliari per ſolam & meram voluntatem promittentis, retractantis voluntatem priorẽ; ſed expectandus eſt eventus conditionis, ut inde reſulcet plena obligatio, quam talis contractus cauſaturuſ eſt poſita conditione.

Unde quamvis conſenſuſ ille in ſe ipſo non maneat, utpote retractatuſ per aliuſ conſenſum, poſtea datum alteri in ſecundiſ ſponſalibuſ; manet tamen in obligatione, quam jam incepit cauſare, dependentem à conditione, ita ut moraliter cenſeatur cauſata dependenter à conditionis eventu, quo poſito, non poſſit non reſultare talis obligatio abſoluta, independentem jam à conſenſu priuſ legitime præſtituſ ſub conditione, ita ut, niſi per aduentum alteriuſ potentioriſ cauſæ, non poſſit non reſultare illa obligatio; non cenſetur autem potentior cauſa ſoluſ contractuſ ſponſalitiuſ poſterior ſuperueniens, ſive conditionaliſ fuerit, impleta priuſ ſua conditione, ſive etiam ab initio abſolutuſ, quia obligatio juſtitiæ tum abſoluta expectandi conditionem, tum conditionata, pendens à conditione futura, quam cauſavit prior contractuſ, quantumvis conditionatuſ, non poteſt tolli per aliam ſimilem poſtteriorẽ, nec purificatio conditio-

nis poſterioriſ, facit illam potentiorẽ præcedenti contractu.

Contra, replicat quiſpiam: idem ego dicam de Matrimonio conditionato; nam & illud duplicem cauſat obligationem; unam abſolutam expectandi eventum conditionis; alteram, qua quis tenetur, impleta conditione, Matrimoniuſ conſummare; & tamen, ſi conſenſum, præſtituſ ſub conditione, altera pars revocet, impleta conditione, ſine novo conſenſu non poteſt Matrimoniuſ conſummare; imò neque de novo poteſt contrahere, ſi aliud Matrimoniuſ abſolutè contraxerit. Quæ ergo diſparitas?

Respondetur: eam petendam eſſe ex natura contractuſ, ut oſtendimus Concluſ. præcedenti. Videantur ibi dicta. Contractuſ Matrimonialiſ conditionatuſ (inquit Dicat. ſup. n. 202.) poſterior, ſi ejus conditio priuſ impleatur, tranſit in abſolutum, & prævalet præcedenti, adhuc conditionato; quia nimirum contractuſ Matrimonii abſolutuſ, qualiſ jam ille cenſetur, eſt potentior contractu Matrimoniali conditionato, quia contractuſ Matrimonialiſ abſolutuſ involvit mutuam traditionem, & cauſat juſ in re; cùm tamen contractuſ Matrimonialiſ conditionatuſ ſolum cauſet juſ ad rem, cauſaturuſ alioquin juſ in re, adveniente conditione, ſi non adſit impedimentum pro eo tempore.

Unde mirum non eſt, quod contractuſ ille Matrimonialiſ abſolutuſ, quamvis ſit ſecunduſ, prævaleat contra priuſ, quod & in aliis etiam contractibuſ uſu venit. Nam ſi quiſ v. g. tibi vendat ſub conditione rem aliquam, & poſtea vendat alteri abſolutè, vel etiam ſub conditione, ita ut poſterioriſ contractuſ priuſ conditio impleatur, valebit hic poſterior contractuſ, propter acquiſtuſ juſ in re, idque verum eſt, quando ſimul ſequitur rei traditio. In contractu verò ſponſalitiuſ conditionali poſteriori (imò & in abſoluto etiam contractu) non tranſfertur juſ in re, neque intervenit traditio; ſed tota obligatio, quam cauſare poteſt, continetur intra terminoſ juſ ad rem.

Unde mirum non eſt, quod poſterior contractuſ, quamvis priuſ purificetur ejus conditio, vel (ſi velis) à principio fuerit abſolutuſ ab omni conditione, nullo modo tollat obligationem prioriſ contractuſ, adhuc conditionati; quia neutriuſ contractuſ juſ, & viſ tranſferendi juſ, eſt juſ in re, aut viſ tranſferendi juſ in re; ſed tantum eſt juſ ad rem, & viſ tranſferendi juſ ad rem, atque in hoc prior præoccupavit locum. Hactenus Dicat.

Itaque diſparitas eſt inter duoſ contractuſ
Y y 3

126. Matr. conditionatum duplicem cauſat obligationem.

127. Diſparitas inter Matr. conditionatum & ſponſalia. Dicat. ſillo.

128. Explicatur doctrina in aliis contractibus.

ctus Matrimonii conditionatos, & duos contractus sponsalitorios, quod illud Matrimonium valeat, cujus conditio primò impletur, ut habet nostra Conclusio. valeat autem primus contractus sponsalitorius, tamen posteriùs conditio ejus impletur.

129. Sed quid dicendum, quando non satis potest discerni, utrius Matrimonii conditio priùs fuerit impleta? Respondeo: à parte rei illud Matrimonium valere, cujus conditio à parte rei primò fuit impleta. Suppono, per secundum Matrimonium conditionatum non luisse recedere à priori consensu conditionato circa primum; sed voluisse illud perficere cujus conditio priùs adveniret. Alioquin non perficeretur primum, sine novo consensu, ut patet ex ante dictis. Quantum ad praxim, ad neutram potest accedere, quia se exponit periculo fornicationis & injustitiæ, & nulla in tali casu possessio suffragatur alterutri sceminarum. Quid ergo remediù?

130. Respondet Dicastillo sup. n. 96. in eo casu esse sufficientem causam, ut Pontifex dissolvat Matrimonium ratum (utrumlibet illorum tale fuerit) idque maximè, quando sine culpa sceminarum factum fuerit, vel saltem sine culpa unius, quæ omninò ignara fuit talis complexionis conditionum & consensuum, ne scilicet innocens cogatur cælibem vitam eligere, quia nimirum, neque uti potest eo Matrimonio dubio, neque ad aliud transire. Cogere autem prædictum ad emitendam Professionem religiosam, quàmvis dignus esset, qui ad multò duriora cogeretur, non videtur expediens, ad talem statum invitum compellere, & fortè, juxta varias sententias, Professio non valeret; atque adè non dissolveretur Matrimonium dubium, & frustaretur finis intentus; satius quidem esset eum capite plectere, dignum scilicet tali pœnâ, quia in re tam gravi inextricabilem nodum ausus est necere. Sed quia hoc neque facillè possiet fieri, neque expediret, ideò consultius puto, quod dicebam, Pontificiam dispensationem seu potiùs dissolutionem vinculi interponere. Hæc ille.

131. Sed, salvo meliori, juxta varias sententias, fortè non valeret illa dispensatio, ut suo loco videbimus; & secundum communem sententiam, Professio valeret. Deinde; fieri potest, ut ille, qui sic contraxit cum duabus, bonâ fide existimaverit, unam conditionem certò ante aliam implendam, eamque præcedentiam manifestè cognoscendam; propterea autem fortunâ evertentur, quod jam ignoraretur; quo putas jure talis capite plecteretur, aut aliâ simili pœnâ afficeretur, qui in illa re inextricabilem nodum minimè ausus est necere, cum præter ejus intentionem, ut suppono, id acciderit? Interim judico, eam causam fore sufficientem pro dispensatione Pon-

tificia, quæ, juxta probabilem Multorum sententiam, valet, ut suo loco latius explicabimus.

Sed quid si Matrimonium cum una, vel etiam cum utraque consummaverit? Si cum utraque, oportet utramque cum ipso celebratam vitam ducere; cum Pontifex, secundum Omnes, nequeat dissolvere Matrimonium consummatum, aut declarare neutrum Matrimonium fuisse validum, vel saltem quod ex illis fuerit validum; adeoque neutrum poterit citra periculum fornicationis aut alterutri cum tali viro copulari, neque aliud Matrimonium inire. Si autem cum una consummaverit, solum illa, quæ non sit cognita, poterit liberè statim Religio assumere, quia nec consummavit, nequequam tenebitur consummare, saltem ab illa vivente.

Quòd si profiteatur, statim poterit etiam scemina altera manente in seculo, utrius absolute contrahere & cohabitare, quæ fortè verum fuit Matrimonium ratum, quæ ea, quæ jam professâ est, per Professionem fuit dissolutum.

Immo non tenebitur de novo contrahere nisi fortè revocasset priorem consensum, quia enim conditio certò impleta sit, ut supponitur, jam nihil obstat, quò minus ab illa Matrimonium per illam impletionem esse debeat purificatum; sicuti si cum tunc absolute contraxisset, hoc ipso, quòd illud Matrimonium, declararetur in validum, non minus valeret, supposito evento primo.

Atque hæc sufficienter de consensu conclus. nisi eam negare Avenae q. 2. ubi §. Sylvester, sic ait: *utrumque duplicem simul contractum conjugalem uno viro ita æqualiter in suo rigore continere, ut tam unus quàm alter, ea respectu prioris consensûs perfici possit ab ipso, quòd unus contractus alterum impedit, enim ille haberet simul duas uxores habere conditione, ut illam postea absolute habeat, si quis conditio priùs impletur. Et quòd de duabus, possiet extendi ad plures, si quis cum pluribus eodem modo sub conditione contrahat. Hæc ille.*

Et aliquibus interjectis, §. de *improbens*, scribit in hæc verba: *si contrahens conditionatè cum secunda simul in eadem permanere etiam in primo consensu à contractu, ita ut velit quantum in se est in uxore persistere, sive expressè velit illum habere uxorem, cujus conditio priùs impletur, tunc sanè videtur neuter contractus valere qualitercumque conditiones impletur. Etenim, ut dicebamus, difficile apparet, simul stare duos hujusmodi contractus conjugales per verba de præsentibus. Sicut enim non potest quis simul ducere aut habere plures uxores.*

B
Sac
p
E

uxores, ita non potest simul persistere in duplici conjugali contractu, quamvis conditionato. Sed neuter valebit, dum non determinat simpliciter, quam quis velit uxorem. Et sicut omnino fatendum erat, neutrum contractum perfici, dum simul utriusque conditio impleatur, ita neuter manebit in statu, quo perfici possit, dum quis simul in utroque persistere velit. Et sicut, si quis ab initio diceret, se simul contrahere cum duabus sub tali & tali conditione, aut expressè diceret, se illam & duabus accipere, cujus conditio antea implebitur, cum neutra censendus esset validè contrahere: ita pariter dum successivè quidem celebrat contractus, intendens simul illos in suo robore conservare. Hucusque Aversa.

134. Ego autem dico; sicut si quis ab initio diceret, se simul contrahere cum duabus, aut pluribus, sub tali & tali conditione, aut expressè diceret, se illam & duabus aut pluribus accipere, cujus conditio antea implebitur, cum duabus aut pluribus censendus esset validè contrahere; ita pariter, dum successivè quidem celebrat contractus, intendens simul illos in suo robore conservare, donec unius conditio fuerit adimpleta. Et consequenter assero, illum simul habere duas aut plures uxores sub conditione; hoc autem esse inconveniens seu absurdum, unde probatur & Exspectabo probationem.

135. Interim progredior ad secundam partem Conclus. & quaero; quid dicendum, quando conditio utriusque Matrimonii simul physicè & mathematicè ad punctum temporis impletur? Respondet Conclus. neutrum esse validum.

Notandum autem, quod loquatur de duobus Matrimoniis simul contractis, quamquam & vera sit, licet non tam certa, intellecta de Matrimoniis diverso tempore contractis, in quibus aliqui censent, prævalere prius Matrimonium, quando conditio utriusque simul impletur; quia, inquit, potior est conditio prioris, nec posterius potuit priori præjudicare, Reg. 54. de Reg. Juris in 6. Qui prior est tempore, potior est jure. Item, quia primum vinculum excludit secundum sibi contrarium; c. Intellecto, & c. Ea re, de Jurejurando. Sic Tabiena verb. Matrimonium, 2. q. II. n. 12.

136. Respondet Sanchez sup. n. 19. utrumque procedere, quando non esset in potestate gerentis posteriore actum, tollere priorem; nam si esset in potestate per posteriorem actum revocare priorem, revocaret utique. At dum Matrimonium prius est conditionale, neque impleta est conditio potest contrahens validè revocare, quamvis peccet; censetur autem revocare, quando vel prius impleta est conditio secundi Matri-

monii, quia tunc manet secundum purum, & incompatibile cum priori. Vel quando utraque conditio simul impletur ratione incertitudinis, cum deberet esse Matrimonium cum utraque. Hæc ille.

Et Henr. Canif. in prædictam Regulam, postquam dixit, eam pertinere, tum ad collationes beneficiorum Ecclesiasticorum; ut si cui beneficii collatio prior facta est, posteriori præferatur, c. Ei cui. 7. & c. Postquam. 13. & c. Si tibi absenti, 17. de Præb. in 6. tum ad collegia, ut quo tempore quis ad collegium receptus est, eo ordine confideat, & sententiam dicat, c. 1. extra de Majorit. & obed. l. 1. ff. de Albo scrib. tum ad hypothecas & pignora, ut & in his semper ejus causa potior sit, qui tempore antecessit, l. Prior, ff. Qui potior in pign. continuo subdit.

Horum omnium ratio est, quod jus hæsitum alteri invito auferri non possit, l. Id quod nostrum, & l. Non debet, ff. de Reg. juris. Ubi verò nullum jus alteri hæsitum est, nihil impedit posteriorem priori præferri in jure acquirendo, veluti in re duobus separatim vendita vel donata; is enim cui possessio prior tradita est, alteri, licet in contrahendo priori, præferatur, propterea, quod ex traditione posterior rei dominium jam nactus sit; l. Quoties. 15. Cod. de Re vind. Sic & creditor posterior, cui pignori res obligata est, antefertur omnibus personalibus creditoribus, etiam prioribus, propter jus in re sibi constitutum à debitore, l. Eos, 9. Cod. Qui potior in pig. Ita præfatus Auctor.

Ergo consimiliter in casu proposito præferri debet secunda scemina, eo quod per eventum conditionis jam facta sit dominium rei, id est, corporis viri, quod prima nondum facta fuerat, defectu adimpletionis conditionis. Dum autem simul impletur conditio, perinde est, ac si simul absolute contraheretur cum duabus; sicuti ergo in posteriori casu neutrum valet, quia impossibile quodammodo est, ut idem corpus duabus in solidum simul tradatur; ita nec in priori, propter eandem repugnantiam seu impossibilitatem.

Et ecce fundamentum nostræ Conclusionis, quam docet Sanchez sup. n. 15. cum aliis, quos citat, dicens: verius est, neutrum Matrimonium valere; quia incertitudo vitiat Matrimonium, c. Ex litteris, 2. de Sponsal. ubi hoc communiter notant DD. & patet etiam ex Reg. 148. alias 188. ff. de Reg. juris. ibi: Ubi pugnantia inter se in testamento juberentur, neutrum ratum est. Sed hoc Matrimonium incertum est; quia cum conditio trahat consensum ad tempus impletæ conditionis, quæ simul impletur, perinde est,

Canifius.

137. Quare ille qui prior est tempore, sit potior jure.

138. Fundamentum Conclus.

Quam docet Sanchez, & probat ex c. 10. de Sponsal. & l. 148. ff. de Reg. juris.

est, ac si eodem tempore simul cum duabus contraheretur Matrimonium. Hæc ille.

139. *Ostenditur d. c. 10. nihil facere ad propositum. Lugo.*

Sed, ut verum fatear, & ut bene notavit Lugo supra n. 396. ex dicto cap. *Ex litteris*, 2. nihil ad rem haberi potest, si verba secundum se considerentur. Referam tantum Summarium illius cap. *Qui juravit cum aliqua contrahere si non subest impedimentum, per censuram Ecclesiasticam contrahere compellitur.*

C. 7. de Sponsal.

Sed neque Ex cap. *Ex litteris*. i. eod. cujus casus magis ad rem accedere potuisset, aliquid potest probari. Hæc sunt ejus verba: *Ex litteris*: Et infra. *De hoc autem quod consuluisti, quid debeat observari, quando inter aliquos sponsalia contrahuntur, nec intelligit alter, quod alter proponit: Respondemus, quod inspiciendum est judici, si Matrimonium contrahenti, ad id faciendum sint idonei scientia & ætate, quo cognito, si alter non intellexerit, quod alter proposuit, ad communem verbi intelligentiam recurratur, & cogatur uterque verba prolata in eo sensu retinere, quem solent rectè intelligentibus generare.*

140. *Explicatur d. l. 148.*

Quantum ad Reg. juris, illam sic explicat Glossa: *Fecit quis duo testamenta, & utrumque fuit originale, forte quia unum volebat secum ferre, & aliud domi relinquere: & in uno invenitur Titio relicta domus, in alio invenitur eadem domus relicta Mævio, neutrum valet: in hoc secundum Bu. & Azo. & Cod. de Fide instr. l. Scripturæ. Hæc positio non placet, quia hic de una scriptura dicit. Item eadem ratione non valet si dicas, quod invenitur duo testamenta, in uno quorum Titius hæres, in alio Mævius invenitur: nec appareat quod prius, & quod posterius sit factum. Item nec hoc valet, si dicas, quod dixit, Do, lego: & postea: Non do, non lego: quia tunc primum non potest impugnare, cum corrigatur a secundo dicto, ut sup. de Vulg. subst. l. Si quis cum quem. Item nec valet, si ponas, quod legavit mihi fundum, & in eodem testamento usufructum ejusdem fundi. Valet quidem, quia legatarius vult, ut sup. de Cond. inst. l. Si Titius: repugnantia enim impossibilia sunt. Hucusque Glossa.*

141. *Fundamentum sententia Sanchez.*

Itaque Sanchez fundat suam & nostram sententiam in incertitudine, & repugnantia seu impossibilitate, quæ ex incertitudine oritur. Et verò hæc repugnantia maximè elucet in casu nostræ Conclus. quando aliquis simul contraxit cum duabus; tunc enim nulla omninò apparet ratio, quare potius unum Matrimonium foret validum, quàm aliud; & cum utrumque non possit esse validum, sequitur evidenter, neutrum esse validum. Sin autem diversis temporibus contraxerit, cur illa, quæ prior est tempore, non sit etiam prior jure? Jam enim est sufficiens ratio, quare unum potius valeat quàm aliud, scilicet prioritas unius contractûs.

142

Sed hanc rationem minimè sufficere, jam

suprà ostendimus, & rursus declaratur simili. Si duo velint eundem baptizare, ut uterque intendat tantum baptizare, modo alter baptizet; tunc, qui prius abluvit, solus baptizat: si uterque simul, quia hoc casu intentionem suam interpretantur ponunt enim conditionem, ob quam impeditur utramque intentionem esse efficacem, quæ simul efficiat, ut neutra præ altera determinatè efficiat; nec enim est ratio, quare hic præ altero baptizet, & consequenter determinatè efficiat seu absoluta. Sicut alter tantum indeterminate necessarius est intendendum. Ad Sacramenti autem valore requiritur intentio determinatè efficiat. Lugo juvat quidpiam, quod unus in prior tempore habuerit illam intentionem, ut in ejus Baptismus sit validus, quam unus qui posterior est tempore.

Ergo similiter in casu præfatis, cum neutraque scemina solum conditionem reprobare, adeoque absolutam suam intentionem rejiciat in eventum conditionis, non non velit absolute contrahere, nisi non tempore, quo conditio eveniat, si conditio utriusque simul mathematicè implicet, ut non contrahit absolute; quia hoc casu intentionem interimunt; ponunt enim conditionem, ob quam implicat, utramque intentionem esse efficacem, & quæ simul ut neutra præ altera sit determinatè nec est enim ratio, cur hæc prætertrahat, & consequenter efficiat, quæ sit tantum indeterminate efficiat absolute, cum tamen ad valorem contrahatur intentio determinatè efficiat absolute, ut scilicet prioritas temporis in prior casu juvat ad valorem Baptismi; ita ut prioritas temporis in nostro casu quodlibet valeat potest ad valorem Matrimonii.

Sed neque posterioritas, quæ potest reclamari apud Sanchez sup. n. 17. potest prævalere secundum Matrimonium, si simul, si posteriùs impletur ejus conditio. Probat; quia ad hoc ut primum Matrimonium perficiatur adveniente conditio, requiritur, ut contrahens maneat in eadem voluntate; at per posteriùs Matrimonium conditio à priori voluntate, ut contrahens sit ff. de Divortis in fine ibi: *Prius si promissus sibi desponderit aliam, vel defrauctus, vel Matrimonium alterius appetierit, etiam si nolle hanc nuptiam.* Ergo omninò maneat prior Matrimonium dissolutum, & sic valet posteriùs.

Respondet Sanchez supra n. 19. allegando Minorem; quando posteriùs Matrimonium esset absolutum, vel promissio soluta contrahendi, recederetur a prior voluntate.

BIBLIOTHECA
SACRÆ
PALATII
VATICANÆ

luntate: quia est incompatible, absolute contrahere Matrimonium, vel promittere contrahere, cum Matrimonio conditionali, cum alia inito. At quando utrumque Matrimonium est conditionale, cum utrumque sit imperfectum, & pendet ex futuro conditionis eventu, non est incompatibilis hæc voluntas, sed perficietur id Matrimonium, cujus conditio primò evenierit. Quare lex illa fin. manifestè loquitur de Matrimonio vel sponsalibus absolutis. Hæc ille. Nec habeo quod addam.

Ideo subjungo 2. argumentum. Nunquam, inquit, fictio retrahitur in præjudicium actus, medio tempore gesti, l. Si indebitum, §. 1. & ibi, Bart. ff. Ratam rem haberi. Ergo fictio, quæ consensus trahitur ad tempus eventus conditionis, non debet retrahi ad tempus primi Matrimonii in præjudicium secundi, medio tempore gesti; ergo valebit hoc secundum Matrimonium.

Respondet Sanchez supra: Antecedens esse verum, quando licitum esset partibus solâ voluntate recedere à priori actu, ut contingit in testamentis; & in constitutione Procuratoris. Item, quando actus sunt in se incompatibiles; at à priori Matrimonio conditionali non licet ex mera voluntate recedere, & utrumque Matrimonium conditionale est compatibile. Hæc ille. Non licet, inquam, recedere, hoc est, illicitè receditur, quamvis validè; & quia non præsumitur peccatum, idè præsumitur noluisse recedere à priori actu, sed voluisse contrahere absolute cum illa, cujus conditio prius impletur.

Ex quo facile respondetur ad 3. argumentum Adversariorum, quod tale est: in his, quæ pendet à mera voluntate, statim ultimo actui, ut in Procuratore, cap. Si quem, de Procur. in 6. & in testamentis, §. Posterior. Insti. Quibus modis testâ in firm. sed contracto priori Matrimonio conditionali, liberum est ab eo recedere, saltem ut valeat secundum, quamvis recedens peccet; ergo &c.

Respondetur, inquam, satis esse, ut non præsumatur recessisse, quòd recedere non possit absque peccato, & quòd utrumque Matrimonium sit compatibile. Aliud certitur in Procuratore, & testamentis, à quibus etiam sine peccato receditur. Igitur secundum Matrimonium non valet, si conditio prioris Matrimonii prius impleta fuerit: sicut nec primum valet, si conditio posterioris Matrimonii prius evenierit.

Sed nunquid locus est optioni alterius Matrimonii? Sic Aliqui docent apud Sanchez sup. n. 14. & probant per legem: Viduæ, Cod. de Nuptiis: Viduæ intra quintum & vigesimum annum degentes, etiamsi emancipationis libertate gaudent, tamen in secundas nuptias si-

ne patris sententia non conveniant. Quòd si in conventionis delectu, mulieris voluntas patris repugnat sententiæ, & propinquorum: placet admodum (ut in virginum conjunctionibus sancitum est) habendo examini auctoritatem quoque judiciariæ cognitionis adjungi: ut, si pares sint genere ac moribus competitors, is potior existimetur, quem sibi consulens mulier approbaverit. Ergo quando aliquis contraxit duplex Matrimonium conditionale, illud potius existimabitur, quod sibi consulens mulier aut vir approbaverit.

Respondet Sanchez sup. n. 19. textum illum procedere, quando nullum est vinculum contractum, sed voluntas habet liberam electionem, & quando nulla est repugnancia in voluntate: at in nostro casu non est voluntas libera; sed tenetur servare priorem contractum conditionalem, antequam eveniat conditio posterioris: si autem simul utraque conditio concurrat, est repugnancia in voluntate ratione incertitudinis. Hæc ille.

Addit autem Lugo supra: si utrumque Matrimonium non simul, sed successivè contractum fuisset, sub eadem conditione, v. g. Si navis hoc mense ex Asia venerit, præsumptionem esse debere pro secundo Matrimonio: quia contrahens illud sub eadem conditione, eo ipso præsumitur recedere voluisse à consensu præstito in priori Matrimonio sub eadem conditione, cum impossibile esset velle illud secundum sub illa conditione, nisi revocando priorem consensum. Ita Eminens. Hoc autem constat non habere locum, quando simul vel successivè contrahitur sub diversa conditione. Unde tunc verius apparet, quòd docet Conclusio, scilicet, Matrimonium illud perfici, cujus conditio prius impletur.

Si autem à me quaeritur, an illa impletio fieri debeat coram Parocho & testibus, ubi Conc. Trident obligat? Respondeo & dico:

CONCLUSIO V.

Non requiritur in contrahentibus cognitio adimpletæ conditionis, nisi ad usum Matrimonii: neque est necesse, Pastorem & testes interesse impletioni conditionis.

DE prima parte satis diffusè egimus Concl. 3. Videantur ibi dicta. Tantiùm addo: nimis manifestum esse, requiri in contrahentibus illam cognitionem ad usum licitum Matrimonii, cum alioquin nesciant, se verè esse conjugatos, adeòque voluntariè exponant se proximo periculo fornicationis.

Nec obstat, quòd fieri possit, ut sint veri conjuges, quia etiam fieri potest, ut non sint veri conjuges. Et aliunde ad evitandum pec-

mans ex l. 18. Cod. de Nupt.

Resp. Sanchez.

147. Additio Lugo.

148. Ad licitum usum Matr. requiritur cognitio adimpletæ conditionis.

Occurritur objectioni. ca-

catum fornicationis, non sufficit, ut sint veri conjuges, qui copulantur, sed debet ipsis, saltem probabiliter, constare, se esse veros conjuges, alioquin censentur consentire in fornicationem, cum velint copulam, de qua probabiliter nequeunt judicare, quod sit Matrimonialis, adedque velint copulam, quam certò sciunt, posse esse fornicariam. Quidni ergo peccent peccato interno fornicationis, estò alioquin à parte rei non sit fornicatio? Non est dubitandum.

149. Si requiratur novus consensus implet à conditione, Parochus debet ei assistere. Quantum ad secundam partem, siquidem impletà conditione requiratur novus consensus ad valorem Matrimonii, certum est, Parochum & testes debere illi assistere, quia, ut patet, per illum contrahitur Matrimonium, & consensus conditionatus solum habuit vim sponsalium. Porrò Conc. Trident. postulat præsentiam Parochi & testium non ad valorem sponsalium, sed Matrimonii.

Si non requiratur, sufficit ut intersit impletioni conditionis. Sin autem non requiratur novus consensus impletà conditione, juxta dicta Conclus. 2. tunc gravis controversia est inter DD. an Parochus & testes, ubi Trident. obligat, debeant interesse etiam impletioni conditionis, vel saltem, num debeant scire conditionem fuisse impletam, ad hoc ut Matrimonium valeat. Et in primis sufficere, ut Parochus & testes intersint impletioni conditionis, videtur mihi satis evidens, quàmvis aliqui Theologi id negent; quippe jam Parochus & testes assistunt omnibus requisitis ad Matrimonii perfectionem, adedque possunt plenissimè testari de Matrimonio absolute contracto, & sic perfectissimè obtinetur finis Concilii, qui est impedire occulta adulteria; quidni ergo id sufficiat ad valorem hujusmodi Matrimonii?

150. Est sententia Sanchez. Navar. Manuel. Planè sufficere, docet Sanchez lib. 5. disp. 8. n. 22. citans Navar. l. 4. Confil. tit. de Condit. appof. conf. 1. n. 6. & Manuel. 1. tom. Summæ 2. editione cap. 219. conclus. 18. n. 19. dicentes, impletà conditione non esse necessarium, ut iterum coram Parocho & testibus contrahant.

Sed, salvo meliori, Navarrus ibi disputat contra eos, qui (ut vidimus Conclus. 2.) requirunt novum consensum post purificatam conditionem, etiam ubi Trident. non obligat: quia existimant Matrimonium conditionatum solum habere vim sponsalium, quæ sententia satis probabilis est, & pro se habet D. Tho. D. 4. dist. 29. q. un. a. 3. quæstiuncula 3. D. Bonav. 4. dist. 28. q. 3. n. 13. & alios plures tam veteres, quàm recentiores Theologos; sed in præsentia de hac re non disputamus.

De qua ergo? Sicut dixi antea, supponimus ante Trident. non fuisse necessarium novum consensum post purificatam conditionem, & quærimus, an post Trident. sit necessarius; dicimus autem neque esse necessarium, ubi Trident. obligat, saltem tunc,

quando Parochus & testes intersunt impletioni conditionis, id est, quando Parochus & testibus sufficienter constat, etiam de verificatione conditionis appofitæ in contractu, sive fuerit conditio de futuro, sive de præfenti aut præterito; eadem enim omnium est ratio.

Sed nunquid isthæc notitia necessaria? Quidam, inquit Sanchez sup. n. 23. certum esse certum, hoc desiderari. Probatur per Trident. exigit, ut Parochus & testes intersint vero Matrimonio, quod tale est simpliciter, & inducit vinculum indissolubile, ita ut de illo testificari possint; sed illud Matrimonium conditionale non est simpliciter Matrimonium, nec indissolubile; nec sunt verè Parochus & testes testificati de Matrimonio contracto, cum illud prædictæ conditionis verificatione, nec hæc prædictæ conditionis testes sint; ergo nullo modo Matrimonium.

Et confirmatur; quia finis Concilii potest sponfi ad alias nuptias transferri, de prioribus minimè constat Ecclesiæ, hoc inconveniens minimè esse, & Parochus & testes non intersint verificationi conditionis: nam ea verificata in æquum, cum non constat Ecclesiæ ejus veritas, non constat de Matrimonio, atque ita eas permittit inire Matrimonium.

Potest secundò in favorem hujusmodi adduci, quòd Matrimonium contractum inter impuberes coram Parocho & testibus non sit verum Matrimonium, nientie pubertate inter se consentientes.

Tertiò adducitur ab Averro. 1. §. Potius ergo, ubi docet in contractu, quia alio quidem modo potest talis contractus, nempe si consentientes cedant ab illa conditione, & consentiant ab ea absolute consentiant. Penultimè est, num oporteat hunc recessum in consensu, & novum consensum adhiberi coram Parocho & testibus, vel non oporteat. Respondetur primò; ergo similiter in alio consensu, si consentientes cedant ab illa conditione, & consentiant absolute, debet esse consentiant ab ea absolute consentiant. Si dicatur, quod consequenter fatetur Sanchez n. 23. quod si in novo consensu clam inter consentientes præfrito, nullatenus poterit id Matrimonium coram Ecclesiâ probari. Imò consensum, ut postea non adimpleatur, debet esse de hoc planè constat: ubi illud Matrimonium deberet ab Ecclesiâ judicari nullum, tamen in re esset validum. Quod est tamen inconveniens contra intentum Concilii. Fatendum ergo est, sive per novum consensum, sive per conditionis purificatam, debere Matrimonium illud coram Parocho & testibus perfici. Hæc ille.

Bibliotheca
Sacra
Paderborn

Nec sufficit, inquit ibidem, posse aliunde constare de purificatione apud Ecclesiam: quia etiam de contrahentium consensu potest constare aliis modis: sed tamen Concilium præcisè requirit, ut illo modo constare debeat.

Sed non quid propter hæc argumenta recedendum à Conclusionè, quæ cum Sanchio sup. n. 24. oppositum docet? Negare quidem (inquit hic Auctor.) minimè possum, rationes has urgentissimas esse, & quæ convincere videntur. Verùm pro contraria parte, ut sufficit Parochum & testes interessè illi Matrimonio de præsentibus, sive conditio sit de præsentibus, sive de futuro; nec sit necessarium, ut præsentibus sit conditionis verificationi, quæ mihi valdè probabilis est, vehementissimè urget: nam quando aliqui contrahunt per Procuratorem, non est opus, ut Parochus & testes videant literas, in quibus continetur potestas Procuratoris, ut praxis totius Ecclesiæ recipit: aliàs deberent esse viri docti, ut scirent; an ea potestas sit sufficiens, nec ne: at non possunt plene testari de Matrimonio, nisi supposità veritate illius potestatis Procuratoris. Similiter quando consanguinei contrahunt ex Pontificis dispensatione, non est opus, ut Parochus & testes videant dispensationem, cum tamen aliter nequeant plene testari de Matrimonio; nisi supposità veritate dispensationis obtentæ. Ergo si hoc Matrimonium valet, valebit etiam Matrimonium contractum per verba de præsentibus sub conditione coram Parocho & testibus, quamvis eidem minimè constet de verificatione conditionis.

Præterea; quia non videtur mens Concilii, ut plene & integrè possint Parochus & testes de Matrimonio testificari, sed ut sint testes consensûs de præsentibus, quamvis valor Matrimonii pendeat ex alicujus veritatis suppositione, ut constat ex Matrimonio contracto per Procuratorem, in quo ut Parochus & testes plene testentur de Matrimonio, oportet ut videant potestatem Procuratoris, & sciant esse sufficientem, nec revocantam. Similiter quando contrahunt duo pueri, qui dicunt se esse puberes, si verè sunt puberes, validum est Matrimonium, quamvis Parochus & testes dubitarent esse impuberes, & ita non plene possint testificari de Matrimonio, cujus valor penderet ex veritate ætatis: ergo cum in nostro casu verè testificentur Parochus & testes de consensu de præsentibus, quamvis valor pendeat ex eventu conditionis, de quo non possunt testificari, valebit Matrimonium.

Et confirmatur hæc sic servatur finis Concilii in eo Decreto, qui est, ne contrahantur secundæ nuptiæ spreto primis: nam cum constet Ecclesiæ de illo Matrimo-

nio de præsentibus, quamvis valor pendeat ex verificatione conditionis, nullo modo permittet eos ad secundas nuptias transire, donec plene Ecclesia discutiat, an impleta fuerit conditio, nec ne; & an recesserint à conditione, & sic voluerint, ut absolute contractus valeat. Hucusque Sanchez pro sua, & nostra sententia.

Eamquæ, teste eodem Auctore, videtur clarè tenere Navarrus loco sup. citato, ubi dicit, Matrimonium semel coram Parocho & testibus contractum sub conditione licita, non esse opus, ut post adventum conditionis, iterum fiat coram Parocho & testibus; quia adveniente conditione retrahitur, ac manet perfectum, ac si à principio factum fuisset.

Prorsus id dicit Navarrus; sed contra eos, qui post adventum conditionis requirebant novum consensum; de hoc enim puncto ibi solum disputat, ut supra notavi; & evidens erit inspicienti textum. An autem requiratur notitia advenientis conditionis, neque affirmat, neque negat ibi Navarrus. Interim non requirit illam notitiam, nobis cum Sanchio videtur valdè probabile. Hinc conabimur cum eodem Auctore satisfacere rationibus Adversariorum. Quin ex nunc videtur plerisque satisfactum per exemplum Matrimonii, quod contrahitur per Procuratorem, & ex dispensatione Pontificis, non visis literis commissionis, & dispensationis.

Sed contra hoc insurgunt Adversarii, & conantur ostendere disparitatem. Dicendum est (inquit Aversa sup. §. Ad fundamentum) de mente Concilii esse, ut Parochus & testes inter sint contractui perfecto, atque ut illis constent ex circumstantiis, quæ sunt de forma ipsius contractus, qualis omnino est purificatio conditionis. Ubi distinguere oportet circumstantias, debitas ex parte contractus, & alias, debitas ex parte contrahentium; nempe ut Procurator sit legitimus, & consanguinei vel affines sint dispensati, ut contrahentes sint puberes. Non ergo Concilium requisivit, ut de his circumstantiis contrahentium constet coram Parocho & testibus ad hoc, ut Matrimonium sit validum: sed bene requisivit, ut ipse contractus perficiatur coram Parocho & testibus; non perficitur autem contractus conditionatus nisi per adimplementum conditionis, sicuti non perficitur per consensum unius partis, sed utriusque, quare id totum debet illis constare. Nec aliter satisfaceret ad intentum Concilii: quia alioquin conditio posset secretò adimpleri, & tunc si una pars negaret, & altera affirmaret esse adimpletam; maxima perplexitas oriretur. Hæc ille.

Et Coninck hæc disp. 29. dub. 1. (ubi n. 15. tenet sententiam Aversæ) n. 16. sic ait: Aliud

157. An Navarrus doceat hanc sententiam.

158. Resp. Aversa ad primam ejus probationem.

159. Resp. Coninck

Aliud est esse testem externi contractus in genere suo completi, aliud esse testem valoris ipsius; & illud dicimus requiri, hoc non. Posito enim quoddam illi exterius legitime factus sit, presumitur factus ab habentibus potestatem & personis legitimis, donec probetur contrarium; & volentis resiliere, est hoc probare, ostendendo, dispensationem, aut commissionem procurationis, esse nullam. Conditio autem non presumitur completa, donec de ea constet, & consequenter, id asserentis, est probare.

Confirmatio.

Confirmantur hec omnia ex dictis disp. 24. n. 79. ubi ob eandem rationem ostendi, ut Parochus valide assistat Procuratoribus, debere ei constare de mandato, iis dato. Quare etsi Ecclesia conscia primi contractus, forte non permitteret iniri secundum, donec sciret conditionem defecisse: tamen si de facto contraheretur, pro hoc judicaret, donec constaret conditionem suo tempore prius impletam fuisse. Hactenus Coninck.

160. Rejicitur.

Sed probatum oportuit, non suppositum, quod Ecclesia pro hoc Matrimonio judicaret, donec constaret conditionem suo tempore prius impletam fuisse; & non potius pro illo, donec constaret conditionem suo tempore prius impletam non fuisse; cum enim sit prius tempore, & quasi in possessione, saltem inchoata, fierique possit, ut absolute valeat, secundum autem Matrimonium absolute sit in validum, videtur prius probanda esse invaliditas prioris Matrimonii conditionati; adeoque probandum esse, conditionem suo tempore prius impletam non fuisse, quam judicandum sit pro valore secundi Matrimonii.

161.

An Parochus debeat videre literas procurationis.

Veluti, qui contraxisset per Procuratorem coram Parocho & testibus, si aliud postea Matrimonium per se ipsum contraheret, ab Ecclesia compelleretur ad observationem primi Matrimonii, nisi ipse falsitatem Procuratoris seu procurationis sufficienter probasset. Ratio clara est: quia primum Matrimonium est in possessione, & non presumitur fraus aut dolus Procuratoris, nisi legitime probetur. Unde videtur sufficere, ut Pastor & testes sciant, hujusmodi contrahere in nomine talis vel talis personae, tamen non videant literas procurationis, nec discernere valeant, an procuratio sit legitima, nec ne.

aut dispensationis.

Et idem dicendum de Matrimonio, quod per dispensationem contrahitur inter sanguineos; satis enim est, ut Parochus & testes sciant, tales contrahere Matrimonium ex dispensatione, tamen si eam non viderint, nec discernere valeant, an legitima sit, nec ne; hoc ipso quippe incumbit probatio contrahentibus, si aliud velint contrahere Matrimonium, et si aliud contraxissent, pro

primo judicaretur, nisi possent probare validam fuisse dispensationem.

Dices ex Coninck supra: conditio non presumitur impleta, sicuti presumitur facta procuratio, & data dispensatio. Sed hoc contra Dicastillo hic disp. 5. n. 135. dicens: Si constet, commissionem esse factam Procuratori in uno casu, & in alio dispensationem esse datam à Pontifice, neuter poterit dirigi à contrahendo aliud Matrimonium, afferenti commissionem esse factam Procuratori, aut dispensationem esse datam. Probabit probatio, non minus quam asserenti conditionem esse impletam, & licet fortiter contrahere non permittatur, dum non constet commissionem non esse factam, aut dispensationem non esse datam; tamen si de facto contraheatur, Ecclesia pro hoc non presumet commissionem esse factam, aut dispensationem esse datam pro primo contractu, nulla est disparitas quantum ad virtutem convenientiam, quae vitari voluit Tridentinae notitiam conditionis ex quoque, & veritatem commissionis & dispensationis altera. Hæc ille.

Qui ibidem n. 133. dicit: dispensatio essentialiter requirit ad Matrimonium procuratorem, dispensationem, & impletam conditionis. Sicuti enim impletio conditionis perficit essentialiter consensum, quæ ea erat imperfectus, & licet perfectionem essentialem externi contractus; similis quoque ratione procuratio; essentialis quippe est Matrimonio Matrimonii, quod consensum ab ipso contrahente, & quædam materia, legitima corpora; jam contractu procuratione non provenit ab ipsa procuratore, & sine dispensatione non habet legitima corpora. Ergo Parochus vel non debet constare adimpleta conditionis, vel etiam debet constare procuratio dispensatio. Et quia Dicastillo postulat necessariam notitiam procuratoris, dispensationis; sed sufficere, ut Parochus & testes ipsi expressionem conditionis etiam nobiscum docet, non necessariam notitiam conditionis adimpleta sufficere, ut Parochus & testes ipsi expressionem consentium.

Cumque existimet, Ecclesiam dispensationem pro valore secundi Matrimonii probatur adimpleta conditio, uti etiam probatur facta procuratio, & data dispensatio fieri autem possit, ut ea probatur consequenter admittit, non satis, & tempore & pro omni eventu vitari incommo- quæ voluit evitare Trident.

Interim, quia non est ita frequens (disp. n. 139.) & commune, quod Matrimonium

B
Sacramentum
Matrimonii

fiat per Procuratorem, non exhibito aliquo instrumeto, & adhibitis aliquibus testibus, quibus possit probari commissio Procuratori facta: neque etiam ita est frequens & commune, quod Matrimonium inter habentes impedimentum dirimens, fiat ex dispensatione pro foro externo, quin extent authenticæ litteræ, tum datæ partibus, tum reservatæ in Pontificio Archivio: hinc est, ut non nimis fuerit anxium Trident. præcludendi aditum ad hujusmodi dolos, qui vix aut raro contingunt. Atque aded fatendum est, in his casibus, raro contingentibus, nondum esse provisum de remedio.

165.

Idem ergo & eodem modo dicere postumus pro casu impletæ conditionis, cujus impletionis notitia non habeatur à Parocho & testibus. Concedendum enim est, pro illo casu impletæ conditionis, cujus notitia non habeatur à Parocho & testibus, qui prius interfuerunt Matrimonio, nondum esse omnino provisum de remedio; quia rarissimus est casus, in quo contrahentes coram Parocho & testibus sub conditione de futuro, eâ impletâ non renovent consensum ad majorem securitatem, propter probabilem opinionem, quæ docet, Matrimonium non valere, nisi renovato consensu. Item rarissimè solet adhiberi conditio, quæ aliqua ratione non possit juridicè probari, atque aded vitari prædicta inconvenientia.

Nix ad min.

Unde non mirum, quod Trident. non nimis curavit, pro tam raris casibus remedium adhibere; sicut etiam contingere potest, quod moriantur testes, & quod Parochus non descriperit in libro, juxta Tridentini præscriptum, atque aded non possit juridicè probari, Matrimonium esse factum, cui inconvenienti nondum providit Tridentinum; nec enim jus potest facillè omnibus inconvenientibus providere. Hæc ille. Ecce habes secundam solutionem principalis argumenti Adversariorum.

166.

Porrò quod secundò adducebatur in favorem eorum, desumptum ab exemplo Matrimonii de præsentibus inter impuberes, nullam habet difficultatem; quia ille contractus interpretatione juris positivi, solum habet rationem sponsalium, juxta cap. un. de Despons. impuberum in 6. ibi: *Idem quoque si pubes & impubes, vel duo impuberes, non proximi pubertatis, & in quibus ætatem malitia non supplebat, per verba contraxerint de presentibus, sponsalia enim illa, quæ juris interpretatione tantum fuerunt sponsalia de futuro (hoc verba, consensum exprimentia de presentibus, habent, & Matrimonium contrahere intenderent contrahentes) per adventum pubertatis in Matrimonium non transeunt de presentibus.*

Nunquid talis constitutio habetur circa Matrimonia puberum conditionata, ut per

adventum conditionis, in Matrimonium non transeant de presentibus? Nusquam talis constitutio reperitur, & ita non mirum, si non valeat argumentum ab uno Matrimonio ad aliud; quia unum per legem positivam reductum est ad sponsalia; aliud autem est verè contractus de presentibus, & non sponsalia, ut patet ex ante dictis.

Nec obstat; quod Matrimonium conditionatum c. *Per tuas*, 6. de Condit. appof. appelletur sponsalia, ibi: *Vir ipse quamvis contracta sponsalia, & carnalem copulam non negaret.* Non obstat, inquam; quia omne Matrimonium ratum ita quandoque vocatur, ut patet ex Sect. 1. in principio, & ideo in dicto cap. un. de Despons. impuberum, cum Pontifex vocasset Matrimonium impuberum de presentibus sponsalia; statim ea distinguit contra sponsalia de futuro, ibi: *Quæ juris interpretatione tantum fuerunt sponsalia de futuro.*

Deinde negari posset, in dicto cap. *Per tuas*, Matrimonium conditionatum appellari sponsalia; quia, ut notat Coninck supra n. 14. ibi tantum dicitur, mulierem dixisse, virum de presentibus secum contraxisse, ibi: *Per tuas literas intimaſti, quod cum quedam mulier P. nomine, N. postulares in virum, asserens, inter se mutuum de presentibus consensum intervenisse &c.* Hunc autem falsum esse, se contraxisse sponsalia sub conditione futura, ibi: *Vir ipse &c.* ut supra. Unde sequitur tantum, eos sibi contraxisse; non autem talem contractum dici sponsalia.

Restat, ut respondeamus 3. argumento Adversariorum, supra proposito ex Aversa. Quærit autem hoc argumentum, quid dicendum, quando receditur à conditione per copulam carnalem, aut absolutum consensum de presentibus? Respondet Sanchez supra n. 25. si pendente conditione illius Matrimonii, inchoati coram Parocho & testibus, contrahentes habeant copulam, præsumere Ecclesiam recessisse à conditione & perfici Matrimonium, per cap. *Per tuas*, de Condit. appof. Quod idè erit in foro interno etiam post Trident. si affectu conjugali commixti sunt. Quia jam servata est forma Tridentini in priori contractu, & judicandum erit, ac si impleta esset conditio occultè. Hæc ille.

Ego autem dico; per recessum à conditione, quocumque modo hic fiat, non perficitur prius Matrimonium; sed novum contrahitur; adedque neminem mirari debere, si ad illud requiratur nova presentia Parochi & testium. Porrò per impletionem conditionis, non contrahitur novum Matrimonium; sed vetus perficitur; id est, quod antea erat conditionatum, jam fit absolutum, sine novo aliquo consensu, quod non habet locum, quando receditur à conditione.

167. Occurritur objectioni.

Coninck.

168. Quid dicendum, quando receditur à conditione, per copulam aut absolutum consensum.

Requiritur nova presentia Parochi & testium.

169. *Sententia De Scildere de hac controversia.*

Cæterum quia Concluf. 3. particularem retuli sententiam de Matrimonio conditionato Ludov. de Scildere, placet hic etiam ejusdem Auctoris de præfenti controversia iudicium subnectere. Sic ergo ait loco sup. citato: Non est necesse, Pastorem & testes interesse implerioni conditionis, cum id sæpè impossibile sit, ut si duplex diverso simul in loco impleri debeat: imò, neque fortè videntur postea scire debere, conditionem esse impletam; nam aliàs mors unius ex illis interveniens, totum Matrimonium disturbaret. Per consequens etiam fortè validum est, si per consensum postea absolutum à conditione recedatur.

170. *Ei favet Declar. Card. apud Barbofam.*

Huic favet Cardinalium declaratio apud Barbofam verb. *Matrimonium*. n. 22. in qua validum dicitur Matrimonium viri, qui coram Parocho & testibus puellæ dixerat: *Contraho si hoc salvo meo honore fieri potest, & si fratribus meis placuerit*; postea autem cum illa non expectato conditionis eventu ex affectu maritali copulam habuit; quia reverà gratia non confertur sub conditione, sed completà voluntate actus. Voluit scilicet Ecclesia tantum consistere per Parochum & testes de consensu contrahentium, ex parte ipsorum irrevocabili; nam de multis aliis, quæ Matrimonium invalidare possunt, ipsis consistere non debet. Usquead huc de Scildere. Consequenter ad suam sententiam. Sed cum in nostra opinione non consistet de consensu irrevocabili, quia consensus conditionatus est revocabilis, saltem validè, & aliquando etiam licitè, ut superius non semel diximus; hinc in ea hæc res majores habet difficultates, quas modò expendimus, & quibus conati fuimus satisfacere, & arbitror satisfactum esse.

171. *Non est necesse ut Parochus & testes per se videant conditionem esse impletam. Aversa.*

Tanrùm adjungo, quod bene notat Aversa supra, etiam in sententia sua non esse præcisè necessarium, ut Parochus & testes per se videant, conditionem esse adimpletam, vel adimpleri: sed satis esse, si ipsimet contrahentes id coram illis assererent; quia sicut satis est eorum consensu per eorum verba consistere, ita utique de conditionis purificatione. Immo etsi conditio non esset verè purificata, adhuc illa contrahentium assertio se haberet tanquam novus consensus absolutus, ab incertitudine conditionis non amplius dependens.

Coninck.

Similiter ex altera parte necesse non est, ut Parochus & testes audiant ab iisdem contrahentibus, conditionem esse adimpletam: sed satis erit, si ipsi per se viderent.

Coninck quidem coherentè dicere deberet, necesse esse, ut Parocho & testibus constet de notitia eorundem contrahentium conditionis adimpletæ, quia volebat Matrimonium non compleri, nisi per hanc notitiam. Sed apud nos satis erit, ipsam condi-

tionem realiter coram Parocho & testibus adimpleri, seu consistere adimpletam. Debet autem esse iisdem Parochus & testes, qui interfuerunt primo contractui conditionato, ut scilicet, & per eos Ecclesie plenè constet perfectione contractus; quia debent testes de toto Matrimonio, & aliter essent diversi, se haberent tanquam testibus regulares super diversos actus, qui non faciunt plenam probationem Hæc ille.

A quo si queratur; an liceat contrahenti conditione? Respondet ibidem *Sententia*: Videri potest, Matrimonium quod sub conditione contractum valet, postea licitè ita contrahi. Et ita indicat *Concluf. 17.* solum dicens, talia Matrimonia non facile permittenda. Sed potius dicitur, non licere moraliter loquendo, non licere contrahenti; nec etiam Parocho & testibus volentibus assistere.

Tum, quia generaliter Sacramentum debent sub conditione contrahi, nisi in casu necessitatis, ut supra notatum est; si quis sit baptizatus, & in solutione, aut Extreme Unctionis, & hoc Sacramento Matrimonio non contrahenti talis necessitas, ut debeat sub conditione contrahi, nec simpliciter ipsam de necessitate contrahere. Quare dum aliquis volens contrahere, nisi sub certa conditione, debet adhibere prius diligentiam, ut sciat adsit, vel procurare, ut obtineatur, vel obtentà, postmodum contrahere.

Tum etiam in ratione Sacramenti contractus, modus contrahendi non exponeret rem perplexitatis, non solum si conditio sit de futuro, si erit de præterito, & de presentibus, quia possunt oriri difficultates, & incertitatem facti; sed etiam quia contrahentium controversiæ de jure ipso inter eos ex iis, quæ modò tractata sunt, nascuntur.

Aversa. Rogas quid ego sentiam? Respondet tuis cum Regio jam citato, talia Matrimonia non esse facile permittenda, ut etiam permittenda sine iusta & valida causa; tum quia, ut ait Regius, paritas dignitatis Sacramenti; tum etiam quia, ut superius notatum est, non solum oritur, sed etiam facile lites ac difficultates oriri possunt, si certum ob varias DD. hæc in re non sunt. Interim aliquando posse permitti non est iniquitas; quippe conditionata Sacramentum ministratio, non semper dedecet dignitatem Sacramenti, & aliunde fieri potest, ut difficultates & lites evitentur, uti penitus non introspectienti facile patebit.

Quia tamen rarò hæc omnia simul concurrunt, idè bene dixit Aversa, non licere loquendo non licere sic contrahere, ut supra.

13
Sacramentum
Matrimonii

Parocho & testibus voluntariè iis assistere; at tamen quod factum fuerit, validum erit, juxta quod dicitur cap. 16. de Regular. *Multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obvi- nent roboris firmitatem.* Si ergo à me quaeritur, an consanguinei validè contrahant sub hac conditione: *Si Pontifex dispenserit?* Respondeo.

CONCLUSIO VI.

Matrimonium inter inhabiles, Si Pontifex dispenserit, valet, cognita dispensatione.

Intelligenda venit Conclusio de tali inhabilitate, in qua aliquando dispensat Pontifex validè & licitè ex justa & rationabili causa; idque dum talis causa hinc & nunc subest, ita ut inhabiles seu impediti, qui sub tali conditione contrahunt, possint licitè dispensationem petere, & eà obtentà licitè uti; alioquin erit conditio vel absolutè impossibilis, si Pontifex nullatenus possit in tali impedimento dispensare, aut certè turpis seu inhonestà; quia, ut supponitur, nec Pontifex hinc & nunc potest licitè dispensare, neque contrahentes licitè possunt dispensationem petere; ergo talis contractus ad nihil obligat, estdè juramento foret firmatus, quia juramentum non est vinculum iniquitatis, ut latius alibi tractavimus.

Atque ut licitè possent uti dispensatione jam obtentà; equidem non obligat prior contractus, quia conditio turpis, qualis indubità est, quæ sine peccato poni non potest, habetur pro non adjecta, uti etiam impossibilis, ut ex dicendis inferius patebit; adeoque fuit contractus inter inhabiles absolutus, quem constat nullam inducere obligationem, tamen si postmodum per accidens habitas adveniret. Sin autem posità jam habilitate per sublationem impedimenti, seu dispensationem illicitam, de novo consentiant, proculdubio erit validus contractus, sive sponsalitiuus, si fuerit consensus de futuro, sive Matrimonialis, si de præsentì. Atque hæc satis certa.

Difficultas ergo in eo versatur, an quando Princeps solitus est dispensare in impedimento ex justa causa, adestque talis causa, obliget Matrimonium inter sic impeditos, eà expressà conditione: *Si Pontifex dispenserit.* Affirmat Sanchez lib. 5. disp. 8. n. 10. & probat exemplo sponsalium, quæ sub simili conditione contracta inter inhabiles, manent firma & valida impletà conditione, ut multis ostendit idem Auctor eod. lib. disp. 5. n. 24. quia, inquit, licet illi inhabiles sint ad contrahendum pro tunc, non tamen ad contrahendum tempore impletæ conditionis.

Quoniam ea est conditionis natura, ut suspendat actum, & ejus absolutam obligationem in tempus impletæ conditionis, ut dicitur l. 213. ff. de Verb. signif. sequentis tenoris: *Cedere diem significat incipere deberi pecuniam. Venire diem significat eum diem venisse, quo pecunia peti possit. Ubi purè quis stipulatus fuerit & cessit & venit dies. Ubi in diem, cessit dies, sed nondum venit. Ubi sub conditione, neque cessit, neque venit dies pendente adhuc conditione.*

Igitur priores consensus non permanent immutati; quia pendente conditione sunt inefficaces, imperfecti, nec pariunt publicam honestatem, quæ secus se habent conditione impletà cap. 1. de Sponsal. in 6. ibi: *Cum ex sponsalibus conditionalibus ante conditionem extantem, scilicet consensus non habentibus, & incertis, nulla publica honestatis justitia oriatur.*

Et confirmatur: nam institutio ut valida sit, debet esse hominis capacis, & tamen valet institutio spurii, facta sub conditione: *Si Princeps eum legitimaverit* juxta communissimam & verissimam sententiam, ut potest videri apud Covar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 5. n. Covar. 12. aliàs 17. ubi sic ait: *Prætermittendum verò non est, parenti tutissimum esse, ut spurium hæredem instituat sub conditione, si à Principe fuerit effectus legitimus: tunc etenim secutà legitimatione, patris hæreditatem absque animæ periculo obtinebit: cum institui jure possit incapax in tempore, quo capere possit, l. In tempus, ff. de Hæred. institut. l. Sicur, & ibi Gloss. in principio, ff. Quibus modis ususfr. amitt.*

Nec oberit l. *Si alienum, §. In extraneis.* ff. de Hæred. instit. ubi in institutionibus conditionalibus oportet hæredem capacem esse tempore testamenti, mortis & aditionis hæreditatis; id enim procedit in conditione extrinseca; secus in conditione intrinseca, & quæ à jure intelligitur, qualis est ista: *Cum capere poterit hæres.* Hæc ille.

Ergo similiter in nostro casu, juxta eundem Auctorem sup. c. 3. ubi in primis sic ait n. 2. *Si verba contractus sunt de futuro, ante conditionem, nec ibi est Matrimonium, nec sponsalia de futuro; eveniente verò conditione sponsalia sunt, quæ de futuro appellamus: quòd si verba sint de præsentì, conditione tamen adjecta, eveniente illà conditione, conjugium erit, ante illam nec Matrimonium, nec sponsalia de futuro.*

Deinde n. 7. proponit dubium, de quo hic disputamus, & refert sententiam, quæ requirit novum consensum obtentà dispensatione, allegatis variis Auctoribus pro ea, & duplici ratione; hic enim, inquit, contractus, secundum eos, à principio fuit illicitus: ergo ex eo non potuit oriri aliqua obligatio, l. *Cum lex*, ff. de Fidejusso.

Præ-

1. x3 ff. de Verb. sign.

cap. x. de Sponsal. in 6.

177. Confirma-

178. Objectio sol-

constru-

179. An requiratur novus consensus obtentà dispensatione. Prima ratio pro parte affirmante.

Secunda. Præterea, hæc conditio impossibilis est, quia à Principis voluntate dependet, l. Cum servus, §. Constat. ff. de Legat. 1. Constat. etiam, res alienas legari posse, utique si parari possint: etiamsi difficilis earum paratio sit. Si verò Salustianos hortos, qui sunt Augusti, vel fundum Albanum, qui principalibus usibus aservit, legaverit quis, furiosus est, talia legata testamento adscribere. Item campum Martium, aut forum Romanum, vel ædem sacram legari non posse constat. Sed & ea prædia Cæsaris, quæ in formam patrimonii redacta sub procuratore patrimonii sunt, si legentur, nec æstimatio eorum debet præstari: quoniam commercium eorum, nisi jussu Principis, non fit, cum distrabi non soleant.

L. 137. ff. de Verb. oblig. Item l. Continuis, §. Cum quis. ff. de Verb. oblig. Cum quis sub hac conditione stipulatus sit, Si rem sacram aut religioam Titius venderit, vel forum aut basilicam, & hujusmodi res, quæ publicis usibus in perpetuum relicte sint, ubi omninò conditio jure impleri non potest, vel id facere ei non liceat: nullus momenti fore stipulationem, proinde ac si ea conditio, quæ natura impossibilis est, inserta esset. Nec ad rem pertinet, quòd jus mutari potest, & id quòd nunc impossibile est, postea possibile fieri, non enim secundum futuri temporis jus, sed secundum presentis æstimari debet stipulatio. Jam autem conditio impossibilis à Matrimonio rejicitur, ac remanet purus ipse contractus, c. fin. de Condit. appof. sed talis contractus purus minimè valet. Ergo etiamsi Papa dispensaverit non erit Matrimoniu, immo nec sponsalia de futuro.

180. Sed his rationibus (prosequitur Covarruvias) responderi potest, Primò; hunc contractum fore illicitum, si simpliciter fiat; si verò fiat sub conditione, quæ contractum ad licitum tempus referat, licitum esse, l. In tempus, 62. ff. de Hæred. instit. In tempus capiendæ hæreditatis institui hæredem posse, benevolentia est, veluti: Lucius Titius cum capere potuerit, hæres esto. Idem & in legato. Unde qui ita contraherent, non essent excommunicati ex Clement. un. de Consang. quod notat Adrianus in 4. tract. de Matr. q. 10. ad fin.

Adrianus. 181. Secundo respondetur: id quòd à Principis voluntate pendet, reputatur impossibile, quando illud Princeps non solet concedere: id verò, quòd Princeps solet concedere, non est dicendum esse impossibile, qualis est dispensatio in tertio gradu consanguinitatis, aliisque similibus impedimentis; quòd patet ex dicto §. Constat, dum dicit: Cum distrabi non soleant.... Imò licet id, quòd pendet à Principis voluntate, dici possit impossibile largè, non tamen ex stricta interpretatione, etiamsi non solet à Principe concedi: id etenim si fieri à Principe potest, possibile est, quòd fiat: tamen quia Princeps, etiamsi id

possit, non solet facere, dicitur impossibile. Sed non eo modo, quò impossibile dicitur assumitur in c. fin. de Condit. appof. ubi est possibile ego intelligi, quòd natura, vel jure est impossibile.

Id ergo quòd à Principe fieri jure potest licet non solet fieri, nec erit impossibile natura, nec à jure. Item conditio impossibilis de jure, qualis ista quibuldam videtur potest si ad futurum referatur, non rejicitur à Matrimonio, ut notat Adrianus in 4. q. 11. Matr. & dicemus paulò post. Legatur ista conditio non est dicenda impossibilis: quòd notat Aret. ratio minimè convincit pro quoque ratione.

E diverso Cald. Anton. & Præp. Super eo, de Condit. appof. tenent, esse conditione ista, & sic Romano Pontifici à Matrimonio permittente, non esse matrimonium novum consensum, sed esse matrimonium ex eventu conditionis, pro illam communem opinionem Canonistarum, quam præcedenti quæstione notavimus. Idem repetit Calder. Conf. l. 1. de Spon. Dec. in l. Ea quæ raro, ff. de Re. jur. in d. etiam inclinat Jaf. in d. §. Ceter. Quam sententiam consuetudine tenent, notat Nicol. Boër. decif. 264. 1. 17. & licet communis opinio Canonistarum, quæ me video, cur ista opinio Calderi & Præp. non procedat; quòd si opinio Præp. vera est, arbitror, eveniente conditione, judicanda sponsalia de futuro, et matrimonium, quòd mihi magis arridet, Adriano placuisse videtur. Hæc opinio Canonistarum, scilicet matrimonium novum consensum, eveniente conditione que conditione honesta, arbitror, non posito, adveniente dispensatione, esse judicandum Matrimonium, & sponsalia de futuro.

Et verò talem contractum contractum valere, probatur in super exam. conditionis rei feudali u Majorum simpliciter facta in da est; valet tamen fiat sub conditione. Si Dominus Princeps voluerit, ut probat Molina in l. 1. Primogen. c. 3. n. 48. Similiter vultur copi transendi ad Religionem, si Princeps dispensaverit, validum est, secundum Aret. nes, cum tamen hæ conditiones pendet à Principis voluntate.

Et ampliùs confirmatur; quia quòd controversia de aliquo beneficio, inter contententibus pacificè de pensione contentenda, sub conditione; Si Pontifex dispensaverit (quæ seclusa, pactum esse finem & verè obligat; ergo similiter in nostro casu). Præterea, ut notat Sanchez supra d. l. n. 12. licet conditio, pendens à Principe

Bibliotheca Sacra

voluntate, reputaretur impossibilis; at quoties est præambula, & necessaria ad dispositionis & actus valorem, non est rejicienda, etsi summe difficilis sit, sed ejus eventus expectatur; sed hæc conditio: *Si Pontifex dispensaverit*, est necessaria ad valorem promissionis Matrimonii, & ipsius Matrimonii inter impeditos: ergo non est rejicienda.

Denique; si quis contraheret cum infideli, sub conditione: *Si convertatur ad fidem*, valeret contractus, ut habetur l. 4. tit. 4. partia 4. quia confertur in tempus habile, quamvis eo tempore sit inhabilis ad contrahendum cum infideli.

Atque hoc sit fundamentum Conclus. quod videlicet, licet sic impediti, pro tunc sint inhabiles ad absolute contrahendum Matrimonium, ad eod ut si absolute contraherent, nihil omnino efficerent, & forent excommunicati ex Clement. un. de Consanguinitate; equidem pro tempore, quo advenit dispensatio, revera sunt habiles; & pro hoc solo tempore, censentur nunc contrahere, sub conditione dispensationis; cumque conditio sæpius soleat poni, & ad sit iusta ratio ponendi, cur non oriatur obligatio expectandi eventum conditionis? Et per consequens, quare, adveniente conditione, contractus conditionatus non transeat in absolutum; sicut quando personæ ex nunc habiles, apponunt conditionem, tempore futuro implendam? Non video sufficientem rationem disparitatis, dummodo illa conditio: *Si Pontifex dispensaverit*, verè sit honesta & possibilis, ut suppono esse ex ante dictis.

Dices: disparitas est, quod hæc conditio, quamvis honesta & possibilis, equidem difformis legi communi, quæ prohibet illas nuptias; jam autem melius est, inquit Henriquez l. 1. 2. de Matr. c. 10. n. 4. conformari legi communi, quam sequi privaram dispensationem; præsertim absque condigna causa impetratam.

Responder Sanchez sup. disp. 5. n. 13. melius esse conformari legi communi, quando non est aliqua obligatio, licet contracta, ab ea recedendi, qualis est promissio Matrimonii (aut ipsum Matrimonium) inter impeditos, præmissa conditione: *Si Pontifex dispensaverit*. Sicut jure communi contententibus circa beneficium, minime licet de pensione danda pactum inire, quod tamen pactum semel initum sub conditione: *Si Papa consenserit*, obligat quidem, & neutri contrahenti, altero invito, rescindi licet.

Urget: dispensatio Pontificis non potest facere; quod Matrimonium, antea in validum, fiat validum, sine novo consensu. Respondeo, conceditur: Sed nunquid id facit in casu proposito? Minime. Quid ergo? Tollit impedimentum, & ponit in esse con-

ditionem, ex qua pendeat consensus contrahentium; quare, cum tunc perficiatur consensus, quid miramur, si etiam perficiatur Matrimonium, non virtute dispensationis, sed illius consensus, qui jam absolutus est, & perfectus, cum antea solum esset conditionatus & imperfectus? Itaque Pontificem dispensare, non est perficere Matrimonium, sed est tollere impedimentum, & ponere in esse conditionem, quæ necessaria erat, ut per consensum contrahentium Matrimonium perficeretur.

Sed contra, clamat aliquis; consensus non potest retrahi, quando ab initio non potuit legitime præstari, cum utrumque extremum ei convenire debeat, ut notatur, l. *Si is qui pro emptore*. ff. de Usucap. ibi: *Si quis bonâ fide possidens ante usucapionem amissâ possessione cognoverit esse rem alienam, & iterum nanciscatur possessionem, non capiet usum, quia initium secundæ possessionis vitiosum est.* Sed hic consensus non potuit ab initio legitime præstari, eod quod extrema erant inhabilia; ergo eveniente conditione, non potest consensus retrahi, ut perficiat prius Matrimonium.

Respondeo; consensus illum ab initio fuisse legitimum; quippe ferebatur in personam legitimam & habilem; cum natura conditionis sit, suspendere consensum usque ad illius eventum; & post eventum conditionis, nempe ubi Pontifex dispensaverit, est persona habilis. Unde non fuit hic consensus aliquis præstitus inter personas inhabiles; quia non pro eo tempore præstitus, quo tales erant, sed pro tempore, quo Pontifex jam dispensasset, & tunc jam erant legitime & habiles.

Si inistes per l. *Inter stipulantem*, ff. de Verb. oblig. ibi: *Sed hæc dissimilia sunt, adeo enim cum liber homo promissus est, servitutis tempus spectandum non esse, ut ne hæc quidem stipulatio de homine libero probanda sit: Illum cum servus esse coeperit, dare spondes? Item: Eum locum cum ex sacro religioso profanus esse coeperit, dari? Quia nec presentis temporis obligationem, recipere potest, & ea duntaxat, quæ natura sui possibilia sunt, deducuntur in obligationem.*

Responder Pontius lib. 3. c. 15. ubi tenet nostram Conclusionem, responder, inquam, n. 2. in fine: id eod non valere illas stipulationes, quia illud expectare esset incivile & triste, ut ibi ait textus: nam verbis jam citatis continuo adjungitur: *Vini autem non species, sed genus stipulari videtur, & tacite in ea tempus continetur: homo liber certâ specie continetur, & casum adversamque fortunam spectari hominis liberi, neque civile, neque naturale est.* Jam autem non est expectandum tristis eventus, l. *Cum tale*, ff. de Condit. & demonstr.

A a a a ibi:

Quid hic sit
Papam dis-
pensare.

188.
Alia obje-
ctio.
L. x. ff. de
Usucap.

Solvitur.
L. 83. ff. de
Verb. oblig.

189.
Instantia par
l. 83. ff. de
Verb. oblig.

Diluitur ex
Pontio.

189.
Instantia par
l. 83. ff. de
Verb. oblig.

ibi: Et cum patronus liberto certam pecuniam legasset, si à liberis eius non discessisset: permisit Imperator, velut Mucianam cautionem offerri: fuit enim periculosum ac triste, libertum, conjunctum patroni liberis, eorundem mortem expectare. Porro non est periculosum aut triste expectare dispensationem Pontificis. Neque hæc dispensatio est impossibilis, ut superius ostendimus, cur ergo contractus sub conditione illius dispensationis non valeat?

190. Regula de conditione impossibili non procedit in foro interno, sed in foro externo, ex Aversa.

Arque ut esset impossibilis, regula de conditione impossibili, ut videlicet pro non adjecta debeat haberi, non procedit in foro interno, in quo nunc loquimur; sed procedit tantum in præsumptione fori externi; quia illa conditio reputatur, veluti joco, & non serio atque ex animo apposita. At in hoc deficit etiam hæc præsumptio; quia cum personæ impedire sciant, se non posse absque dispensatione perficere Matrimonium, præsumi deberent verè & ex animo illam conditionem apponere, & nequaquam intendere, tunc absolute contrahere. Ita Aversa hic q. 5. sect. 2. §. Quorum aliqui, in fine.

191. Probatur oppositum Concluf. ratione ex Aversa.

Quia autem hic Auctor docet oppositum nostræ Concluf. idèd §. sequenti conatur istud propriâ, ut ait, ratione probare, quæ talis est: Hæc est vis impedimentorum dirimentium Matrimonium, & legis statuentis hæc impedimenta, ut illis stantibus, personæ sint inhabiles ad contrahendum, eorumque consensus sit vanus & inutilis: ergo nec etiam valet sub conditione dicere: Si habiles erimus, sive cum limitatione: Pro quando habiles erimus. Consensus utilis & validus, non solum debet referri ad casum & tempus habilitatis, sed debet proferri à persona habili & legitima. Ecclesia habet pro nullo & irrito consensum præstitum à personis, vel cum personis, inter quas statuit, ne valeat Matrimonium. Igitur contractus inter personas impeditas, quamvis sub ea conditione; Si auferatur impedimentum, verè non sufficit ad conjugium, dum adimplebitur conditio: sed ex integro & de novo debet præstari consensus & iniri contractus. Hæc ille.

192. Sed petit principium.

Sed manifestè petit principium: hoc enim est quod queritur, an tanta sit vis impedimentorum Matrimonii, ut illis stantibus non possit quis licitè & validè contrahere, etiam sub conditione ablationis impedimenti. Hoc ergo probatum oportuit, non suppositum; oportet, inquam, ostendere, Ecclesiam sic instituisse sua impedimenta, ut pro nullo habeat consensum præstitum, etiam sub conditione dispensationis.

193. Aliud arg. ejusdem Auct. ab in-

Ostendo, inquis, ab inconvenientibus, quæ sequuntur ex adversa sententia. Matrimonium debet contrahi coram Parocho: sed assentientia Parochi utique non spectat, nisi ad

personas fideles & baptizatas: plane ergo debetur inconveniens dicere, valere Matrimonium viri fidelis cum muliere Judæa aut Infidela sub ea conditione, apposita à vultu: Si baptizetis: ita ut non oportet, si infidela simpliciter coram Parocho contrahatur, tizata muliere.

Rursus nescio, an ullus admitte, Matrimonium viri nunc conjugati, si nunc altera muliere contrahat dicendo: Si nunc uxor, ex hac ægritudine, sive intra mensuram morietur; ita ut necesse non sit, deinde simpliciter contrahere post mortem uxoris. Hæc dico, quando interim committitur adulterium cum hac muliere, ex quo oritur impedimentum criminis; sed ut per solum contractum absque ullo interim peccato, sic illam se accipere in uxorem.

Imò ex opposita sententia sequetur, etiam cum impedimento criminis possit contrahere, addendo alteram conditionem: Si Pontifex dispenset: & ubi procul proba de futuro inducit impedimentum, non valet contractus per verba de præterito, textu conditionis adjunctæ, quæ nec contrahi non potest.

Item sequeretur: valentem Matrimonium per verba de præterito, nec potest adjectâ conditione; Si & quando per annos attingerimus, aliaque multa considerari possunt. Huculque Aversa §. Confirmatur.

Credo ego, quod si alia tantum considerate potuisset, hæc ipsa præfisset. Quæ autem expressè præfisset, absurda, expendamus, an reverentiam pro pio ab ultimo absurdo, & in illam nunquam invalidasse Matrimonium impuberum, per verba de præterito, sed tantum pro tempore pubertatis, sed tantum Matrimonium absolutum & perfectum, non impubertas non sit impedimentum, jure naturæ, ut suo loco diffusè præfatur, hinc nullatenus absurdum est, Matrimonium impuberum conditionem tempore pubertatis, sive ad venientiam, sine novo consensu, nisi prior tractatus.

Si autem queratur à me, an licet prior consensum retractare? Respondetur affirmativè; si enim licet postea sponsalibus de futuro, ita statuerent, ut tali via succurreret imbecillitas, quæ statuerit de Matrimonio conditionem, quæ ad minus habet rationem sponsalium, nisi si adeptâ pubertate statim non retractent, sine novo consensu, secundum nostram præcipia, jam est absolutum & perfectum Matrimonium, absque ulla absurditate. Atque hoc de ultimo absurdo.

B
Sacramentum

Venio ad primum; & nego, assentiam Parochi tantum spectare personas fideles & baptizatas. Quas ergo spectat? Omnes, quæ contrahunt Matrimonium, quod dum perficitur, erit verum Sacramentum, sive modo, quando inchoarivè contrahunt, sint baptizate, sive non. Ratio est; quia Parochus assistere debet omni Matrimonio fidelium; hoc autem est Matrimonium fidelium, cum antequam Matrimonium perficiatur, vel hoc ipso quòd perficitur, ambo sint baptizati, quos Ecclesia potest & debet impedire in casu, quo alter, vel ambo vellent aliud Matrimonium contrahere: ergo etiam ad hoc Matrimonium requiritur assistentia Parochi, ut tali viâ melius possit Ecclesia aliud Matrimonium impedire. Et verò quæ absurditas in hac doctrina?

197. Quod attinet ad secundum absurdum; jus naturæ dicitur, valere promissionem viri nunc conjugati, si alteri mulieri promittat Matrimonium, dicendo: *Si mea uxor ex hac ægritudine, sive intra mensem moriatur*, ita ut necesse non sit, denuò simpliciter promittere, post mortem uxoris. Quod ergo inconveniens, si admittatur, in eisdem circumstantiis valere Matrimonium conditionatum? Imò Omnes admittere debent valere, qui docent, illud Matrimonium non habere nisi rationem sponsalium, nisi aliquid aliud obster.

198. Dices ex Aversa sup. §. Et ad fundamentum; bene potest esse, ut quis sit inhabilis & impeditus ad contrahendum, non tamen ad promittendum, pro quando erit habilis & expeditus. Neque sequitur; si Ecclesia inhabilitavit ad contrahendum, constituendo impedimentum dirimens, inhabilitasse etiam ad promittendum: vel si reliquit in libertate ad promittendum, reliquisse etiam ad contrahendum. Et ita patet manifestè in impuberibus, qui possunt quidem promittere & inire sponsalia, non tamen possunt tunc contrahere & inire Matrimonium.

Respondeo ut supra: impuberes non solum sponsalia, sed etiam Matrimonium conditionatum posse contrahere; cum jura tantum loquantur de Matrimonio absoluto & perfecto, sive omnino indissolubili, id est de propriè dicto Matrimonio; idque quia Matrimonium conditionatum non magis repugnat libertati contrahentium, quam sponsalia, cum ex eisdem causis possit dissolvi, ut sup. diximus: tantum in hoc differentia est, quòd post sponsalia requiratur consensus novus de præsentibus, secus post Matrimonium conditionatum, eveniente conditione. Quæ ergo major inconvenientia in uno, quam in alio casu?

Sed neque magis absurdum est aut inconveniens, quòd aliqui impediti crimine, con-

trahant de præsentibus, sub conditione dispensationis, quam impediti consanguinitate. Et quid miramur, quòd promissio per verba de futuro inducat impedimentum, valeat autem contractus per verba de præsentibus, prætextu conditionis adjunctæ? Quippe & ipsa promissio valeret, si fieret sub simili conditione; quòd autem absoluta promissio non valeat, ratio est manifesta; quia ipsa est, quæ una cum adulterio inducit impedimentum, adeoque pro objecto suo, seu re promissa, habet peccatum, scilicet Matrimonium irritum, quod secus se habet, quando adjungitur conditio dispensationis. Itaque propter hæc, quæ sequuntur ex nostra sententia, non est ab ea recedendum.

Quam utique Sanchez sup. disp. 5. n. 15. putat esse veram, licet consanguinei, dantes sibi fidem de Matrimonio contrahendo, aut de præsentibus contrahentes, sint secundo consanguinitatis gradu conjuncti. Quamvis enim (inquit ille) difficilè soleat Pontifex dispensare in hoc gradu; at sæpè ex causa justa dispensat.

Sic Navarrus lib. 4. Confil. tit. de Consanguinitate, Confil. 5. 2. editionis n. 9. ubi ait: Visis supradictis, quæ prudenter & eruditè sunt perpensa & citata, & aliquot aliis, arbitror partes Reverendiss. Episc. esse, declarare quidem, nullum extare Matrimonium inter præfatam juvenem, & præfatam puellam, juxta petitionem præfati juvenis; teneri autem eum, ad contrahendum Matrimonium cum illa, si S. D. N. placuerit dispensare super præfato impedimento consanguinitatis gradus secundi, tenerique ad procurandam bonâ fide præfatam dispensationem, & ad acceptandam, si ea per præfatam puellam vel per procuratores suos fuerit obtenta: & casu quo non potuerit obtineri, obligatum esse ad dotandam eam arbitrio boni viri: impenfas autem, quæ in dispensatione impetranda factæ fuerint, ab utraque parte solvendas esse, sive ipsè, sive ipsa eam obtinuerit. Hæc ille.

Sed non est casus nostræ Conclus. quia promissio Matrimonii non fuerat facta sub conditione, saltem expressa: *Si Pontifex dispensaret*; sed absolute juvenis promiserat eam ducere, & sub ea spe copulam extorserat, & quando promiserat, non suberat justa causa dispensandi. Interim ex ea resolutione Navarri patet, dispensationem in 2. gradu, quamvis difficilis sit, aliquando tamen à Pontifice concedi, quod satis est, ut quando à principio contrahitur sub tali conditione, & adest justa causa dispensandi, contractus valeat, quod tantum hic intendimus.

Ex his infert Sanchez supra n. 19. valere conditionem legato vel Majoratui adjunctam, ut legatarius, vel in Majoratu succedens, du-

inconveniens.

200. Sanchez putat Conclus. esse veram in consanguineis 2. gradus.

An Navarr. docuerit hanc sententiam.

201. Dispensatio in 2. gradu aliquando conceditur à Pontifice.

202. An valeat legatum sub

conditio ut legatarius ducat consanguineam, ex Sanchez. L. 35. ff. de Verb. obl.

cat consanguineam præmissâ Pontificis dispensatione. Quia ea conditio non reputatur impossibilis.

Nec obstat l. Si stipulor, ff. de Verb. oblig. ibi: Item; quod leges fieri prohibent, si perpetuam causam servaturum est, cessat obligatio; veluti si sororem nupturam sibi aliquis stipulatur. Quamquam, etiamsi non sit perpetua causa, ut recidit in sorore adoptiva, idem dicendum sit, quia statim contra mores sit. Non obstat, inquam, hæc lex, & similes; quia loquuntur de absoluta stipulatione, five dum non exprimitur conditio: Si Pontifex dispensaverit; vel si exprimitur, est tale impedimentum, in quo non est solitus dispensare; aut certe quando non adest iusta causa dispensandi.

203.

Obiectio.

Sed dicit aliquis; quid opus est illam conditionem exprimere, cum à jure in fit, eò quòd aliter Matrimonium nequeat constare, ut hæc conditio. Si alter voluerit? Adde: quòd verba quantumcumque generalia restringenda sint, ut intelligantur de extremis habilibus; l. Ut gradatim, §. 1. ff. de Muner. & honor. Esti lege municipali caveatur, ut præferentur in honoribus certæ conditionis homines, attamen sciendum est, hoc esse observandum, si idonei sint, & ita rescripto D. Marci continetur. Sic tenent aliqui in alio simili, nimirum quando testator apponit conditionem in Majoratu vel legato, ut successor ducat consanguineam; dicunt enim non esse differentiam, five explicet, præcedenti dispensatione, five id taceat: quia semper hoc intelligitur: verba enim testatoris in dubio secundum jus commune intelligenda sunt. Atque hanc sententiam Sanchez sup. n. 25. vocat fati probabilem, citatis pro ea multis Auctoribus.

L. II. ff. de Muner. & honor.

Aliqui docent, non debere explicari, præcedenti dispensatione.

204.

Sanchez. tenet oppositum.

Ipsè autem cum Aliis oppositam docet tanquam probabiliorem, dicens. n. 26. Probabilius est, minimè obligare promissionem (& per consequens Matrimonium de præfenti) eâ conditione non expressâ, tanquam bonis moribus adversam.

Resp. ad I. fundamenti sententia, ex Sanchez.

Sed hoc est, quod Adversarii negant, propter rationes supra adductas, ad quas proinde oportet respondere. Itaque ad primam dicit Sanchez sup. n. 28. eam conditionem non inesse jure; nec esse simile de illa: Si alter voluerit: quia non posse aliter Matrimonium constare, nisi Pontifice dispensante, non est ab intrinseco, & ex natura Matrimonii, sicut est: Si alter voluerit; sed est ab extrinseco, ratione prohibitionis Ecclesiæ. Hæc ille.

205.

Resp. Pontii. Clem. un. de Confan.

Et aliàs, addit Pontius lib. 3. c. 15. n. 7. (ubi sequitur Sanchium) nunquam posset habere locum dispositio Pontificis in Clem. un. de Confanguinitate, quæ sic incipit: Eos qui divino timore postposito in suarum periculum animarum scienter in gradibus consanguinitatis & affinitatis constitutione Canonica interdictis, aut cum Alienigenis contrahere Ma-

rimonialiter non verentur... ipsi excommunicationis sententia ipso facto decernuntur.

Sed, salvo meliori, adhuc esse locum dispositioni, quando tales consanguineos contraherent, cum quibus Pontifex non potest validè dispensare, aut saltem licet, deest iustæ causæ. Hæc ergo additio Pontificis est ad eò efficax.

Poriò ad secundam rationem Adversariorum, respondet Sanchez supra, cum dicitur, quando verba sunt dubia, ut in præfatu sunt clara. Sed, dicit aliquis, hæc verba negant Adversarii, & id eò probatur, quod non suppositum. Et verò non eò probatur ex ipso Sanchio ibidem, ut dicitur: Quando in iurâ promissionem aliter inter consanguineos, tractant de dispensatione, jam tacitè intelligitur, & obligabit promissio, cum in ea præfati casu verba non sunt clara, possunt tacitè significare illam conditionem. Cumque nemo presumat contra contrahendo, quando aliis permissis sine peccato, cur non semel tacitè significare debeant illam conditionem? Sic enim contrahentes excusantur a peccato, quod aliàs incurrerent.

Respondeo: quidquid in illa Sanchez, quam negat Pontius, mihi placet, quòd statim egressione, & pro ea miserint, tacita subintelligatur conditio, esse; ut expressè apponatur. l. de rrimis. ff. de Condit. & demum c. 1. §. Ille vero, in verb. Sponal. in 6. & tenet Rostellum decif. 1056. n. 1.

Quidquid, inquam, sit illud Sanchii, nego Consequentiam verba illa: Promitto tibi Matrimonium, Contrabo tecum Matrimonium, consanguineos, semper esse eòdem semper implicite significare illam conditionem: Si Pontifex dispensaverit, eòdè modo, quod si Pontifex dispensaverit, eòdè modo, quia verba illa ex se significare sensum absolutum; ergo per aliquos debent determinari ad significandum sensum conditionalem. Non sufficit illa intentio contrahentium: quia, ut dicit Sanchez supra n. 26. cum sit contractus inter homines initus, oportet exprimeri ad illius valorem exprimi. Sicut illi dicit Navar. lib. 4. Confil. in n. de Sponfal. conf. 25. promittentem conjugæ Matrimonium, non tenetur prætere dispensationem; licet intendat contrahere, nisi externè se homini obliget, internè Deo per votum.

Confirmatur: quia institutio spurii, purè facta, & præceptum de alienandis bonis Majoratus, nil valent, quæ tamen adjectâ conditione; Si Princeps legitimaverit, vel, dispensaverit, valida sunt; ergo in actibus matrimonialibus, qui alias sine hac conditione: Si Princeps dispensaverit, sunt nulli, minime subintelligitur hæc conditio: nec validi sunt eâ tacitâ; cum verba in Matrimonio non sint magis dubia, quam in institutione spurii, & fieri possit, ut etiam in institutione spurii sit periculum peccati, quod excusari possit per illam conditionem.

Et sanè si omnes conditiones deberent subintelligi in singulis contractibus, qui eos excusare possunt à peccato, quàm vis extrinsecus non opponantur, etiam conditionata erunt Matrimonia, quæ contrahuntur cum impedimento solum impediendo, & non dirimente Matrimonio, v. g. cum voto simplicis castitatis, vel contra interdictum Ecclesiæ &c. quod est inauditum.

Maneat itaque Matrimonium contractum inter inhabiles, non adjectâ illâ conditione: Si Pontifex dispensaverit, omnino esse nullum; ac sic contrahentes incurrere excommunicationem Clement. un. de Consanguinitate; nisi fortè excusentur, quia bonâ fide contraxerint, existimantes, juxta aliam sententiam, illam conditionem semper subintelligi.

Sed quid si contraherent, post datam quidem dispensationem, tamen antequam ea ipsis innotuit? Respondeo: duplex est sententia, una affirmans, altera negans, tale Matrimonium esse validum. Sanchez lib. 3. de Matr. disp. 36. n. 2. dicendum, inquit, omnino est, tantum sortiri suum effectum privilegium, à tempore, quo certior de illo fit is, cui conceditur. Probatur ex c. 1. de Concess. præb. in 6. ubi §. Ex parte, expressè habetur, privilegium prodesse à tempore scientiæ. Ex parte verò tua existit replicatum, quòd hæc de illis privilegiis & indulgentiis (æquitate suadente) debent intelligi, quæ vim suam habent mox cum ad illos, quibus conceduntur, perveniunt. Et licet id non videatur probare, quia est allegatio partis adversæ: at cum Pontifex in fine illius textûs pro parte illa scribat, videtur ejus fundamentum approbare.

Probatur 2. ex c. Si tibi absenti, de Præb. in 6. ibi: Si tibi absenti per tuum Episcopum conferatur Beneficium, licet per collationem hujusmodi, (donec eam ratam habueris) jus in ipso beneficio, ut tuum dici valeat, non acquiras. Ergo privilegium non acquiritur absenti, donec sciat.

Probatur 3. ex l. fin. Cod. de Consulibus &c. ibi: Sancimus viros excellos patricios, quos in hujusmodi dignitatis apicem Augusta Majestas retulerit, illic ab Imperialibus coactibus,

præstitis, patrisfamilias effici, ac potestate liberari paternâ. Ubi Gloss. verb. Præstitis: Id est, inquit, præsentatis sibi literis electionis ad patriciatum.

Probatur 4. ex l. Qui absenti, ff. de Acquir. poss. Qui absenti servo scribit, ut in libertate moretur, non eam mentem habet, ut statim velit servi possessionem dimittere, sed magis destinationem suam in id tempus conferre, quo servus certior factus fuerit. Ergo privilegium non prodest ante ejus notitiam.

Subsumo; atqui dispensatio in impedimento Matrimonii, de qua hietractamus, est quoddam privilegium; nam per eam conceditur specialis aliquis favor; ergo dispensatio non prodest ante ejus notitiam; & per consequens, Matrimonium ante notitiam ejus contractum, non valet, alioquin multum prodesset. Ita docet Vasquez in 1. 2. disp. 156. n. 30. & 31. ubi sic scribit.

Cæterum Sylvester in Summ. verb. Privilegium, q. 15. hac utitur distinctione; aut privilegium conceditur privilegiato, postulant per se, vel per procuratorem; aut conceditur motu proprio, seu petitione alterius, quàm privilegiati, qui non nomine privilegiati, sed nomine suo pro ipso privilegiato postulet; priori modo, ait, statim effectum habere, antequàm denuntiatur privilegiato, ut si alicui per se vel per alium petenti, concederetur privilegium, ne possit excommunicari, excommunicatio post concessionem lata, nihil valeret, etiam si tempore excommunicationis privilegiatus nihil nosset: hoc tamen limitarem hæc ratione, nisi privilegium vim haberet dispensationis contra aliquam legem, ut privilegiatus, non obstant lege, possit licitè & validè contra illam operari; tunc enim non est præsumendum, Pontificem voluisse suo privilegio concedere, ut privilegiatus ante notitiam illius frui possit. Quare dispensatus, ut contrahat Matrimonium, vel non jejunct, non fruitur privilegio, antequàm certior fiat de illo.

Si quis igitur Matrimonium contraheret in gradibus prohibitis, antequàm sciret dispensationem obtentam fuisse, non solum peccaret, sed etiam nullum efficeret Matrimonium; quia privilegium illud vim habet dispensationis, & non censetur concessum, ut validum fiat Matrimonium, quando malâ conscientia, & non licitè contrahitur. Nam cum concedatur privatæ personæ, ut licitè contra legem communem operetur, nondum censetur ei prodesse, quousque habeat notitiam illius; ex eo enim tempore solum, tutâ conscientia poterit ille contra legem communem operari, & uti dispensatione & privilegio.

Aliter tamen judicandum esset, si revocatio fieret totius legis, prohibentis & irritantis

212. Quarta ex l. 38 ff. de Acquir. poss.

213. Hanc sententiam præter Sanchez docet Vasquez, Sylvester;

214. Quid si

revocatio
totius legis
irritantis
Matr. tali
gradu?

tis Matrimonium tali gradu. Nam post legis revocatoria promulgationem in Curia, vel in Concilio, etiam si aliquis contraheret in illo gradu cum mala conscientia, Matrimonium validum esset, quamvis non sine peccato contractum: firmitas enim Matrimonii tunc non oriretur ex concessione & gratia privilegii, quæ non conceditur, nisi ut simul licite fiat id, quod firmum etiam debet esse & stabile; sed ex remotione impedimenti, quæ fit per legis universalis revocationem, quæ non stante, omne quod fit firmum & ratum est, etiam si ex mala conscientia non sine peccato fiat, eo quod revocatio legis non fiat in gratiam personæ particularis, sed in gratiam omnium in universum: qua de causa non requiritur, ut à singulis etiam personis cognoscatur; sed sufficit, si promulgata sit, sicut quæcumque alia lex. Hucusque Vasquez.

215. Audiamus etiam Suarez de Leg. lib. 8. c. 25. n. 25. ubi sic scribit: In primis privilegiatus non potest uti tali dispensatione tutâ conscientia, donec illius notitiam habeat; sed dispensatio est propter usum; ergo non est verisimile ita concedi, ut habeat suum effectum, antequam perveniat ad notitiam ejus, cui conceditur. Major patet; quia honestas talis actûs aliâ prohibiti, pendet ex dispensatione valida, & jam concessa; ergo qui non scit, dispensationem valide, & cum effectu, esse jam concessam, non potest prudenter, & sine gravi peccato exercere talem actum. Quomodo enim quis prudenter operari potest id, quod nondum scit sibi licere? Ita interrogat Suarez.

216. Quod si dixeris: sufficit moralis præsumptio, & spes dispensationis, qualis habetur, quando v. g. per conjecturas constat, jam nunc esse Romæ impetratam per procuratorem dispensationem.

Solvitur. Respondet idem Auctor; omnino falsum id esse, & contra judicium omnium prudentium; nam talis operandi modus est infinitis periculis expositus: nam conjecturæ illæ facillè fallunt, & negotium, quod brevi tempore expediendum creditur, per occasiones innumeras impeditur & differtur. Et confirmatur; nam lex (ut ita dicâ) est in actuali possessione suæ obligationis; ergo non potest illa privari, donec constet derogatum illi esse per dispensationem seu privilegium Principis.

217. Replicas; usus ille est malus per accidens, & ratione periculi, ex ignorantia provenientis; nam si concessa reverà est dispensatio, actus de se jam non est malus, nec contra legem.

Solvitur. Contrà, inquit Suarez; nam hoc privilegium, & inordinatio, sunt moraliter inseparabilia à tali usu; ergo non est verisimile, Principem voluisse concedere cum effectu dispensationem ante ejus notitiam; tum, quia

non est verisimile, velle dare occasionem alii pravi usûs: tum etiam, quia (ut dicitur) dispensatio non datur, nisi propter utilitatem, vel qui moraliter & regulariter potest esse honestus.

Urget etiam dispensatio hujusmodi reprobatur, ut actio possit esse valida; ergo quæ tunc ad hoc tenebit dispensatio, ita, ut si Matrimonium fiat in virtute dispensationis, præsumptæ, Matrimonium sit validum tempore, quo factum est, si postea contra jam tunc fuisse dispensationem concessam licet peccaminosè contractum fuerit.

Respondet præfatus Auctor: Si Princeps non habet intentionem dispensandi in lege prohibente, ante notitiam suæ dispensationis, ut probat ratio facta, profectus minus habebit intentionem aliter dispensandi in lege irritante. Nam cum eadem lege prohibens & irritans, non est verisimile dispensare statim in illa, ut irritans est, ut est prohibens. Probabilis ergo videtur in illo casu non fieri validum Matrimonium, ex vi talis dispensationis, præsumptæ ad notitiam contrahentium deventæ. Et tunc ad vitanda hæc pericula (inter alias causas) non solent Pontifices hujusmodi dispensationes statim concedere, sed committere, ut in partibus fiant. Hucusque Suarez.

Ex quibus omnibus constat, quod Conclusio addantur bina ista verba: *in dispensatione*; tunc enim magis certum fore hujusmodi contractum, quod tendit Conclusio, relinquens dubium, etiam valeat ante notitiam dispensationis. Sanè Nonnulli, quos citat Sanchez, existimant, privilegium præsumptæ concessionis, nec etiam scientiam confirmationem requiri, ut valida sint verba contractus.

Probant autem 1. ex l. *Licet* de heredi. *Licet repudii libellus non fuerit traditus, non cognitus marito, dissolvitur Matrimonium*. Respondet Sanchez sup. n. 10. cum citat eâ l. *Licet*, verb. *Marito*, istam legem interpretandam esse, per l. 2. ff. de Divortio, ubi habetur, viro præfenti renuntiandum repudii libellum, vel absentem per eum, in potestate ejus sit, vel in cuius potestate sit. Hæc sunt verba legis: *Sive in præfenti renuntietur, sive absentem per eum in potestate ejus sit, cuiusve is, sive in potestate sit, nihil interest*. Ac proinde desideratur notitia per se, vel per alium, inquit hic Auctor.

Neque aliam nos requirimus notitiam. Conclusio certum quippe est, quod in tali potestate possit valide acceptare dispensationem in impedimento Matrimonii per suum procuratorem, & per eundem valide contrahere, atqueam ipse quidpiam sciat de obtenta dispensatione; ac proinde Matrimonium contractum

13
Sac. Mat.

tractum sub conditione dispensationis Pontificie, hoc ipso valebit, quod procurator contrahentium acceptaverit valide eam dispensationem, tamen ipsi nihil adhuc sciant de obtenta dispensatione; quia jam tunc revera conditio posita est.

221. Nec opus est, juxta superius dicta, ut contrahentes sciant, conditionem fuisse impletam; siquidem hoc ipso quod conditio posita est, sufficienter significatur exterius consensus absolutus (nisi expresse illa scientia fuisset in contractu requisita) possum quippe acceptare consensum alterius ex nunc, pro tempore, quando alter consentiet, quamvis non sciam, quo tempore ipse precise consentiet. Sic enim, ut alibi diximus, per litteras possum contrahere Matrimonium, quamvis plane incertum sit, quo tempore littere perveniant ad manus alterius; adeoque ignorem consensum alterius, qui tamen requiritur, ut meus consensus sit validus.

Consimiliter ergo, quamvis requiratur positio conditionis, ut consensus meus sit validus, non tamen requiritur cognitio conditionis positae; sed sufficit, ut ex nunc consentiam pro illo tempore, quo conditio erit posita, siue sciam eam positam, siue non. Et hinc, quamvis alter vel uterque retractasset voluntatem suam, putans conditionem, v.g. dispensationem Pontificiam, nondum evenisse, si tamen revera evenierit, puta, si procurator jam eam acceptaverit, valebit Matrimonium, & retractatio erit invalida. Atque hec factis de primo argumento.

222. Secundo argumentatur; quia voluntas siue dispositio Principis aequiparatur voluntati testatoris; Authent. de Nuptiis §. *Disponat*, Collat. 4. sed legatum relictum a testatore acquiritur ignorantibus; l. *Cum pater*, ff. de Legat. 2. §. 3. *Surdo & muto, qui legatum accipit, ut cum morietur restituat, recte mandatur; nam & ignorantes adstringuntur fidei commissio, quibus ignorantibus emolumentum ex testamento quaritur.* Ergo & privilegium, quod a Principis potestate & dispositione ortum habet, proderit a tempore concessionis etiam ignorantibus.

223. Respondet Sanchez sup. non esse necessarium, aequiparationem fieri in omnibus; quod enim in omnibus est simile, non simile, sed idem omnino dicitur: simile enim non est idem, l. *Quod Nerva*, ff. *Depositum*. *Quod Nerva diceret, latiore culpam dolum esse, Proculo displicebat: mihi verissimum videtur. Ubi Gloss. verb. *Dolum esse*. Ad est, inquit, dolo comparari: ut est, ubi quis de dolo tenetur ibidem tenetur. Et de lata culpa; non autem est idem, cum dolum sit ex fraude, & lata culpa ex fatuitate. Præterea dicitur simile esse, ut inf. Si is, qui testamento liber esse jussus erit, l. 1. §. 2. ergo non est idem, cum dicat Aristoteles: No-*

bil est idem, cum id ipsum simile est. Aequiparatio autem in hoc tenet, quod utraque servanda est tanquam lex, voluntas Principis tanquam lex generalis, testatoris autem tanquam lex privata.

Juris ergo positivi est, ut legatum acquiratur ignorantibus, quod non est extendendum ad privilegia, quandoquidem hæc possint revocari ante acceptationem; legatum autem non, defectu voluntatis testatoris. Unde etiam illa constitutio non extenditur ad alias donationes inter vivos; ergo neque extendi debet ad privilegia, quæ sunt quædam donationes; donationes autem non acquiruntur absentibus, ante acceptationem per se, vel per alium.

224. Tercium argumentum defumitur ex l. 2. ff. de Judiciis §. 1. ubi ignorans habet exercitium jurisdictionis prorogatur. *Proinde si privati consentiant, Prætor autem ignoret consentire, & putat suam jurisdictionem, an legis factum sit, videndum est; & puto posse defendi ejus jurisdictionem.* Et tamen hoc est ali-quod privilegium.

Respondet Sanchez sup. ex Bartolo, l. *Barbarius*, in 2. lectura n. 18. ff. de Offic. Prætoris, & Baldo ibi in 2. lectura n. 28. in jurisdictione prorogata eandem esse rationem in substantia cum jurisdictione principali; & ideo sufficere scientiam circa jurisdictionem principalem; ignorantibus enim potest accedere accessoria, tunc si principali ignoretur.

225. Quartum argumentatur ex Bartolo, Leg. fin. n. 5. *God. de Sententiam passis*, ubi docet, prodesse restitutionem deportati ignorantibus, per leg. *Ejus qui in provincia*, §. fin. ff. Si certum petatur, ubi libertas concessa per testatorem, acquiritur ignorantibus ea restitutio deportati est privilegium; ergo.

Respondet Sanchez, eam doctrinam Bartoli merito rejici per alios Jurisconsultos, quos ibi enumerat. Et respondent ad leg. *Ejus qui in provincia*, speciale id esse favore ultimæ voluntatis, & liberationis deportati. Ceterum, ut dicam, quod sentio; haud clare video, quare non valeret Matrimonium, quod illicitè a consanguineis contraheretur, antequam ipsi scirent dispensationem per suam procuratorem, obtentam, dummodo revera dispensatum foret; etenim verè impedimentum per talem dispensationem sublatum est; potest quippe Princeps velle, idque licitè, tollere impedimentum ante notitiam privilegiati; quoniam per accidens est, quod sequatur inde periculum peccati, ex malo scilicet usu istius privilegii, quem princeps non intendit, utpote qui in illo usu nequit dispensare, cum non possit facere, ut quis licitè se exponat periculo peccati. Interim censetur velle facere totum, quod

Juris positivum est, ut legatum acquiratur ignorantibus.

Tertia pro-batio ex l. 2. ff. de Judi-ciiis.

Resp. San- Barbarius, in 2. lectura n. 18. ff. de Offic. Prætoris, & Baldo ibi in 2. lectura n. 28. in jurisdictione prorogata eandem esse rationem in substantia cum jurisdictione principali; & ideo sufficere scientiam circa jurisdictionem principalem; ignorantibus enim potest accedere accessoria, tunc si principali ignoretur.

Quartum argumentatur ex Bartolo, Leg. fin. n. 5. God. de Sententiam passis, ubi docet, prodesse restitutionem deportati ignorantibus, per leg. Ejus qui in provincia, §. fin. ff. Si certum petatur, ubi libertas concessa per testatorem, acquiritur ignorantibus ea restitutio deportati est privilegium; ergo.

Respondet Sanchez, eam doctrinam Bartoli merito rejici per alios Jurisconsultos, quos ibi enumerat. Et respondent ad leg. Ejus qui in provincia, speciale id esse favore ultimæ voluntatis, & liberationis deportati.

226.

Princeps potest velle licitè tollere impedimentum ante notitiam privilegiati.

monii, etiam in foro conscientiae, quando Ecclesia sic iudicat. Quia quod iudex, innitens praesumptioni, iudicat in foro externo, est servandum in interno, quando in eo oppositum non constat; siquidem praesumptio juris est, verisimilitudo quaedam, sufficiens ad rem dubiam credendam; vel est, probabilis conjectura, ex certo signo proveniens, quae, alio non adducto, pro veritate habetur, donec adversarius oppositum prober, in quem id probandi onus transfertur; arg. l. ult. ff. Quod metus causa, in principio, ibi: Sed huiusmodi praesumptioni debet apertissimas probationes violentiae opponere. Ubi Gloss. verb. Praesumptioni: Nota, inquit, stari praesumptioni, donec contra probetur. Et verb. Apertissimas probationes, sic ait: Nam generaliter onus probandi transfertur in eum, contra quem praesumptio incumbit. Generaliter, §. Si petitur, inf. de Fidei commissar. libert. in fine; sed cum ex praesumptione libertas praesita esse videtur, haereditas est contrariam voluntatem testatoris probare.

Præterea in dubio in utroque foro iudicandum est pro Matrimonio; arg. cap. Ex litteris, de Probationibus, ibi: Quod si amborum pariter testes sint æque idonei, possessoris testes praesententur: cum promptiora sint iura ad absolutiorem, quam ad condemnandum, præterquam in liberali causa. Ubi Gloss. verb. In liberali, inquit; Et in querela inofficiosi testamenti, ff. de Inoffic. testam. Si pars iudicantium. Et in causa Matrimoniali, 23 q. 2. Si quis acceperit. Et in dote. Unde versus: Stat testamentum, libertas, conjugium, dos. Si sunt æquales, qui producuntur utrimque. Et istos quatuor casus habes infra de Sentent. & re iudicata, cap. ult. sequentis tenoris: Duobus iudicibus, ut accepimus diversas sententias profertibus, si ex iurisdictione ordinaria processerint, tenet pro reo, non pro auctore sententiae, nisi in causa favorabili, puta, Matrimonio, libertate, dote, seu testamento, pro ipso fuerit promulgata.

Hæc autem intelligenda esse, etiam in foro conscientiae (quod negat Henriquez l. 1. r. de Matr. c. 11. n. 5. & c. 13. n. 4. in fine) probat Sanchez lib. 1. disp. 18. n. 6. quia inter utrumque forum non est discrimen quoad Matrimonii vinculum, id enim, quod in foro conscientiae non est Matrimonium, non est etiam in foro externo, & è contra: Ecclesia enim non potest facere, ut sit Matrimonium, quod invalidum est; sed tantum in cognoscendi modo versatur differentia; nam in foro interno statur confessioni propriae, in externo autem allegatis & probatis; cum ergo constet omnino veritate dubii valoris Matrimonii, & non ex falsa praesumptione, iudex in foro externo iudicare debeat esse Matrimonium, idem in foro interno sentiendum est. Et confirmatur; quia uterque

forus idem iudicat, ubi externus non innititur falsæ praesumptioni.

Nec obstat simile de voto; in dubio non obligante (quo utitur Henriquez) quia id est verum in voto simplici, ubi nulla est traditio, & sic non est possessio ex parte alterius, quæ prævaleat, qualis est in Matrimonio. Hæc ille.

Sed enim, dicit aliquis, videtur petere principium; hoc quippe est, quod quaeritur; an Matrimonium possideat, sive, an traditio valida fuerit. Et verò quàmvis in voto simplici nulla sit traditio, equidem promissario acquiritur aliquod jus ad rem promissam, sed quia dubitatur, an verè fuerit ius istud acquisitum, idè dicitur conditio ejus, qui dubitat de voto, esse melior, quoniam adhuc possidet suam libertatem; in dubio autem melior est conditio possidentis.

Ergo consimiliter, licet in Matrimonio sit traditio; quia tamen dubitatur, an fuerit vera traditio, idè dicitur conditio ejus, qui dubitat de Matrimonio, esse melior, quoniam adhuc possidet suam libertatem; in dubio autem melior est conditio possidentis. Vel si hic non possidet suam libertatem, quia constat de externo contractu, & de actibus Matrimonialibus subsecutis; etiam dicam, illum non possidere suam libertatem, quia constat de voto exteriori facto, & de actibus ex eo voto subsecutis, ut suppono. Ergo obstat simile de voto, quo utitur Henriquez pro sua sententia, etiam intellectum de voto simplici, quod in dubio non obligat.

Respondeo: disparitatem esse, quod praesumptio juris pro valore Matrimonii, sit sufficiens ratio, iudicandi Matrimonium à parte rei esse validam; siquidem, ut supra dixi, est verisimilitudo quaedam sufficiens ad rem dubiam credendam, adeoque tale Matrimonium non est amplius dubium, sed potius certum, & per consequens non habet hic locum illa Reg. juris: In pari delicto vel causa potior est conditio possidentis, quia non est parcausa omnibus consideratis. Hoc autem non habet locum in voto simplici, cum nusquam iura praescribant, in dubio praesumendum esse pro ejus valore; ac proinde omnibus consideratis manet dubium, & per consequens obtinet in eo Reg. illa juris: In pari delicto vel causa potior est conditio possidentis. Cui hæc solutio non placet, quaerit meliorem, aut sequatur sententiam Henriquez.

Hoc tantum addo: quando omnibus consideratis verè probabile est, Matrimonium non valere, quàmvis fortè in foro externo iudicaretur pro valore, equidem liberum esse voluntati rejicere Matrimonium, nisi forsitan obstatet præjudicium, quod inde oriretur alteri parti. Et multo magis, quando certum est, non valere; porro certum est non valere,

B b b b quando

Occurritur objectioni.

235. Instatur.

236. Solvitur in Spania.

237. Quid si omnibus consideratis probabile sit Matr. non valere?

quando liquidò constat, conditionem fuisse feridò adjectam, eaque tempore assignato manifestè non ponitur.

Dico: *Tempore assignato*; cum enim consensus antea datus limitatus fuerit ad tale tempus, eo expirato, expirat consensus. Quàmvis ergo postea impleteret conditio, equidem Matrimonium non valerè; quia deesset consensus, qui omnino necessarius est.

238. Quando hac conditio: Si patri placuerit, censetur impleta, Sanchez.

Occasione hujus temporis, quæritur hic; quando conditio hæc: *Si patri placuerit*, adjecta sponfalibus, aut Matrimonio, censetur impleta, ut ex tunc obligent sponfaliam aut Matrimonium.

Suppono cum Sanchio lib. 5. disp. 7. n. 1. hanc conditionem aut posse apponi de præfenti, ut: *Si patri placeat*; aut de præterito, ut: *Si patri placuit*, aut, *placuerit*, de præterito (subjunctivi modi); aut de futuro, ut: *Si patri placebit*, aut, *placuerit* de futuro (subjunctivi). Et in dubio, *Si pater consenserit*, semper refertur ad futurum; nam communis hominum utentium his verbis, usus est, de futuro parentum consensu intelligere. Hoc supposito.

239. Conditio de præfenti vel præterito vel statim vitiat, vel nunquam.

Si hæc conditio apponatur de præfenti aut præterito, vel statim vitiat, vel nunquam, ut habet secunda pars Conclus. est enim eadem ratio hujus & omnium aliarum conditionum. Et quæ illa? Quia vel conditio posita fuit, vel de facto ponitur, & ita statim valet Matrimonium, exemplo aliorum contractuum; vel nunquam posita fuit, nec de facto ponitur, & sic statim est invalidum, eodem exemplo; adedque sine novo consensu non potest fieri validum; quia fuit potius consensus absolutus, quàm conditionalis; non enim suspendebat consensum pro tempore aliquo futuro, quod requiritur ad propriè dictum consensum conditionalem, ut patet ex dictis in principio hujus Sectionis.

Ex quo fit, ut omnia sacramenta conferri possint sub conditione de præterito vel præfenti, prout suo loco diximus; quia hæc conditio non suspendit valorem Sacramenti, sed vel statim valet Sacramentum vel nunquam.

240. Probatur per l. 20. ff. de Condit. insti.

Et quidem de aliis contractibus habetur expressa hæc doctrina leg. *Institutio*, ff. de Condit. insti. ibi: *Si quem ita institutum ponamus: Ille, si eum codicillis hæredem scripserit, hæres esto; Valet institutio, etiam in filio, qui in potestate est, cum nulla sit conditio, quæ in præteritum confertur, vel quæ in præfens, veluti; Si Rex Parthorum vivit, si navis in portu sit.*

Item per l. 37 ff. Si certum petatur.

Item l. 37. ff. Si certum petatur: *Cum ad præfens tempus conditio confertur, stipulatio non suspenditur; & si conditio vera sit, stipulatio tenet: quàmvis tenere contrahentes conditionem ignorent: veluti, si Rex Parthorum vivit, centum millia dare spondes? Eadem sunt, & cum in præteritum conditio confertur.*

Similiter loquitur §. *Conditiones*, Instit. de

Verb. oblig. *Conditiones*, quæ ad præfens præteritum tempus referuntur, statim infirmam obligationem, aut omnino non differrunt, veluti Si Titius consul fuit, vel, Si, Marcius consul dare spondes? Nam si ea ita non sunt, nihil valet stipulatio; si autem ita se habent, facta valet. Quæ enim per rerum naturam facta, non morantur obligationem, licet aqua incerta sint.

Porro nulla est ratio, excipienti ab hinc Matrimonium; adeoque & illud valet in casu proposito, si patet verè consentiat, aut aliquando consentit, tandem contrahentes id ignorent; immò quæritur positum credere, si tamen habent verè animum contrahendi, casu quo pater consentiat, aut aliquando consentiat. Ratio patet: quia tunc prorsus verificatur conditio, adedque nihil deficit ad consentiendum, & ea requisita ad valorem Matrimonii, ut suppono. Vide Conclus. 3. in qua dicitur de hac re egimus contra Contract.

Sed nunquid, interrogat aliquis, deficit complacentia virtualis, vel potius habentis, id est, complacentia non contractiva, si pater dormiret, at egeret de eo Matrimonio, & placere ei. Porro Sanchez supra, talem complacentiam testatur. Immo, inquit, etsi de hoc nunquam optasset, si postea interrogatus, Matrimonium approbaret, approbatio illa edet inter virtualis consensus præfenti, aut hoc minimè displicuisse. Quia cum dicitur *Si patri non displicuerit*, de præterito, factum est, si non fuerit dissentitus, & sponso habuerit: & similiter idem dicitur de præfenti dicunt, *Si Patri placuerit*, si non displicet, & sciens gratum habere, tunc ille cum Aliis, quos citat.

Verum, inquit, Averla hic, & Tertio, in fine: si contrahentes *Patri non displicuit*, satis esset non displicuisse: si autem dicant: *Si patri placuerit*, debet requiri positivum & formale placitum præcedens, nec sufficere placitum, nisi contrahentes id eorum animo habebant, aut postea acceptarent. Ita hic dicitur & ego cum illo. An autem hoc tempore tendant, ut videret supponere Sanchio bis non satis constat. Certum est, si verba talem intentionem per se non continent: fieri autem potest, ut ex aliquibus circumstantiis eas colligatur, ut ex dictis amplius patebit.

Itaque per se loquendo, quando dicitur conditio de præfenti oportet quod acta, postea, vel ante displicuerit, si non, & hoc placet seu displicat. Quàmvis enim dicitur quod Sanchez supra n. 5. dubium sit, an si præfens placet, adjicitur conditio de futuro, an si præfens displicat, & tandem assentiat, id sufficit ad

BIBLIOTHEK PADERBORN

Probatur
sufficere, si
postmodum
consentiat.

244. censetur impleta ea conditio: at quando conditio est de presenti, tunc debet verificari: & similiter quando est de preterito, debet tunc verificari, nec sat est, ut tempore futuro verificetur, cum vel tunc debuit esse validum, aut non esse validum Matrimonium.

Rogas, quid juris, si tempore preterito aliquando placuit, & aliquando displicuit? Respondet Sanchez supra n. 6. Credo standum esse absque dubio posteriori voluntati, et si ipsa fuit complacentiae, valere, secus si fuit displicentiae. Quia posterior voluntas derogat priori. Item; quia animus contrahentium est, patrem minime offendere, contrahendo Matrimonium ipso invito: ad hoc tamen voluntas posterior, quae tunc temporis est, attenditur. Haec ille. Quem Averfa sup. & Dicastillo hic disp. 5. n. 22. sequuntur.

245. Sed quid dicendum (interrogat Dicastillo n. 23.) si patri quidem semel displicuit, postea semel placuit, postea vero haesit & dubitavit, & quasi suspendit animum, nec approbando nec reprobando, sed voluit deliberare circa eam rem?

Respondet, salvo meliori iudicio, contractum non valere; quia conditio non subsistit; illa enim animi suspensio & determinatio deliberandi & cogitandi, an expediret, vel non expediret, est sufficiens revocatio praecedentis approbationis. Nam cum eo animo consultandi, vel deliberandi, cogitandique apud se, quid sit deligendum & approbandum, non potest simul existere voluntas approbationis ipsius Matrimonii. Ita Dicastillo.

246. At, salvo meliori iudicio, videtur, quod cum eo animo consultandi, possit simul existere voluntas approbationis ipsius Matrimonii, quae antea fuit; quippe ille animus solum significat aliquam dubitationem, non autem revocationem prioris approbationis; alioquin qui jam misisset Procuratorem ad contrahendum Matrimonium, si interea aliquid occurreret, propter quod dubitaret, an expediret contrahere Matrimonium, hoc ipso revocaret suam Procuratorem, & Matrimonium postea initum per Procuratorem non valeret; quod an concederet Dicastillo, valde dubito; certe ego non audeo concedere. Atque haec dicta sint de conditione de preterito.

247. Si vero agamus de futuro, & pater primo reproboavit, & postea approboavit, aut certe tacuit semper, vel jam erat defunctus eo tempore, quo apponitur de futuro conditio, non est ita facile rem definire. Atque in primis consent Aliqui apud Sanchez sup. n. 8. si pater certior factus, primo dissentiat, & postmodum consentiat, sufficere hunc consensum ad valorem Matrimonii.

Probatur 1. quia ea conditio tractum ha-

bet successivum, ut scilicet verificari debeat, dum contrahentes persistunt in eadem voluntate: ergo sufficit, ut verificetur, dum non revocarunt priorem assensum contrahentes, quamvis pater primo dissentierit.

248. Secundo probatur ex cap. 7. de Procur. in 6. Licet is, qui Procurator constituitur ab absente, dixerit, presentatum sibi suscipere nolle mandatum: hoc tamen nequaquam obstant, quamdiu constitutus in eadem persistit voluntate, ipsum acceptare poterit quoadcumque placebit. Et c. Si tibi absenti, de Praebend. in 6. ibi: Sed si Episcopus (notificat a tibi collatione) ad consentiendum terminum competentem assignet, nisi consenseris, poterit eo lapsa beneficium liberè (cui viderit expedire) conferre. Antequam tamen ipsam contulerit, tuum poteris (non obstante, quod lapsus sit terminus) praestare consensum: & ex tunc de ipso non poterit aliter ordinari. Ubi Gloss. verb. Eo elapso, sic ait: Quasi dissentisse videtur. Sic sup. eod. lib. de Apell. Ab eo, ubi etiam ista ponuntur ut paria. Et per hanc litteram videtur idem dicendum, si dissentierit: scilicet, quod ad hoc integrè possit consentire: quod verum est, conferente in eadem voluntate manente.

Ergo similiter, si contrahentes sub conditione, Si pater consenserit, permancant in eadem voluntate, quamvis pater primo dissentiat, poterit postea consentire, & erunt vera sponsalia vel Matrimonium. Et est probabilis haec sententia, inquit Sanchez supra.

249. Ipse autem sequitur oppositam sententiam tanquam probabiliorē, docet, inquam, verificandam esse conditionem de primo consensu patris. Probat; quia eo ipso, quod pater conficius dissentit, defecit conditio, ut constat; potuit enim tunc alteruter contrahens, altero invito, resilire, quod utique non posset, nisi conditio defecisset; ergo obligatio illa extincta est: at obligatio semel extincta non reviviscit, l. Cum ex natura, Cod. de Remiss. pign. ibi: Nam si recepta a creditore mancipia, quae pignori fuerant data, hactenus socero tuo tradidisti, ut pignoris vinculum tuum dissolvatur, obligatio semel extincta instaurari non potest. Ergo cum obligatio illa sponsalium aut Matrimonii semel cessarit, nec nova obligatio postea contracta sit; manere enim in eodem proposito non est nova obligatio; non restauratur ea obligatio.

Et confirmatur; quia est manent in eodem animo se obligandi, cum ad Matrimonium vel sponsalia requiratur, ut is animus explicetur verbis aut signo externo, non sufficit ille animus; quia nullum est novum signum externum, exprimens eum animum, & priora verba conditionalia, jam evanuerunt per defectum conditionis.

Item; quia sermo simpliciter prolatus de

248.

Secunda probatio ex c. 7. de Procur. in 6.

C. 17. de Praeb. in 6.

249. Oppositum sequitur Sanchez, & probat.

L. 9. C. de Remiss. pign.

Confirmatur.

250.

Probatur 2. prima vice intelligendus est, l. *Boves*, ff. de Verb. signif. ibi: *Hoc sermone*: Dum nupta erit, prima nuptia significantur. Ergo conditio illa: *Si pater consenserit*, de prima voluntate patris est accipienda. Et confirmatur ex l. *Hæc conditio*, ff. de Condit. & demonst. ibi: *Hæc conditio*; Si in capitolium ascenderit, sic recipienda est, si cum primùm potuerit, ascenderit: ergo &c.

Item; quia cap. *Is qui*, de Sponsal. habetur, copulam post sponsalia efficere, ut transeant in Matrimonium; & cap. *Per tuas*, de Condit. appof. habetur, idem esse, quamvis essent conditionalia, eò quòd per copulam videntur recessisse à conditione; sed hoc non efficit copula, quando ante eam conditio defecerat; ergo à fortiori, id non efficit permanere in eodem proposito, quando jam defecerat conditio, per primùm patris disensum.

Tandem; quia cap. *Si pro te*, de Rescript. in 6. providente Pontifice alicui de beneficio, si Episcopi & Capituli consensus accedat; quærunr Joan. And. n. 2. Anchar. n. 2. Domin. n. 6. Francus n. 4. quid si Episcopus & Capitulum priùs dissentiant, & post consentiant? Et respondent, nil prodesse; secus si non dissenserint, sed consentire noluerunt: ergo similiter in nostro casu dicendum est, si pater expressè dissentiat, jam consequentem consensum nil prodesse; secus quando pater non dissensit expressè, sed tantùm distulit assensum præbere. Hucusque Sanchez.

Rogas, quid respondeat ad argumenta oppositæ sententiæ? Ad primum concedit, eam conditionem habere tractum successivum, ad hunc sensum, ut possit pater non statim consentire, sed terminum ad deliberandum petere; non tamen ad hunc sensum, quòd si semel dissenserit, proficit, si postmodum resiliat.

Ad 2. dicit; neutrum caput loqui in actu verè conditionali, qui statim deficiente conditione corrui, nec sine nova obligatione reviviscere potest. Secundò dicit ad priorem textum cum Gloss. ibi verb. *Placebit*, non definire esse Procuratorem ex quadam æquitate; vel si definit, jure reassumere, ne ob Procuratoris defectum negotia differantur: at in nostro casu id non disponit jus, nec disponere potuit, cum deficiente conditione, consensus defecerit. Alia autem doctrina Gloss. cap. *Si tibi absenti*, est satis dubia: & à multis Doctoribus ibi rejicitur. Hæc ille.

Sed nunquid audiendus? Planè, si verba illa in rigore spectentur. Spectato tamen (inquit Coninck hic disp. 29. n. 28.) communi ita contrahentium sensu, qui communiter intendunt absolutè talem contractum inire, si quâ ratione patris bonâ veniâ id

facere possint, ipsi videntur non ita strictè ea verba accipere; sed velle obligari manere, quamdiu intrâ breve saltem tempus, est ipse, patrem posse faciliè ad tractum inflecti. Cuius signum est, quòd pergant urgere consensum, quamdiu eum obtinere. Si igitur ipsi perseverarent in voluntate, & pater paulò post consentiret, credo contractum valere.

Quia, ut patet, consensus est sufficiens & satis etiam exterius exprimitur, tamen priora verba, quæ ex communi consuetudine satis aperte cum sensum admittunt: etiam per hoc ipsum, quòd pater tractum aut pergit sollicitare, aut postea desistat. Statim tamen atque desistat, ipsi eum obtineri, aut non nisi cum expressione, ita ut nolint eum amplius rogari, sed conditio; quia ulterius non intendunt sensum extendere, alioquin deberent eum tunc manere suspensum.

Confirmatur; quia si duo contrahentes sub hac conditione. Si Pontifex in materia dispenset, mitterentur que Procurator, qui primò pateretur repulsum; & deinde causam proponens obtinere, non videtur dubium contractum valere, quia talis sensus est talis: ergo &c.

Secundò; quia conditio illa non videtur detur habere sensum, ac si diceretur: *hoc recum, si possis patris mei consensum*; atqui in hoc casu, etsi parens non consentiat, & tamen secundò vel tertio intra tempus rogatus omninò lubens consentiret contractus; quia verè illi consentire consensum, nec posset abstinere non potuisset ergo etiam in alio casu, atque ita videntur posse conditioem supra citatæ. Hactenus Coninck.

Qui ibidem n. 27. respondet ad primum, à Sanchez allatum pro suo sensu, eò casu esse particularem rationem, cum nuptiæ non nisi alterius nomine intelligerentur, impletio conditionis beret totâ virâ differri, quod ad hunc hinc Auctori; quia aliàs probaretur deficere, nisi pater statim, et in intellectu sentiret.

Notat præterea n. 29. ex ipso sup. n. 12. ita contrahentes, talem causam nem communiter idè solum apparet, si parentes, sine eorum consensu contractum offendant. Quare non tam exiguum est positivè faveat, quam ne ægre ferat, quod datur: quare iis sufficit eum nullo modo pugnare.

Unde ipse ibidem n. 19. bene inquit, Matrimonium valere, etsi pater sit mortuus, quia tunc repugnare non potest, quod

13
Sac. Matrim.

trahentes maxime quarunt. Unde supradicta confirmantur: quia hoc ipso quod pater brevi tempore aliquoties rogatus liberè consentit, sufficienter obtinetur conditio, ab iis requisita, scilicet, ne pater nuptiis offendantur. Ita Coninck.

Benè ergo dicit Dicastillo supra n. 29. ante omnia consulendum hic esse animum contrahentium, ab eorum enim, inquit, voluntate dependet, obligare se ad expectandam secundam aut tertiam instantiam pro obtinendo consensu patris, etiam si primò repugnaverit. Unde si ex aliquibus circumstantiis constiterit, aut prudenter iudicetur, eos habuisse talem animum, non per primam repulsam censetur omninò deficere conditio.

Rogas, quod signum hujus animi seu intentionis? Respondet præfatus Auctor: si contrahentes, quando agebant de consensu patris expectando, simul egerunt & consularunt de mediis, aut intercessoribus, quibus pater moveretur aut exoraretur, si forte esset difficilis aut repugnans. Item, si quando agebant de consensu patris, timebant illum initio fore difficilem, & nihilominus dependenter ab illius consensu voluerunt rem aggredi. Item, indicium potest sumi à nimio affectu & ardenti amore, quo se mutuo prosequuntur contrahentes, & ex multitudine rationum, quas inter se excogitant, ut patri offerantur, ad illius animum movendum; qui enim ad persuadendum alteri, pluribus venit rationibus & argumentis armatus, non censetur velle primæ repulsæ cedere, sed instare potius & urgere. Hæc ille.

Sed nunquid etiam ex ipso modo contrahendi sæpe colligi potest, contrahentes non habuisse talem animum? Affirmat ibidem Dicastillo n. 30. quod, inquit, præcipuè in foemina potest contingere, cui maxime pudor est, nimis pro ea re, sive per se, sive per alium instare. Unde si viro dixerit: *Ego contrabo, vel, contrabam tecum, si pater consentiat, aut, non repugnet, illo verò repugnante, non possum stare voluntati ipsius*, prudenter iudicari potest, noluisse se obligare ad expectandam secundam tertiamve instantiam. Unde tam ipsa quam vir poterit resilire. Potest id etiam discerni ex non nimio affectu contrahentium, & ex nimio timore aut metu offendendi patrem, aut illius voluntati repugnandi, quod maxime potest habere locum in casu, quo expectat à patre magnam aliquam hæreditatem, in qua possit illum cæteris filiis præferre, aut etiam postponere juxta morem & leges patriæ. Hæc ille.

Sed quid si nihil horum constet, sed simpliciter contraxerunt sub petendo & obtinendo consensu patris? Respondet idem Auctor n. 31. Si talis consensus petatur per tertiam personam, ab ipsis ad id submissam,

expectaturis responsum per talem internuntium afferendum, etiam si internuntius principio repulsam patitur, sed antequam responsum referat, pater mutata voluntate consentiat, sive persuasus ab internuntio, sive sponte suâ, probabilius puto, censi purificatam conditionem requisiti consensus. Ratio verò est; quia eo ipso quod miserunt internuntium, ad explorandam sententiam patris, videntur se voluisse obligare, usque ad expectandum responsum ab internuntio adferendum, ad id enim voluerunt illum submittere.

Secunda.

Sin autem ipsimet contrahentes coram agant cum patre, & ipse vehementer repugnet, & irascatur, aut ægrè ferat ejusmodi petitionem consensus, ita ut satis ostendat obfirmatum animum ad renuendum, statim poterunt contrahentes resilire. Ratio est: quia tunc censetur moraliter deficere conditio, nec affulget spes permutandi sententiam intra illud tempus, quod moraliter censetur comprehensum in intentione contrahentium, nec censetur, posita tam vehementi repugnantia ex parte patris, voluisse se obligare ad ulterius expectandum.

260.

Tertia.

Quid ergo si pater non nimis vehementer repugnet, sed leviter, atque ita, ut affulgeat spes, quod cognito nimio amore filii, vel filiarum, vel expensis aliis rationibus, postea assentiet intra aliquod tempus non nimis longum judicio prudentis?

Respondet Dicastillo n. 33. Tunc etiam si utcumque, aut mediocriter repugnaverit, non censetur adhuc deficere conditio, sed expectandam secundam instantiam, aut dandam aliquod tempus patri ad deliberandum; eodem fere modo, atque si subdubius taceret, vel ostendèret aliquam difficultatem. Ratio verò est; quia illa non censetur perfecta & omnimoda repugnantia; sed quasi subita, & nondum satis præmeditata. Idèd moraliter censetur contrahentes voluisse se obligare, non ad subitam tantum responsum patris, sed ad bene perpensam & excogitatam. Hæc tenus Dicastillo.

261.

Sententia

Aversa de

hac re pars

1.

Et consimiliter, sed paucioribus verbis, explicat seu dirimit hanc controversiam Aversa supra §. Sed hæc res, ubi sic scribit: Sed hæc res planè dependet ex contrahentium sensu & intentione. Si enim intendebant, si patri placeat intra certum tempus, v. g. diem vel mensem: satis erit si intra id spatium obtineatur patris consensus, quamvis post plures repulsas. Vel si intendebant, si patri placeat, prout morali & prudenti modo possit flecti pater ad consensum, sicut in aliis humanis negotiis accidit; sic etiam satis erit, si intra breve spatium, quamvis post aliquam vel aliquas repulsas obtineatur patris consensus. Et pro hac parte faciunt

262. *Secunda.*

ca, quæ pro priori sententia allata sunt. Si autem intendebant, si patri statim atque res proposita fuerit, sponte placeat: sic sanè per primum patris dissenfum evanescet conditio & contractus; deberentque denuò contrahentes illum renovare, si pater postea flectatur ad consensum, & ipsi in eodem proposito perseverent. Et pro hac parte faciunt alia, quæ pro altera sententia allata sunt.

Tertia.

Quòd si dubium sit, quænam fuerit mens & intentio contrahentium, standum videtur eorum dicto & explicationi: siquidem eorum verba in contrahendo fuerunt ambigua, quæ unam vel aliam interpretationem ex dictis admittere possint, debetque amborum consensus integer & completus concurrere. Et adhuc si ipsimet, vel eorum alter dubitent de sua prima intentione, inclinandum potius erit in Matrimonii favorem sicut & in aliis dubiis. Hæc ille.

263. *Judicium Auctoris.*

Rogas, quid ego sentiam? Respondeo: planè hanc rem dependere à voluntate contrahentium, quæ, quia ordinariè dubia est, nisi expressis verbis declaretur; hinc ordinariè valor hujusmodi Matrimonii aut sponsalium dubius est, quando pater primò dissenfit, licèt postea consentiat. Ut autem superius latius explicavimus, in dubio videtur præsumendum pro Matrimonio; arg. l.

L. 80. ff. de Verb. obl.

80. ff. de Verb. oblig. *Quotiens in stipulationibus ambigua oratio est, commodissimum est id accipi, quo res, de qua agitur, in tuto sit.* Et l.

L. 12. ff. de Reb. dub.

12. ff. de Rebus dubiis: *Quotiens in actionibus aut in exceptionibus ambigua oratio est, commodissimum est id accipi, quo res, de qua agitur, magis valeat quam pereat.* Similiter loquitur Jus Canonicum Cap. *Abbate*, de Verb. signif. ibi: *Proficèdò sic intelligenda sunt illa verba, ut res, de qua agitur, valere possit potius, quam perire.* Ergo quando in casu nostro omnibus consideratis manet dubium, quid contrahentes per illa verba: *Si pater consenserit*, voluerint significare, sic intelligenda erunt, ut res, de qua agitur, id est, Matrimonium vel sponsalia, valere possint potius, quam perire.

C. 25. de Verb. sign.

Sed quid dicendum, si priùs pater coram internuntio consenserit, & antequam referat responsum contrahentibus, dissenfiat? Secundùm nostra principia liquet palam, Matrimonium valere, quia conditio verè fuit impleta, per quam impletionem, etsi ignotam contrahentibus, contractus conditionalis fuit purificatus. At verò juxta Aliorum principia, quæ suprà exposuimus, putat Dicastillo sup. n. 34. nequaquam resultare obligationè sponsalitiã. Ratio ejus est; quia contrahentes censentur voluisse adesse consensum patris pro contrahendo Matrimonio tempore, quo Matrimonium

264.

Quid si pater coram internuntio priùs consenserit, & ante responsum contrahentibus relatam dissenfiat. Dicastillo.

contraheretur, qui consensus jam non ab eo ipso, quòd pater primò consensum coram internuntio, subinde dissenfiat; tunc enim jam desit esse consensus pro celebratione Matrimonii.

Si dixeris; ille dissenfus superveniens non potest impedire valorem contractus sponsalitiæ, jam absoluti per impletionem conditionis, nempe assensus priùs præstiti. Respondet Dicastillo n. 36. præcisè quod ex eo capite, quòd pater secundo dissenfiat, non posse impediri absolutam obligationem contractus sponsalitiæ, quæ pro illo tempore inter assensum & dissenfionem resultavit, purificatà conditione, quæ tamen contractus sponsalitiæ fuit, in supposito nunquam obligari ad contrahendum Matrimonium, nisi existente consensu patris, quando contraheretur; hinc est, ut tempore consensu præcedenti per notum assensum, & tali modo dissenfu perseverante, usque alioquin contractus notus, nullam obligationem contrahendi, cum non obligari ad contrahendum Matrimonium, nisi consentiente patre in Matrimonio, tamen jam non consentit. Hæc ille.

Sed quid, si post dissenfionem, pater consentiat, & in illo consensu referat responsum? Videtur quòd resultet obligatio sponsalitiæ, cum voluerint obligari ad contrahendum Matrimonium, patre consensente Matrimonio, qui jam consentit. Et iterum dissenfiat, & iterum consenserit, non libitu patris posse sponsalia, & iteratò obligare? Non videtur venienter dici, cum sic nunc non videtur obligatio foret firma, quæ Matrimonium esset contractum; sed illam fuisse intentionem contrahentium, voluisse se obligare firmiter ad contrahendum Matrimonium, postquam consentiendo consensum fuisset functus officio; tunc enim conditio fuit adimpleta per consequens, contractus conditionis purificatus. Sicuti ergo si à principio sponsalia, tamen postea pater dissenfiat, quidni similiter firma maneat per consensum patris? Imputet sibi pruden- ter consenserit.

Si autem à me quaeritur; an si pater sciens, nec consensum, nec dissenfionem referat, censetur extare conditio, vel potius deficere, & ex consequenti, Matrimonium aut sponsalia absolute valeant, vel potius deficiant? Constat, inquit Sanchez sup. n. 34. si sint conjecturae, idèò tacere, quia desinit, habendam esse taciturnitatem pro assensu: & si sint conjecturae idèò tacere, quia placet sibi, habendam esse pro assensu.

13
Sacramentum
Matrimonii

in dubio existimat idem Auctor cum Aliis, quos citat, verius, fat esse eam taciturnitatem, ut censetur impleta conditio: satis enim in specifica forma impletur: quia huc tendit ea conditio, ne pater contradiceret ac ægrè ferret; id enim intendunt filii, sub ea conditione contrahentes: at quàmvis taciturnitas non indicet expressum consensum: at indicat saltem, patrem non negare nec contradicere, juxta Reg. 44. de Reg. juris in 6. *Is qui tacet, non fatetur, sed nec vique negare videtur.* Et consequenter nec ægrè ferre, tunc enim id exprimeret; ergo impletur conditio. Ita Sanchez n. 12.

Interim non defunt, qui oppositum defendant. Et probant Primò; quia conditio debet impleri in specifica forma, l. *Qui heredi, 44. §. 1. & l. Marcium, 55. ff. de Condit. & demonst.* Ergo ea conditio: *Si pater consenserit*, debet verificari in specifico & vero consensu.

Respondet Sanchez suprà n. 14. satis verificari in specifica forma; quia sensus est, nisi pater contradixerit, & dum tacet, satis non contradicit.

Probant 2. quia qui tacet, nec fatetur, nec negare videtur, Reg. *Is qui tacet, sup. allegata*: ergo tacendo non impletur conditio: *Si pater consenserit*, quæ positivum consensum desiderat.

Respondet Sanchez sup. fateor non esse signum expressi consensûs: at esse signum, patrem non negare nec contradicere, ut affirmat ea regula, quod satis est.

Probant 3. quia facta non præsumuntur, nisi probentur; c. *Cum in jure, 31. de Offic. deleg.* cum ergo consensus ad factum pertineat, non præsumetur ex taciturnitate, nisi probetur.

Respondet Sanchez suprà: nullum factum, nec consensum in hoc casu præsumi; sed taciturnitas est in jure signum non contradictionis, quod satis est, ut ea conditio vera sit.

Planè, inquit aliquis, id satis est, si illa conditio solum significet non repugnantiam; sed hoc negat Adversarij, & contendunt significare positivum consensum. Et sanè sic est; propriè & in rigore verborum. Unde & hic recurrendum est ad intentionem contrahentium. Si enim (inquit Averfa suprà §. *Ureiam*) solum intendebant, si pater non contradiceret, firmabitur contractus. Si intendebant, si pater laudaret & approbaret; solvetur contractus. Et ex circumstantiis quoque rerum & personarum aliisque signis, si illud silentium indicet consensum, firmabitur contractus, si dissensum solvetur. In dubio autem five de mente contrahentium, five patris rogati, inclinandum est in favorem Matrimonii. Hæc ille.

Et Dicastillo suprà n. 38. Hæc, inquit, doctrina (loquitur de sententia Sanchez) satis probabilis, sed consideratione adhuc indiget, imò & distinctione. Nam ex aliquibus circumstantiis discerni potest & debet, tum, an sufficiat juxta mentem contrahentium, quòd pater non repugnet, vel requirerint assensum; tum, an illa non repugnantia patris non proveniat vel ex odio iræve, conceptâ ex ejusmodi intentato Matrimonio; vel ex eo, quòd velit indè ansam captare, ut in distribuendis bonis, minorem erga talem filium ostendat amorem, & sub iis aut similibus respectibus respondeat: *Ego non repugno, nec me interpono in hoc negotio, faciant illi, quod sibi placuerit, & sicut non meo consilio, ita nec resistentiâ.* In his sanè & similibus casibus, prudentis arbitrio discernendis, vel censetur virtualis repugnantia patris, vel censetur filius non solum patrem velle habere non repugnantem, sed etiam assentientem; idque maximè (ut sæpè fit) quando contrahentes sub ea conditione simul tractarunt de aliquibus petendis aut accipiendis à patre; tunc enim satis significant, velle non solum illius non repugnantiam, sed consensum. De cætero probabilem puto, & in praxi servandam prædictorum DD. (intelligit Sanchium, Coninck, Perez & Alios) sententiam. Hæc ille.

Bene autem notat Sanchez sup. n. 13. ex Adriano 4. q. 3. de Matr. dub. 3. secus esse, si conditio esset: *Si pater dicat se consentire*; tunc enim non satis esset taciturnitas, sed oporteret, ut pater exprimeret consensum.

Ex quo infero ego: Si pater moreretur, ante notitiam aut responsum, Matrimonium aut sponsalia non subsistere; quia deficit conditio; quia jam mortuus nequit exprimere suum consensum.

Quid ergo, inquis, si jam obierat, quando conditio illa apponebatur? Respondeo: vel id probè noverant contrahentes, & tunc probabilius nobis videtur cum Sanchio sup. n. 19. haberi eam conditionem; tanquam non adjectam, eò quòd est impossibilis, & ita manere purum Matrimonium aut sponsalia; quia supponitur joco apposita. Aut si ferid adjecta fuit, liquet ex dictis hæc Conclus. Matrimonium aut sponsalia non valere, defectu consensûs, quàmvis in foro externo præsumeretur validum. Vel contrahentes ignorabant mortem, & tunc conditio se habet apud eos ut contingens, quæ non verificatur; atque ad eò contractus non est validus, etiam in foro externo, cum tali casu conditio impossibilis non habeatur pro non adjecta, ut patebit ex Conclus. sequenti.

Secus dicendum, si solum intendebant contrahentes non repugnantiam seu offensionem patris; quia qui jam non est, non repugnat,

272. *Opposita sententia Sanchez est probabilis, sed indiget distinctione. Dicastillo.*

273. *Quid si conditio sit: Si pater dicat se consentire? Sanchez.*

274. *Quid si pater obierat, quando conditio apponebatur?*

pugnat, aut offenditur; ergo tali casu valet contractus, quia ponitur conditio, id est, pater jam non repugnat aut offenditur tali Matrimonio aut sponsalibus, quod solum contrahentes intendebant, ut supponitur. Hæc credo sufficient pro explicatione seu intellectu hujus conditionis: Si patri placeat, aut, placuerit aliquando, vel certè, aliquando placebit.

275. Quomodo & quando impleri debent alie conditiones, quæ solent apponi in testamentis, & aliis contractibus, nolim hic accuratè explicare, ne opus nimium excrescat, intermiscendo nimis multa extranea. Videri poterit Basil. Pontius lib. 3. cap. 16. ubi in principio sic ait: Res difficilis in jure civili, si quæ alia, & quæ non uno comprehenditur aut continetur loco. Nos ex politionibus juris Interpretibus colligemus nonnullas regulas, & ad institutum nostrum accommodabimus, illis relinquentes, quæ ad penetralia juris civilis in testamentis, hæredis institutione, legatis & fideicommissis spectant, in quibus non pauca, neque parùm difficiles sunt juris dispositiones, & in speciem repugnantes.

276. Prima autem regula est: In sensu, modo, tempore, & aliis implendæ conditionis potiores partes sunt voluntatis disponentis, aut contrahentis Matrimonium, si de illa constat. Secunda: Quando non satis constat de mente testatoris, verbis inhærendum, & ad eorum sensum & formam attendendum, aliàs conditio non impleta censetur, quàmvis eundem effectum habere videatur. Tertia regula: Quando conditio non potest per omnia exactè impleri secundùm verba, eatenus implenda est, quatenus possit, & si secundùm subtilitatem verborum impleri non possit, implenda aliquo modo prout testator, vel contrahens sensisse videbitur.

277. Quarta denique: Quod attinet ad tempus implendæ conditionis, si illud designatum sit à contrahente, illud tenendum, aliàs conditio non censetur impleta. Si autem non sit designatum tempus, si ea conditio pender ex eventu, ut: Si navis ex Asia venerit, tunc impletur, cum eventus ponitur. At verò si conditio sit in potestate contrahentium, vel hæredis, aut legatarii; in testamentis testatore mortuo implenda erit: at in contractibus accipienda est quàm primùm possit, ut: Contraho tecum, si decem dederis; si Capitolium ascenderis, intelligitur tempus implendæ conditionis, quamprimùm possit, exemplo sumpto ex legatis, l. Hæc conditio, 29. ff. de Condit. & demonstr.

278. Quomodo res se habent in institutionibus hæredum, in quo satis est, si aliquo vitæ tempore ascendat. Nam cum legatario semper commodum sit, & lucrum, legati acquisitio, non est cur tempus implendæ conditionis

prorogetur. At hæredi potest esse dæmonium hæreditatis aditio, & ideo tempore, ad contractum consilium, opus est. Ne autem prorogetur in longissimum tempus, partes contra Prætoris, ut ei præfinit tempus implendæ conditionis.

At quando conditio consistit in non faciendo, cum ad sui impletionem exigitur vitæ tempus, expectandum est usque ad mortem, licet in legatis & testamentis excogitata sit Mutiana cautio, l. Mutiana de Condit. infit. quâ sub cautione præterens, se non facturum, bona compromittit Matrimonio autem ea conditio locum non habet, & rejicitur raquam temporaria, quando conditio ponitur implenda de eodem quo contrahitur, ut: Contraho tecum, si Capitolium non ascenderis. Rejicitur etiam contractus iste post mortem, quæ tempore impossibile est contrahere.

Quamvis verius dicitur, quædam conditionem in Matrimonio esse contrahentium stantiam Matrimonii. Quod in hoc loco docuit Rebellus l. 2. de Mat. q. 1. §. 1. n. 18. in alio simili, de si quis in Contraho tecum, si meas exequatur, si pensivè ponatur, vitia Matrimonii non nisi post mortem ejus impleta conditio potest, quando contentum quædam non potest. Hæc tenus Pontius.

Idem docet A verla hic q. 5. §. 1. in alio simili dicens: Quamvis conditio est negativa, quæ non fit limitata tempus, per se extenditur ad mortem. Dicendo enim: Si Romam ascendam, cumque tempore is perget, conditio: quare ad ejus veritatem ut is pro tota vita nunquam perget.

Si ergo talis conditio apponatur suspensionis, ita ut contrahentium non perficeret contractum, impletur conditio, sic plane contractus initio nullus. Nam expectare oportet totam vitam, & contractus perit morte, quæ certè non pericitur, sed omne conjugium. Idem que dicitur contrahere, ac dicere: Accipio te post mortem tuam, qui plane nullus contractus. Et ita sumitur ex Inst. de Oblig. §. 5. ibi: Si quis ita stipulatus sit, ut inde erit ac si stipulatus esset, contractus sibi dari.

Quod si illa conditio apponatur obligationis, utpote: Contraho tecum conditione seu pacto & obligatione, ut Romam pergas: tunc quidem statim ratum solutè contractus, sed remanet obligatio adimplendi talem conditionem, dum probabilis & honesta sit, sicut de aliis hujusmodi conditionibus & pactis. Hæc ille.

13
Sacramentum

Plura de hac materia vide apud Pontium loco supra citato. Item cap. 17. ubi quaerit; Quando conditio non impleta, habeatur pro impleta, & in fine sic dicitur de hac conditione: Si pater consentiat. Ultimo, inquit, colligitur quid dicendum sit, quando ea conditio apponitur: Contrahatur tecum, si pater consentiat, aut, de consensu patris, vel, arbitrato, vel consilio. Suppono enim, quamvis ea conditio ab alio apponi non possit, attamen ab ipsis contrahentibus apponi posse.

Et juxta tradita dicendum est, si pater quando contractus eo modo celebratur, decesserit, purus est contractus, eod quod rejiciatur ea conditio, ut impossibilis, juxta dicta. Quod verum est si contrahentes sciant, sive ignorent patrem decessisse, juxta ea, quae de conditione impossibili, cognita ut possibili, supra dicta sunt. Si autem post contractum decesserit pater, antequam ejus consensus exquireretur, non est impleta conditio, & licet unicuique recedere juxta supra dicta. Si autem requisitus pater, nolit consilium aut arbitrium praebere, existimo impletam conditionem, ut in simili dictum est. At si primo renuat consilium praebere vel consentium, & postea consentiat, jam primo paruerunt conditioni, neque tenentur postea contrahere, cum placet, ex vi prioris contractus, nisi iterum consensus renoverit. Haec ille, juxta sua principia.

Nos autem quod primo loco dicit, existimamus non esse verum, quando contrahentes ignorant patrem decessisse, ut patet ex dictis, & amplius patebit ex dicendis Conclusionem sequenti de conditione impossibili.

Tantum praemitto probationem ultimae partis praesentis Conclusionis: Qui pendente conditione &c. Ita expressum habetur cap. Per tuas, de Condit. ibi: Consultationi tuae taliter respondemus; quod cum liquido constet, quod post contracta sponsalia, carnalis est inter eos copula subsecuta, pro Matrimonio est praesumendum, quia videtur a conditione apposita recessisse.

Ubi Gloss. verb. Praesumendum, sic objicit: Sed quare praesumitur istum recessisse a conditione, quia non est praesumendum aliquem recedere a jure suo, sup. de Renunt. Super hoc, cum praecedens consensus durare intelligatur, arg. sup. de Bapt. Majores, in fin. & ex eo quod primo & ultimo contradixit, praesumitur, quod medio tempore non consensit, 26. dist. Quia sunt culpa, & sup. de Celebrat. Miss. Cum Marthae, vers. Si tunc igitur in caelum. Et 1. quaest. 1. Judices, in fin. & praecedens voluntas patet

per sequentem, 34. quaest. 1. Cum per bellicam. Praeterea, si pendente conditione res tradatur, & postea non existat conditio, res tradita repetitur, ff. de Condition. Unde sub conditione, ff. de Peri. & comm. rei vend. Quod si Praeterea, conditionalis consensus nullus est ante conditionem extantem, ff. de Verb. sign. Cedere diem. Si ergo nullus praecessit consensus, solus coitus Matrimonium non facit, inf. tit. prox. cap. ult. Hucusque objectiones.

Accipe nunc responsum Gloss. Dicis ergo; quod consensus praecessit de futuro, ut patet in fin. quamvis per verba de praesenti expressus, supra cap. proxim. & ita carnalis copula subsecuta inducit Matrimonium praesumptum, supra de Spons. Is qui, & sup. eod. De illis, & sup. cap. proxim. & favore Matrimonii inducta est haec praesumptio: quia per carnalem copulam ipso facto videtur consensus exprimeri de praesenti, & a conditione recedere: sic per puram conditionem receditur a conditionali, ff. de Contrab. empt. Sed Cellus, §. ult. Hucusque Glossa.

Breviter dico: Sicuti copula subsequens sponsalia inducit praesumptionem consensus matrimonialis de praesenti, ut diximus Section. 3. Conclusionem 5. quia non praesumitur quis voluisse peccare, quando potuit non peccare, exercendo eundem actum; sic itidem in praesenti casu, cum possit non peccare, recedendo a conditione, & affectu absoluto matrimoniali ipsam cognoscendo, praesumitur id fecisse.

Sed quid, interrogat Gloss. sup. si ante coitum protestetur, se nolle recedere propter hoc a conditione? Respondet; Nec illud prodest sup. de Constit. Cum M. & sup. de Appell. Solutio.

Quod ego intelligendum puto de praesumptione fori externi, quando deficit probatio istius protestationis. Nam in foro interno nullatenus potest esse Matrimonium, propter defectum consensus, quem Ecclesia non potest supplere. Immo si in foro externo posset probari ejusmodi protestatio, existimo, quod non praesumeretur recessisse a conditione.

Audiamus Glossam in cap. Cum M. verb. Sine praedicio. Hic, inquit, non prodest protestatio: quod est verum, quando est contra substantiam facti vel rei, super qua fit; ut si protestatus fuisset, cum reciperet aliquem in Canonicum, ut non haberet praebendam, quae est substantia negotii: quia qui receptus est in Canonicum, non debet carere praebenda, ut infra de Praebend. cap. Relatum. Si vero protestetur sic, quod ea, quae dicit, non dicit animo contestandi licet: talis bene valet. Io. inf.

284. Responsio.

285. Quid si aliquis ante copulam protestetur, se nolle recedere a conditione.

de Appellat. Solicitudinem, & infra de Cens. cap. Olim causam. Et post pauca sic ait eadem Gloss. Protestatio non valet, ubi protestans per contrarium factum directè obviat suæ protestationi, ut in dictis decret. c. Solicitudinem, & cap. Olim causam, nisi hoc faceret iusta de causa, ut in dicto cap. Perlatum.

286. Videtur protestatio valere.

Cur ergo non valeat protestatio, quæ fieret ante coitum in casu proposito? Non enim est contra substantiam facti vel rei, super qua fit; neque protestans per contrarium factum directè obviat suæ protestationi, cum coitus non sit infallibile signum consensûs matrimonialis de præfenti, quàmvis in casu proposito præsumatur esse tale signum, quia non præsumuntur coeuntes velle peccare; cum autem factâ illâ protestatione clarè constet, eos velle peccare, nullatenus talis coitus est signum absolvi consensûs matrimonialis de præfenti. Veluti si contrahentes sub conditione impossibili protestentur, se nolle abiter consentire, nisi eâ conditione eveniente, vitiatum Matrimonium; quàmvis alioquin seclusâ illâ protestatione, conditio illa haberetur pro non adjecta, & valeret Matrimonium, ut patebit ex Conclus. sequenti, quæ talis est:

CONCLUSIO VIII.

Conditio impossibilis aut turpis, adjecta Matrimonio, rejicitur.

287. Conditio impossibilis triplex est per naturam, & factum.

Conditio impossibilis quædam est per naturam impossibilis, ut: Si cælum digito tetigeris. Quædam jure impossibilis, quando scilicet jus oppositum jubet, ut: Contraho tecum, si liceat inter consanguineos contrahere. Quædam est ipso facto impossibilis, ut, si quis pauperi dicat: Contraho tecum, si centum mille aureos in dotem dederis. Quædam est naturâ suâ possibilis, at ex accidenti, aut ex lapsu temporis est impossibilis, ut: Contraho tecum, si es virgo, vel, Si pater tuus adhuc vivit.

288. Duplex est conditio turpis, contra & non contra substantiam Matr. Causius.

Sed & conditio turpis duplex est, quædam contra substantiam Matrimonii, de qua hic non tractamus; quædam autem non est contra substantiam Matrimonii, ut: Contraho tecum si furtum feceris; si homicidium feceris; de hac impræsentiarum agitur, & dici potest jure impossibilis, ut bene notavit Causius in Reg. 6. de Reg. juris in 6. ibi: Impossibilitas duplici ex capite oriri solet, aut quia natura impedimento est, aut quia jus vel boni mores vetant, ve-

luti rem sacram vel religiosam dari; l. Cætinus, 137. ff. de Verb. oblig. §. Cuius pro aut si furti aut alterius delicti nomine promissio fiat, l. Si plagis, 123. eod. tit. hæredis institutio, aut legatum à testatore ita relictum sit; Si parentibus alimenta præstitit; si ab hostibus patrem non redierit. Condiçiones, 9 ff. de Condit. instit. facta (inquit eleganter Papinianus) continent pietatem, existimationem, reverentiam nostram, & (ut generaliter dixerim) contra bonos mores sunt, nec facere nisi præsumendum, l. Filius, 15 ff. de Condit. instit. Junge & l. Nepos Proc. 125. ff. de Ver. signif. Hæcille.

Sed hoc interest (prosequitur) ut conditions impossibiles, quæ ultimæ voluntatibus adijciuntur, & quæ conditionibus, ut illæ institutionibus, legatis, & de commissis adjectæ, pro non tenentur habeantur, in favorem ultimæ voluntatis, l. 1. & l. Condiçiones, 9 ff. de Condit. instit. siquidem in testamentis plenior interpretatio adhibetur, l. In testamentis, 12 ff. de Reg. juris; cum non tacite conditiones aliquem testamento suo aliqui adhibere impugandum idem iudicium tenent, l. 3 ff. de Test. milit.

In contractibus verò impossibiles conditiones adjectæ, infirmant ipsum contractum; cum contractus non eadem lenitate interpretationem à jure recipere potest minus favorabiles, cap. C. 6. in fin. extr. de Donat. Exemptio Matrimonio, cui si turpis vel alia materia possibilis adijciatur, habet effectum adjectæ, & Matrimonium potest contractum intelligitur, idque in hoc Matrimonii. Nisi forte adjecta materia esset contra substantiam Matrimonii, si alter dixerit contrahentium: Contraho tecum, si generationem proli contraherem donec inveniam aliam honore vel facultatiore; aut, si pro quæsi adhibente tradideris. Etenim hæc conditiones Matrimonio prorsus adversantur. Hucusque nihil.

Sed de his conditionibus in præf. Conclus. non tractamus, ut supra de aliis autem probatur Conclus. extra de Condit. appof. sequentis tenore: Condiçiones contra substantiam conjugii adjectæ, quædam Matrimonialis contractus, quædam quæ sit favorabilis, caret effectu. Tali autem conditiones appofite in Matrimonio, si turpis aut impossibiles fuerint, debent, propter turpitudinem, pro non adjectæ haberi; hoc est, debet centeri tale Matrimonium, ac si non fuissent appofite tales conditiones, sed si fuissent appofite tales conditiones, tali...

trimonium fuisset ita validum; ergo & nunc ita validum.

Qua autem ratione valere possit, istud hic disputatur. In hoc dubio, inquit Averla hic q. 5. secl. 4. res quidem ipsa, & loquendo in foro interno conscientiae, facilis est. Si enim is, qui contrahit sub conditione, verè apud se non habet animum absolute & simpliciter contrahendi, sed eà expressione intendit potius denotare, quod sicut ea conditio evenire non potest, & certus est, quod non eveniet, ita ipse alienus est ab eo conjugio, sic reverà nullum est Matrimonium, nullus contractus: quia sine proprio contrahentis consensu constare non potest, nec Ecclesia poterat hujusmodi consensum ex se in favorem Matrimonii supplere; nec oppositum eà lege statuerè.

Si autem non putabat conditionem esse impossibilem, sed possibilem; atque adè non habebat absolutum dissentium, sed alligabat suum consensum illi conditioni, reputatè possibili: tunc etiam dici debet, ex tunc nullum esse Matrimonium in se, quia in se certum est non eventuram conditionem, nec posse evenire: sed ad summum dicitur manere suspensus contractus, in opinione sic contrahentis, sive manere suspensa ejus notitia de nulitate contractus, quoadulque certioreretur de conditionis deficientia & impossibilitate.

Si demùm ille verè & ex animo intendit contrahere, & illam conditionem impossibilem non ferid & ex intento apponit, sed potius joco & fictè, sic quidem valet, & ex tunc firmum est Matrimonium. Res, inquam, ita se habet, & in hoc DD. omnes conveniunt, & ratio ipsa ita demonstrat. Hactenus Averla.

Et simili modo loqui possumus de conditione turpi; si enim is, qui contrahit, reverà non habeat animum absolute & simpliciter contrahendi, sed suspendendi suum consensum à tali conditione, quam scit physicè posse evenire, & fortè eveniet, sic reverà nullum est Matrimonium, nisi conditio eveniat. Si autem putabat conditionem honestam, quae reverà est turpis, jam constat suum consensum illi alligasse, adedque tunc etiam dici debet, Matrimonium non valere, nisi reverà illa conditio eveniat, aut certè, nisi cognitè inhonestate, consensus absolute & simpliciter praestetur. Si demùm ille verè & ex animo intendit contrahere, & illam conditionem turpem non ferid & ex intento apponit; sed potius joco & fictè, sic quidem valet, & ex tunc firmum est Matrimonium.

Quid ergo intendit Pontifex Greg. 9. quando in dicto cap. fin. simpliciter dicit, hujusmodi condiciones habendas esse pro

non adjectis, adeoque valere tale Matrimonium? Varii variè respondent, ut videre poteris apud Sanchez lib. 5. disp. 3. à n. 2. ipse autem, rejectis aliorum responsionibus, num. 18. sic ait: Verus intellectus dicti cap. fin. est: Omnes fideles dum Sacramenta recipiunt, censentur ea recipere, juxta Ecclesiae intentionem; & dum contractus ineunt Matrimonii, & norunt conditionem esse impossibilem, eamque rejici ab Ecclesia, & pro non adjecta haberi, sed praesumere consensum esse purum & absolutum; videntur velle purè contrahere juxta intentionem Ecclesiae, & ut ipsa Ecclesia praesumat, & judicat tale Matrimonium, nisi aliter explicent suam intentionem.

Supponit autem pro primo fundamento hujus intellectus, conditionem impossibilem, reputatam possibilem, non rejici à contractu Matrimonii vel sponsalium, sed suum sortiri effectum in utroque foro: unde, inquit, dict. cap. fin. intelligitur, quando sciabant contrahentes, conditionem esse impossibilem. Probatur: quia in testamentis, ubi conditio similis rejicitur, actus testandi sub conditione impossibili, quam testator impossibilem existimabat, est nullus, l. Servo manumisso, ff. de Condict. indebiti: Servo manumisso fideicommissum ita reliquit, si ad libertatem ex testamento pervenerit, post acceptam sine judice pecuniam; ingenuus pronuntiatu est, indebitis fideicommissi repetitur erit.

Ubi Gloss. verb. Ex testamento, sic interrogat: Sed nonne conditio est impossibilis, & ita pro non adjecta habetur, & valet legatum & solutum non repetitur, ut Insti. de hered. insti. §. antep. Resp. hic fuit apposta haereditas, hoc enim sonant haec verba, id est, si haeres enim manumiserit, & sic non valet relictum, ut Insti. de Legatis, §. fin. & solutum repetitur, ut hic. Vel dic, quod non est impossibile, quantum ad opinionem testatoris, quae inspicitur hoc casu.

Respondet Pontius lib. 3. de Matr. cap. 3. n. 12. cum quibusdam DD. quos citat, in casu illius juris defecisse conditionem: Si probetur ex ad libertatem ex testamento pervenerit, quia per sententiam falsò ingenuus declaratus est, cum servus esset, ut indicat illud, Servo manumisso. Quare idè fideicommissum defecisse censendum est, quia defecit conditio. Vel dici etiam potest, fuisse errorem in statu personae, & idè vitiatam esse dispositionem ratione erroris. Hæc ille.

Et, ut verum fatear, varias habet explanationes dictus textus, ut videre poteris apud Glossam supra, quamvis explicatio Sanchii sit communis. Unde summarium illius legis sic sonat: *Conditio impossibilis, quam restator putabat possibilem, vitiat legatum. H. D. & ista est notabilis & singularis lex.*

Intellectus Sanchii.

294. Conditio impossibilis, reputata possibile non rejicitur à Matr.

L. § 8. ff. de Condict. indeb.

295. An bene ad libertatem ex testamento pervenerit, d. l. § 8.

296. *Probatur ex ratione.*

Interim ab hac lege non pendet veritas illius sententiæ, quæ ulterius probatur ex ratione: quia (inquit Sanchez supra) licet conditio sit impossibilis in se, si tamen à contrahentibus reputetur possibilis & contingens, eandem vim habet in eorum animis & apprehensione, ac si verè esset possibilis & contingens; sed si esset possibilis non rejiceretur; ergo nec rejicitur dum possibilis existimatur.

Tertia probatio ex d. c. fin.

Tertia probatio sumitur ex d. cap. fin. ubi Pontifex eodem modo loquitur de conditione turpi & impossibili; sed turpis, reputata honesta, non rejicitur; ergo nec impossibilis, reputata possibilis.

297. *Probatur 4.*

Quarò probat Sanchez suam sententiam; quia Matrimonium contractum sub conditione impossibili, reputatur nullum, etiam in foro Ecclesiæ, quando constat ex aliquibus conjecturis, consensum conjugalem defecisse, ita ut contrahentes nullatenus vellent consentire, nisi impletâ conditione: sed possitima conjectura est, si illi credebant, conditionem esse possibilem: ergo in hoc eventu non rejicitur conditio, sed vitiabit Matrimonium. Hæc ille.

Oppositam sententiam docet Vasquez.

Oppositam nihilominus sententiam docet Vasquez de Restitutione cap. 7. dub. 10. n. 88. ibi: Sed adhuc universaliter est obervandum, quòd conditio, quæ putabatur possibilis & honesta, si postea appareat inhonesta, vel impossibilis, etiam in conscientia censetur, ut non apposita. Rationem adjungit: Quoniam si sciret testator, vel donans, non apposuisset illam.

298. *Pontius distinguit.*

Mihi videtur (inquit Pontius supra n. 11.) sub distinctione loquendum, juxta quam istæ sententiæ faciliè componentur. Aut certò constat, contrahentes vel testatorem eam existimasse possibilem, aut dubia est testatoris mens. Si primùm vitiatur contractus, non ex eo, quòd habeatur conditio pro possibili; sed quia, quando constat de mente contrahentis, & illum voluisse nisi conditione, quæcumque illa sit, illum sequendum est. Si autem dubia mens fuerit, habetur pro non adjecta, juxta juris communis dispositionem; in dubio enim præsumitur pro testamentis & Matrimonii.

Et n. 13. ad 3. probationem Sanchez, sic ait: Sed dicendum eodem modo, & sub eadem distinctione loquendum de conditione turpi & inhonesta; si enim certò constet, judicasse illam honestam, certum est, non consensisse, nisi sub ea conditione; at si dubia sit mens, judicandum erit, juxta juris dispositionem in dicto cap. Itaque sic censendum erit, sive prudenter, sive imprudenter reputaverint, aut sibi persuaserint conditionem illam esse possibilem. Hæc ille.

299.

Sed nunquid contra hanc sententiam quid-

quam objicit Sanchez? Nihil omnino, quoniam id afferat Pontius sup. n. 12. Sed ipsissima ejus sententia, ut patet ex probationibus supra ex ipso allatis, quæ omnes proponunt, contrahentes reputasse conditionem possibilem & honestam, & certò id confirmat. Quid autem in dubio dicendum sit, ibi eodem non explicat Sanchez; sed alibi eodem cum communi sententia, in dubio judicandum esse pro valore Matrimonii, ut supra vidimus. Neque dicit Sanchez, vitiatur contractum ex eo præcisè, quòd habeatur conditio pro possibili; sed quia hæc est possitima conjectura, ut ait in quarta probatione, quoniam sensum conjugalem defecisse.

Quid dicam de Vasquezio? Haud video, quomodo possit ejus sententiam componi cum sententia Sanchez, cum factâ mentione dubii, simpliciter conditionem habendam pro non appositâ, neque ratio ejus tantùm procedit in casu dubio, sed etiam in casu certo. Et propositio sitio indefinita, quid ni debeat veritatem in casu certo? Quia autem sententia Sanchez communis est, & magis nobis placet, hinc ad rationem Vasquez.

Respondeo: voluntatem meam habebat & in sola animi præparatione, nihil operari in contractibus, maxime Matrimonii, requirunt omnimodam libertatem; hæc dicamus eum, qui contractum sub conditione reverâ possibili & honesta, obligari conditionem non eveniat, si ita fuerit, ut si scivisset conditionem non evenit, non voluisset contrahere.

Ut omittam, planè incertum est, si testator vel donans scivisset conditionem impossibilem, aut inhonestam, vitiatur contractus, vel non vitiatur; sed si scivisset, vel donare; quàmvis enim non vult apponere illam conditionem, hæc certò sequitur, quòd voluisset absolute vel donare; sed fortè nec testator absolute donasset. Aliud quippe est, non velle nec conditionem impossibilem, aut testatorem, aliud velle absolute contrahere; aliquis contrahit sub beneplacito patris, putat adhuc vivere, & si scivisset mortuum, noluisse absolute contrahere, vel contrahere sub beneplacito alicujus tertii, quòd vult, an contractus sibi expediat, tantum non apposuisset conditionem: Si mortuus fuisset, si scivisset eum mortuum, statim licet inferre; ergo absolute voluit contrahere, casu quo pater foret mortuus. Hæc meo judicio est clara.

Proinde amplector sententiam Sanchez, & dico: hujusmodi conditionem impossibilem & turpem, reputatam possibilem aut honestam, non suspendere contractum, nisi in casu conditionis eventum, sicut si verè possibilis & honesta foret, sed statim annullare Matrimonium.

monium; adeoque ex tunc, quando cognoscitur impossibilitas aut inhonestas, contrahentes manere liberos ab obligatione, sive prudenter, ut supra dicebat Pontius, sive imprudenter reputaverint esse possibilem aut honestam, saltem pro foro conscientiae.

Alioquin, ut notat Sanchez sup. n. 10. non praesumet Ecclesia, contrahentes reputasse conditionem esse possibilem, quando id absque omni prudentia esset. Caeterum (prosequitur idem Auctor) in foro conscientiae, quantumvis imprudenter reputent conditionem possibilem, vitabitur Matrimonium, quia deficit consensus: cum enim crederent, posse evenire conditionem, non videntur consentire, nisi in illius eventum, ut contingit in aliis conditionibus vere possibilebus. Atque haec de primo fundamento Sanchii.

Secundum fundamentum est: ut conditio impossibilis habeatur pro non adjecta, ultra cognitionem impossibilitatis conditionis, exigitur etiam, ut contrahentes consensu sint constitutionis dicti cap. fin. statuentis, eam conditionem haberi pro non adjecta, & ceteri purum Matrimonium. Probatur (inquit Sanchez sup. n. 11.) quia conditio impossibilis ex natura sua, & attentio frequenti loquendi modo importat disensum, dum enim petita negare volumus, dicere solemus: *Dabo tibi, si caelum digito tetigeris.*

Et hinc caeteri contractus, initi sub conditione impossibili, non valent. l. Impossibilis, ff. de Verb. oblig. Impossibilis conditio, cum in faciendum concipitur, stipulationibus obstat. Et §. Si impossibilis, Instit. de Inutilibus stipul. Si impossibilis conditio obligationibus adjecta, nihil valet stipulatio.

Item l. Non solum 31. ff. de Oblig. & act. Non solum stipulationes impossibili conditione applicatae nullius momenti sunt: sed etiam caeteri quoque contractus, veluti emptiones, locationes, impossibili conditione interposita, aequè nullius momenti sunt. Et rationem continuò subjungit: *Quia in ea re, quae ex duorum plurimorum consensu agitur, omnium voluntas spectatur, quorum proculdubio in hujusmodi actus talis cogitatio est, ut nihil agi existiment, appositae conditione, quam sciant esse impossibilem.*

Ergo ut contrahentes Matrimonium sub hujusmodi conditione, censeantur, etiam in foro externo, habere eam pro non adjecta, & pure contraxisse, necessarium est, ut hujus constitutionis consensu sint; constitutio enim minimè obligat ignorantes, cap. 2. de Constit. ibi: *Quoribus verò novum quid statuitur, ita solet futuris formam imponere, ut dispendiis praeterita non commendet. Ne detrimentum ante prohibitionem possint ignorantes incurere.*

Immo non sufficit, si alter ex contrahentibus norit conditionem esse impossibilem, & jus, statuens eam haberi pro non adjecta;

quia Matrimonium constat ex utriusque consensu. Ex quo infert Sanchez supra n. 14. moraliter loquendo nunquam eventurum casum, in quo judicandum sit, etiam in foro externo, Matrimonium, contractum sub conditione impossibili, esse validum. Quia nunquam hoc jus notum erit, saltem foeminae contrahenti.

Sed objicies Reg. 13. de Reg. juris in 6. Ignorantia facti, non juris excusat; ergo ignorantia hujus constitutionis non excusat; ficuti non excusat ab irritatione Matrimonii, ignorantia constitutionis Concil. Trid. quae requiritur praesentia Parochi & testium.

Et verò Gloss. cap. 2. de Constit. supra allegato, verb. *Ante prohibitionem*, sic ait: *Argu. Neminem ligari constitutione, antequam ad ipsum perveniat, ut 32. q. 4. Dixit Sara. Et 82. dist. Proposuit. Argu. contra 16. dist. Quod dicitis. Sed non est contra: quia ex quo publicè promulgata est & publicata, omnes tenentur ad ipsius observantiam, & omnes ligati post duos menses a publicationis tempore elapsos, nec est necesse ut singulorum auribus inculcetur. Cum ergo haec constitutio fin. Greg. 9. publicè sit promulgata & publicata, ligat omnes, etiam eos, qui per accidens eam ignorant; quia scire possunt & debent, antequam se tali Matrimonio applicent.*

Respondet Sanchez supra n. 13. quidquid fit in foro externo, manifestum est, in foro conscientiae utramque ignorantiam, quamvis crassissima sit, excusare in hoc casu. Quia quævis ignorantia consensum tollit, qui necessarius est ad Matrimonium, quamvis à culpa minimè excuset, nisi iusta & probabilis sit. Ut si crassissimè erraret contrahens in persona, putans esse aliam: sic ignorantia, quantumvis crassa, tollit consensum absolutum.

Immo & in foro externo excusabit ignorantia juris clari, si probari possit, ut de ignorantia impossibilitatis de jure conditionis docet Adrianus 4. q. 3. de Matr. dub. 11. ad finem. Immo & ignorantia hujus juris excusatur in foro externo. Quia ignorantia juris non excusat, quando est jus clarum & omnibus notum; sed ès quando jus est obscurum, & in quo ipsi DD. varias professi sunt opiniones, quale est dictum cap. fin. cujus vera intelligentia & doctissimi latet, & tam varia est. Haec ille.

Quantum ad legem irritantem Matrimonium, contractum absque Parocho & testibus, fateor eam obligare ignorantes; ergo etiam constitutio Greg. 9. dicto cap. fin. negatur Consequentia. Ratio disparitatis; quia in hoc cap. agitur de consensu necessario ad contractum Matrimonii, quem Ecclesia non potest supplere, nec potest praesumere sine iusta causa; dum autem contrahentes ignorant

305. Objicitur Reg. 13. de Reg. juris in 6.

306. Solvitur ex Sanchez.

Quando ignorantia juris excuset.

307. Quare potius lex irritans Matr. clandestinum obliget ignorantes, quam d. cap. fin.

302. Pro conditio impossibilis habetur pro non adjecta requiritur cognitio d. c. fin. iuxta Sanchium.

303. Caeteri contractus, initi sub conditione impossibili, non valent.

304. Ergo ut contrahentes Matrimonium sub hujusmodi conditione, censeantur, etiam in foro externo, habere eam pro non adjecta, & pure contraxisse, necessarium est, ut hujus constitutionis consensu sint; constitutio enim minimè obligat ignorantes, cap. 2. de Constit. ibi: Quoribus verò novum quid statuitur, ita solet futuris formam imponere, ut dispendiis praeterita non commendet. Ne detrimentum ante prohibitionem possint ignorantes incurere.

rant illam legem, non est iusta causa præsumendi consensum, sed potius dissensum, quando apponitur conditio impossibilis vel turpis. Porro Ecclesia potest per se irritare Matrimonium sine consensu contrahentium, & censetur velle irritare in casu ignorantia, quia tota ratio irritationis non minus reperitur in Matrimonio, quod contrahitur cum ignorantia istius legis, quam in eo, quod fit cum scientia; ergo non minus illud, quam hoc debet esse irritum. Et hætenus de secundo fundamento Sanchezii.

308. Sequitur tertium: Conditio impossibilis habetur pro non adjecta, quando dubia est contrahentium intentio, an animo consentiendi, vel potius irridendi, eam conditionem apposuerint: tunc enim favore Matrimonii præfertur pars illius conservatrix, & præsumit Ecclesia, ea verba accipi in sensu absoluto, perinde ac si conditio apposita non esset: ita ut conditio nil penitus operetur; in dubio enim pro Matrimonio iudicandum est, cap. fin. de Sent. & re iudic. cum enim vertatur periculum animæ, si forte separentur, qui legitime sunt coniuncti, & alii jungantur Matrimonio, eligit Ecclesia in dubio, quod animæ tutius est, satius enim est contra statuta hominum dimittere legitime conjugatos, quam contra legem Dei eos separare, ut habetur cap. Licet ex quadam, de Testibus, in fine: *Tolerabilius enim est, aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quam coniunctos legitime, contra statuta Domini separare.*

C. 47 de Testibus.

309. Sed hanc rationem impugnat Perez de Matr. disp. 16. sect. 3. n. 12. quia adhuc manet animæ periculum, si permittatur cohabitare, si Matrimonium non fuit verum.

Resp. Dicast. Respondetur tamen facile, inquit Dicastillo hic disp. 5. n. 176. conjuges debere habere verum consensum in eo casu, quo iuste in foro externo & lege coguntur cohabitare, ut sic evitetur omne periculum peccati. Placet autem ratio alia Perezii, quod ideo sic statuat jus, quia nisi aliud constet, nemo præsumitur in re tam sancta & gravi joculari; atque adeo debet haberi conditio pro nulla. Hæc ille.

310. Alia solutio. Adde: quod in cohabitatione tantum sit periculum simplicis fornicationis; in separatione autem periculum iniustitiæ & adulterii, ex duobus verò malis minus est permittendum & eligendum, quando alterutrum necessarîo permittendum & eligendum est. Ut omittam, posse hic evitari periculum fornicationis, si novus eliciatur consensus, ut mox diximus ex Dicastillone; non potest autem evitari periculum iniustitiæ, quia si reverà Matrimonium valuit, iniuste ab invicem separantur, & negatur de-

bitum conjugale. Optime ergo facit Dicastillo præsumendo Matrimonium. Ex dictis inferitur: si ex alio consensu certo constet, conditionem impossibilis joco appositam esse, absque vero animo consentiendi, tunc, etiam in foro externo, nullatenus habendam pro non apposita, sed irritare Matrimonium. Quia jam intentio contrahentium non est dubia, adeoque nullum periculum iniustitiæ & adulterii in separatione; periculum verò fornicationis in cohabitatione.

Prima autem conjectura erit, quando contrahens expressit, nolle se aliter conditio, nisi eâ conditione eveniente. Quæ jam clarè expressit suam intentionem. Quæ cuncta est; si magna sit disparitas inter contrahentes. Quia hæc satis indicat dissensum & facit præsumere joco Matrimonium contractum. Vide Sanchezium lib. 3. disp. 15. num. 7.

Sanè, ut superius indicavimus, solentur mines apponere conditionem impossibilis potius ut significant dissensum, quam consensum; unde tamen tunc aliquæ conditiones hujusmodi impertunt, ab hac contractus ille non subsistens; quæ verba contractus non significantur conditionem, sed conditionatum & dependentem à talis conditione, sed absolutum dissensum. Ita Dicastillo supra n. 194.

Quod verò attinet ad conditionem, juxta frequentem usum (sicut Auctor n. 195.) turpes conditiones adijcere homines eo animo, ut Matrimonium non contrahatur. Quare contractus tunc est nullus, & nec contractus nullus, nec sponsalitiis communiter obligat, nisi completa conditione. Interim aliquando appositio conditionis turpis, etiam sufficiens dissensum.

Hæc ratione potest absolute dici censeri, & nullo modo conditionatus, si quis fecerit, & honesta, & timorata conscientia, & cuius offertur Matrimonium, non est contra conscientiam, si mihi prius per me feceris; tunc enim probè sciens, & pudicam & honestam, nullo modo conditioni assensuram, perinde est, perinde cumstantis eam conditionem apponere, que velle dissentire. Unde prædictum æstimatur, non debet eum contrahentem conditionatum existimare, neque absolute, ita ut conditio habeatur pro adjecta, quin potius idem erit talis conditionem apponere, atque contractum esse. Verùm hæc & similia iudicio præstare expendenda sunt. Ita Dicastillo supra n. 194.

His itaque fundamentis innititur Dicastillus d. cap. fin. supra ex Sanchezio supra n. 194.

BIBLIOTHEK
SACRAMENTUM
MATRIMONII

de quo intellectu sic loquitur Aversa supra §. Sanchez. lib. 5. in fine: Hæc explicatio posset videri non magis apta textui, quam Sanchez censuerit alias relatas, sed fortasse aliquanto magis dura; sed ubi res est clara & textus obscurus, hæc quoque cum aliis expositionibus admittenda est.

Et verò quæ utilitas in ista constitutione sic intellecta, cum ipse Sanchez (ut supra audimus) scribat, moraliter loquendo nunquam eventurum hunc casum, in quo iudicandum sit valere tale Matrimonium, ex defectu scientiæ? Præterea; jus Canonicum rejiciens illas conditiones, non fundatur in scientia contrahentium; sed hæc potius subsequitur hanc constitutionem juris.

314. Responder Sanchez supra n. 20. concedendo, scientiam hujus constitutionis, non esse rationem, cui innititur Ecclesia ad rejiciendas has conditiones: sed, inquit, ratio fuit favor Matrimonii, ut Pontifex dicto c. fin. testatur. Verum scientia ejus constitutionis exigitur, ut in ea dispositum, locum habeat: nulla enim constitutio ignorantes ligat, cap. 2. de Confit. Hæc ille.

A quo si petas, in quo consistat hic favor Matrimonii? Responder n. 19. Potuit jus in cæteris contractibus disponere, ut conditio impossibilis haberetur pro non adjecta, & si id disponeret, valeret contractus, initus sub tali conditione, à scientibus, talem conditionem esse impossibilem, & rejici à jure: cum autem id non statuerit, cæteri contractus corrumpunt, si sub conditione impossibili celebrentur: Matrimonium autem, eò quod contractus favorabilis est, hoc speciale habet, ut ab eo ex statuto Ecclesiæ impossibilis conditio rejiciatur; ac proinde Matrimonium, eà adjecta contractum, quod aliàs, naturæ impossibilis conditionis relictum, irritum esset, manet firmum ac validum. Ita Sanchez.

Sed contra: moraliter loquendo nunquam eveniet casus, in quo Matrimonium hujusmodi maneat firmum ac validum juxta ipsum Sanchez, ut jam non semel diximus; ergo moraliter loquendo nullus favor fit Matrimonio per illam constitutionem. Et aliunde certum est, quod aliqua constitutio liget ignorantes, dummodo sit sufficienter promulgata, ut superius ostendi ex lege irritante Matrimonium clandestinum, & ex Glossa in d. c. de Confit. dedimus tamen aliquam rationem disparitatis inter legem irritantem & dict. cap. fin.

315. Similem hic subjungo ex Vasquezio de Restit. c. 7. dub. 10. ubi loquens non solum de Matrimonio, sed etiam de testamentis, à quibus similiter rejicitur conditio impossibilis & turpis, docet, eam in foro con-

scientiæ non esse rejiciendam, quando constat de contraria voluntate contrahentium, & probat. Primò: in legibus tantum dicitur: *Habeantur pro non adjectis*, id est, censentur, quæ verba præsumptionis sunt: unde si aliter constet de voluntate, non dubium, nisi quòd in conscientia ei dandum sit. Tum etiam, quia quàmvis lex humana, contractus, aliàs validos, possit efficere ex defectu solemnitatum, vel alià ratione, irritos; quia facit personas inhabiles ad contrahendum, & ita licet consentiant verè, nihil operatur consensus; tamen non potest lex humana supplere defectum consensuum in contrahentibus, & contractum nullum defectu consensuum, quia erat sub conditione, repellendo conditionem, ratum efficere; quia est essentialis jure naturæ cuicumque contractui, consensum adesse contrahentium absolutum, quod lex humana variare non potest; cum ergo suppleri aliunde non possit consensus, nullus manebit contractus, jure naturæ.

Quàmvis enim in præscriptione bonorum, lex ob bonum publicum contra consensum domini elicitum, auferat bona, quia ob bonum publicum ita expedit, & quisque in hoc consentire debet; tamen in contractibus, si manent in contractus ratione, non potest suppleri voluntas contrahentium vel donantium, sicut nec in Matrimonio, quia est essentialis: cum ergo leges non velint tollendo conditiones extrahere à materia contractus, ut constet, non volunt supplere consensum, nec possunt; sed præsumunt illum, auferendo conditiones, aut negando repetitionem in exteriori foro. Si ergo voluntas verè fuit conditionata sub conditione turpi, impossibili, vel alia, non debet forum exterius reputare eam conditionem non adjectam, si de animo contrahentium seu donantis aliàs constet; solum in dubio, quando id non constat, forum exterius interpretatur; prædictas conditiones in hoc casu non esse reputandas ut appostas, quia interpretatur animum dantis noluisse conditionaliter sic dare. Hactenus Vasquez.

Et statim subjicit: Quòd ad cognoscendum animum donantis vel legantis sub conditione plurimum confert, an donans vel legans sit aliàs conscius juris; tunc enim jure optimo interpretamur, eas conditiones pro non adjectis habuisse testatorem, nisi aliis clarioribus verbis mentem suam exposuisset; si tamen testator vel donans aliàs ignorabat hanc juris decisionem, non videtur, quòd illius mens citra conditionem sit interpretanda, quia ipse nesciebat hanc conditionem esse rejiciendam; si enim scivit, & eà posuit, eo ipso videtur stare legis dispositioni. Hæc ille, ex Medina C. de Restit. q. 23. Porro

cienda in foro conscientie, ex Vasquez.

317.

In contractibus non potest suppleri voluntas contrahentium ex eod.

318.

Quomodo contrahentis animus indagandus.

319. Sanchez in testamentis & aliis contractibus putat hos leges in utroque foro servandas.

Porro quamvis Sanchez idem doceat de Matrimonio, ut satis constat ex supra dictis; equidem de testamentis oppositum sentit lib. 1. disp. 33. n. 2. dicens, Omnino tenendum est, leges has in utroque foro servandas esse, quamvis constet de contraria testatoris voluntate: quia non sunt poenales, nec falsae praesumptioni innituntur, sed sunt dispositivae, & adversus certissimam testatoris voluntatem, reiectis iis conditionibus, ob commune Reipublicae bonum, haereditatem vel legatum deferunt. Haec ille.

320. Pontius arguit contra rationes Vasquezii, et si approbet sententiam.

At verò Bas. Pontius, ramesi placeat ei sententia Vasquezii; rationes tamen ipsius non omnino probat. Et in primis, inquit, planum est ex jure civili, conditionem impossibilem in contractibus non reputari pro non adjecta, sed infirmare contractum, Matrimonio excepto: haberi autem pro non adjectis in testamentis, institutione haeredis, legatis, & fidei commissis.

Deinde, inquit, non placet, quod docet, Remp. non posse supplere consensum in his contractibus & donationibus ex testamento. Est enim contractarium, Instit. de Mandato, in principio: *Mandatum contrahitur quinque modis* &c. & tamen revocata voluntate mandantis, valet, quod à mandatario postea gestum est, eo ignorante revocationem, non alia ratione, nisi quia ibi Resp. supplere consensum voluit & potuit. Quare in hujusmodi dominiis transferendis diceretur lex operari, sicut in praescriptionis lege.

321. Existimat standum voluntati testatoris, quando de ea constat. L. 69. ff. de Legat. 3. L. 19. ff. de Condit.

Idem ergo existimo, standum esse voluntati testatoris, quando de illa constat, quia leges id expriment; & quamvis potuerint, noluerunt tamen supplere consensum. Attendi autem debere voluntatem testatoris, non inspectis verbis, constat ex l. 69. ff. de Legat. 3. *Non aliter à significatione verborum recedi oportet, quam cum manifestum est, aliud sensisse testatorem.* Cui etiam favet, quod ait Ulpianus in l. 19. ff. de Condit. & demonstrat. *In conditionibus primum locum voluntas defuncti obtinet, eaque regit conditiones.* Illa ergo attendenda est, & si certo constet, illam sequemur; sin minus, conjecturis agendum est, an consensus in ea conditione impossibili adhibita defuerit. Ex quo ratio Tho. Sanchez manifestè refellitur. Hucusque Pontius lib. 3. c. 4. n. 4. & 5.

322. In Matrim. magis attendenda est voluntas contrahentium, quam conditio adjecta.

Ut sit de hac controversia, quae non est propria huic loco, satis est ad nostrum propositum, quod in Matrimonio voluntas contrahentium magis attendenda sit, quam conditio adjecta; quia in Matrimonio jus humanum non potest supplere consensum, quidquid sit de aliis contractibus, & idem quomodocumque intelligatur dictum cap. finale, certum est non habere locum, ne qui-

dem in foro externo, quando in eo probari potest, contrahentes non aliter voluisse contrahere, quam si in foro conscientiae. Sicut (inquit Sanchez sup. n. 20.) de Baptismo & ceteris sacramentis, dum ea recipiens, non est contra de contraria intentione, judicandum est in utroque foro, juxta intentionem Ecclesiae, si cepisse; ac proinde valida esse: sic de Matrimonio judicium ferendum est in utroque foro. Praeterea: quia in eo dubio Ecclesia non caret in foro externo esse Matrimonium, ergo idem judicandum est in foro interno, ubi non proceditur ex falsa praesumptione, sed veritas cognita est, idem dicendum est in utroque foro. Haec ille.

Igitur dicerem ego, praefatum cap. intelligendum esse de conditione quae est pensiva; attamen in solo casu dubio, quando contrahentes dubitant, quae conditionem contractui appoluerint, dum constat appoluisse joco cum animo solute contrahendi, etiam si aliter positivo, haberi debet pro non adjecta, valet Matrimonium; dum autem aliter aliter noluisse contrahere, nisi in certa conditione, quidquid dicit, vel ut ius positivum, proculdubio non valet Matrimonium defectu conditionis.

Ceterum Pontius supra n. 9. quod si ipsi videret interpretatio Sanchezii, vis probabilis sit, ut ait n. 8. & quod auctoritate munita) amplectitur actionem Ferdinandi Rebelli lib. 4. n. 27. quae docet, in praedicta conditione impossibilis vel turpi, si Pontifice eas conditiones, ratione pacti vel modi, & praesens appositae esse, ut conditiones, si pacta, quae in futurum orientur, si duo contrahant Matrimonium, praesenti, nullo alio addito, ex praeferenti mente judicari possit, quae, an voluerint contrahere, tione proprie dicta, & suspendenda sub modo, ita ut velint, contractum usque ad eventum conditionis, solum de praesenti, cum obligationem praestandi in posterum rem sub conditione continetur, mensura praesumit, cum videat consensum per verba de praesenti, adhibitas illas, ut modos & pacta, & non de conditiones.

Est autem optima ratio praesumptio, eo desumpta; quia dum quis cum alio persona contrahit, non solet id ipsum in verba & otiose facere; sed ut expectati & derio personae satisfaciatur: non autem

B
Sacramentum
Matrimonii

ceret, nisi saltem vellet, consentium illum esse de presenti, quamvis cum obligatione exinde orta adimplendi, quod in conditione expressum est. Atque ita admissio per Pontificem consensu de presenti, quem presumit, repellit obligationem in de ortam, adimplendi aliquid impossibile vel turpe, & vult haberi pro non adjectis.

326. Ex hac doctrina Rebelli colligit Pontius sup. n. 10. hanc constitutionem Pontificis in d. c. non esse novam constitutionem; neque enim utitur verbo: Statuimus, aut, decernimus, sed tantum, inquit, debere haberi pro non adjectis. Quare id declarat Pontifex, quod, secluso omni jure positivo, erat semperque erit servandum. Nam oriri non potest obligatio ad impossibile, neque ad rem turpem, cum impossibilis & turpis nulla sit obligatio. Unde cum consensu absoluto de presentiposito, eoque etiam constituto Matrimonio, non potest oriri obligatio ad turpe vel impossibile, Pontifex, qui, quando non aliud constat, presumit ex modo contrahendi, conditiones impossibiles & turpes positas esse tanquam modos & pacta, declarat, repelli debere a Matrimonio, & habendas pro non adjectis. Hæc ille.

327. Sed Dicastillonius sup. n. 177. cum Aliis, quos citat, videtur, in illo textu Papam novum jus condere, in favorem Matrimonii id statuendo, quod non statuit in favorem aliorum contractuum, exceptis ultimis voluntatibus. Respondet autem ad fundamentum Pontii: Papam non uti verbo: Decernimus, aut simili, falsum est; ibi enim expressè habet, se id dicere, propter favorem Matrimonii: si autem id tantum statueret aut declararet, quod jus naturale habet, non esset locus favori specialis pro contractu Matrimonii præ aliis contractibus.

Contra ex Pontio sup. n. 11. Pontifex dixit, se id facere favore Matrimonii, quia in illius favorem presumit, non appositas esse, ut proprias conditiones, sed ut modos & pacta, atque ideo repellendas, ne fortè cum injuria Sacramenti separet eos, qui sub modo, & non sub conditione propriè dicta contrahere voluerunt. Quamvis ergo quod attinet ad presumendum, adhibitas potius esse ut modos, quam ut conditiones, favor veretur Matrimonii; attamen ex eo, quod ex consensu absoluto de presenti, sub modo turpi vel impossibili, non oriatur obligatio, nullus versatur favor Matrimonii; sed idem dicendum erat secluso jure positivo. Atque cum hujus capituli decisione, sic intellecta, optimè congruit dispositio textus in c. 1. eod. t. de Condi.

quod alias difficilè explicari potest. Ita Basil. Infero ergo: hæc constitutio Pontificis in dicto c. fin. est nova constitutio, neque solum declarat Pontifex id, quod secluso omni jure positivo erat, semperque erit ser-

vandum; quippe declarat, hujusmodi conditiones potius esse modos, quam proprias conditiones, quod secluso omni jure positivo non est servandum.

Præterea: cum hujus c. decisione, sic intellecta, haud meliùs congruit dispositio textus in c. 1. quam si eam intelligas cum Sanchio de conditionibus propriè dictis. Sic sonat c. 1. Quicumque sub conditionis nomine aliquam desponsaverit, & eam relinquere voluerit, dicimus, quod frangatur conditio, & desponsatio irrefragabiliter reneatur. Ubi Gloss. verb. Frangatur, inquit: Intellige hoc caput de conditione turpi, quæ tamen non sit contra naturam Matrimonii: ut infra eod. c. ult. per quod intellige hoc cap. ut puta, Si furtum fecerit, si hominem interfecerit, talis conditio non impedit Matrimonium, imò pro non adjecta debet haberi, ut infra eod. cap. ult. ubi de hoc.

Præterea ar-
guitur con-
tra Pontii.

329.

Et sanè, quæ major difficultas in explicatione hujus c. sive intelligas conditionem propriè dictam, sive modum seu pactum aliquod? Nam semper respiciendum est ad intentionem contrahentium, & quando hæc dubia est, tunc præsumendum in favorem Matrimonii, vel joco illam conditionem suspensivam apposuisse cum animo absolute contrahendi, vel apposuisse instar alicujus modi seu pacti minime obligantis ex natura rei. Meo ergo iudicio, salvo meliori, parva differentia est inter intellectum Sanchii & Pontii; quia uterque intellectus fundatur in presumptione, quando dubitatur, quæ fuerit mens contrahentium, & sive præsumas talem jocum, sive modum, à parte rei æquè multum erit.

Parva hic
est differen-
tia inter
Sanchium
& Pontium.

In hoc videtur præcellere intellectus Sanchii, quod intellectus Pontii & Rebelli minus propriè accipiat conditionem pro modo seu pacto, cujus servandi obligatio resultat ex contractu Matrimonio (de quo inferiùs latius agemus) sine ulla necessitate, & contra universum DD. torrentem, qui illum textum de conditione impossibili suspendente intelligunt, inquit Sanchez sup. n. 4. Et eod. n. circa finem sic scribit: Si Pontifex nil statueret de conditionibus impossibilibus suspendentibus, diminutus esset, cum de hujusmodi conditionibus in toto eo titulo non agat.

330.

Occurritur
objectioni.

Nec obstat: quod 1. pars d. c. fin. intelligi debeat non solum de conditionibus suspensivis, sed etiam appositis per modum pacti seu modi; non obstat, inquam, quia talem intellectum exigunt exempla, quæ ibi exprimentur, ut patebit suo loco: at verò in 2. parte nullum verbum est, quod significat, Pontificem, per conditiones impossibiles seu turpes, intellexisse modos seu pacta, cum exclusionem conditionis suspensivæ. Si ergo (ut vult Pontius sup. n. 11.) Pontifex, dum in d. c. loquitur de conditionibus contra substantiam Matrimonii, sumpit conditionis nomen, sive pro conditio-

D d d ne

ne vera & propria, sive pro modo & pacto ex quo probatur, quod, cum loquitur de conditionibus impossibilibus aut turpibus in eod. c. fumpserit conditionis nomen pro solo modo & pacto? Non video ullam efficacem probationem.

Et idem consequenter dico: per conditionem impossibilem, Pontifex in d. c. intellexisse, non tantum conditionem de futuro, sed etiam de presenti & præterito. Ita docet Sanchez sup. disp. 4. n. 3. Pontifex vero, consequenter ad sua principia existimat, non intelligi nisi conditionem impossibilem de futuro. Probat: quia sola ista conditio potest apponi in Matrimonio, ut modus & pactum.

331. Sed quæ probatio nostræ sententiæ & Sanchezii? Prima sit; quia eodem modo rejicitur hæc conditio à Matrimonio, quo ab ultima voluntate, sed ab ultima voluntate rejicitur impossibilis de presenti, ut patet ex l. Si Mævia, ff. de Hæred. instit. Si Mævia mater mea, & Fulvia filia mea vivente, tum mihi Lucius Titius hæres esto. Servius respondit, si testator filiam nunquam habuerit, mater autem supervixisset, tamen Titium hæredem fore, quia id quod impossibile in testamento scriptum esset, nullam vim haberet. Ubi Glossa verb. Vivente, inquit: Id est, vivunt in præsentis tempore.

332. Secunda probatio; quia Pontifex dum d. c. fin. decernit, conditiones impossibiles rejiciendas esse, non idem id decernit, quia obligant ad aliquid impossibile; sed quia omnino impossibiles sunt: at tam impossibiles sunt sive apponantur de præterito, præsentis aut de futuro; ergo similiter sunt rejiciendæ.

Nec obstat: quod conditio de præterito aut præsentis sit minus proprie conditio; quia (ut ait Sanchez sup. n. 4.) textus ille non attendit ad proprietatem conditionis, quæ est suspendere; sed ad impossibilitatem, quæ æquè proprie reperitur in conditione impossibili de præterito & præsentis; quippe tam impossibile est, quempiam digito tetigisse cælum, aut tangere in præsentis, quam tangere in futuro; cur ergo conditio: Si tetigisti digito cælum, minus debeat haberi pro non adjecta, quam conditio: Si tetigeris digito cælum? Cur potius una præsumi debeat joco adjecta cum animo absolute contrahendi, quam alia? Non video disparitatem.

333. Si dixeris: conditio turpis de præterito vel præsentis non rejicitur pro non adjecta. Respondeo: disparitatem esse, quod turpis non rejiciatur eò præcisè, quod turpis sit; sed quia incitat ad peccandum; quare cum hoc solum invenitur in turpi de futuro, solum turpis de futuro rejicitur. At impossibilis rejicitur, ut statim diximus, præcisè quia impossibilis est, quæ impossibilitas reperitur etiam in conditione de præsentis & præterito.

Urges: in eodem c. asserit Pontifex, conditionem contrariam substantiæ Matrimonii

annullare; sed non annullat, nisi quando de futuro; ergo & c. Respondeo cum Sanchez supra negando Conseq. quia conditio contra substantiam annullat, quia est obligatio implendum aliquid contra substantiam bonæ Matrimonii, quæ ratio solum habet cum in conditione de futuro; ac impossibilitas in utraq; reperitur. Cum ergo contra regulam sit: Ubi jus non distinguit, nec nos distinguere debemus absque evidentibus rationibus. c. autem fin. non distinguit inter conditiones impossibiles, nec sit evidens ratio distinguendi; nos quoque non oportet distinguere, si universaliter affirmare, conditionem impossibilem, sive de futuro seu de præterito vel præsentis, non vitare Matrimonium, sed debere haberi pro non adjecta.

Atque ex eadem regula res solvo cum Sanchez sup. n. 7. & Aliis, quos citat, perinde ac conditio jure sit impossibilis, an per modum, enim hic & nunc de jure fieri non potest, tunc simpliciter impossibile est. Dicitur tunc, quia fieri potest, quod pro alio tempore sit possibile; ac proinde, si conditio referatur ad hoc tempus, liquet, quod non sit impossibilis, adeoque minime repugnat.

Confirmatur hæc doctrina à Summo in testamento; quo rejicitur conditio impossibilis jure, l. i. ff. de Condit. instit. Sed in conditione, vel alio modo factam testator placet non vitari. Ubi Glossa verb. Modus est, aliis, modo, de jure impossibilis, in p. Condiçiones, sequentis tenoris: Condiçiones contra bonos mores inseruntur, tunc veluti si ab hostibus patrem suum vel si parentibus, patræno vel alim. etc.

Accedat l. Continuus, ff. de leg. 2. Cum quis sub hac conditione stipulatur, si sacram aut religiosam Titium veniat, omnino conditio jure impleri non potest, cere ei non liceat, nullius momenti fore, nem, perinde ac si ea conditio, quæ impossibilis est, inserta esset. Ubi Glossa verb. tur: Nam, inquit, non interstet fore de de jure impossibilitas sit. Si solum jure impossibilis vitat, si quid ni ea haberi debeat pro non adjecta Matrimonio?

Planè etiam in Matrimonio necesse est, sive de natura, sive de jure impossibilis, ut conditio pro non adjecta habeatur, modo, ut notat Sanchez sup. ex Adria. de Matr. dub. 1. i. ad finem, certum est, manifestum, conditionem esse contra substantiam impossibilem, secus si id sub præterito. Tunc enim non debet haberi pro non adjecta, quia non est cur præsumatur, tunc sensus absolutus. Hæc ille.

Si objicias: jus facile varitari potest. Respondeo per d. leg. Continuus, in qua præteritam relatus actum subditur: Nec ad tempus

Pontifex in d. c. fin. etiam conditionem impossibilem de presenti & præterito intelligit, ex Sanchez.

331. Prima probatio.

L. 45. ff. de Hæred. instit.

332. Probatur 2.

333. Occurritur objectioni.

Alia obiectio solvitur.

333. Instantia diluitur.

B
Sac
P
L

tinet, quod jus mutari potest, & id, quod nunc impossibile est, postea possibile fieri: non enim secundum futuri temporis jus, sed secundum presentis aestimari debet stipulatio. Satis ergo est, ut conditio dicatur jure impossibilis, ut secundum presentem juris definitionem sit prohibita, & ad illud tempus referatur, in quo prohibita est, ut supra insinuavi. Sicut conditio hæc: Si sol quiescit, dicitur natura impossibilis, quia talis est, attento presentis naturæ cursu, quamvis illum Deus immutare possit.

Sed quid si conditio solum facta impossibilis, & non per naturam? Ut: Si dederis montem aureum; Si imperium dederis; Si centum mille aureos in dotem dederis. Quidam existimant, has conditiones vitare Matrimonium, exemplo ultimæ voluntatis, quam vitiant, ut docet Gloss. Instit. de Hered. instit. §. Impossibilis, verb. Impossibilis conditio, dicens: Tribus modis potest dici conditio impossibilis, vel de natura; ut: Si cælum digito terigeris, hæres esto: ut inf. de Inutil. stipul. §. Si impossibilis. Item de jure; ut: Si patrem ab hostibus non redemeris, vel similit. Nam hoc facere nos non posse, præsumit jus, ut ff. de Condit. instit. l. Conditiones, Et in his duabus habet locum iste §. Impossibilis conditio in institutionibus & legatis, nec non in fideicommissis & libertatibus pro non scripta habetur. Item de facto; ut: Si montem aureum dederis, hæres esto. Et hoc casu non valet institutio vel libertas: cum nec animus dandi fuerit juris præsumptione, ut ff. de Statutib. l. Cum hæres, §. 1. Non est statuliber, cui libertas tam in longum tempus collata est, ut eo tempore is, qui manus missus est, vivere non possit: aut si tam difficilem, imò pendè impossibilem conditionem adjecerit, ut aliunde ea libertas obtingere non possit. Veluti si hæredi mulies (id est, millies centena millia numerorum) dedisset, aut cum moreretur liberum esse jussisset. Sic enim libertas inutiliter datur, & ita Julianus scribit; quia nec animus dandæ libertatis est.

Probat præterea hæc sententia ex l. Continuus, ff. de Verb. oblig. §. 4. ubi conditiones impossibiles de facto, non dicuntur simpliciter impossibiles, sed difficiles. Hæc sunt verba d. juris: Illud inspicendum est, an qui centum dari promissit, confestim teneatur: an verò cesset obligatio, donec pecuniam conferre possit. Quid ergo si neque domi habet, neque inveniat creditorem? Sed hæc recedunt ab impedimento naturali, & respiciunt ad facultatem dandi. Est autem facultas, personæ commodum incommodumve, non rerum quæ promittuntur: & alioquin, si quis Stichum dari sponderit, quæremus ubi sit Stichus: aut si non multum referre videatur, Ephesi daturum se, an quod Ephesi sit, cum ipse Roma sit dare spondeat. Nam hoc quoque ad facultatem dandi pertinet: quia in pecunia & in Stichis illud commune, quod promissor in præsentia dare non potest, & generaliter causa difficul-

tatis ad incommodum promissoris, non ad impedimentum stipulatoris pertinet: ne incipiat dici, eum quoque dare non posse, qui alienum servum, quem dominus non vendat, dare promiserit.

Jam autem dicto cap. fin. solum rejiciuntur à Matrimonio conditiones impossibiles, non autem difficiles. Et aliunde dispositio Canonica concepta est ad similitudinem dispositionis civilis, id est, jus Canonicum, dum rejicit conditiones impossibiles à Matrimonio, voluit illi favere, sicut jus civile ultimæ voluntati, à qua rejicit conditiones impossibiles; si ergo jus civile non rejicit conditiones de facto impossibiles ab ultima voluntate, sed illam vitiant; similiter jus Canonicum non rejiciet eas à Matrimonio, sed illud vitiant.

Hanc sententiam cum Aliis, quos citat, sequitur Pontius lib. 3. de Matrim. cap. 3. n. 15. dicens: Retinendum censeo, quod Justinianus ait in §. Si impossibilis, Instit. de Inutil. stipul. eam tantum conditionem impossibilem rejici, cui natura impedimento est. Subdo verba istius §. Si impossibilis conditio obligationibus adjiciatur, nihil valet stipulatio. Impossibilis autem conditio habetur, cui natura impedimento est, quò minus existat: veluti si quis ita dixerit: Si digito cælum attingero, dare spondeas?

His tamen non obstantibus, Alii censent, eas rejiciendas esse, & probant: quia similiter rejiciuntur ab ultimis voluntatibus, ut docet Molina tom. 1. de Justit. tract. 2. disp. 206. n. 9. ex leg. Si quis ita institutus, ff. de Condit. instit. cujus hæc sunt verba: Si quis ita institutus sit, si monumentum post mortem testatoris in triduo proximo mortis ejus fecisset: cum monumentum in triduo perfici non possit, dicendum erit, conditionem evanescere, quasi impossibilem. Ecce, inquit Molina, conditio de facto impossibilis habetur pro non adjecta.

Respondet Pontius supra num. 16. judicari conditionem impossibilem per naturam; quia impossibilis est comparatione hominis simpliciter, quamvis ab angelo vel dæmone fieri posset.

Sed contrà: ergo non debuit vocari à jure conditio quasi impossibilis, ibi: Evanescere quasi impossibilem, scilicet naturam, ut notat Gloss. ibi in exposit. casus, sed simpliciter, impossibilis, dicendo, Ut pote impossibilem, scilicet naturam; jam autem dicitur: Evanescere quasi impossibilem, id est, eo modo, quo impossibilis naturam evanescit; quia tam impossibile videtur tam brevi spatio monumentum facere, quam cælum digito tangere. Atque hæc fit secunda probatio sententiæ: tam impossibile, inquit ejus Auctores, videtur pauperi, dare centum mille aureos, ac cælum digito tangere, & tam irrisorium videtur illud, ac hoc petere.

D d d d 2 Hanc

338. Hanc sententiam sequitur Pontius.

S. 1. Instit. de Inutil. stipul.

339. Opposita probatur exemplo ultimæ voluntatis. Molina.

Resp. Pontii.

340. Contrà arguitur.

Secunda probatio.

341. Hanc sententiam videtur sequi l. 6. tit. 4. p. 4.

Item Gloss. in d. c. fin.

342. Resp. Pontii ad l. 6.

Contra arguitur.

Non est hic distinguendum inter forum conscientiae & externum. Et externum, ex Sanchez.

343. An conditio debeat esse impossibilis de facto, etiam respectu aliorum.

Hanc sententiam videtur amplecti lex 6. tit. 4. part. 4. ubi inter condiciones, quae rejiciuntur à Matrimonio, ponit: Si dederis montem aureum. Nam eandem conditionem appellat l. 4. tit. 4. part. 6. impossibile de facto: & ita intelligitur prior lex de monte aureo artificiali, qui est impossibilis de facto; nam naturalis est natura impossibilis.

Idem sentire videtur Gloss. in d. c. fin. verb. Contra substantiam conjugii, ibi: Sunt & aliae inbonestae, turpes aut impossibiles, ut si dicatur: Contraho tecum, si furtum feceris, si homicidium feceris: Iste enim sunt turpes. Idem est si sit impossibilis, ut si dico: Contraho tecum, si dederis mihi Imperium; si digito caelum tetigeris, ff. de Injur. rup. secta. l. Cum in secundo, hujusmodi condiciones non sunt contra substantiam Matrimonii, & de talibus intelligitur, quod dicitur in fine: Si turpes aut impossibiles: Et ideo si apponantur, pro non adjectis haberi debent. Jam autem secundum Omnes: Si dederis mihi Imperium, solum est impossibilis de facto.

Ad hanc autoritatem Gloss. non respondet Pontius, sed ad leg. 6. ait, eam intelligendam esse de monte aureo naturali, non artificiali; leg. autem 4. de monte artificiali, quem dixit impossibilem de facto, cum ibi loquatur de eo, quod per chemicam artem fieri potest.

Sed contra: si lex 4. loquitur de monte artificiali, unde probatur quod lex 6. intelligi debeat de solo monte naturali? Nonne utriusque juris argumenta nos docent, ea, quae in principio, ad medium & ad finem: illa verò quae in medio, ad finem atque principium: & ea quae in fine, ad utrumque, vel eorum alterum saepe referri? Ita testatur Nicolaus 3. cap. Exiit qui seminat, 3. de Verb. signif. in 6. Cur igitur quod dicitur Partita 4. tit. 4. l. 6. de monte aureo simpliciter, & absque ulla distinctione, non debeat referri ad id, quod dicitur Partita 6. tit. 4. l. 4. de monte aureo artificiali? Itaque nulla est ratio, vel assignetur, quare l. 6. quae loquitur generaliter, debeat intelligi de solo monte aureo naturali, & non etiam de artificiali, de quo loquitur l. 4.

Neque hic distinguendum est (ut bene notat Sanchez sup. n. 13. in fine) inter forum conscientiae & externum; quia ubi non constat de contraria intentione, idem servandum est in hac re in utroque foro, ut supra dixi.

Sed nunquid distinguendum inter conditionem impossibilem de facto, respectu solius personae, cui proponitur implenda, & impossibilem de facto, etiam respectu aliorum? Ita distinguit Sanchez sup. n. 14. dicens: priorem (v. g. si à paupere petatur hæc conditio: Si dederis centum mille in dotem) vitare Matrimonium, si non impleatur. Posteriores

autem rejiciendam esse, tanquam impossibilem, favore Matrimonii, ut: Si dederis montem aureum; quamvis enim multis sacris congregatis possit contrui; at quia id non facile fieret, nec esset possibile aliquid proficere de facto, rejicitur tanquam impossibile favore Matrimonii. Et eodem modo intelligitur inquit Sanchez, conditionem illam, Si dederis mihi Regnum, aut, Imperium, reiectam quam impossibilem de facto. Quia est plusquam moraliter impossibile. Hæc illi.

Et quid si ego dixerò, etiam plusquam moraliter impossibile esse pauperi, dante centum mille in dotem? Quis me pultet arguet de errore? Quamvis enim hæc conditio impleri possit per alium, sicut & illa: Si regnum dederis, tamen tam raro eveniet, ut pro paupere det centum mille, quam ut Imperium. Si poneretur conditio centum florenorum, quamvis pauperi non idem censeri debet conditio mortis, aut plusquam moraliter impossibilis, quæ per accidens planè est, quod nemo respondet, qui pauperi tam exiguum quantum velit elargiri; non raro enim occurrunt, qui id vellent præstare, si rogarentur, licet non tam pecuniam; saltem parentibus, vel res rogando, posset conditio illa impleri, quamvis non sine difficultate. Et de talibus conditionibus, quæ moraliter impleri possunt impleri, quamvis non abso- cultare, intelligerem jura, pro adducta.

Dubitatur hæc etiam; an conditio natura sua est possibilis, v. g. Si per accidenti autem impossibilis, & per ratione, rejicienda sit, juxta dicitur. mant Aliqui apud Sanchez sup. n. 12. bant 1. quia si jam deslorata est, non potest, cap. Si Paulus, 3. q. 1. denter loquar: cum omnia possit Deus, virginem non potest post rursam. Ita et mus in Epist. ad Eustochium. Ad p- tum enim non est potentia, Reg. Ver- ff. de Reg. juris: Verum est, neque p- que stipulationes factum posse tollere.

Probant 2. quia multi DD. adferunt hanc conditionem: Si pater con- quæ impossibilem, quando con- sciebant, patrem decessisse: sed hæc impossibilem ex natura sua, sed ex quia scilicet pater obierat.

Tertia probatio sumitur ex l. Si illa ff. de Hæred. insti. ubi asseritur hæc conditionem: Si filia mea vivit, hæres esse, do testator nunquam habuit filiam, respic- sic valere institutionem. Et redibit i- ibi: Quia id quod impossibile in testamento p- ptum esset, nullam vim haberet. Ubi dicit- verb. Impossibile, dicit, De natura. Ubi dicit-

Bibliotheca Sacra

plex argumentum colligitur; alterum, quia hæc conditio ex natura sua est possibilis & solum per accidens ex transcurso temporis præteriti, quia non habuit filiam, dicitur impossibile; alterum, quia eodem modo rejicitur conditio impossibilis à legato & à Matrimonio: si ergo hæc impossibilis per accidens rejicitur à legato, rejicietur etiam à Matrimonio.

345. Nihilominus oppositum docet Sanchez sup. n. 16. inquit: Absque dubio dicendum est, decisionem in d. cap. fin. intelligi de conditione, quæ ex se est impossibilis, secus de ea, quæ suprà naturam possibilis est, quamvis ex transcurso temporis, eò quòd ad præteritum, ut non transierit, minimè est potentia, sit impossibilis, talis enim conditio non rejicitur, sed si vera est, valebit Matrimonium, si verò falsa, vitabitur.

Et hæc distinctio est satis conformis juri. In aliis enim casibus multum operatur, conditionem non esse naturam impossibilem, sed ex solo temporis transcurso. Ut, lex nihil potest fingere circa impossibile, l. Qui ad certum, ff. Locati ibi: Et idè si interim dominus furere coeperit, vel decesserit, fieri non posse, Marcellus ait, ut locatio redintegretur, & est hoc verum. Et l. 6. ff. de Precario. Certè si interim dominus furere coeperit, vel decesserit, fieri non posse, Marcellus ait, ut precarium redintegretur, & hoc verum est. Et tamen quando res ex transcurso temporis est tantum impossibilis, habet locum fictio legis, ut cum Barr. docet Decius, l. Verum. 3. ff. de Reg. juris, n. 3. & sic l. Non dubium, C. de Legibus, pacta contra leges inita, pro infectis habentur fictione juris. Ita Sanchez.

346. Eandem sententiam probat Pontius lib. 3. cap. 3. n. 18. ex l. Cùm tale, ff. de Condit. & demonstr. ibi: Falsam conditionem Cassius & Cælius Sabinus impossibilem esse dixerunt: veluti Pamphilus, si quod Titio debeo, solverit, liber esto: si modò nihil Titio fuit debitum; quòd si post testamentum factum testator pecuniam exsolvit, defecisse conditionem intelligi, tamen si foret conditio ex accidenti seu lapsu temporis impossibilis; idque quia testator, solvens debitum, eo facto satis demonstrat, se à priori voluntate recedere, & legatum adimere.

Quid ergo respondendum ad probationes oppositæ sententiæ? Ad primam respondet Sanchez supra n. 18. id solum per accidens esse impossibile ex transcurso præteriti temporis. Ad 2. & 3. dicit, appellari conditionem ex accidenti impossibilem, quæ non rejicitur à Matrimonio & legato, quando immediatè, & absque ullo circuito, potuit esse vera, ut: Si pater tuus vivit; Si es virgo; secus quando non immediatè, sed longus discursus exigitur, ut sit vera, ut in l. Si Mævia,

exigitur enim ad veritatem illius conditionis, ut fuisset nata filia, & adhuc viveret. Et eodem modo; Si pater tuus consenserit, quando jam obiit, exigitur namque ut pater modo extaret, & ampliùs, ut consentiret.

Quod idem, licet obscurius, sentit Covarr. 4. Decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 3. ubi sic scribit: Secundò; hæc ultima illius cap. fin. pars, est intelligenda de conditionibus à natura impossibilibus. Secus erit dicendum in conditionibus, possibilibus à natura, ex accidenti tamen, vel ex lapsu alicujus in præteritum, quod redire non potest, impossibilibus. Sic enim contractum Matrimonium vel valet, vel irritum est, ex eventu conditionis. Adrianus in 4. de Matr. q. 6. Quemadmodum si quis contrahat cum fœmina sub hac conditione: Si es virgo: Si pater tuus vivit; quamvis enim præmissa corruptione sit impossibilis virginitatis conditio, sic etiam morte patris præcedente, est impossibilis vitæ conditio: tamen quia contingit ex accidenti, vel ex transcurso præteriti, quod redire non potest, & de se propria sui ipsius naturam, virginitas in fœmina, & vita in patre ejus erant possibilis, non rejiciuntur hæc conditiones, sed vel statim valet, vel statim Matrimonium est nullum.

In quo quibusdam videri potest, Matrimonium ab ultima voluntate differre: quia in ultimis voluntaribus conditiones ex accidenti impossibiles rejiciuntur, & valet actus, l. Ab omnibus, §. In testamento, ff. de Legat. 1. l. Si Mævia, ff. de Hæred. instit. sed tamen illæ leges loquuntur de conditionibus, etiam à natura impossibilibus; non ex accidenti; nec ex facto præterito: quia quamvis possibile sit, aliquam habuisse filiam, tamen impossibile est, & fuit, eam vivere, si eam non habuit: quo fit ut leges illæ, etiam ad Matrimonium deduci possint.

Hinc fieri constat, ut si quis Matrimonium contraheret cum fœmina sub conditione: Si ejus filia vivit, nunquam tamen habuit filiam, impossibilis sit dicta conditio in specie, licet possibile esset, illam filiam habere, & eam vivere: sed quia eam non habuit, impossibile videtur eam vivere. Hactenus Covarr.

Et sanè conditionem hanc: Contraho tecum, si es virgo, non rejici à Matrimonio, docet cum Aliis D. Bonav. 4. dist. 28. q. 3. n. 13. ibi: Si autem consensus fiat per verba de presenti; aut conditio est præterita, aut præsens aut futura. Si conditio est præterita; ut: Accipio te in meam, si mortuus est pater tuus; vel de presenti, ut: Accipio te in meam, si es virgo, stante conditione, stat Matrimonium. Atque adeò, non stante conditione, non stat Matrimonium, juxta Doct. Seraphicum, cujus sententiæ libenter subscribo.

Aversa hic q. 5. sect. 4. §. Verum, sic ait: Aversa. Quod.

347. Pro sententia Sanchez citari posses Covarr.

Adrianus.

348. An in hac re Matr. differat ab ultima voluntate.

349. Hanc conditionem: Si es virgo, non rejici à Matr. docet D. Bonav.

Quocumque modo conditio sit impossibilis, eadem regula procedit. Nempe, Matrimonium in re non valere, si defuit animus contrahendi, sed valere, si adfuit: præsumi autem defuisse, vel adfuisse, pro circumstantiis dictis rerum & personarum. Et hoc, inquam, non solum quando conditio impossibilis est de futuro, sed etiam quando est de præterito aut præsentis. Non solum quando conditio est impossibilis ab extrinseco, ex qualitate talium personarum; sed etiam, quando est impossibilis ab intrinseco, & apud omnes. Et è converso, non solum quando est impossibilis ab intrinseco; sed etiam ab extrinseco. Ac etiam si solo lapsu temporis, & ex accidenti reddita sit impossibilis, tam immediatè quàm mediatè & per circuitum. Ac demum etiam si solo jure humano sit apud subditos impossibilis. Hæc ille. Tu cogita.

350. *Conditio perplexitatis vitiat.*
 Restat adhuc una conditio impossibilis, quam vocant perplexitatis, quæ non rejicitur, sed vitiat institutionem; ut notat G. off. §. Impossibilis, Instit. de Hæred. instit. verb. Impossibilis conditio, ibi: Item est quedam quarta impossibilitas, propter perplexitatem, quæ vitiat, ut hæc: Si Titius hæres erit, Sejus hæres esto, ut ff. de Condit. instit. l. Si Titius, sequentis tenoris: Si Titius hæres erit, Sejus hæres esto: Si Sejus hæres erit, Titius hæres esto: Julianus inutilem esse institutionem scribit, cum conditio existere non possit.

Ubi Gloss. verb. Inutilem: Ratio, inquit, est in evidenti: quia ut sit Titius hæres, oportet ut primò ejus conditio impleatur, id est quòd Sejus primò sit hæres, ut d. l. de Hæred. instit. Sed Sejus hoc facere non potest, nisi & sua conditio impleatur, scilicet quòd Titius primò hæres sit. Invicem ergo propter perplexitatem verborum, se impediunt. Sic inf. de Verb. oblig. l. Si Titius, & de Reg. juris: Ubi pugnancia. Sed ubi esset impossibilis de natura, vel de jure, valeret institutio, eà habita pro non scripta.

L. 188. ff. de Reg. juris. Subdo d. Reg. juris: Ubi pugnancia inter se in testamento juberentur, neutrum ratum est. Patet: cum enim par sit utriusque ratio, non constat, quod eorum tolli debeat. Atque hæc satis de conditione impossibili. Pauca subjiciamus de conditione turpi, quæ similiter ut supra vidimus dicto cap. fin. rejicitur à Matrimonio; de qua proinde eodem modo philosophandum est, ac de impossibili, cum & ipsa impossibilis sit de jure, ut in principio Concluf. notavimus.

351. *Vnde Ecclesia præsumat eam haberi pro non adjecta, & esse purum consensum.*
 Quæritur autem 1. unde Ecclesia præsumat eam haberi pro non adjecta, & esse purum consensum. Nam Ecclesia nunquam præsumit esse verum Matrimonium, ubi ex ipsa forma contractus non apparet consensus, aliàs temerariè & absque causa præsumeret; sed ex forma contractus, sub conditione turpi, non apparet consensus absolutus, cum

sæpè appetant homines eventum conditionis, ut si sit carnalis copulæ, v. g. Contractum, si mihi tui corporis copiam facias, &c. non est, cur præsumatur Matrimonium.

Si dixeris: Rationem esse, ne Ecclesia præsumat peccatum inductionis ad malum Contractum facit 1. quòd vitandum esse delictum summptionem, sit regula generalis, quæ omnibus rebus ac contractibus locum habet. l. 51 ff. Pro socio. Merito autem adjectionem ita demum furri actionem esse, si per falsum & dolo malo amovit: quia cum sine dolo fecit, furri non tenetur. Et sane parum attendendum est, eum, qui partem domus est potius suo re uti, quam furri consilium tamen constat ex toto tit. ff. de Contractu turpem causam, non rejici conditionem a cæteris contractibus. Et illicitum civile esset in Matrimonio, cum tantum titifex d. cap. finali asserat, rejici à Matrimonio ob favorem ipsius.

Secundò opponitur: quòd ad hoc non feret delicti præsumptio dicitur esse cum absque intentione alligandi ad malum, peccatum scandali, præbet aliam occasionem ruinæ; cum ignarus sit in peccato, vel vero animo adiciat conditionem. In argumentatur Sanchez sup. tit. 15. c. 3.

Quare (prosequitur a. 4. v. 1. v. 2.) cur Ecclesia excludat eam conditionem ad peccandum incitat; quare ceteris possibilis: id enim possumus, quòd sumus, l. Nepos Proculo, ff. de Ver.

Subdo ego verba hujus legis, quæ in hac materia citatur: Nepos Proculum. Ab eo, qui ita dote promittit commodum erit, dotis filiarum aurei centum, puta sine potestate dote peti posse? Quid si in a potestate potuero, dote erunt? Quid si non habeat posterior obligatio, possunt modo interpretari? Utrum erit dote, an extante? Proculo. Cum dote promissit: Cum potuero, dote tibi erunt, existimo ad id, quòd aliam conditionem redigendam esse. Nam qui promittitur, id loquitur, quòd ex his, quæ existimem, deducto ere alieno poterit. Nam illa accipi significatio, cum filiarum mea poterit, quæ interpretatio eo magis data est, si ita promissum est: Cum potuero, dote tibi erunt, hoc est, cum sine incommodo meo poterit, hoc est, cum sine incommodo meo poterit.

Ergo id possumus, quòd iuste possumus; & id non possumus, quòd non iuste possumus; ergo hæc v. g. conditio: Potum feceris, est impossibilis; quia non possumus iuste furari, & ideo rejicitur à Matrimonio, quia, ut patet, incitat ad peccatum.

Nec obstat: quòd non rejicitur ab aliis contractibus; quia hic est peccatum

Bibliotheca
 Sacra
 Paderborn

favor Matrimonii, quoniam præ cæteris contractibus Sacramentum quoddam est, & res maximi momenti. Itemque contractus favorabilis; quem in dubio sic debemus explicare, ut valeat. Quare cum dubium sit, an illa conditio ferri, & animo non aliter contrahendi, adjecta fuerit, an solummodo præsumit Ecclesia in hoc dubio; joco adjectam, & non animo suspendendi, ut sic Matrimonium contractum magis valeat, quam pereat. Si autem aliunde constaret animus suspendendi, in utroque foro judicaretur non esse Matrimonium, ut supra diximus de conditione impossibili.

Matrimonium datur bimestre: at ea conditio intelligitur, si statim inito Matrimonio, feceris tui corporis copiam. Hæc ille. Sed dicit aliquis: non video, quâ ratione hæc conditio sic intellecta, suspendat Matrimonium usque ad ejus eventum; nam eventus supponit Matrimonium jam contractum, ut patet ex illis verbis Sanchez: *Si statim inito Matrimonio* &c. Ergo supponitur initum Matrimonium, antequam fiat copia corporis, ergo ab illa copia corporis, non dependet valor illius Matrimonii; sed potius à valore illius Matrimonii, pendet honestas ipsius copiam seu copula.

Sic dicitur Averfa hic q. 5. sect. 6. §. Verum; ubi ita scribit: Verum si hæc conditio accipiatur suspensivè, ita ut quis non intendat, ut perficiatur contractus, nisi eâ adimpletâ; est prorsus turpis & illicita; atque adeo se habet sicut de conditionibus turpibus in universum dicebamus, & dum ex animo apponitur, in re suspendit contractum, usque dum adimpleatur. Patet: quia si quis non intendat perficere contractum, nisi per executionem talis conditionis, jam prius debet adimpleri conditio, quam valere conjugium; ergo tunc copula non est conjugalis, sed fornicaria, quæ utique est illicita.

Quare illa conditio, suspensivè sumpta, non potest intelligi de copula conjugali, & sic non est intrinseca conjugio. Nec etiam de coarctatione talis copulæ intra bimestre, ut dicatur extrinseca, sed honesta. Sed aliter accipi potest in vim obligationis, ac si dicatur: *Contrahe tecum cum pacto & conditione; ut debeas copiam tui corporis mihi facere, sive determinando intra bimestre.* Et sic simpliciter quidem includitur in ipso conjugio. Cum hac verò determinatione, intra bimestre, superadditur ultra obligationem intrinsecam. Et obligabit quidem; quoniam est de re honesta & licita, & pars quæ sic promissit, cessit juri suo de bimestri. Si tamen nolit id adimplere, ad summum peccabit contra justitiam, seu promissionem; integrum tamen & firmum manet Matrimonium, nisi solvatur per realem professionem in Religione. Hucusque Averfa.

Sed dememinisse videtur ejus, quod scripserat q. 3. sect. 2. §. Rursus. Censetur, inquit, sufficiens signum Matrimonii, & consensus de presenti, si post sponsalia, & promissionem de futuro, sequatur actualis copula. Ita habetur expressè in jure cap. *Prebatio*, 2. cap. *Is qui fidem*, & cap. ult. de Sponsal. Et omnes DD. affirmant.

Et ratio est: quia Ecclesia, ne culpam fornicationis in tali actu agnoscat, omnino præsumit copulam haberi vero affectu conjugali,

354. Quare con-

ditio turpi-
um rejecit-
ur ab aliis
antædictis

355. Quare con-

ditio turpi-
um rejecit-
ur ab aliis
antædictis

356. Quare con-

ditio turpi-
um rejecit-
ur ab aliis
antædictis

357. Sententia Averfa.

358. Suspensivè sumpta non potest intelligi de copula conjugali.

359. Actualis copula post sponsalia est signum consensus de presenti.

Prebatio.

apponitur, ut turpiter exploranda, est turpis & inhonesta; unde merito eâ rejectâ remanet contractus purus.

Hanc doctrinam approbat Aversa supra, §. Septimo demum; quamvis existimet, illam conditionem, etiam priori modo intellectam, non esse urbanam conditionem; nec abhonestam muliere acceptandam. Porro Pontius supra num. 6. cenſet Sanchium hîc sibi non constare, quod sic ostendit. Hæc conditio: Si te virginem invenero per concubitum, æquivaler huic: Si tecum concubero; ad explorandam virginitatem. Ergo eodem modo Sanchez judicare deberet de ista, ac de illa, de qua paulò supra: Si tecum concubero. Sicut ergo dixit, illam aliquando suspendere, si sermo sit de copula licita, idem etiam de ista dicere debuisset. Hæc ille.

366. Ego autem dico quòd posterior conditio potest esse sola copula, prior verò copula est & virginitas, seu cognitio vel inventio virginitatis per copulam; ex quo fieri potest, ut hæc copula sit vera fornicatio, quia copula cum persona non sua; secùs illa copula; quia per illam perficitur semper Matrimonium, tanquam per signum consensûs absoluti de præſenti, ad eò que semper est copula cum sua, non quidem sua antecederet ad copulam, sed concomitanter. Ergo hæc conditio; Si te virginem invenero per concubitum, non æquivaler huic: Si tecum concubero. Cùmque semper animus, saltem unius partis, ejus videlicet, quæ vult invenire virginitatem, sit anceps, nunquam poterit concubitus ille esse licitus, quia vult eum, tametsi foret fornicarius, sive vult eum cum dubio fornicationis; quia cum dubio virginitatis, ad quam tamen alligavit suum consensum.

367. Sed nunquid eodem modo philosophandum de 3. conditione, scilicet: Si in primo concubitu mihi placueris? Videtur quòd sic. Nam semper etiam hîc est animus anceps; adeòque concubitus ille nunquam potest esse matrimonialis, quia semper est dubia illa complacentia in concubitu; proindè qui sic volunt concumbere, exponunt se manifesto periculo fornicationis, quia volunt concumbere, tametsi non adsit illa complacentia, quæ merè per accidens conjungitur; atque adeò semper est conditio turpis, utpotè quæ non possit evenire sine peccato.

368. Sed audiamus Pontium supra num. 7. Si sermo, inquit, sit de exploranda virginitate per concubitum illicitum, turpis est, & rejicienda. Si de exploranda virginitate per concubitum licitum, non suspendit; quia ut perfectus sit contractus, necesse est, ut concubitus liceat; attamen tunc explo-

rata virginitas, aut defectus illius, non est conditio resolutoria, quæ vel vitiat Matrimonium, quia est contra substantiam Matrimonii, vel nihil nocet. Eodem etiam modo philosophandum est de ista conditione: Si mihi placueris in primo concubitu. Si sermo sit de primo concubitu honesto, non suspenditur conditio ex vi concubitus; sed si complacentia illa ponatur tanquam conditio resolutoria, quæ est contra substantiam contractûs Matrimonii, vel vitiat Matrimonium; vel nihil nocet. Sensus enim est: Contraho tecum; et si postea concumbens tecum, non te invenerim virginem, vel displicueris, Matrimonium sit nullum. Hæc ille, juxta sua principia.

369. Quærit autem ibidem num. 8. quid dicendum de ea conditione: Contraho, vel, contraham tecum, si decem mihi dederis. Et quidem, inquit, in hoc certa juris dispositio est, eam conditionem non esse turpem, cùm valeat apponi in sponsalibus, etiam juratis, juramentum autem non potest esse iniquitatis vinculum. Sic constat ex cap. De illis, de Condit. appositis, ibi: Si verò aliquis sub hujusmodi verbis: Juramentum alicui mulieri præstiterit: Ego te in uxorem accipiam, si tantum mihi donaveris: Reus perjurii non habebitur, si eam nolentem sibi solvere, quod sibi dari petiit, non acceperit in uxorem. Ubi Gloss. verb. Si tantum, ait: Talis conditio licita est in sponsalibus, ut hîc patet. si tamen in modum pænæ adſciatur; ut, Si tecum non contraham, dabo centum, non valet.

370. Sed huic Pontificis decisioni obſtare videtur (inquit Pontius supra num. 9.) responsum Celsi Jure-Consulti in l. Si ita stipulatus fuero, §. Si tibi nupsero, ff. de Verb. oblig. Si tibi nupsero, decem dare spondes? Causa cognita denegandam actionem puto. Nec raro probabilis causa ejusmodi stipulationi est. Item si vir à muliere eo modo, non in dotem, stipulatus est.

Ex quo liquet, eam conditionem reprobari in jure tanquam turpem, cùm per illam reddantur quodammodo venalia Matrimonia, contra bonos mores, l. 2. ff. de Donat. inter virum & mulierem. Ubi redditur ratio, quare non valeant donationes inter virum & mulierem: Quia sepe futurum esset, ut discernerentur Matrimonia, si non donaret is, qui posset, atque eâ ratione eventurum, ut venalitia essent Matrimonia. Sicut ergo non valeret talis promissio constante Matrimonio, l. 3. cod. §. 1. ibi: Et si stipulanti promissum sit, vel accepto latum: nihil valet, ipso enim jure, quæ inter virum & uxorem donationis causâ geruntur, nullius momenti sunt. Ita &, si in id tempus promissio conferatur, l. Quod sponsæ, 4. Cod. de Donat. ante nuptias. Quod sponsæ eâ lege

E e e e

369. An hac conditio: Si decem mihi dederis, sit turpis.

C. 3. de Condit. ap.

370. An pars affirmans bene probetur ex l. 97 ff. de Verb. oblig.

L. 2. ff. de Donat. inter virum & mulierem.

L. 3. cod.

Ad primum autem dicitur: quando decretum correctorium non est in poenam, nec in alicujus odium, sed declaratorium voluntatis ob bonum commune, & favore contractus, extendi debere ad casum similem, & in quo similis ratio militat: at cap. fin. non statuit rejcti conditiones impossibiles ac turpes à Matrimonio, in odium & poenam adjectionem: nam similiter rejceret à cæteris contractibus; sed id definit favore Matrimonii, ut potius conservetur, quam pereat, ut ibi dicitur: cum ergo sponsalia dispositio ad Matrimonium & via sint, idem favor ad ea extendi debet; expedit enim ad Matrimonii bonum conservari sponsalia.

Atque hæc sit ratio sententiæ affirmati-
væ, quæ, ut ait Sanchez supra n. 2. est concors omnium DD. ratio, inquam, sit, quod sponsalia sint initium quoddam Matrimonii; atque ita dispositum in Matrimonio, ceteri debeant dispositum in sponsalibus; l. Oratio, 16. ff. de Sponsal. Oratio Imperatorum Antonini & Commodi, quæ quasdam nuptias in personam Senatorum imbibuit; de sponsalibus nihil locuta est, rectè tamen dicitur, etiam sponsalia in his casibus ipso jure nullius esse momenti; ut suppletur quod orationi deest. Et quamvis fatear (inquit Sanchez supra) hanc rationem non multum urgere, & facile dilui posse: at ea, adjuncta communi omnium DD. intelligentiâ illius cap. finalis, & ita ab initio receptum esse, fortissimè urget.

Hanc sententiam, quantum ad conditiones turpes, docent inter alios Doctor Angelicus S. Thomas 4. dist. 27. q. 2. a. 1. in corpore, & Doctor Seraphicus S. Bonaventura 4. dist. 28. q. 3. n. 13. ibi: *Aut enim est conditio honesta aut inhonesta. Si est honesta, si ante conditionem, stant sponsalia, non stante, non stant, ut si quis dicat: Contraham tecum, si placuerit patri meo, et si tu volueris converti ad fidem. Si autem est inhonesta, duplex est. Aut est contra substantiam Matrimonii, aut non. Si contra substantiam Matrimonii, tunc nulla est obligatio: ut si dicat: Contraham tecum, si procuraveris venena sterilitatis, vel aliquid hujusmodi. Si autem est inhonesta, & non contra substantiam Matrimonii, ut si dicatur: Contraham tecum, si furatus fueris, vel, si Deum offenderis, talis conditio pro non adjecta habenda est. Et hoc totum probatur per illa, quæ dicuntur extra in 4. lib. de Conditionibus appositis in deponatione. Atque hæc factis de conditione impossibili & turpi.*

Ex quibus nullatenus sequitur, Ecclesiam facere Matrimonium validum, quod antea erat invalidum. Quid ergo facit? Respondet: ad summum per dictum caput finale facere, ut quod ante illud fuisse invalidum, jam censetur validum. Sicuti quando re-

duxit affinitatem ex copula fornicaria, ad secundum gradum, fecit, quod Matrimonium in quarto gradu sit validum, quod ante reductionem erat invalidum.

Sed nunquid eadem ratio seu dispositio illius conditionis, quæ est contraria substantiæ Matrimonii, aut bonis ejus? Responso negativa liquido constat ex dicto cap. fin. Sit igitur

CONCLUSIO IX.

Si conditiones contra substantiam Matrimonii inserantur; putà, si alter dicat alteri: *Contraho tecum, si generationem prolis evites: vel, donec inveniam aliam honore vel facultatibus ditioem: aut, si pro questu adulterandam te tradas: Matrimonialis contractus, quantumcunque sit favorabilis, caret effectu.*

Unt ipsissima verba dicti cap. finalis de Condit appos proinde hæc Conclusio solum indiget expositione, seu explicatione. Ut autem plena sit, distinguendum & diligenter considerandum videtur (inquit Averla hic q. 5. sect. 5. §. Pro resolutione) dupliciter apponi posse conditionem in contractu: uno modo per viam suspensionis, alio modo per viam obligationis.

380.
Duplici modo apponi potest conditio in contractu. Aversa.

Apponitur per viam suspensionis, quando contrahens non aliter intendit valere, & perfici suum contractum, nisi verificetur illa conditio: ideòque tunc suspenditur valor contractus ad ejus conditionis eventum.

per viam suspensionis,

Apponitur per viam obligationis, quando contrahens intendit, tunc quidem absolute inire contractum, sed sub certis pactis & obligationibus cum altera parte, intendens illi imponere talem obligationem, siue exigens ab illa talem promissionem, & si altera pars acceptat hujusmodi obligationem, firmat promissionem.

381.
Et per viam obligationis.

Quo casu passim dicuntur humani contractus celebrati cum certis conditionibus & pactis: ubi sanè non remanet suspensus contractus usque ad conditionis implementum, sed ex tunc firmus & absolutus est contractus, cum obligatione tamen partium ad servandas & adimplendas conditiones impositas. Et passim in contractu Matrimoniali, siue sponsalium, prævio ad Matrimonium, solent apponi tales conditiones seu obligationes, videlicet ut solvatur tanta dos, intra tantum tempus & similia: nec tamen suspenditur valor Matrimonii, usque dum impleatur

tur talis conditio: quinimo etiam si non adimpleatur, nullus dubitat valere absolute ipsum Matrimonium. Hucusque Aversa.

382. *Tertio modo potest apponi conditio per modum resolutionis.*
Et persequitur dicens: Prætermitto tertium modum, quo dicitur posse apponi conditio per viam resolutionis, ut scilicet contrahentes velint, posse dissolvere Matrimonium, quando post illud contractum non adimpleatur conditio. Nam hoc esset velle contrahere Matrimonium dissolubile, quod prorsus repugnat: & talis consensus plane non sufficit ad Matrimonium. Hæc ille.

383. *Probatio Conclus. ex Sanchez.*
Quibus suppositis, probatur Conclusio ex Sanchio lib. 5. disp. 9. n. 3. quia sine substantia nihil potest subsistere; c. *Tua nos*, 16. de Sponsalibus, in fine: sed substantia Matrimonii consistit in consensu ad societatem conjugalem, sub quo tacite includitur, ad perpetuam societatem, ad fidem mutuo sibi servandam prolemque suscipiendam, quæ sunt tria bona Matrimonii, c. *Omne*, 27. q. 2. Ergo conditiones, quæ his adversantur, destruant substantiam Matrimonii, & consequenter ipsum annullabunt.

Secunda probatio.
Præterea: quia alii contractus annullantur ob conditionem, eorum substantiæ adversam; ut si societatis contractus in eatur eâ lege, ut lucrum & damnum commune non sit, vel venditionis eâ conditione, ut emptor rei venditæ dominium non comparet: ergo similiter conditio, repugnans substantiæ Matrimonii, illud vitiabit.

384. *An Conclus. sit vera, stando in jure naturali.*
Ex quo infert Sanchez ibidem n. 4. Conclusionem esse veram, etiam stando in jure naturali. Quare Pontifex dum dicto cap. fin. definit, conditiones has vitare Matrimonium, nihil novum statuit, sed quod jus naturæ dictabat, declaravit. Hæc ille.

Sed quæro ego: undè id constat? Nam vel illæ conditiones implendæ sunt, antequam Matrimonium sit absolute contractum, vel dumtaxat ipso Matrimonio jam absolute contracto; id est, vel illæ conditiones apponuntur per viam suspensionis, vel per viam obligationis. Si ultimum dicatur, jam non erit Matrimonium conditionatum, saltem propriè dictum, sed absolutum, adjunctâ obligatione evitandi prolem, adulterandi, aut Matrimonium dissolvendi; porro Pontifex in dicto cap. fin. videtur loqui de Matrimonio propriè conditionato; nam de illo loquitur, ut patet ex præcedenti Conclus. in posteriori parte illius capituli ibi: *Licet aliæ conditiones appositæ* &c. Ergo similiter in priori parte; videret, inquam, loqui de Matrimonio, cujus valor pendet in futurum ab illis conditionibus, ita ut ad positionem earum, jam solum contraheretur Matrimonium.

385. *An possit in-*
Et tunc difficillimum est ostendere, quomodo illæ conditiones jure naturæ vitent

Matrimonium, prout vitare docet Sanchez supra, n. 9. in fine dicens. Sed hanc sententiam (scilicet, quæ assertit, Conclusionem intelligendam esse de solis conditionibus, quæ in vim obligationis tenentur) tenet Lusterpez 2. parte Instruorij novi, Matrimonij Matr. c. 42. fol. 1088. Sed merito Covarr. decret. 2. p. c. 3. § 1. n. 7. alias § 9. dicitur dubiam, & jure optimo contra illam tenentem dicens, in utroque casu vitare Matrimonium, quia textus d. cap. fin. generaliter loquitur de conditionibus contrarius Matrimonii, propriè est conditio, quando suspensio est, cum dicitur, quia quando ponitur ea conditio, penitus, adhuc induci obligationem non habentem Matrimonio, quando sub conditione contractum est; ergo ad hoc non sufficit. Hæc ille.

Sed in primis perperam citat Covarr. sententiam, ut ostendit ex ejus verbis in primis: Quarto his adjicienda est, præterea, sententia hujus Conclus. interpretatio, ut intelligatur Matrimonium esse vitatum ex adjectione conditionis, quæ vitat substantiam, quando contractus inter contrahentes, antequam sit absolute contractum, hanc conditionem servat, & ipsa obligationem inducere, cujus rei exemplum est, *trabo tecum Matrimonium, nisi dixeris, non habebis, & tamen volo te dicitur, & tamen nolum assumere sterilitatis curam.* Hæc ille, qui hoc modo contrahunt Matrimonium, contrahere intendunt, & eo contenti, conditionem adjicere, quæ omnino substantiæ conjugii. Secundo tenentur, qui has conditiones adjiciunt, ut vitent, donec conditiones eventuales, quæ conditiones minime concurrunt, suspensio, sed suspenditur ipse Matrimonij consensus; & ille conditiones non recipiuntur, ex 2. parte d. cap. fin. hoc casu Matrimonium valens, ut tenet notat Adrianus 4. q. 9. de Matrimonio. Lectorem admoneo, dabitur opinio, propter verba in eodem cap. 2. expressa. Hucusque Covarr. tenentem.

Verè ergo dixit Sanchez: *Conclusio* hanc sententiam esse dubiam; tenentem, assertit: Covarr. jure optimo contra illam tenentem dicens, in utroque casu vitare Matrimonium, cum in terminis contractus, non est adeo clara, ut dicitur, inquit, Sanchez. sup. non vitantur conditiones, quando adjiciuntur per obligationem, sed solum, quando per obligationem, quod est dicere (ut optime replicat se ibi in solutione ad 3.) non vitantur, sed tantum, quando sunt de futuro. Hæc ille. Audiamus Adrianum, ipse pro se loquitur.

B
Sacramentum
partis

Si talis conditio solum ponatur per modum asserionis, non est contra substantiam Matrimonii, ut clarum est cum dicitur: Si procurabis venenum sterilitatis; si pro questu adulterabis, sed tanquam turpes habentur pro non adjectis. Secus quando inducuntur in vim obligationis ad res conditionatas seu in conditionibus contentas, vel exemptionis ab obligatione ad contractum. Et sic procedit rex. in cap. fin. de Condit. appof. Hæc ille in solutione ad 2.

Ad 3. autem sic ait: Conditio adducens aliquid in obligationem, ad cuius contrarium est obligatio Matrimonialis, seu quæ contrahentes se volunt obligare ad aliquid contra obligationem Matrimonialem, facit contractum nullum: secus quando sub existentiæ conditionatæ seu conditionis, & sic per viam asserionis solum contrahere volunt, ut supra dixi. Si petas utrum ergo illæ conditiones quasi turpes haberentur pro non adjectis. Dicit Paludanus 4. dist. 29. q. 2. a. 5. Concl. 1. in fine. Conditio turpis, quæ incitat ad peccandum, habetur pro non adjecta: non sic de præterito vel præfenti, & hoc facit magnam limitationem dicti cap. fin. Hactenus Adrianus. Citandus utique magis pro sententia Covarruvizæ, quam Sanchii.

Ut sit de mente Adriani, veritas videtur, Pontificem locutum fuisse in d. c. fin. de Matrimonii absolutis cum aliquo pacto, ibi enumerata præstandi, & non de Matrimonii propriè conditionatis, quod sic ostendo. Conditio contraria substantiæ Matrimonii, de præfenti quidem, seu de præterito, non alia potest apponi per viam suspensionis, nisi Si venena sterilitatis sumpstisti; quia de reliquo: Si fidem conjugalem non servastis; si conjugium dissolvistis, non possunt referri ad præfens Matrimonium; sed ad summum ad aliud fortè præcedens; undè non sunt contra substantiam præfentis Matrimonii, dummodo tamen mulier de præfenti sit libera & soluta, mortuo jam priori viro.

Sub illa ergo conditione, stante intentione, & consensu illi conformi, verè, si in te non adest illa conditio, non valet Matrimonium, quia deest intentio: si adest, id est, si mulier sumpsit venena sterilitatis, dici debet valere Matrimonium; quia ipse consensus continet quiddam est substantiale Matrimonio; scilicet, plenam traditionem corporum, prout requiritur ad conjugium futurum, quàmvis de præterito adhibita sit illa actio, contraria generationi prolis. Sed sicut mulier, quæ sumpsit venena sterilitatis, potest adhuc valèdè nubere, ita possit valere Matrimonium viri, cum illa contractum, sub tali conditione de præterito. Ita Averfa supra §. Jam verò.

Et persequitur dicens, de futuro etiam potest facillè intelligi talis conditio: Si venena sterilitatis sumes. Sed de reliquo non apparet, quomodo aliæ conditiones contra substantiam Matrimonii possint apponi per viam suspensionis, quinimo in iis involveretur repugnantia in adjecto. Nam si vir dicat mulieri: Contrabo tecum, si te adulterandam profuturus, utique adulterium cum uno, præsupponit conjugium cum altero: ergo non potest esse, ut velit suspendere conjugium usque dum mulier committat adulterium cum altero. Quod si intelligatur, Si te violandam profuturus, per fornicationem scilicet, quæ non sit adulterium, hæc esset simplex conditio turpis; non autem contra substantiam Matrimonii: atque adeò se habebit, sicut de aliis simplicibus conditionibus turpibus dictum est.

Similiter dicere: Contrabo tecum, si mihi debitum conjugale negabis, involvit eandem repugnantiam: quoniam usque dum sit absolutum & perfectum conjugium, non confurgit debitum conjugale, nec habet locum negatio debiti: ergo planè repugnat, talem conditionem apponi per viam suspensionis, suspendendo conjugium usque dum illa impleatur. Nam est conjugium, si ibi cadit negatio debiti: non est conjugium, si suspenditur usque ad executionem conditionis. Quod si solum intelligatur, Si negaveris mihi copiam tui corporis, hæc conditio non solum non est contraria bono fidei, & substantiæ Matrimonii, sed nec est turpis; imò cadit sub præcepto, ut non præbeatur copia sui corporis ante perfectum & absolutum conjugium.

Clarissimè demum patet, non posse apponi suspensivè aliam conditionem contra perpetuitatem Matrimonii, dicendo: Contrabo tecum, donec alteram pulchriorem invenero: qui enim hoc diceret, intendit potius solvere Matrimonium, quando talis conditio implebitur, tantùm abest, ut suspendat Matrimonium, quasi perficiendum, dum conditio implebitur. Quod si quis alio modo diceret. Contrabo tecum, si non alteram pulchriorem invenero, intendens per certum tempus, v. g. per annum perquirere, an alteram pulchriorem inveniat, & si non invenerit, intendat habere illam pro tunc in uxorem; hæc quidem esset conditio suspensiva, sed certè non est contra perpetuitatem Matrimonii, quia non importat dissolutionem Matrimonii, postquam contractum erit: sed solum importaret dilationem Matrimonii, usque ad illud tempus, & eventum illius conditionis: quare se haberet adinstar aliarum simplicium conditionum contingentium de futuro.

Per appositionem ergo illius conditionis: Si venena sterilitatis sumes, intendendo suspendere contractum, usque ad illius executionem,

E e e 3

390. Quamvis possit in hoc genere apponi de futuro.

391. Nequit apponi conditio contra fidem Matrim.

392. Viri nec contra eja perpetuitatem.

393. Quid si apponatur hæc

conditio: Si venena sterilitatis fuerit?

tionem, sanè tunc non perficitur Matrimonium; siquidem deest intentio absoluta tunc perficiendi; similiter non adimpletâ amplius tali conditione, nunquam perficitur tale Matrimonium ex vi illius consensûs, quia adhuc deest intentio. At verò stante quòd adimpleatur postea ea conditio, distinguendum est. Aut contrahentes ab initio habuerunt quidem animum, subeundi obligationem de suscipienda & non impedienda prole, simul tamen habentes animum, non servandi talem obligationem, sed potiùs impediendi prolem per venena sterilitatis. Aut non habuerunt animum, subeundi talem obligationem, quæ quidem ex natura ipsius Matrimonii est illi necessariò annexa.

394. Aliquando valet Matr.

Lopez. Pontius. Coainck.

Aliquando non valet.

395. Conditio contra substantiam Matr. posita in pactum, jure naturæ vitiat.

Probat ex Pontio.

Primo modo valere Matrimonium quando adimplebitur conditio, sicut valet, quando adimpleatur aliæ conditiones turpes, appositæ per viam suspensionis, concedit Lopez in Instruct. tract. de Matr. c. 42. & approbat Pontius lib. 3. c. 9. n. 11. ac stantido in jure naturæ, fatetur Coainck disp. 29. dub. 3. conclus. 4. putans tamen jure positivo irritari tale Matrimonium in odium tam perverſæ intentionis, sed alii simpliciter volunt, non convalidari tale Matrimonium per adimplementum ejus conditionis, quæ tam directè repugnat principali effectui & fini, ob quem ex natura rei institutum est ipsum Matrimonium. Secundo modo certum est penitus non valere. Quia ille modus planè destruit ipsam naturam & substantiam Matrimonii. Uiqueadhuc Aversa satis clarè & solidè, idè diffusius ejus verba retuli.

Itaque si conditio contra substantiam Matrimonii ponatur, non per modum conditionis, suspendentis perfectionem contractûs; sed ut pactum, cujus implendi obligatio nascatur cum ipsa perfectione Matrimonii, sic jure naturæ vitiat talis conditio contractum Matrimonii. Et in hoc sensu habet locum definitio Pontificis in d.c. fin.

Ratio autem est (inquit Pontius supra n. 8.) quia consensus ille in eo casu, habet pro objecto id, quod est initium duarum obligationum, omninò inter se pugnantium. Nam eo ipso, quòd vult Matrimonium perfici, vult obligari ad servandam fidem, prolem & Sacramentum. At eo ipso quòd vult sub eo pacto contrahere, vult teneri ad omninò opposita. Implicat autem has duas obligationes simul nasci, nam qui vult se obligare ad unum, eo ipso vult non obligari ad aliud, quod oppositum est, cum ad opposita simul velle se obligare non possit. Cùm ergo exprimat pactum, ad quod reverà vult obligationem confurgere, quæ opposita est obligationi legitimæ Matrimonii, planum est, eo ipso nolle obligationem,

quæ nascitur ex Matrimonio, quæ est opposita illi obligationi, quam vult inducere expressa pactione. Hæc ille.

Sicut, si quis alicui concedat rem alienam precario, ita tamen, ut eam non possit petere, contractus est nullus, l. 12. de Precario. Cum precario aliquid datur, si committitur, ut in Kalendis Julias precario possidendum, nunquid exceptione adjuvandum est, ne possessio auferatur? Sed nulla vis est hujusmodi conventionis, ut rem alienam domino revocari potest licet.

Sed quare nulla vis hujus conventionis? Quia illa conditio repugnat nature precarii, quæ in hoc consistit, quòd concedatur cum libera potestate semper repetendi. Leg. 1. eodem: Precarium est, quod precario petenti utendum conceditur tamdiu, quam precarius qui concessit pariter. Quod genus precarii ex jure gentium descendit, & dicitur a precario, eo quòd, qui donat, sic dat, ut precarius qui precario concedit, sic dat, quæ precarius, cum sibi libuerit precarium petere, hæ voluntates repugnant: Vult precarius illam rem, &: Volo me obsequium non repetendam intra certum tempus, atque precarius mutuo destruit, si utraq; est æque intentio, & idè nulla vis est hujusmodi conventionis.

Ergo cùm similiter in prædicto casu, duæ voluntates repugnent: Volo contrahere Matrimonium, & per consequens, Volo obligare ad tria bona Matrimonii, fidem, & Sacramentum; &: Volo non servandam fidem, ad prolem, & ad dissolvendum Matrimonium, factò, nullam vim esse hujusmodi conventionis; quia illæ voluntates se mutuo destrunt, si videlicet utraq; sit æque intentio, si una fuerit simplex tantum voluntas altera, quæ est efficax, habet tantum effectum, juxta ea, quæ diximus de conditionibus contrariis in administrationum Sacramentorum.

Exemplum sit: aliquis vult corpus & Sanguinem Christi, & sacrificare, existimans bonâ fide, se parare consecrationem à Sacrificio, constitutus, ut veller consecrari, sciret se non posse separare consecrationem à Sacrificio, validè consecrari, tunc sola voluntas consecrandi est, voluntas non sacrificandi, simpliciter complacentia; è contra verò, si ita est constitutus, ut si sciret, se non posse separare consecrationem à Sacrificio, nolle consecrari prævaleret, & idè ejusmodi consecrationem vim haberet, utpote simplex complacentia.

Ergo cùm similiter in prædicto casu, velit contrahere Matrimonium, & simul

B. O. Sacramentum

lit indissolubiter obligari; sed dissolvere Matrimonium, dum aliam invenerit ditiorum aut pulchriorem, putans bonâ fide, id sibi licere; siquidē ita constitutus sit, ut vellet Matrimonium contrahere, tamen noster ejus indissolubilitatem, prævalet voluntas Matrimonialis, & idēd habet suum effectū, non obstante illo errore speculativo; secus si ita dispositus sit, ut nollet contrahere Matrimonium, si sciret ejus indissolubilitatem; tunc enim error ille non solum est speculativus, sed verē practicus, utpote dirigens illum contractum, qui, ut supponitur, non fieret, si error ille abesset, & idēd tunc vitiat contractum.

Supponit autem Pontifex in dicto cap. fin. contrahentes ita esse dispositos, ut si scirent, obligationem ad res conditionatas non posse oriri ex tali conventionē, nollent absolute Matrimonium contrahere; adeoque voluntatem obligandi ad res conditionatas, prævalere, quæ cum liquidō constet, nullam vim posse habere, etiam perspicue manifestum est, Matrimonium sic contractum nec jure positivo, nec jure naturali subsistere, defectu consensūs substantialis, qui debet esse de omnibus que sunt essentialia Matrimonio, nec debet quidquam contrarium admittere: sed substantia Matrimonii est obligatio non impediendi prolem in copula, obligatio servandi fidem conjugalem, & reddendi debitum iuste petitum, & perpetuitas ac indissolubilitas vinculi. Quare si contrahentes, vel eorum alter, non habeat animum ad hæc se obligandi, planē deficient in consensu essentiali & necessario ad Matrimonium. Non dico, si non habeat animum hæc servandi: siquidem nec ipsa actualis observatio, neque intentio observandi, sunt de essentia & valore contractus, sed sufficit intentio se obligandi, & hac deficiente, nullum est Matrimonium.

Ex his patet dict. cap. fin. intellectum de Matrimonio absoluto cum pacto præstandi aliquid, ex ibi enumeratis verissimum esse. Et aliunde, ut ostensum est, non potest commodē intelligi, immo absolute nequit intelligi de Matrimonio propriē conditionato, præterquam in unico casu, & in eo non nisi jure positivo potest Matrimonium irritari; ergo dicendum videtur, Pontificem non fuisse locutum de Matrimonio propriē conditionato, sive de conditionibus suspensivis, sed de Matrimonio absoluto cum aliquo pacto, v.g. *Contraho tecum cum pacto & obligatione, ut generationē prolis evites; ut te adulterandam prosequar; ut possim te deserere. quando alter am pulchriorem invenero*: sive dicendo negativē, & tollendo obligationem intrinsicam Matrimonio, putā: *Contraho tecum cum pacto, ut non teneamur prolem suscipere, & eam*

care; fidem conjugalem servare, & debitum iuste petitum reddere; perpetuo quoad vixerimus in conjugio permanere.

Nec refert; quōd Pontifex in afferendis exemplis dicat: *Contraho tecum, si generationem prolis evites*; qui loquendi modus importare videtur vim conditionis suspensivæ: & non dicit: *Contraho tecum cum pacto, ut generationem prolis evites*; qui modus, ut mox diximus, importaret vim conditionis obligativæ. Nam ille loquendi modus, potest optimē denotare, etiam vim obligativam; & ex re ipsa colligitur, hanc potius importare; cum in aliis duobus exemplis: *Donec inveniam digniorem: si pro quaestu adulterandam te irascas*, non nisi hanc vim importare possint. Estque ille loquendi modus satis accommodatus & consuetus, ad reddendum hunc sensum: quasi dicatur: *Contraho tecum, si te obligas, si promittis, si acceptas generationem prolis evitare &c.* ita ut cum hac intentione, & non aliter contrahant. Ita Aversa sup. §. Porro, in fine.

Restat, ut respondeamus argumentis Sanchezii, supra ex ipso propositis. Fateor, textus d. c. fin. generaliter loquitur de conditionibus contrariis Matrimonio, & propriē est conditio, quando suspendit; sed ne generaliter intelligatur, obstant conditiones specificatæ, quæ, unā exceptā, non possunt apponi per viam suspensionis, & illa una non irritat jure naturæ, de qua tamen irritatione Sanchez intelligit præfatum textum.

Ex quo patet responsio ad 2. argumentum; scilicet quando ponitur ea conditio suspensivē, neququam inducit obligationem repugnantem Matrimonio, quod sub ea conditione contractum est, ut patet ex dictis supra, & iterum ostendo: quia quando advenit obligatio matrimonialis, jam non est amplius obligatio ad conditionem; ergo amplius non est obligatio repugnans Matrimonio.

Si dixeris: 2. pars d. cap. fin. intelligitur de conditionibus propriē dictis seu suspensivis; ergo etiam 1. pars. Respondeo: disparitatem jam esse allegatam, putā, quōd exempla 1. partis, uno excepto; non possint de illis intelligi, & in illo uno non irritetur Matrimonium jure naturæ, de qua tamen irritatione intelligitur communiter præfatus textus.

Sed contra, dicit aliquis: si conditio contra substantiam contractus illum vitiet jure naturæ, non solum Matrimonium, sed etiam alium quemcumque contractum vitiet: atqui hoc fallit in primis in donatione causā mortis, de ratione cujus est revocabilitas ad beneplacitum donantis, & tamen si apponatur conditio, ut sit irrevocabilis, valet: ut patet ex l. 27. ff. de Mort. caus. donat. sequentis

401. Objeçtio.

Solvitur.

Aversa.

402.

Resp. ad 1. arg. Sanchezii.

Resp. ad 2. argum.

403.

Objeçtio solvitur.

404.

Alia objeçtio.

L. 27. ff. de Mort. caus. donat.

quantis tenoris: *Ubi ita donatur mortis causa, ut nullo casu revocetur: causa donandi magis est, quam mortis causa donatio: & ideo perinde haberi debet, atque alia quævis inter vivos donatio.*

Solutio ex Pontio, & Bartolo.

Pro solutione observat Pontius sup. cap. 10. n. 6. ex Bartolo. in d. leg. 27. sæpè contingere, ut unà vel alià apposita conditione, mutetur natura illius contractus, & transeat in alium, cum enim isti contractus sint jure humano inventi, unà adjecta vel detracta conditione, fit alius novus contractus. Quod manifestè patet in dicta lege, ubi per adjectam irrevocabilitatem, donatio, quæ aliàs esset causa mortis, fit donatio inter vivos. Vide plura apud Pontium loco citato.

405. *Tertia obiectio, ex l. 2. ff. de Precario.*

Fallit secundò (inquiunt Adversarii) in contractu Precarii, de cujus substantia est, ut solum duret, quamdiu concedentis fuerit voluntas, ut supra vidimus, & tamen conditio, ut non liceat revocare, sed teneatur usque ad certum tempus, non vitiat; l. *Cum precario*, ff. de Precario, & l. *Lucius Titius*, 32. ibi: *Quamdiu volueris*, ff. de Donat.

Diluitur.

Respondet; ex d. l. *Cum precario*, supra ostendimus, illam conditionem vitare contractum precarii. Vide ibi dicta. Et ita docet Gloss. verb. *Si convenit*, dicens: *Pactio excedere potest naturam contractus. At illi contraria esse non potest. Hæc autem contraria est; itaque in hac specie, detracta illa conventionem, erit precarium.*

406. *Infantia.*

Ergo, infert aliquis; hæc conditio seu conventio non vitiat Precarium; sed habetur pro non adjecta, quia adhuc sustinetur Precarium juxta naturam suam, ita ut possit res precario concessa, repeti, non obstante illa conventionem.

Solvitur.

Respondet; sic posset dici; sed tunc consequenter dicendum foret, priorem voluntatem concedendi rem precario, prævaluisse posteriori voluntati se obligandi ad non repetendum ante illud tempus, juxta superius dicta.

407. *Alia responsio ad d. jus ex Sanchez. & Covar.*

Alii aliter respondent ad præfatum jus Sanchez supra n. 14. cum Covarr. 4. decret. 2. part. c. 3. §. 1. n. 17. dicit: conditionem contrariam substantiæ actus, tunc actum annullare, quando resistit initio ipsius actus. Quia repugnat illi qualitati, sine qua actus initium capere non potest, ut contingit in conditionibus contrariis substantiæ ac bonis Matrimonii: at conditio, *Ne possit Precarium quandocumque revocari*, non repugnat initio contractus: nam consensus necessarius ad contractum Precarii gerendum, non tollitur ex ejus conditionis adjectione, sed est contra quamdam illius actus qualitatem, & ideo rejecta conditione sustinetur actus: ut contingit in testamento,

facto cum pacto non revocandi: qui etiam id pactum non contrariatur consensui, sed ad testamenti valorem desideratur, sed non tam ejus qualitati, sustinetur testamentum rejecto pacto: at conditiones contrariæ Matrimonio, adversantur consensui, & sum requisito, & ideo vitiant. Hæc ille.

Sed probatur oportuit, non supponitur conditionem, *Ne possit precarium quandoque revocari*, non repugnare initio contractus: ego contrarium probo ex l. 1. ff. de Precario, supra allegata, ubi potest revocandi ponitur in definitione effectus Precarii, & per eam distinguitur à donatione, ergo sicuti dissolubilitas Matrimonii non vitiat initio contractus, quia indissolubilitas non ingreditur definitionem Matrimonii, ita quoque ratione irrevocabilitatis non vitiat concessa, repugnat initio contractus, & revocabilitas ingreditur conceptionem effectus seu definitionem Precarii.

Aliud est de testamento, quod dicitur l. 1. ff. Qui test. fac. poss. *Voluntatis iusta sententia de eo, quod quis in testamento fieri velit. Quam utriusque conditionem non ingreditur, ut ad oculum non revocabilitas, quæ proinde solum de revo. potest, & ideo abesse potest sine detracta definitionem.*

Aliam expositionem dicit Leg. *Cum precario*, invenio apud Pontium supra. *Cum*, inquit, Precarii natura sit, quod tum sit concedentis, non videtur rejectum, quod certum fuerit tempus: immo juxta Precarium dicitur ea limitatio concessa, concedentem ante id tempus potestatem significari videtur in illo tempore nulla. Quid autem prædicta limitatio intelligitur ex l. 4. verf. ult. d. l. *Cum precario*, in principio, juncta hac d. l. *Cum precario*, scilicet ut finito illo tempore, non Precarium, ita ut ultra illud tempus nova concessione, tacita vel expressa, deri non possit. Illa enim verba: *Quod si ultra illud tempus non fuerit Titulum de Precario* ambigua sunt, si quis erit, ut ultra non possit, quod non possit ante Kalendas Junias cari. Hæc ille.

Neque huic solutioni (prosequitur Auctor) obstat textus in d. l. *Lucius Titius*, ff. de Donationibus ibi: *Quamdiu volueris*, Respondetur enim in primis, nullum esse, quod ostendat agi de Precario. Est etiam sub titulo de Donationibus, quod de illis est intelligendum.

Rogas; quis ergo erit ejus legis Auctor? Anton. Faber 2. conjct. c. 19. *Quamdiu volueris*, ut donationis effectus feramus in voluntatem donantis, non in

natarii. Nam si in voluntatem donatarii finis donationis collatus esset, hæredes donatoris eam non revocarent, quam tamen hic revocant. Hæc sunt verba legis: Lucius Titius epistolam talem misit: Ille illi salutem: Hospitio illo quamdiu volueris, utaris, superioribus dicitur omnibus gratuito, idque te ex voluntate mea facere, hæc epistolam norum tibi facio. Quæro, an hæredes eius habitationem prohibere possint. Respondit, secundum ea que proponerentur, hæredes ejus posse mutare voluntatem.

411.

Sed nunquid necessaria hæc correctio literarum? Negat Pontius sup. Veram enim, inquit, interpretationem nobis offert Cuiacius lib. 17. Observat. cap. 33. Lex Cincia olim donationibus certum modum imposuit, ea que certis ex causis fecit inutiles. Et inter cætera hoc jus est, ut donato, grativè concessio usu domûs vel cœnaculi, non cogatur hæres illum inquilinum ferre, neque ea donatio extendatur ultra donantis vitam, contra hæredis voluntatem, nisi ejus etiam voluntas accederet, quamvis dictum sit, ut quamdiu vellet hospitio uteretur. Hæc enim verba strictè accipiuntur, juxta prædictæ legis dispositiones, quamdiu vellet se vivo, vel se mortuo sinente hærede. Hoc autem in mera donatione jus est. Nam in remuneratoria vim non habet, ut constat ex leg. Aquilii Regulus, 27. ff. de Donat. quæ non totum non pugnat cum d. l. Lucius, sed potius tacitè confirmat, in mera donatione locum habere. Hactenus Pontius.

412.

Subseribo verba d. l. 27. Aquilii Regulus juvenis ad Nicolitratum Rhetorem ita scripsit: Quoniam & cum patre meo semper fuisti, & me eloquentiâ & diligentia tuâ meliorem reddidisti: dono & permitto tibi habitare in illo cœnaculo, eoque uti. Defuncto Regulo controversiam habitationis patiebatur Nicolitratu; & cum de ea re mecum contulisset, dixi, posse defendi, non meram donationem esse, verum officium Magistri quâdam mercede remuneratum Regulum; itaque non videri donationem sequentis temporis irritam esse.

Ubi Gloss. verb. Sequentis temporis, inquit, Quod est post mortem Reguli. Non ergo revocant hæredes: & sic est contra, inf. eod. l. Lucius, ubi revocant. Sol. hic fuit donatio simplex: ibi Precarium. Hæc falsa: quia non fuit donatio simplex hic. Secundo; vel hic ab extraneo patiebatur controversiam, ibi ab hæredibus concedentis. Tertio; Tertii dicunt; hic esse donationem ob causam, ibi simplicem donationem. Sed secundum hoc, quare ibi revocatur: in Instit. de Donat. §. Alix. Respond. secundum vetera jura, quando non nascebatur actio ex nudo pacto donationis; & sic

cum donatarius ille non habebat possessionem aliquam, quia nec usufructus, nec fructuarius est; sed solus donator habet possessionem: poterit pantere donator, vel ejus hæres: nec potest a donatario conveniri; sed hodie fecit erit: ut Cod. de Donat. l. Si quis argentum, § penult. Vel dic, potest mutare voluntatem, ut ibi dicit: non tamen potest revocare donationem. Tu dic; hic esse remunerationem, ibi precarium, quod potest revocari, quando liberit. Hæc Gloss. Sed ad alia progrediamur.

Fallit tertio (inquiunt Adversarii) regula nostra in usufructu; quia de substantia ejus est, ut non tantum frui, sed & uti permittatur ei, cui conceditur, l. 1. ff. de Usufructu, ubi sic definitur: Usufructus est jus, alienis rebus utendi fruendi, salva rerum substantia. Valet tamen, si concedatur usufructus sine usu, l. Huic stipulationi, ff. Usufructuarius quemad. caveat. ibi: Ergo et si fructus sine usu obigerit, stipulatio locum habebit.

Respondet Pontius supra num. 9 esse usum causalem, qui nascitur ex usufructu, sicut calor ab igne, & hic non potest ab usufructu separari, aliter inutile legatum esset, l. 14. §. Usufructus, ff. de Usu & habitatione, ibi: Usufructus, an fructus legatur, nihil interest, nam fructus & usus inest; usui fructus desit: & fructus quidem sine usu esse non potest, usus sine fructu potest. Denique, si tibi fructus, deducto usu, legatus sit, inutile esse legatum, Pomponius lib. 5. ad Sabinum scribit.

Alius est usus formalis, qualis est in servitute, & ab usufructu separatus esse potest. In quo sensu usufructus & proprietas ad eandem rem apud diversas personas esse possunt, l. Per servum, §. fin. ff. de Usu & habitatione, Poterit autem apud alium esse usus, apud alium fructus sine usu, apud alium proprietas: veluti, si qui habet fundum, legaverit Titio usum; mox hæres, ejus tibi fructum legaverit, vel alio modo constituerit. Plura de hac re vide apud præcitatum Auctorem.

Fallit 4. (objiciunt Adversarii) in Professione religiosa; nam de substantia statûs religiosi est votum paupertatis, cap. Cum conditione ad Monasterium, de Statu Monachorum, in fine: Nec astimet Abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare: quia abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis, adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam, nec summus Pontifex possit licentiam indulgere. Rationem assignat Gloss. verb. Abdicatio proprietatis: Quoniam Abdicatio proprietatis, & custodia castitatis sunt de substantia monachatus. Et nihilominus valet professio, eâ conditione

F f f

po-

413.

An valeat usufructus concessus sine usu. L. 1. ff. de Usufructu.

414.

Duplex est usus. unus casualis Pontius. L. 14 ff. de Usu & habit.

415.

An valeat professio sub conditione contraria: C. 6. de Statu Monach.

ditione, cum sint conditionales: sed impossibile est, quod sint matrimoniales sub illa conditione, quia repugnat contractui matrimoniali: imò nullus contractus est: quia iste non potest dare se contra præceptum Superioris: prohibitio autem Superioris est de translatione sub istis conditionibus, quia preceptum translationem, quæ debet fieri, sub conditionibus oppositis fieri Unde quicumque attentaverint non solum peccant mortaliter, sed obligantur ad recedendum ab omni usu mutuo virtute talis contractus.

conjugis, nec se redderit incapacem, ad illud de novo acquirendum: at verò obligatio, orta ex conditione apposita, est obligatio in ordine ad seipsum, & idè dat unicuique jus ad negandum debitum, & auferre ad petendum. Hæc ille.

Sed prima differentia manifestè petit principium; hoc enim probandum est, non supponendum, quod talis conditio, contractui apposita, efficaciter impediatur corporis translationem, id est, dominium; negat enim Pontius, & nos cum ipso, non posse acquiri dominium corporis, & per consequens transferri corpus, absque eo, quod acquiratur jus proximum ad usum corporis. Vide quæ de hac re diffusè diximus Seç. 3. Concl. 9. ubi etiã illud invenies responsonem ad secundam differentiam, scilicet, conditionem appositam auferre, non omne jus, sed tantum jus proximum, quod non est de necessitate seu essentia Matrimonii; & idè conditio illud auferens, dummodò relinquat jus radicale, sive dominium corporis, non repugnat substantiæ Matrimonii, adedque illud non vitiat.

424. Prima differentia petit principium.

Resp. ad 2.

425. Conditio abstinentiæ ab usu solium opponitur negatiue.

Dist. e. fin. intelligi debet de conditione positivè contrariæ.

426. Hanc enim solam speciem fecit.

421. Sed nunquid talis conditio seu modus est: Ut in perpetua castitate vivamus? Affirmat Sanchez sup. disp. 10 n. 2. & probat 1. quia illa conditio quamvis honesta sit, repugnat intrinsicè & necessariè ad Matrimonium. Secundo; illa conditio est contra bonum proles, & Pontifex dicit cap. fin. non distinguit, an conditio honesta sit, an turpis, nec vim facit in conditionis turpitudine, sed in repugnantia bonis Matrimonii; æquè autem illis repugnat sive turpis sive honesta sit.

422. Oppositum docet Pontius sup. c. 11. n. 6. & probat 1. n. 7. Quia si duo vovissent castitatem ante Matrimonium, ita ut verum unius alteri notum esset, & e contra, & similiter propositum firmum servandi idem votum, etiam post contractum Matrimonium; si illud contraherent postea, perindè esset, atque si expressâ conditione contraherent; tunc autem sine dubio esset verum Matrimonium; ergo etiam expressâ illâ conditione. Eadem enim esset ratio in utroque casu; tum; quia in utroque non esset consensus in copulam, sed tantum in corporum dominium, quod ex se copulæ principium est. Tum etiam; quia in utroque casu transferretur dominium corporum, impedito tamen usu, qui in neutro casu posset esse absque peccato. Tum denique; quia in utroque casu conjugii, petenti debitum, negandum esset, quia peteret contra religionem voti.

423. Respondet Sanchez suprà n. 7. Ratio differentie est duplex. Prima; quia votum simplex non est traditio, sed solum promissio: unde sicut, quod uni promisi, possum alteri tradere, & efficietur suum, quàmvis ego peccem: ita homo corpus, per votum Deo promissum, potest per Matrimonium foeminae tradere, ita ut verum dominium acquirat. At verò quando in ipso contractu ponitur conditio, efficaciter impedit corporis translationem, & consequenter Matrimonium irritat.

424. Secunda; quia obligatio ex voto cum sit in ordine ad Deum, non tribuit alteri jus ad negandum debitum, & consequenter, nec auferre à vovente facultatem ad tradendum suum corpus, & recipiendum alienum jus ex iustitia, cum per votum non abdicet de facto à se dominium, quod habet in corpus

Nam quàmvis aliquæ conditiones (inquit Pontius suprà num. 8.) quæ dicuntur esse contra finem Matrimonii, sint etiam contra ejus substantiam, & appositæ irritent Matrimonium; qualis est hæc de impedienda generatione; & conditio abstinentiæ ab ulu conjugii, videatur opponi fini Matrimonii: tamen non ita opponitur, ut verè sit contra substantiam illius; solum enim opponitur negativè, cum sit negatio actus conjugalis, & licita; non tamen opponitur contrariè, referendo Matrimonium in finem contrarium positivè, qualis est impedire prolem. Ejus autem capitis definitio, debet intelligi de conditione, positivè contraria fini Matrimonii, ut illa dicatur esse contra substantiam illius, & irritare, quia destruit verum consensum, ad Matrimonium requisitum.

Hoc autem discrimen ex eo rectè colligitur, quod conditio apposita contrariè fini Matrimonii, etiam post contractum Matrimonium & perfectum, sine peccato apponi non potest; & ita non mirum est, si initio apposita illud irritet: at verò conditio, quæ negativè tantum opponitur fini Matrimonii, licitè postea apponitur, & ita mirum non est, si non tollat consensum necessarium ad Matrimonium, neque illud irritet. Hæc ille.

Undè etiam Pontifex in dict. cap. non specificat, nisi conditiones turpes, seu positivè contrarias: quidni ergo de illis solis debeat intelligi? Et ita satisfactum est secundæ probationi Sanchez suprà. Immodò conditio honesta, v.g. ut statim ingrediaris Religionem, videtur aliquibus tacitè inesse.

At ego (inquit Pontius sup. n. 14.) miror viros doctos eam sententiam sibi persuasisse, ductos auctoritate Didaci Covarruvias. Est enim longè verius, eam conditionem non vitare Matrimonium, etiam contractum in ordine ad copulam. Sic docuit Gab. Vasquez to. 2. in 3. part. disp. 125 c. 6. n. 63. Et ratio est facilis & aperta ex doctrina, quam latè tradidimus in materia de scandalo, & trademus etiam infrà lib. 5. c. 18. & lib. 10. Quia hæc est regula generalis: Quoties actus aliquis non potest ab alio fieri nisi malè, si fiat, non licet illi cooperari; sicut neque petere ab aliquo actum, qui non potest ab illo fieri benè vel malè, sed necessariò malè: & nunquam reperitur aliqua hujus regulæ exceptio aut casus, in quo id liceat. Ergo conjugii illicitè petenti debitum, non solum non tenetur reddere, sed potius tenetur non reddere, quando, si actus tunc fiat, non potest benè fieri ab eo, qui petit.

Pone, aliquem emisisse votum castitatis, potest qui non emisit exigere, non reddere; quia ille, qui votum emisit, impeditur est ad petendum, non verò ad reddendum: & ita, qui solutus voto petit debitum, non exigit ab alio, qui tenetur voto, actum, quem non possit benè efficere, cum votum non impediat debiti redditionem. At qui impeditur voto petit, actum petit, qui non potest ab altero conjuge benè fieri, scilicet cooperationem ad actum petentis, qui malus est contra religionem vel temperantiam.

Hoc ergo supposito, jam facilis colligitur ratio: quia talis conditio jure inest, & licita est & honesta, & ad quam tenetur conjux, etiam si non exprimat. Quare sicut conjux, etiam si non exprimat, tenetur non reddere conjugi, petenti cum manifesto periculo vitæ corporalis petentis, ita etiam tenetur non reddere cum periculo animæ petentis. Hactenus Pontius.

Sar benè, si verum est hoc suppositum, quod Sanchez existimat esse fallum. Et quia alibi de eo tractaturi sumus, pro nunc gratis admisso, quod conjux sine peccato possit reddere debitum petenti illud contra votum suum castitatis, vel animo fornicario, adhuc teneo, conditionem illam non vitare Matrimonium.

Ratio patet ex dictis; si enim non vitat conditio nunquam reddendi, multò minùs conditio non reddendi, quoties tibi non licet exigere. Item conditio abstinendi à copula certis quibusdam diebus, v.g. sextis feriis.

Respondeo autem ad primam probationem Sanchii; illud minime esse signum, quod non sit plenè translatum dominium corporis; sed tantùm, quod usus domini corporis ex parte sit impeditus; sicut ergo potest totaliter impediti, manente pleno dominio corporis,

nisi velimus movere quæstionem de nomine, ita multò magis potest impediti ex parte.

Et sic etiam satisfactum est secundæ probationi; non enim eà conditione impeditur transferri jus justitiæ ad corpus alterius; sed, translato hoc jure justitiæ, impeditur usus in certis circumstantiis, quod nullatenus est contra substantiam Matrimonii, utpote ex quo non oritur jus proximum utendi corpore in quibuscumque circumstantiis; nam Sanchez sup. n. 3. admittit, conjugem non habere jus justitiæ petendi debitum, sive utendi corpore in loco sacro; sed utendi corpore, nisi lege, voto, aut aliunde talis usus impediatur; quippe præceptum affirmativum est, quod quidem semper obligat, sed non pro semper, ut suo loco uberius explicabitur.

Quantùm ad abstinendam à copula certis diebus, sic argumentatur Pontius supra n. 17. Licet pacisci, ne intrà bimestre contumement, & ad id se voto adstringere; imò & se obligare voto transeundi ad Religionem intrà id tempus. Quod si hoc non est contra substantiam Matrimonii, ut fatetur Thomas Sanchez disp. 10. cit. n. 6. cur erit contra substantiam conditio de abstinendo aliquibus diebus ab actu conjugii? Quod enim ea conditio de bimestri abstinencia, jure inest, parùm refert. Si enim ea esset contra substantiam, inesse non posset, & hoc ipsum quod jure inest, argumentum est, temporalem abstinenciam, si deducatur in conditionem, non esse contra substantiam Matrimonii.

Adde; ut ipse Tho. Sanchez eodem numero fatetur, licet contrahere Matrimonium sub voto & conditione, convolsa ad Religionem statim post consummationem, quo transitu omninò impeditur tempore sequenti usus Matrimonii: ergo & poterit, etiam sub conditione continentie ad tempus, iniri Matrimonium. Quod enim jure inest ea potestas transeundi, non impedit, imò magis ostendit; hujusmodi abstinenciam non esse contra substantiam, & ex consequenti, neque votum aut pactum de illa abstinencia. Maxime cum, licet potestas transeundi ad Religionem ante consummationem, vel postea de consensu utriusque, inest Matrimonio, obligatio tamen transeundi non inest. Quare si ea obligatio apponi potest, cum contrahitur Matrimonium, ex sententia Tho. Sanchez, cur non poterit obligatio abstinendi certis quibusdam diebus? Hucusque Pontius.

Sed vel ego cæcus sum, vel ipse lippus, ut sole meridiano clariùs apparet ex verbis n. 6. quem Pontius citat ex disp. 10. Tho. Sanchez. Accipe ea: Quarto inferitur, quid dicendum sit de pacto, appposito in Matrimonii contractu, ut liceat ingredi Religionem ante consummationem Matrimonii: de quo certum est, non vitare Matrimonium, quia jure inest

436. Resp. ad 2.

437. Conditio abstinendi à copula certis diebus probatur licita, ex Pontio.

438. An secundum Sanchii possit apponi obligatio transeundi ad Religionem.

ineff ea conditio. Et similiter idem dicendum est, si apponatur alia quælibet conditio, quæ jure communi ineff. Et ratio horum omnium est, quia ea conditio verè non est contra Matrimonii substantiam, nec apponitur alio modo, quam inerat. Quare similiter non irritabit Matrimonium, si sit conditio, ut liceat utrique ex communi consensu post consummatum Matrimonium Religionem profiteri; quia ea etiam conditio jure ineff, ut constat ex toto tit. de Convers. conjugat. Si autem esset conditio (nota bene) ut tenerentur vel ambo, vel alter ingredi Religionem, ante vel post Matrimonii consummationem, non valeret Matrimonium. Quia ea conditio est contra Matrimonii substantiam: nempe contra mutuam corporum ad copulam traditionem, nec jure ineff: licitum enim est sic profiteri: at verò ut ad id teneantur, non jure ineff. Hæc ille.

Quid tibi videtur benigne Lector, num Tho. Sanchez hic docet, obligationem transeundi ad Religionem apponi posse, dum contrahitur Matrimonium? Equidem in terminis docet oppositum. Signum manifestum, Pontium hic non legisse propriis oculis, aut certè lippis oculis legisse Sanchium. Noli ergo nimium credere Auctoribus, qui hos vel illos citant pro vel contra suam sententiam: *Purius ex ipso fonte bibuntur aque.*

439. Quid dicendum de conditione non cohabitandi. Ledesma.

Rogas: quid ergo dicendum de conditione non cohabitandi? Respondet Petrus de Ledesma de Matr. q. 47. a. 5. dub. 4. in solutione confirmationis ad 6. si sit pactum de non cohabitando ad tempus, non vitare Matrimonium; secus si sit pactum nunquam cohabitandi. Quia ad essentiam Matrimonii non pertinet, ut omni tempore cohabitent conjuges, bene tamen mutua habitatio, ut constat ex ea particula, *Individuam vitam consuetudinem retinens.* Ita refert Sanchez supra disp. 10. n. 5. subjungens: Et placet mihi.

Sanchez.

Quid per eam significetur. Pontius.

Sed mihi (inquit Pontius supra n. 16.) hæc distinctio non placet. Quare videndum est, quid significetur conditione non cohabitandi. Si enim significetur separatio etiam perpetua quoad torum, idem est judicium, atque de conditione non copulandi, & ea non vitiat, ut dictum est. Si conditione non cohabitandi significetur etiam separatio domus, si id fieret ex conditione servandi castitatem, ad evitandum periculum lapsus, neque etiam esset contra substantiam propter eandem rationem. At si cum Matrimonium contrahitur in ordine ad copulam ex parte contrahentium, simul apponeretur conditio de non cohabitando, destrueretur consensus matrimonialis. Repugnat enim omnino voluntas obligandi se, ad non cohabitandum, cum voluntate obligandi se, ad vacandum actibus conjugalibus. Hæc ille.

Ego autem dico: nimis multos vacatibus conjugalibus, id est, copulæ actibus, qui tamen non cohabitant proprie locum, ergo ex eo, quod contrahentes intendunt cohabitandi, etiam perpetuo, repugnat consensus matrimonialis; quia non repugnat consensus voluntas obligandi se, ad non cohabitandum cum voluntate obligandi se ad copulam.

Quantum ad illam particulam: *Individuam vitam consuetudinem retinens*, per Scotus 4. dist. 27. q. 1. n. 1. intelligitur indissolubile, ut vidimus Sect. 2. Quæ per quam significatur vinculum indissolubile, tam quoad torum, quam cohabitacionem, saltem in radice; sicut autem per quoad torum potest separari à Matrimonio in fieri; pari ratione, poterit separari quoad cohabitacionem, quæ non est contrahtentes copulari; quæ non est habitatio proprie dicta sit consuetudinem modo ad commodam potest separari equidem ad ipsam generem potest requiritur, ut per se manifestum est. Hæc est finis disputationis.

Sed quid, si Judæi contrahant de lege possint dare libellum repudi? Ceterum lex eorum hoc permittit, videtur adduci in pactum, & jure iudicis, expressione ejus minime accesserit docent apud Sanchez supra dicitur ipse autem n. 3. dicit modo non vitare Matrimonii substantiam, cum potest dissolvi Matrimonii vinculum est, cum jam abque contrahentibus legem non excusare à culpa, aliud ineundi Matrimonium.

Et ante illum Gloss. cap. De Matrimonio Confang. verb. *Esse Matrimonium alia ratione non est Matrimonium enim contrahunt eo proposito, ut non separantur, dato libello repudi, sed intra substantiam Matrimonii, si aliquando sup. de Condit. appo. deo, si hoc pactum exprimat in iustis nec inter eos, nec inter Christianos Matrimonium. Secus dicendum, si quis cum animo dandi libellum repudiandi uxorem quoad vinculum revelaret. Ea enim conditio jure non Deus possit dissolvere Matrimonium neque est contra substantiam contrahentium, simul apponeretur conditio de non cohabitando, destrueretur consensus matrimonialis. Repugnat enim omnino voluntas obligandi se, ad non cohabitandum, cum voluntate obligandi se, ad vacandum actibus conjugalibus. Hæc ille.*

B
Sac
pa

Sed quid, si infidelis contrahat cum intentione habendi plures uxores, juxta leges suas? Respondeo: Matrimonium nullum est, si id deducatur in pactum; quia de facto postquam Christus iustulit polygamiam est contra fidem conjugalem, quae non solum obligat ad reddendum alteri debitum; sed etiam ad non commiscendum alteri, ut patet ex alibi dictis. Et prior quidem obligatio est praecipue affirmativa, quod obligat semper, sed non pro semper. Cum ergo ex Matrimonio sequatur tanquam passio, haec obligatio praecipue negativa, non potest stare, cum consensu necessario ad Matrimonium, voluntas obligationis ad oppositum illi obligationi praecipue negativa; oppositum autem est habere plures uxores, seclusa dispensatione divina.

Dixi consuetudo; Si id in pactum deducatur; quia alias, secundum Sanchium supra n. 4. & 5. item lib. 2. disp. 29. n. 11. non repugnat consensui Matrimoniali; nam potest aliquis velle obligare ad non accipiendas plures uxores, et id intendat eas accipere; sicuti etiam potest velle se obligare ad generationem proli, tamen intendat non generare, sed positive generationem impedire.

Nunquid etiam potest velle, indissolubiliter se obligare, & tamen velle, Matrimonium post aliquod tempus dissolvere? Videtur Sanchio quod non. Unde locis jam citatis docet, Matrimonium esse nullum, tamen si dissolutio non deducatur in pactum. Sic enim ait hic Auctor posteriori loco.

Tertia sententia, cui adhaereo, docet, contrahentem Matrimonium debere, saltem implicitè, intendere bonum Sacramenti, quod evenit, quando non habet intentionem contrariam, non tamen esse opus implicitè intendere alia duo Matrimonii bona: quare si habet animam, etiam corde retentum, adversum bonum Sacramenti, quia scilicet intendet non contrahere Matrimonium, nisi ad tempus, non esset verum Matrimonium; si tamen haberet intentionem adversam aliis duobus Matrimonii bonis, corde solo retentam, nec in pactum deductam valeret utique, ut si intendere vitare prolem, & habitam non educare, debitum negare & adulterari.

Probat prior pars; quia de ratione Matrimonii est, vinculum esse perpetuum, ut constat ex eius definitione: ergo qui intendit Matrimonium inire dissolubile & ad tempus, verè non intendit Matrimonium, cum intentio adversetur essentiae. Probat posterior pars; quia ea intentio, nil attinens ad contractus substantiam auferit; quia si ille velit absolute contrahere, obligatur ex vi contractus, ad non agendum aliquid contra

praedicta bona, non obstante sua intentione. Et confirmatur; quia stat, velle obligari ad aliquid faciendum, & adesse animum non implendi, ut qui verè jurat animo violandi juramentum: nec ea intentio tollit obligationis valorem; ergo similiter stare potest, Matrimonium validum contrahere cum intentione non servandi fidem. Ita Sanchez.

Et videtur esse sententia D. Bonavent. 4. dist. 31. a. 1. q. 3. n. 14. ubi sic scribit: *Cum sint tria bona Matrimonii, scilicet fides, proles, & Sacramentum, unum, scilicet Sacramentum, est de necessitate Matrimonii. Sacramentum enim venit ex mutua obligatione, & divina institutione & signatione illius unionis, & ideo quia ista sunt de necessitate Matrimonii, per consequens & Sacramentum. Sed alia duo bona quodammodo sunt de esse, quodammodo de bene esse. Si enim loquamur, quantum ad Matrimonii usum, sic sunt de bene esse, quoniam usus Matrimonii absque his esse potest, sicut tota die est & non solum absque his, sed etiam cum suis oppositis. Unde sterilitatis & abortus procuratio, & fidei fractio, non dissolvunt Matrimoniale vinculum contractum. Si autem loquamur quantum ad Matrimonii contractum, qui est per Matrimoniale consensum, sic potest esse contractus absque his duobus bonis, ut puta in sterilibus, & in continentibus. Sed quando sub tali pacto consentitur, ut proli sterilitas procuretur, vel uxor alii prostituatur, tunc non est consensus, vel pacto Matrimonii, sed potius adulterii, cum directe repugnet institutioni Matrimonii. Sed carentia sive absentia horum duorum, non repugnat; quia fides venit ex recto Matrimonii usu; & quia homines possunt abuti ipso, ideo potest deesse fides. Similiter proles venit ex fructu ventris, & quia steriles possunt esse vel natura, vel arte, ideo Matrimonium hoc bono potest carere.*

Ad illud ergo quod objicitur; quod Sacramenti bonum non est in Matrimonio, ante carnalem copulam, dicendum; quod falsum est, quia est inter conjuges insolubile vinculum, nec solvitur nisi per mortem spirituales; sicut post consummationem per mortem corporalem. Verum est tamen, quod non est ibi Sacramentum secundum completam & plenariam rationem.

Ad illud quod objicitur; quod fides non fit de necessitate, quia qui sic consensit, ut tamen aliam ducere possit, post non contrahit: dicendum; quod hoc non est tantum propter defectum fidei; sed etiam propter defectum Sacramenti, quia non vult isti conjungi perpetuo, & quia in pactone introducitur conditio, contraria bono fidei. Nec propter infidelitatem solvitur Matrimonii Sacramentum: sed solvitur obligatio ad reddendum debitum.

Ad illud quod objicitur de bono proli; quod propter hoc institutum est, dicendum; quod non tantum propter hoc, sed in remedium, & in signum;

Confirmatur.

446. videtur esse sententia D. Bonav.

447. Prima obiectio solvitur.

448. Diluitur 3. obiectio.

num; & idem quamvis non sit ibi hoc bonum, possunt tamen esse alia bona. Si autem homo stetit, tunc semper fuisse hoc bonum, quia tantum fuisse in officium. & hoc bonum non deesse, quia nulla esset sterilitatis pena. Huculque Doctor. Seraph. breviter complectens ea, quæ hæcenus dicta sunt.

449. An bene hic distinguatur inter bonum Sacramenti ab una parte, & bonum fidei ac prolis ab altera. Sanchez.

Sed dices (inquit Sanchez lib. 2. disp. 29. n. 12.) si quis contrahat animo se obligandi ad vinculum indissolubile, verum esse Matrimonium; licet intendat postea dimittere uxorem, non habitando cum ea, quod idem videtur contingere in bono fidei & prolis: ergo frustra constituitur hæc differentia.

Respondetur: ad bonum Sacramenti minime pertinere non separari ab uxore quoad torum, sed tantum ut vinculum sit indissolubile; ad bonum autem fidei & prolis pertinere, non tantum obligationem ad ea servanda, sed etiam ipsorum bonorum executionem: unde rectè dixit D. Thom. 4. dist. 31. q. 1. a. 3. in corpore: Bonum Sacramenti semper esse de essentia, non verò alia bona, & in hoc versatur differentia. Hæc ille.

D. Thom.

Breviter: Matrimonium, semel legitime contractum, nequit amplius dissolvi, quidquid contrahentes intendant, vel non intendant, cum tamen post Matrimonium, legitime contractum, possint conjugati impedire generationem prolis, & non servare fidem, adeoque non potest quis efficaciter velle indissolubiliter contrahere, & efficaciter velle Matrimonium semel legitime contractum dissolvere, sicut potest quis efficaciter velle legitime contrahere, & nihilominus efficaciter velle prolem impedire, & non servare fidem.

450. An quando conditio contraria apponitur ab altera tantum parte, vitiet Matrimonium? Probatur sententia affirmans ex Sanchez.

Ceterum si à me queritur: An quando conditio contraria Matrimonio, apponitur ab altero tantum à contrahentibus, vitiet Matrimonium? Respondeo citius, affirmative; Probatur, inquit Sanchez lib. 5. disp. 13. n. 3. quia diversitas in consensu vitiat contractum, ut quando alter pure consentit, alter verò sub conditione; ut habetur expressè l. 1. §. Si quis simpliciter, ff. de Verb. oblig. ibi: Et versà vice, si interrogatus fuerit sub conditione, responderis pure, dicendum erit, eum non obligari. Et ratio est manifesta; quia non uniuntur inter se consensus, ex qua unione contractus oritur: ergo cum in hoc Matrimonio inveniatur hæc diversitas, erit nullum.

Secunda probatio.

Secundò; quia ad Matrimonium requiritur mutua corporum traditio: at in hoc casu non invenitur, cum alter non absolute tradat corpus, sed sub conditione contraria Matrimonii substantiæ, ac consequenter excludenti verum consensum; ergo nullo modo est Matrimonium. Hanc sententiam Sanchez supra n. 5. vocat probabiliozem; oppositam autem valde probabilem.

Sed Pontius sup. cap. 1. n. 8. Ego cum Petro Ledelma de Matr. q. 47. dub. 5. principali, quod movet circa bonum nem ad 8. dub. 4. non solum hæc conditionem existimo esse magis probabilem, etiam oppositam, nullam prorsus habere probabilitatis speciem. Ratio, quæ me movet hæc est. Quia vinculum Matrimonii contrahere non potest, sed resultat ex consensu mutuo, necessario ad Matrimonium consensus ejus, qui consentit sub conditione contraria substantiæ Matrimonii, non potest qui ad conjugium requiritur: ergo non potest altero, pure contrahente, non potest vinculum Matrimonii. Quod non tantum verum est in foro conscientie, sed etiam in foro externo, dum consistat de re certa expressè, posita ab uno contra Matrimonium. Hæc ille.

Interim probatur opposita sententia, ex cap. Aliquando, 22. de Matrim. sumptum est. ex D. Aug. lib. 1. de Concup. cap. 15. & sic loquitur: Aliquando usque pervenit hæc libidinis concupiscentia, ut etiam venere, & si nihil valuerit, conceptos semine in utero viscera extinguat, atque, venere prius prolem interire, quæ uterum utero jam vivebat, occidit uterum. Prorsus si ambo tales sunt, conjugium, & si ab initio tales fuerint, conjugium, sed per stuprum patris concupiscentia, autem non ambo sunt tales, autem est quodammodo meretricis mater uxoris.

Respondet Sanchez supra n. 4. q. 5. de Matr. dub. 5. esse in pactum, sed tantum in pactum sumendi, & ipsam sumendi sive ambo, sive alter habent conditionem, est verum Matrimonium. Priori parte dum dicit, non est quando ambo eam intentionem intelligit, id est, non servare conjugium, ut explicat ibi Gloss. verb. sunt, dicens: Id est, iura conjugii, non autem, quod non est Matrimonium, ut patet ex eadem Gloss. verb. in: ubi sic ait: Nota, quod non est conjugium, qui eo animo conjuncti sunt, ut non proles impediatur: & quod tu non peccat, alter non: & quod Matrimonium quando ex una parte tantum venit, non est Matrim. c. 1. sed hoc falsum est.

Si hoc falsum est, uti reverè est, ergo Aug. debet intelligi de re certa, alioquin falso diceret, quando unum eam conditionem habet, unum esse conjugium, alium verò non, sed meretricis adulterum.

13 Sacramentum

Rogas : quare ergo hoc nomine vocet eos, si sint veri conjuges? Respondeo cum Gloss. ibi verb. *Meretrix*, quia *digna pena, quâ aliqua meretrix est digna*. Et verb. *Adulter*, quia *dignus pena, quâ aliquis adulter est dignus*. Itaque Matrimonium, de quo ibi Aug. ab initio fuit contractum purè & absolute absque conditione contraria substantiæ Matrimonii, quamvis fortè contrahentes interius cogitaverint de violanda sua obligatione non impediendi prolem; aut certè postea vel uterque, vel alter curaverit per venena sterilitatis, aut aliâ viâ impedire prolem. Igitur per hoc argumentum non redditur valde probabilis opposita sententia.

Nunquid per illud, quod sequitur? Quia quamvis alter consensus sit purus, & alter conditionalis; at ille conditionalis non vitiat actum; ergo valebit Matrimonium. Probat Antecedens; quia per eandem causas contractus nascitur & dissolvitur, c. 1. de Reg. juris: sed ad Matrimonium constituendum est necessarius mutuus consensus, ergo & ad dissolvendum. Cùm ergo hic non concurrat alterius consensus in conditionem, ea conditio non vitiat. Si ergo non vitiat, & ex alia parte est turpis, habebitur pro non adjecta, juxta cap. fin. de Condit. appof. & remanebit consensus purus in Matrimonio.

Et confirmatur; quia conditio nec confert ad contractum Matrimonii confirmandum, vel infirmandum, nisi ab utraque parte acceptetur, teste Soto 4. dist. 29. q. 2. a. 1. ante 2. Concluf. verfu: *In calce demum*: ergo cùm illa conditio non acceptetur ab utroque, non infirmabit Matrimonium, & cùm ex alia parte sit turpis, habebitur quasi adjecta non esset.

Sed neque hoc argumentum valde probabilem ostendit hanc sententiam: facile quippe responderetur: contractum, ubi semel perfectus est, per easdem causas debere dissolvi, & sic per mutuam consensum; at antequam perficiatur, satis est, ut alter dissentiat; jam autem Matrimonium per appositionem talis conditionis est omninò nullum: & dum ais, conditionem non vitare, quando non acceptatur ab altera parte, negandum id est, quando est contraria Matrimonio, quia est index dissensûs, & dissensus alterius fat est, ad annullandum Matrimonium. Ita Sanchez.

Miror ergo, Auctores hujus sententiæ adducere dictam Regulam juris, quæ, ut notat Gloss. ibi verb. *Omnis res, fallit in Matrimonio*. *Fallit* (inquit Gloss.) *hæc regula sup. de Baptis. Majores. Item in Matrimonio, quod solo consensu contrahitur, 22. q. 2. Sufficit, sed solo consensu non solvitur 32. q. 7. Licet*. Et verò quomodò posset dissolvi Matrimonium, nisi priùs fuisset contractum? Semel

autem legitime contractum indissolubile est etiam per utriusque consensum. Quid ergo hæc Regula ad propositum nostrum?

Porro quòd ait Sotus, conditionem nec conferre ad contractum Matrimonii confirmandum vel infirmandum, nisi ab utraque parte acceptetur, falsum est, si intelligatur, sicut Adversarii videntur intelligere; nam procul dubio conditio honesta vitiat Matrimonium, etsi ab altera parte non acceptetur, & tamen etiam de ea loquitur Sotus. Nec refert, quòd in casu proposito sit conditio turpis, quæ habetur pro non adjecta; quia non est tantum turpis, sed etiam contra substantiam Matrimonii, quæ secundum dict. cap. finale, vitiat Matrimonium. Et ex nullo verbo colligitur, quòd debeat acceptari ab utraque parte; ergo gratis id asseritur. Atque ex his patet quam parvam (si tamen ullam) habeat probabilitatem illa sententia, quæ nullas alias producit rationes, ad ejus veritatem stabilendam.

Sed quid, si post talem contractum semetud carnaliter cognoscant? Respondent Aliqui: Matrimonium valere; quia eo ipso videtur à conditione recedi, & per consequens Matrimonium erit purum, juxta cap. *Per tuas*, de Condit. appof.

Hanc etiam sententiam Sanchez supra num. 5. vocat valde probabilem, quamvis ipse oppositam teneat. Respondet autem ad argumentum, mox pro ea adductum: tunc recedi à conditione per copulam, quando sunt contracta sponsalia valida: vel si non fuerunt valida, saltem contrahentes ostenderunt verum contrahendi animum; ut bene Sotus 4. dist. 29. quæst. 2. art. 1. ad finem: at quando alter adject conditionem, contrariam substantiæ Matrimonii, potius indicavit dissensum, unde copula non indicat recessisse à conditione. Sicut eadem ratione, quando ex communi consensu adjecta est conditio contraria, non censetur per copulam recessum à conditione; ut bene docet Adrianus 4. quæst. 3. de Matrim. dub. 9. Covarruvias 4. decret. 2. part. cap. 3. §. 1. numero duodecimo, alias 17. Hæc ille.

Et sanè de sponsalibus validis sermo est in d. c. *Per tuas*, conditionis tamen, id est, celebratis sub conditione licita, cujus eventus expectandus est, & idè secutà copulà ante eventum conditionis, præsumitur à conditione recedere. In hoc autem casu nullus omninò fuit consensus Matrimonii, cùm destructus fuerit conditio apposità contra ejus substantiam. Sed neque sponsalium; tum, quia illa non erant sponsalia; tum, quia etiam sponsalia cum conditione contraria substantiæ Matrimonii, quæ in Matrimonium refundatur, sunt invalida. Ergo non est unde

G g g g præ-

456. Resp. ad confirmationem.

458. Quid si post talem contractum semetud carnaliter cognoscant?

Sanchez putat non esse recessum à conditione. Sotus.

Adrianus. Covar.

455. Secunda conclusio.

Confirmatio.

456. ad probationem.

præsumatur consensus Matrimonii in hoc casu, sicut in illo.

459. *Quando sponsalia sub conditione contraria substantia Matr. sine invalida.* Sanchez. Dico signanter: *Quæ in Matrimonium refundatur*: quod tunc evenit, quando conditio contraria ponitur tanquam implenda post Matrimonium. Quando autem (inquit Sanchez supra disput. 14. num. 2.) debet impleri ante, tunc si est contra inseparabilitatem, ut: *Contraham tecum, nisi antequam Matrimonium aliam ditioem aut pulchriorem invenero*, non vitiat Matrimonium; quia ipsi non opponitur, cum non tollat Matrimonii inseparabilitatem; nec etiam opponitur sponsalium naturæ, utpote quæ solubilia sunt. Nec etiam rejicitur tanquam turpis; quia non est talis, cum ad peccatum minimè incitet: quare valida erunt sponsalia impleta eâ conditione, & eâ deficiente erunt nulla.

Si verò sit conditio contra Matrimonii fidem, ut: *Si ante Matrimonium forniceris*, tunc valebunt sponsalia rejecta eâ conditione tanquam turpi. Quia ea non contrariatur Matrimonio, cum ad fidem Matrimonii solum pertineat, ne postquam translatum est dominium corporis in conjugem, alteri tradatur: at ante Matrimonium non est translatum dominium: si verò advesatur bono prolis, ut: *Si ante Matrimonium venena, quibus sterilis efficiaris, sumas*, vitiat sponsalia: quia per eam conditionem obligatur sponsus ad aliquid contrarium bono prolis, quod per illud Matrimonium promissum; intenditur: unde adversatur futuro Matrimonio promisso. Quare non est simile de conditione contraria de præterito vel præsentis; quia per illam minimè obligatur ad aliquid Matrimonio repugnans. Ita Sanchez. Equidem consequenter ad ea, quæ docuerat eod. libr. disputat. 9. num. 6. & 9.

460. *Docet Pontius hanc conditionem: Si ante Matr. &c. non vitiare sponsalia.* Alioquin docet Pontius lib. 12. cap. 7. num. 2. hanc conditionem: *Si ante Matrimonium sumpseris venena sterilitatis*, non vitiat sponsalia; cum, inquit, hæc conditio adimplenda fit ante contractum Matrimonii, & ideo non fit contra substantiam Matrimonii, nondum contracti; de illa proinde judicandum est, ac de conditione turpi. Hæc ille. Utique consequenter ad ea, quæ docuerat lib. 3. cap. 9. num. 11. ubi sic ait: Si loquamur de conditione sumendæ potionis sterilitatis, quæ ante Matrimonium adimpleri potest, mihi videtur certum, illam conditionem, si in vim conditionis ponatur: *Contraham tecum, si antequam Matrimonium perficiatur, sumpseris venena sterilitatis*, tantum esse turpem, & non contrariam substantiæ Matrimonii.

461. Ratio est, meo iudicio, facilis & aperta; quia adhuc non est contractus Matrimonii,

neque ex consensu, qui adhibetur ad Matrimonium, nascitur obligatio contra bona substantiam Matrimonii; immò potius ex implatione conditionis nascitur obligatio adhibendi consensum matrimoniale. Ergo non concurrit ille consensus ad eam conditionem, cum consensu Matrimonii. Quare non est cur destruat substantiam ipsius contractus Matrimonii, qui nondum est; sed sequetur postea ex eventu conditionis.

Et explico magis; quia vel tunc vitiat ex natura rei, quia destruit substantiam, hoc non, ut dictum est; vel vitietur tantum ex dispositione Pontificis, qui in odium turpium iniquæ conditionis, vellet Matrimonium irritum, quod ex eventu ejus conditionis legitur, irritare. At hæc mera juris humani positio esset, si rescinderet contractum brutum sub conditione turpi, & cogitatio resultaret ex eventu conditionis turpis. Non ergo recte, neque consequenter potuit dicere Thom. Sanchez, hæc conditionis dispositionem in dicto cap. finem tunc declarationem juris naturalis. habet Basilius.

Cujus utique doctrinam superius dicti fuimus, & ideo hic etiam sequitur eod. lib. 12. dicimus: si Matrimonium non vitiat per appositionem hujusmodi conditionis, ne vitiantur sponsalia, quæ sunt ante Matrimonium, cum non sit alia de re ipsius, quam alterius.

Hic ergo fit finis hujus Conclusi. in qua ad sufficientiam, de re, tractavimus de conditionibus, contraria substantiæ Matrimonii, & bonis Matrimonii, que pertinent ad ejus essentiam quoad obligationem secus quoad executionem; quod bene nondum est. Sequitur agendum de conditionibus necessariis, & impertinentibus, quibus instituitur

CONCLUSIO X.

Hæc conditio: *Si soleras virum*, non est suspensiva; secus autem: *Si Petrus transeat per platam*.

Hæc conditio: *Si Petrus &c. est virum*, quas vocant impertinentes, quæ ab illis qui censent se habere, veluti conditiones turpes, & ideo rejiciendas esse seu habendas pro non adjectis. Probatur autem esse turpes; quia turpe apparet contractui tam facti, & qui Sacramentum est, hujusmodi conditiones adijcere.

Si quis contraxit (inquit Sotus 4. dist. 29. quæstione 2. articulo tertio post 3. Conclusi.)

cluf. verl. Tandem.) cum aliqua, quam non vidit, sub illa conditione: *Si non fuerit caeca, aut muta, aut coecus, aut leprosa, vel aliqua infirmitate turpitudine deformata*, profecto si secus sit, Matrimonium non tenet, etiam si fiat per verbum de praesenti: *Contrabo*. Et par jus de sponsa respectu sponsi. Quare eadem est ratio, si dixerit: *Nubenti, si hanc aut illam doctus est artem, ad alendam vitam, aut si est ingenuus*, aut alia similia.

Nam licet conditiones illae, jure expressae: *Si pater consenserit*, aut, *si dotem dederis*, propinquius ad naturam Matrimonii spectent, & ideo jure admittantur; nihilominus istae sunt etiam conditiones, tum honestae, tum ad perpetuitatem cohabitationis, & generandi, permulturn referentes: & ideo nulla est causa, cur non pariter eodem jure approbentur, tanquam necessariis implendae. Secus si essent conditiones, ad Matrimonii finem minus referentes: Si enim quis contraheret cum aliqua absente, hac conditione: *Si esset pulchra*, aut, *benè morigerata*; quia istae qualitates recipiunt magis & minus, non sunt in foro Ecclesiae admittendae, tanquam Matrimonium vitiantes; maxime, si de praesenti fuerit contractum; quia de sponsalibus non tantum imminet periculi, si dissolvantur. Hæc ille.

Sed non placent Sanchio supra disp. 18. num. 3. qui censet, hujusmodi conditiones suspendere contractum Matrimonii, neque aliter esse validum, nisi illis stantibus. Probat autem; quia omnis conditio, jure non improbat, potest apponi Matrimonio, ut colligitur à contrario sensu ex cap. *Super eo*, 5. de Condit. appof. ibi: *Ac conditionem ipsam canonica non improbet statusa*. Sed hæc conditiones impertinentes, nullo jure reprobandur: ergo possunt valide apponi. Probat Minor; quia cap. fin. de Condit. appof. rejicit conditiones turpes, quia incitant ad peccandum; sed conditio impertinens ad nullum peccatum inducit: ergo nullo modo est rejicienda. Ita Sanchez.

Quem sequitur Aversa hinc quæst. 5. sect. 4. §. *Quinò ulterius*, ubi sic scribit: Hæc conditiones inutiles, non sunt reputandae tanquam turpes, ut in iis habeat locum dispositio illa Canonis de conditionibus turpibus, intellecta quoad vim suspensionis; Pontifex enim ibi vocabat conditiones turpes, quæ essent illicitæ ad observandum, & quæ inducunt ad peccatum, ideoque præsumebat, non ex animo apponi. Quod totum non procedit in aliis conditionibus, non illicitis, sed inutilibus. Si autem apponantur in vim obligationis, quando scilicet unus contrahens intendit tunc absolute contrahere, sed simul obligare al-

terum ad aliquid faciendum, sic dici possunt, conditiones inutiles haberi pro non adjectis, id est, non obligare ad sui observationem: quia dum sunt inutiles, earum omissio non est æstimabilis, & nullum damnum infert parti, nec rationabilis querelæ occasio. Sicut quidem in aliis humanis commerciis contingit. Hæc ille.

Quid ergo dicendum ad rationem oppositæ sententiæ? Quamvis (inquit Sanchez supra num. 4.) conditionem impertinentem adjicere Matrimonio, culpa aliqualis fit: non tamen est ex turpibus, quæ rejiciuntur à Matrimonio; quia non obligat, neque incitat alterum contrahentem ad aliquod peccatum in futurum admittendum, qualis est illa; *Si furtum feceris*.

Atque hæc satis de conditionibus impertinentibus, quæ sine dubio admittendæ non sunt ab eo, qui Matrimonio assistit, immò & ab his, qui contrahunt, minime apponendæ; quia sine causa, qualis hic nulla est, non debet Sacramentum ministrari sub conditione, ut ex alibi dictis constat: interim si apponantur à contrahentibus, & admittantur ab eo, qui Matrimonio assistit, putamus cum Sanchio, Aversa, & Aliis, à Sanchio citatis, Matrimonium non esse perfectum, donec conditio impleatur, nisi aliud constet de voluntate contrahentium.

Venio ad conditiones necessarias, quæ in duplici sunt differentia; nam aliquæ sunt necessariæ per naturam, qualis est illa, quæ ponitur primo loco in Conclus. *Si sol cras oriatur*: aliæ per naturam sunt contingentes, per accidens autem ex aliqua suppositione necessariæ; qualis est hæc: *Si Antichristus nascetur*: supponitur quippe ex revelatione divina infallibiliter nasciturus, tamen ex natura sua contingenter.

Præterea: licet res aliqua certa sit, potest tamen ex aliqua parte esse incertitudo; v. g. certum est tempus, in quo fit aliquis pubes, scilicet decimo quarto anno; an verò ad id tempus perventurus sit, incertum est. Similiter etiam futurum aliquid certum est, quando autem futurum sit, incertum est: ut: *Si morieris*; *Si Antichristus nascetur*; certum enim est moriturum; certum nasciturum; incertum verò quando morietur, aut quando nascetur. Aliquando & futurum esse aliquid certum est, & tempus certum est, ut: *Si sol cras orietur*. Denique potest esse, ut vel necessitas eventus futuri sit nota & certa, vel ignota & incerta ipsis contrahentibus. His prænotatis,

Incipio ab illis, in quibus DD. magis conveniunt, salvâ semper intentione contrahentium, à qua hæc res prorsus dependet;

467.

Resp. ad rationem oppositæ sententiæ.

468.

Conditiones necessariae in duplici sunt differentia.

Res certa, & aliqua parte potest esse incerta.

469.

det; siquidem conjugal contractus totam vim suam accipit à consensu contrahentium. Qualescumque necessaria, si contrahentes velint absolute suspendere suum consensum ab eventu conditionis, liquet, Matrimonium non subsistere in foro interno ante eventum conditionis, quidquid judicet forum externum, ut supra latius diximus de conditionibus turpibus & impossibilibus.

470. *Conditio in se certa, contrahentibus incerta, suspendit contractum.*

Si ergo contrahentes non habeant notitiam & certitudinem de eventu conditionis, quamvis alioquin conditio sit in se & in suis causis necessaria, jam planè illi non intendunt simpliciter & absolute contrahere, sed contractus manebit suspensus usque ad conditionis eventum. Quia nimirum conditio apud illos est contingens & dubia, atque ad eò etiam illorum consensus, ex eorum mente suspenditur in eventum futurum.

Iraque si qui contrahant cum hac conditione: *Si crastina die pluet*, qui sanè eventus, licet in causis naturalibus sit determinatus ac necessarius, tamen non est apud homines certus; hic contractus non erit firmus, nisi eveniente pluvia. Et similiter si contrahant cum hac conditione: *Si cras sol eclipsabitur*, quamvis enim hic eventus sit certus & prævisus apud astronomæ peritos; tamen supponimus esse incertum apud illos contrahentes.

471. *Objeção ex §. 7. Instit. de Verb. oblig.*

Nec obstat §. *Conditiones*, Instit. de Verb. oblig. ibi: *Quæ enim per rerum naturam sunt certa, non morantur obligationem, licet apud nos incerta sint*; quia loquitur textus in conditione de præterito vel præteriti, ut manifestè patet ex ejus verbis, quæ hic subdo: *Conditiones, quæ ad præsens vel præteritum tempus referuntur, aut statim infirmant obligationem, aut omnino non differunt: veluti: Si Titius consul fuerit, vel, Si Mœvius vivit, dare spondes? Nam si ea ita non sunt, nihil valet stipulatio; si autem ita se habent, statim valet. Quæ enim &c. ut sup.*

472. *Quid si sciatur id quod positum est in conditione factum esse, & iterum fieri possit.*

Quamquam & id indigeat aliquâ limitatione, quam invenio apud Pontium lib. 3. c. 1. n. 7. Si sciatur, id, quod positum est in conditione, factum esse, & iterum fieri posse, expectandus est eventus, & conditionalis contractus est, donec iterum fiat. Si autem ignoretur, purus est contractus, & satisfactus videtur conditioni, ac si esset de præterito.

L. 11. ff. de Condit.

Sic Jure-Consultus in l. 11. ff. de Condit. & demonst. *Si jam facta sint, quæ conditionis loco ponuntur, & sciat testator, quæ iterum fieri possunt, expectentur, ut fiant; si verò nesciat præteriti debeantur.* Et l. 10. eod. *Si sic legatum sit: Si navis ex Asia venerit, & ignorante testatore navis venerit testamenti facti tempore: dicendum, pro impleta haberi. Et si*

L. 10. eod.

cui sic legatum est. Cum pubes erit: fundum do hoc erit dicendum. Idem enim expectanda testator, ut eveniret, quod cogitabat ignorans, & hoc animo, ut si evenisset, legatum deberetur.

Si autem sciens disposuit, planum est aliis cogitasse, non de his, quæ jam facta fuerant five evenerant; l. Solemus. Condit. & demonst. Solemus dicere, cum in tempore liberorum uxori legat, de his non fuisse, quos jam tunc uxor habuit, cum legatur maritus. Et l. 68. eod. Si ita legatum. Cum nupterit: si nupta fuerit, & hoc scisset, alterum Matrimonium erit dicendum. Verba enim conditionalia in obsequium intelliguntur de futuro.

Dixit autem Jure-Consultus in l. 11. *Quæ iterum fieri possunt; quæ iterum fieri non potest, conditio habetur impleta, five iciverit, five non. Si generum ob rationem dictam; si verò licet, quia conditio est impossibilis, & habetur non adjecta: ut si dicatur: Contraham si Titius pubes fuerit, ille jam pubes iterum pubes fieri non potest, imò conditio reputatur, & habetur pro adjecta, si sciebat illum esse puberem. Sit cat Donel. lib. 8. c. 32. §. Illa non est ratio testatoris. Huculque Pontius.*

Ex quibus patet, quid dicendum sit de contrahentis mente res futuri, resque autem sit præsens aut præterita, licet liquet, non concludere de determinatione de præterito vel præteriti, ut conditionem de futuro à parte conditionis contingentem autem esse certum quod contrahentes.

Si autem futurus eventus sit contra-

hentibus notus & certus: tunc si ita contrahant (inquit Averla hic q. 5. sect. 3.) *propio te in conjugem, si crastina die pluet surgat, & ita intendant, quasi dicentes: certum est, solem cras orturum, ita iter accipio, jam planè eo ipso est validum ac firmum tale Matrimonium, ut enim nunc certum est, solem orturum, ita nunc statim conjugati iuramentum, quare ex nunc firmum est tale conjugium.*

Neque in hoc ulla differentia est, si sciet etiam de tempore, quo effectus futurus, five solum de substantia effectus futuri, five eventus sit necessarius ab intrinseco, five ab extrinseco, five in causis naturalibus, five ex suppositione, aut Dei providentia, five hæc certitudo habeatur naturali scientia, five revelatione divinâ. Quare perinde est, si Matrimonium contractum sit in tali conditione; si futurum est unum, five plurimum, si nasciturus est Antichristus, alii, five similia. Quia in hoc nihil refert, unde provenerit certitudo: sed solum ancertitudo.

B
Sacramentum
Matrimonii

intentio contrahentium, quæ eodem modo est determinata ad præsens, quæcumque viâ fiant futurum esse talem eventum. Hæc ille. Nec est, qui audeat contradicere.

Persequitur autem dicens: Potest tamen alia esse intentio contrahentium, nempe, ut quàmvis certi sint de conditionis eventu, & nunc intendat contrahere, tamen non intendant, nisi pro eo tunc, quo re ipsâ talis conditio eveniet; ita ut idem velint dicere: *Accipio te in conjugem, si cras sol oriatur*; ac si dicerent: *Accipio te pro eo puncto, quo sol cras oriatur*. Quæ quidem non tam est conditio suspendens certitudinem rei, quàm potius limitatio differens executionem ad aliquod tempus. Et sub hac intentione, verè quidem contrahentes non perficiunt tunc ultimare contractum, cum sese per verba illa accipiunt mutuo in conjuges: sed ad summum perficietur, quando adimplebitur illius conditionis sui limitationis eventus. Hactenus Averfa.

Idem ante ipsum docuerat Sanchez lib. 5. disp. 2. n. 4. Monuerim, inquit, sæpè apponi prædictam conditionem, non tanquam conditionem, sed tanquam temporis præfinitionem, & tunc non statim esse Matrimonium, donec tempus præfixum accedat: ut si quis diceret: *Contraham tecum, si & quando vel cum sol cras oriatur*. Hæc ille, cum Aliis multis, quos citat.

Unde infert Sotus 4. dist. 29. q. 1. a. 1. post 2. conclus. vers. *Hinc colligitur*. Si quis dicat: *Contraham tecum, si pater meus moriatur*, videri eam conditionem non adjectam esse tanquam conditionem, sed tanquam temporis præfinitionem; & sensum esse, quando pater meus obierit: secus (inquit hic Auctor) si dicas de præsentis: *Contraho tecum, si pater meus sit moriturus*, continuè tenet Matrimonium: quia conditio est necessaria, & non ponitur ut designatio temporis.

Sed in his omnibus eventibus (inquit Sanchez supra) non tam verbis, quàm contrahentium menti inhærendum est; quæ si constare nequit, placet hæc conjectura Soti, dum enim homines adjiciunt hanc conditionem: *Si pater meus morietur*, non adjiciunt tanquam necessariam, sed volunt utique se obligare, post patris obitum: quem tamen sensum nullatenus patitur ea verborum forma: *Si pater meus est moriturus*. Hæc ille.

A quibus non dissonat Sotus supra dicens: In his ergo & similibus discernendis prudentiâ opus est. Et Averfa supra, dum ait: Quænam autem & qualis sit intentio contrahentium, attendi debet ex verbis ipsorum, aut etiam ex aliis circumstantiis & adminiculis. Et quando aliud non constet aut appareat, censendum potius erit illos simpliciter & absolute voluisse pro tunc contrahere, juxta

priorem sensum dictum, & pro tunc verè perfectisse contractum. Ita Averfa.

Atque de hoc casu intelligenda est Conclusio nostra, quæ communis est, & probatur ex l. *Si pupillus*, §. *Qui sub conditione*, ff. de Novatio. ibi: *Qui sub conditione stipulatur, quæ omni modo existura est, purè videtur stipulari*. Et l. 7. ff. de Verb. oblig. *Impossibilis conditio cum in faciendum concipitur, stipulationibus obstat: aliter atque si talis conditio inseratur stipulationi: Si in cælum non ascenderit; nam hæc utilis & præsens est, & pecuniam creditam continet*.

Idem dicitur §. *Si impossibilis*, Instit. de Inutil. stipul. ibi: *At si ita stipuletur: Si digito cælum non attingero, dare spondes? Purè facta obligatio intelligitur, ideoque statim peti potest*. Et ratio est; quia cum jam conditio illa futura sit præsens, & determinata in sua causa naturali, non solum secundum se, sed etiam secundum tempus, ita ut impossibile sit oppositum esse, censetur jam impleta. Auctores pro hac sententia vide apud Sanchezium sup. n. 2. non cito eos, quia sicut dixi, est communis tam Jurisperitorum, quàm Theologorum.

Interim contendit Pontius supra n. 12. obligationem istam suspensam manere usque ad diem craftinum. Ex his, inquit, quæ hactenus constituta sunt; quantum ego judico, verè & consentaneè ad juris principia; colliges primò solutionem ejus, quod quæritur: An si quis ita contrahat: *Ego tecum, contraho, si sol cras oriatur*, contractum sit Matrimonium de præsentis. Ego enim purè contractum existimo, ac suspendi non conditione, sed morâ temporis; & hunc esse hujus conditionis sensum, nisi ex mente contrahentium aliud constet, sicut dicebamus in contractu sub conditione: *Si morieris*; quia quod est certum viventi debitum iri, ut dicebam, non est sub conditione. Conditio enim ponit in incerto. Quare obligatio quidem ab eo tempore jam est, suspensa tamen usque ad diem craftinum. Quod secus est in conditionali contractu, ut dictum est, cum non sit obligatio contractus ante eventum conditionis. Contractui enim & obligationi puræ, non repugnat suspendi morâ, sed suspendi conditione. Hæc ille.

Sed quæro ego: Matrimonium hujusmodi ante diem craftinum perfectum est, ita ut sit indissolubile mutuo consensu, & liceat carnaliter copulari? Si affirmaveris; interrogo, quid ergo est illa suspensio obligationis? Quis ejus effectus? An forè, quod ita conjugati non possint petere debitum, aut non teneantur reddere ante diem craftinum? Sed neque tenentur reddere ante bimestre. Si negaveris, copulam esse licitam ante diem craftinum. Quomodo ergo illa obli-

478.
Probatur
Conclus per
l. 9. ff. de
Novat. Et l.
7. ff. de Verb.
oblig.

Item ex §.
12. Instit.
de Inutil.
stipul.

479.
Obligatio
Matrimonii
contracti sub
conditione:
§. sol etc.
suspenditur
morâ tem-
poris, juxta
Pontium.

480.
Contra av-
guitur.

gatio jam est? Nam si jam est obligatio Matrimonialis, jam est Matrimonium, & jam contrahentes sunt veri conjuges; copulam autem inter veros conjuges, quis negare potest esse licitam de per se loquendo?

Oppositum docet Dicast.

Hinc Dicastillo hic disp. 5. n. 119. Quando, inquit, non constat, appositam esse (conditionem necessariam) ad suspendendum consensum, censendum est Matrimonium in utroque foro tam exteriori quam interiori absolute statim valere ac perfici, nec solum obligare ex tunc, sed etiam pro tunc, quidquid in hoc ultimo videatur Basilium reclamare.

481. Quid si pro consensione assignetur mors alicujus extranei? utat Pontius eam esse suspensivam.

Sed juvat audire ipsum Basilium sup. n. 10 & 11. Quando, inquit, venturum esse diem, certum est; incertum autem, quando eveniet, ut: Si morietur, distingui debet. Aut enim assignatur tempus mortis alicujus extranei, ut: *Contrabo tecum, si Titius moriatur*; quod quidem incertum est, an sit venturum vivo eo, cum quo contraho, vel mortuo, vim conditionis habet, suspenditurque contractus obligatio ea conditione.

482. Probat à simili.

Idque constat exemplo, desumpto ex legato relicto; si enim relinquatur legatum alicui: *Si alter moriatur*, si legatarius decedat ante alterius mortem, non debetur legatum, quia potest vivo legatario non venire ea conditio, & probat textus in l. 1. § 2. de Condit. & demonst. *Heres meus cum morietur decem dato; nam diem incertum mors habet ejus; & ideo si legatarius ante deceperit, ad heredem ejus legatum non transit: quia non cessit dies vivo eo, quamvis certum fuerit moriturum heredem.*

L. 79. ff. eod.

Probat etiam textus in l. 79 § 1. ff. eod. *Heres meus, cum ipse morietur centum Titio dato, legatum sub conditione relicto est; quamvis enim heredem moriturum certum sit, tamen incertum est, an legatario vivo dies legati non cedit, & non est certum ad eum legatum perventurum.* Quare in hoc non recte loquitur Thomas Sanchez lib. 5. disp. 2. n. 5. & 6.

483. Matrim. sub conditione: Si pater moriatur, est conditionale.

Unde si Matrimonium contrahatur sub hac conditione: *Si pater moriatur*, suspenditur & conditionale Matrimonium est, & expectandus dies mortis patris; potest enim contingere, ut is, cum quo contrahitur, decedat vivo patre: hoc autem non tantum est, tempus esse præfixum contrahendo Matrimonio, ut putat Thomas Sanchez, sed conditionem positam, ut constat ex his, quæ dicam modo, & ex his diversis effectibus, quos habet obligatio in die, & obligatio sub conditione, quod non satis advertit Tho. Sanchez.

484. Quid si designetur mors ipsius, cum quo contrahitur, aut cui relinquatur legatum, ut: *Lego tibi centum, si morieris: Contrabo tecum,*

si morieris, purum quidem legatum est, atque contractus, nec conditione suspenditur, sed mora, ut ait Papinianus in l. *Heres meus* de Condit. & demonst. *Heres meus, cum morietur Titius, centum ei dato purum legatum est, quia non conditione, sed mora suspenditur: non potest enim conditio non existere.* Quamvis enim incertum sit, quo die morietur, quia tamen non potest dies mortis non venire, & quidem vivo legatario, aut eo, cum quo contrahitur, cum certum est, viventi debitum iri, non potest esse sub conditione, quæ ponit in incerto, utrum res debeatur an non.

Unde & debetur legatum, & debetur etiam contractus Matrimonii vel alius tempore tamen mortis, non ante; is enim sensus est illius conditionis: *Si morietur, non, si mortuum fuerit*: esset enim impossibile contractio, atque aded haberetur pro non actum, sed cum agit animâ, & antea contractum est, neque perfectum Matrimonium, sed fertur in diem mortis, tanquam in tempore destinatum, in quo contrahendum est, si queadhuc Pontius.

Itaque secundum Basilium, si quis contrahat: *Ego tecum contrabo Matrimonium, si hinc cras orietur*, contractus non est, neque perfectum Matrimonium, sed referatur in diem, in quo contrahendum est. Infero ego, esse appositam ante illud tempus Matrimonium, cum tuo consensu dissolubile est, si alterum est carnaliter copulari, eodem modo quo dissolubile est, & quo illicitum est carnaliter copulari ante eventum conditionis contingentis: quæ enim disparat? Nam in neutro casu Matrimonium est perfectum, sed perficiendum, quando advenit dies præfixus, aut eveniet contingens conditio.

Et verò si Matrimonium sub conditione: *Si pater moriatur*, suspenditur & conditionale Matrimonium est, ut vult Pontius supra, quia contingere potest, ut is, cum quo contrahitur, decedat vivo patre; cur immo Matrimonium sub hac conditione: *Si pater moriatur*, non erit conditionale, cum potest contingere, ut is, cum quo contrahitur, decedat ante diem craftinum? Ergo utique conditio, vel neutra, ponit Matrimonium in incerto; quia fieri potest, ut in neutro casu contrahatur Matrimonium, quod non sicut advertit Pontius.

Unde non est similis casus, qui ponitur in l. *Heres meus*, sup. à Basilio allegatus, qui fieri non potest, quin aliquando debeatur legatum, cum tamen fieri possit, ut nunquam contrahatur Matrimonium, si videlicet ante diem craftinum is, cum quo sic contrahitur, moriatur.

Deinde ad d. legem respondet Sanchez supra

Basilii
Sacramentum
Matrimonii

supra n. 8. aliud esse cum conditio exprimitur per, Si, & aliud, quando exprimitur per, Cum; priori enim casu est vera conditio, & si est necessaria, cum sit praesens in sua causa, censetur statim impleta: posteriori autem casu non est conditio, sed temporis praesinitio, & ita suspendet legatum: & in hoc casu loquitur dicta lex: *Heres meus*. Hae illi. Bene, an male, patebit ex infra dicendis.

Denique nota, quod ait Gloss. in dict. l. verb. *Purum*: *Quoad transmissionem*, inquit, non ut statim possit peti. Jam autem transmissio ad haeredes, non habet locum in Matrimonio: ergo non valet hic argumentum a legato, ad Matrimonium; cum legatum possit habere aliquem effectum de praesenti, quem non habet legatum conditionale, secus Matrimonium; vel assignet nobis Pontius illum effectum in Matrimonio.

Sed nunquid eadem est ratio conditionis necessariae ex natura sua, & conditionis necessariae per accidens tantum? Pontius supra n. 13. sic ait: Secundum colligo, quid dicendum sit in eo, quod quaeri solet: Si quis contrahat cum aliqua: *Si Antichristus nascetur*. Nam Tho. Sanchez disp. citata n. 7. existimat esse purum contractum, non conditionalem, & idem docet Rebellus lib. 2. de Mat. q. 10. sect. 14. & Theologi communiter. Quia non minus certum est, secundum fidem, Antichristum nasciturum, quam solem cras oriturum, vel alium moriturum.

Verius tamen est, quod docet Covarr. 2. part. c. 2. §. 2. n. 11. Henriquez lib. 11. de Matrimonio c. 12. n. 4. & olim Adrianus q. 3. de Mat. dub. 16. & 17. esse Matrimonium conditionale; cujus ratio constat manifeste ex dictis. Nam licet certum sit, Antichristum nasciturum, at incertum est quo tempore, & die; & potest contingere, ut non nascatur vivo legatario, aut eo, cum quo contrahitur, & ita habet effectum suspendendi. Quod enim in incerto ponit, non potest non esse conditio suspendens. Hae illi.

Sed ad hoc jam responsum fuit; scilicet, etiam fieri posse, ut non vivat ille, cum quo contrahitur, quando cras sol orietur. Magis itaque nobis placet sententia Sanchez; quia (inquit ille) contrahentes tam necessariam esse, supposita Scriptura, id testante, hanc conditionem: *Si Antichristus nascetur*, credunt, ac solem cras oriturum; & sicut hae est jam praesens in sua causa proxima, ita illa in praesentia divina, nota contrahentibus ex Scripturae testimonio; ergo in neutro eventu videntur consensum suspendere. Quare Gloss. l. *Si pupillus*, 9. §. *Qui sub conditione*, verb. *Qui sub conditione*, ff. de Novat. & l. *Quod si ea conditione*, 18. statim in principio, ff. de Condit. indeb. exemplificat de conditionibus necessariis, ut: *Si Antichristus nascetur*.

Si dixeris: omnis alia conditio, per se contingens, dici potest ab extrinseco, & ex suppositione divinae providentiae necessaria, atque adeo statim etiam valeret omne Matrimonium, sub illa initum.

Respondeo: prorsus dici potest ab extrinseco necessaria; sed nunquid etiam ut talis, cognoscitur a contrahentibus? Manifestum est quod non; sed plerumque, etiam in nostra scientia & existimatione, contingentes sunt & dubiae, ided contractus sub illis initus, manet quoque suspensus usque ad illarum eventum.

Quid ergo, si aliquis dicat: *Contraho tecum, si pubes fueris*? Suspenditur usque ad tempus pubertatis; fieri enim potest, ut non perveniat ad pubertatis annos; & id videtur probari ex l. *Si dies*, ff. Quando dies legat. &c. *Si dies adposita legato non est: praesens debetur, aut confestim ad eum pertinet, cui datum est. Adjecta, quavis longa sit, si certa est, veluti Kalendis Januarii centesimis: dies quidem legati statim cedit, sed ante diem peti non potest. At si incerta, quasi cum pubes erit, cum in familiam nupserit, cum Magistratum inierit &c. nisi tempus conditiove obtrigit, neque res pertinere, neque dies legati cedere potest.*

Et l. 22. eod. *Si Titio, cum is annorum quatuordecim esset factus, legatum fuerit, & is ante quartum decimum annum decesserit, verum est ad haeridem ejus legatum non transire: quoniam non solum diem, sed & conditionem hoc legatum in se continet, si effectus esset annorum quatuordecim: qui autem in rerum natura non esset, annorum quatuordecim non esse, non intelligeretur. Nec interest utrum scribatur: Si annorum quatuordecim factus erit, an ita: cum priore scriptura per conditionem tempus demonstratur, sequenti per tempus conditio; utrobique tamen eadem conditio est. Ex quibus ultimis verbis patet, responsum Sanchez, supra allaram ad leg. *Heres meus*, non omnino subsistere.*

Ceterum, si conditio est, cum illud quod promittitur, aut relinquitur, in aliquem casum differtur, §. *Sub conditione*. Instit. De Verb. oblig. *Sub conditione stipulatio fit, cum in aliquem casum differtur obligatio, ut si aliquid factum fuerit, vel non fuerit, committatur stipulatio, veluti: Si Titius consul fuerit factus, quinque aureos dare spondes?* Si, inquit, hoc verum est, cum dies pubertatis venire possit, & non venire, plane pro conditione erit.

In quo vides, inquit Pontius supra n. 9. magnum esse discrimen inter ea, quae isto modo necessaria sunt in futurum, & quae sunt praesentia & praeterita. Nam hae jam nullo casu concursu impediri possunt, cum facta in facta esse non possint, & ita non morantur obligationem ex incertitia nostra: at vero quae futura sunt, etiam si pendeant ex casu

490. *Objectio.*

Diluitur.

491.

Quid dicendum de hac conditione: Si pubes fueris? Probatur suspendere per l. 21. ff. Quando dies etc.

492.

Item ex l. 22. ff. eod.

§. 5. Instit. de Verb. oblig.

493.

Praesentia & praeterita non morantur obligationem, secus futura. Pontius.

nus non nihil propendeo in primam sententiam.

Quod, inquit, ut explicem, suppono id, quod in utraque sententia, immò absolutè admittendum est, scilicet neutrius contrahentium consensum debere aliquid intendere, quod sit contra substantiam Matrimonii. Unde sicut contra substantiam Matrimonii est, ipsùm velle se obligare ad adulterandum; utrumque enim est contra bonum Matrimonii, scilicet fidem, aut etiam prolem. Unde qui vult contrahere Matrimonium cum altero, in quo oriatur obligatio adulterandi, non habet voluntatem essentialiter requisitam ad Matrimonium; quia habet & respicit pro materia & consorte illum, qui sit obligabilis ad adulterandum: nisi enim haberet intentionem respicientem illum ut talem, non censeretur apponere talem modum seridè & verè. Nam qui seridè & verè talem modum apponit, vult, ut talis obligatio resulset post contractum: ergo talem respicit personam & intendit contractum, quo posito talis possit obligatio resultare: atque aded habet intentionem contrariam substantiæ Matrimonii: talis enim obligatio Matrimonio essentialiter repugnat. Hæc ille.

Quæ si vera sunt (ut putamus) certè parvam video probabilitatem oppositæ sententiæ, seclusâ speciali intentione contrahentium, id est, nisi inefficaciter tantùm velint obligationem contrariam substantiæ Matrimonii; quia scilicet potius volunt obligationem matrimonialem inducere, quam obligationem ad adulterandum, si utraque non possit simul subsistere, sicut verè non potest. Vide dicta Concluf. 9.

Quid ergo respondendum ad argumenta oppositæ sententiæ? Sanchez suprâ num. 12. ad primum ait: quando modus non contrariatur, repugnatque ipsi actui, tunc non vitiat, nec suspendere; sed accidere actui perfectò: at quando repugnat, cum implicet repugnantiam ipsius actûs valori & perfectioni, vitiat. Ad secundum dicit; non pertinere ad naturam contractûs; quando ipsi non repugnat; seclusâ quando repugnat.

Sed dicit aliquis; hoc est quod quæritur, & probatum oportuit, non suppositum. Respondeo: satis probari ex jam dictis; eo semper salvo, ut à principio contractûs Matrimonii haberit voluntatem imponendi comparti obligationem contrariam obligationi matrimonialem; alioquin si à principio de illa obligatione non cogitaverit, sed absolutè & simpliciter contraxerit Matrimonium, quâvis postea imponat illam

obligationem, firmum equidem manere Matrimonium, nemo dubitat. Atque hæc de 1. parte Concluf.

Secunda pars, quæ ait: *Impossibilis & turpis modus rejicitur*, satis patet ex cap. fin. de Condit. appof. ubi similis conditio propriè dicta, sive suspensiva, rejicitur à Matrimonio: ergo à fortiori modus, cum hic non suspendat contractum, sed adveniat contractui jam perfectò. Confirmatur: quia in aliis contractibus, ubi conditio impossibilis vitiat, modus impossibilis non vitiat, sed rejicitur; ac si appositus non esset, ut plerique docent; ergo à fortiori in Matrimonio, ubi conditio impossibilis rejicitur, ut vidimus Concluf. 8. rejicitur & modus. Et ita communiter sentiunt DD.

Nec video, quid possit objici, salvâ semper intentione efficaci contrahendi Matrimonium, hoc est, contrahendi Matrimonium, est nulla obligatio oriatur ex modo adjecto, sive ad modum adjectum, sicuti verè nulla oritur, juxta Reg. 6. de Reg. juris in 6. *Nemo potest ad impossibile (tam de facto, quàm de jure) obligari.*

Sed quid dicam de modo honesto? Conclufio certa est, quæ docet, eum non suspendere obligationem matrimonialem, sed Matrimonium validum & firmum permanere, tamen postea modus non adimpleatur; quippe in hoc distinguitur modus à conditione presè sumpta, quòd, quâvis utrumque sit in futurum, conditio tamen suspendit dispositionem, ut vim non habeat; quousque conditio impleatur, atque dependenter ut impleatur: modus autem dispositionem non suspendit, sed vim habet, antequàm modus adimpleatur; arg.

l. 4. ff. de Contrah. empt. *Cum ab eo, qui fundum alii obligatum habebat, quidam sic emptum rogasset, ut esset is sibi emptus, si eum liberasset, dummodo ante Kalendas Julias liberaret: quesitum est, an utiliter agere possit ex emptio in hoc, ut venditor eum liberaret. Respondit: Videamus quid inter ementem & vendentem actum sit. Nam si id actum est, ut omni modo intra Kalendas Julias venditor fundum liberaret, ex empto erit actio, ut liberet: nec sub conditione emptio facta intelligetur: veluti si hoc modo emptor interrogaverit. Erit mihi fundus emptus, ita ut eum intra Kalendas Julias liberet; vel, ita ut eum intra Kalendas à Titio redimas? Si verò sub conditione facta emptio est, non poterit agi, ut conditio impleatur.*

Quare dicendum est (inquit Sanchez suprâ numer. 9.) si modus ille honestus & possibilis, cedat in apponentis favorem, ut: *Contraham tecum, ut mihi des centum*, valeret statim Matrimonium, at alter tenetur modum adimplere; si verò modus

502. Probatur secunda pars Concluf.

Confirmatur.

Reg. 6. de Reg. juris in 6.

503. Tertia pars Concluf. est certa. Probat.

L. 4. ff. de Contrah. empt.

504. Modus honestus dupliciter potest apponi.

dus sit gratia tantum alterius contrahentis: ut: *Contrabo tecum, cum decem libris, ut habes unde emas tibi fundum, ad nil teneri; ut habetur expresse l. 71. in principio ff. de Condit. & demonst. Titio centum, ita ut fundum emas, legata sunt. Non esse cogendum Titium cavere, Sextus Cæcilius existimat. Ratio subditur: Quoniam ad ipsum dumtaxat emolumentum legati rediret.*

L. 71. ff. de Condit. & demonst.

Reg. 61. de Reg. juris in 6. L. 6. C. de LL. C. 16. de Regular.

Jam autem, ut habet Reg. juris 61. de Reg. juris in 6. *Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum. Et l. 6. Cod. de Leg. Quod favore quorundam constitutum est, quibusdam casibus ad læsionem eorum nolumus inventum videri. Item cap. Ad Apostolicam, 16 de Regul. ibi: Uterque renuntiare videtur ei, quod pro se noscitur introductum. Cum ergo in casu proposito, ille modus pro altero tantum contrahente sit introductus, poterit ei renuntiare, & sic patet, quod ad nil teneatur.*

595. An hic admittenda distinctio Hostiensis & Ioan. Andr.

Sed nunquid hic audiendi Hostiensis, c. De illis, ad finem, & ibi Ioan. Andr. n. 3. initio, ubi sic distinguunt: si modus non pendeat ex arbitrio & voluntate tertii, non suspendit, ut: *Contrabo tecum, ut des centum.* Si autem pendeat, suspendit, ut: *Contrabo tecum, ut patri placeat?* Num, inquam, hæc distinctio subsistit? Minime; quia & hic modus differt à conditione suspensiva. Et discrimen solum erit: quod quando modus dependet à voluntate solius contrahentis, hic debet illum exequi: quando verò dependet à voluntate alterius, debet procurare, quantum in se est, ut ab altero adimpleatur. Itaque melius dicitur, in neutro casu hujusmodi modum suspendere obligationem Matrimonii.

506. Demonstratio vel causa non suspendit obligationem Matrimonii.

Prout etiam non suspendit demonstratio vel causa, sicut dicit ultima pars Conclus. quæ restat probanda. Intelligitur autem de causa vel demonstratione cujuscumque qualitatis, sive sit turpis, sive contraria substantiæ Matrimonii, sive vera sit, sive falsa, ut: *Accipio te, quæ, vel, quia es sterilis, vel, quia procuras venena sterilitatis.* Atque sic intellecta,

Prima probatio. L. 33. ff. de Condit. & demonst.

Probatur. 1. quia falsa demonstratio non vitiat legatum, l. 33. ff. de Condit. & demonst. *Falsa demonstratio neque Legatario, neque Fideicommissario nocet, neque heredi instiuto. Veluti si fratrem dixeris, vel sororem, vel nepotem, vel quolibet aliud.*

L. 17. eod.

Similiter nec falsa causa, l. Demonstratio, ff. eod. ibi: *Quod autem juria est in falsa demonstratione, hoc vel magis est in falsa causa; veluti ita: Titio fundum do, quia negotia mea curavit. Item: Fundum Titius filius meus præcipito, quia frater ejus ipse*

L. 72. eod.

ex arca tor aureos lumpsit: Licet enim fra-

ter hujus pecuniam ex arca non sumpsit, unde legatum est. Item l. 72. ff. eod. ibi: *Falsa causam legato non obesse, verius est; quia ratio legandi, legato non coheret, sed plerumque doli exceptio locum habebit, si probetur, alio legatarius non fuisse. Ergo etiam veritas est, si causam vel demonstrationem non obesse Matrimonio, quod favorabilis est: non probetur, aliàs contractus non fuisse.*

Probatur Conclus. secundo; quia, quæ Matrimonium variant, vel vitiant, debent ad substantiam seu vim contractus spectare, sed demonstratio & causa non spectant ad substantiam consensus matrimonialis, sicut spectat conditio; sed tantum pertinent ad opiniones rerum, quæ contrahentes conceperunt, vel ad causas, quæ ad contrahendum ipsos movent; unde non injiciunt parti aliquam obligationem, sed tantum significant opinionem, vel precium alterius, vel causam quare contrahat. Ergo nullo modo variant Matrimonium.

Et confirmatur; quia error demonstratorum, nis aut causæ, qualicumque sit, non vitiat Matrimonium, nisi fit error per se conditionis, ut suo loco diximus; non enim tollit consensum absolutum.

Tandem: quia demonstratio, aut causa, non se habent ut objectum, vel pars objecti contractus, sed antecedenter & quasi motivum; ergo non irritat.

Dixi autem in Conclus. *De suspensio*, quia si error demonstratorum, vel causæ, non ducatur ad errorem per se, vel conditionis, non annullabit Matrimonium; ut: *Contrabo tecum, quia, vel, quæ es libera, ut, primogenita Petri, si non esset libera, aut non esset primogenita, foret nullum Matrimonium, aut ratione falsitatis causæ, aut demonstratorum, sed ratione erroris personæ, aut conditionis. Quia quamvis ea causa, aut demonstratio non adiceretur, adhuc ex tali errore contractus Matrimonium, invalidum non unde deservit demonstrationis aut conditionis positio, ad transferendum probationem in alterum. Ut: *Contrabo tecum, quia, vel, quæ es libera, tenetur femina probare, cum scivisse esse ancillam. Vide Sect. 7. Conclus. 1. & 2.**

Considerandum quoque venit, quod causa & demonstratio aliquando apponuntur per modum conditionis, & tunc de illis dicere debemus, veluti de conditionibus. Exemplum sit: *Contrabo tecum, quæ dabis tantam dotem, licet enim videatur demonstratio; at est sensus conditionalis, puta, si dederis tantam dotem. Saltem potest esse hic sensus. Unde tunc cum res fit dubia, maxime consulenda est intentio contrahentium, & secundum illam judicandum, vel*

B
Sacramentum
Matrimonii

irritum Matrimonium, si non dederit tantam dotem, vel validum & firmum, si dederit; vel si contrahens per illa verba solum voluerit significare suam credulitatem de dote danda, quia tunc manet intrâ limites demonstrationis.

Itaque, per se loquendo, nisi aliud constet de mente contrahentium, demonstratio solum significat hujusmodi credulitatem, seu iudicium, & causa motivum extrinsecum contractûs: quàmvis absolute fieri possit, ut non intendat contrahere, nisi illa qualitas, quæ pro motivo adducitur, subsistat. Vide quæ latius diximus de hac re loco supra citato.

Finem Conclusioni & Sectioni imponet resolutio hujus questionis: Quid operetur tempus, Matrimonio appositum, v.g. *Duco te in uxorem in crastinum*? Sanchez (inquit Dicast. hic disputat. 5. num. 219.) videtur negare, suspendi contractum, lib. 5. disputat. 19. num. 11. Probat verò; quia licet dies assignata cum aliqua voluntaria conditione, quæ possit evenire, & non evenire, suspendat obligationem, quia tempus cum illa conditione adjecta, non est necessarium venturum, ut: *Lego tibi pro sequenti anno, si vixeris, ducatos centum*, quia potest non vivere legatarius, quando venit sequens annus. Si tamen solum dicat: *Lego tibi pro sequenti anno centum*, cum illud tempus necessarium sit venturum; obligatio non suspenditur, sed statim vim habet, licet non solvendi statim, sed adveniente anno.

Sic ergo putat, quando quis dicit: *Duco te uxorem in crastinum*, non suspenditur contractus, quia dies crastina absolute necessarium est futura; & licet ibi intelligatur conditio: *Si vixeris*, tamen ea conditio in Matrimonio necessaria est, & non liberè posita, sicut in legato; quia etiam si mortuus esset, poterat legari, ut ad hæredes transiret, idè putat Sanchez non suspendere, sed statim valere.

Coninck verò & Hurtado apud Perez, qui eos refert, & sequitur, probabilius sentiunt, sicut & alii DD. suspendere Matrimonium, usque ad illud tempus, eo verò tempore adveniente, si consensus non sit revocatus, neque adit aliud, quod impediat, statim Matrimonium valere, absque nova repetitione consensus. Ratio est; quia tempus ad id ponitur, ut usque ad illud suspendatur id, cui tempus apponitur & tempore adveniente incipiat valere, & sensus est: *Ex nunc volo & consentio, ut cras incipias esse mea uxor, idque potest sic fieri ex voluntate contrahentium.* Hæc ille.

Sed notandum, quòd Sanchez in principio illius numeri 11. quem citat Dicast. solum loquatur de sponsalibus, quàmvis in

progressu mentionem faciat etiam Matrimonii. Hæc sunt verba Sanchez: Ultima Conclusio: Si sponsalia contrahantur in diem, ut: *Contrabam tecum, abhinc uno anno*, quàmvis non obligent ad contrahendum ante anni lapsum, at non suspenduntur, sed statim sunt pura & obligant. Quia quàmvis dies, habens annexam tacitam conditionem voluntariam, quæ potest adjici, & non adjici, suspendat obligationem, ut in legato annuo, in quo virtute plura legata continentur, l. *Senatus*, 35. §. fin. ff. de Mort. caus. donat. primi anni legatum est purum, sequentium autem conditionale, ut notat ibi Gloss. verb. *Multi*, per l. *Si in singulos*, ff. de Annuis legatis; perinde enim est, ac legare quolibet anno, si legatarius vixerit: unde obligatio secundi anni non cedit ante primam diem secundi anni: quia conditio tacita: *Si vixerit legatarius*, suspendit. Unde non transmittitur legatum illud ad legatarii hæredes, poterat enim legare testator illi & hæredibus: & proinde conditio: *Si vixerit legatarius*, fuit voluntaria.

Sponsalia contracta in certum diem statim sunt pura, & obligant, ex Sanchez.

At secus est, ubi ea conditio est omninò necessaria, ut contingit in Matrimonio & sponsalibus, ubi conditio: *Si vixerit*, est omninò necessaria: & tacitè necessariò intelligitur, & idè non reddit actum conditionalem. Præterea; quia id, quod in diem stipulamur, statim quidem debetur, quàmvis ante diem istam exigi nequeat. Hucusque Sanchez, citans Palud. 4. dist. 29. q. 2. a. 4. n. 24.

Paludanus;

Et quidem de sponsalibus idem docet Coninck disp. 29. dub. 4. n. 43. dicens: Promittentes sibi mutuo inire inter se Matrimonium post unum annum, statim contrahunt sponsalia, quia statim obligantur, ut elapso anno Matrimonium ineanit.

513. Idem docet Coninck.

At verò de Matrimonio, oppositum sentit num. 44. Dies, inquit, adjecta Matrimonio per verba de præsentibus; statim ut advenit, efficit illud ratum, non ante, v. g. dicens: *Accipio te in meam & in meum post tres dies*; statim elapso tertio die sunt conjuges, nisi interim revocent consensum. Quia dies ita adjectus, similiter suspendit contractum atque conditio. Nam sicut contrahens sub conditione futura, non vult contractum esse perfectum, antequam ponatur conditio: ita contrahens dicto modo in diem, intendit, ut contractus non sit perfectus ante illum diem. Et sicut conditio postea adveniens, & cognita partibus, his significat utriusque consensum jam esse absolutum, & ita contractum perficit: ita etiam dies adveniens, ita ut contractus pro hoc tempore sit omninò perfectus, & incipiant esse conjuges.

Oppositum sentit de Matr.

514.
Differentia
inter condi-
tionem &
diem.

Hæc tamen est differentia, quod conditio, cum possit esse, & non esse, efficiat, ut partium consensus sit adhuc ambiguus, nec habeat magis rationem absoluti consensus quam dissentus. Dies verò cum certo sciatur ventura, efficit consensum ab initio determinatum & absolutum, sed qui ante tale tempus non sit perfectus & sufficiens, ut causet suum effectum. Unde si alteruter ante diem constitutum moreretur, aut revocaret consensum, nunquam inter eos esset Matrimonium.

Unde hic contractus similis est donationi, mortis causa factæ: nisi quod hæc licet ante mortem revocetur, ille verò, nisi subita justa causa, illicitè revocetur. Quod si tamen accideret causa sufficiens ad irritanda sponsalia, licetè revocaretur. Hæc tenet G. ninck. Cui lubens subscribo, recedens à S. chio, si forte plus aliquid velit, quod meo putato. Et quia nihil aliud succurrat, hæc tenet præsentis Conclusionis & Sect. sequitur

SECTIO IX.

DE MATRIMONIO CLANDESTINO.

1.
Matr. dicitur
clandestinum
tribus
modis.

Glossa in c. fin. de Clandestina desponsatione, verb. *Clandestina*, sic inquit: *Dicitur clandestinum Matrimonium tribus modis. Uno modo cum non habentur testes; supra cap. proximo. Secundo, cum non sit cum solemnitate, 30. q. 5. Aliter. Tertio dicitur clandestinum, quod sit contra tenorem hujus constitutionis, videlicet non præmissa denuntiatione.*

Hostenfis.
Abbas.

Hostenfis verò, inquit Abbas ibi, ultra hanc Glossam enumerat alios modos, & tandem dat regulam generalem, dicens: quod Matrimonium contractum contra prohibitionem Ecclesiæ generalem vel specialem, expressam vel tacitam, dicitur clandestinum, & habet locum poena hujus cap. Hæc ille. Qui propterea citatur pro hac sententia, quam & Alii plures docent apud Sanchez lib. 3. disp. 1. n. 1.

Sanchez.

2.
Probat
omne Matr.
quod est con-
tra prohibi-
tionem Ec-
clesiæ esse
clandestinum.

Inniti autem potest huic fundamento, ut notat Sanchez ibi: quia cum propriè Matrimonium clandestinum id dicatur, quod clam, & non in facie Ecclesiæ celebratum est, eo nomine notari meretur etiam id Matrimonium, quod indignum est, ut in conspectu Ecclesiæ appareat, ab eaque approbetur; tale autem est omne Matrimonium, quod contrahitur contra prohibitionem Ecclesiæ, puta, sine testibus; contra fidem priorum sponsalium; ante legitimam ætatem; tempore quo nuptiarum solemnitas ab Ecclesia interdicitur, vel sine denuntiationibus. Immo & illud, quod consummatur ante nuptiales benedictiones.

3.
Sanchez pu-
tat tantum
esse duas
species Ma-
tri. clande-
stini.

Interim putat Sanchez supra n. 3. rationi conformius esse, ut duo tantum sint Matrimonii clandestini species. Clandestinum enim (ut nomen ipsum præ se fert) dicitur, quod clam sit; unde id solum Matrimonium dicitur clandestinum, in quo aut testes deficiunt, & proinde clam omninò celebratur: aut denuntiationes, ad perfectam ejus publicationem ab Ecclesia petitæ, desideran-

tur: cæteris enim solemnitatibus non clandestinum, sed minus solemnè appellabitur: Hæc ille, cum Aliis, quos Quibus adde Basilium Pontium lib. 4. n. 1. Dicat. hic disp. 3. n. 2. Contra d. 27. n. 1.

Verum enim verò cum ætymologice nomen sæpius fallat, & nomen non solum significet, quam ratio nominis permittit, quidni, dicit aliquis, in præsentis sententia Potuit quippe Ecclesia extendere illud nomen ad significandum omne Matrimonium, quod contra suam prohibitionem celebratur, aut consummatur: & multi hæc non infirmæ notæ, putant sic extensisse.

Respondeo: etiam plures sunt, qui extensam, non sic extendit, usque non minus sunt auctoritatis, & ratio ætymologica nominis eis favor; ergo potius ipsi adhibendum; cum nihil sit, quod cogat recedere nam fundamentum oppone sententiam, quod ostendit, sic potuisse ab Ecclesia non autem sic factum fuisse aut debuisse ab Ecclesia. Immo non factum debuisse detur satis insinuari à Concilio sess. 24. in Decreto de reform. Matrimonii ubi solum fit mentio denuntiationum, & præsentis Parochi cum duobus testibus, in progressu clariùs apparebit. Sappone ergo Concilium, per Matrimonia clandestina, de quibus ibi tractat, solum intelligi propriè loquendo Matrimonia, que contrahuntur vel sine Parocho & testibus, aut certè sine denuntiationibus. Hoc prænotato: Dico primò:

CON.